สังคมศาสตร์ปริทัศน์

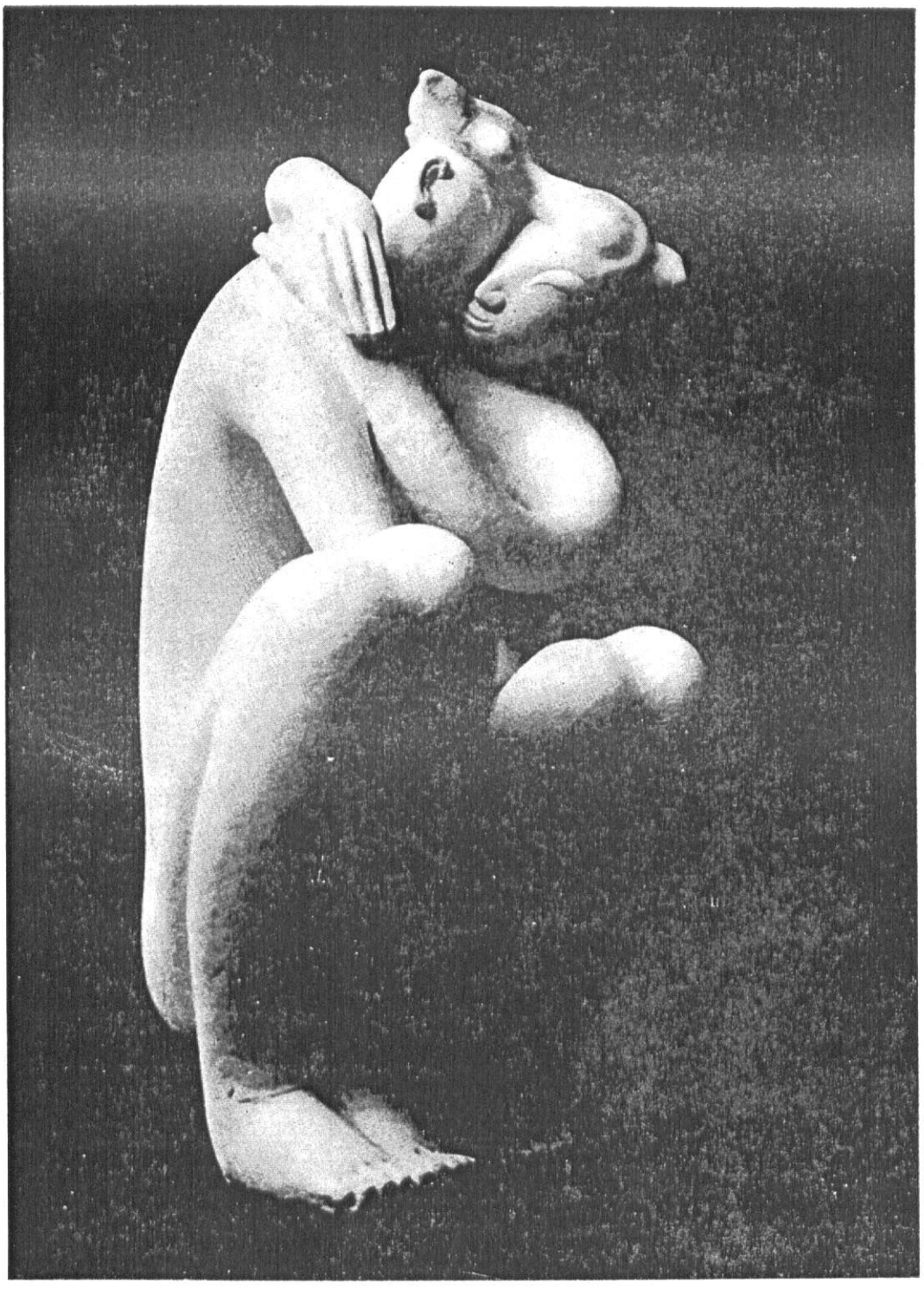

สังคมศาสตร์ปริทัศน์

ฉบับที่ ๔ ปีที่ ๔ มีนาคม – พฤษภาคม ๒๕๑๔

เจ้าของ : พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ แทนสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย
สำนักงาน : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย ถนนพญาไท ปากคุหา ๆ ซอย ๒ พระนคร โทร. ๕๗๖๒๒
เสาวณีย์กร : นายสมศักดิ์ ชูโต
พิมพ์ที่ : โรงพิมพ์ศิวพร นายธรัส วันทนทวี ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา ๒๕๑๔ ๗๔ ซอยรัชฎาภิเษก วงเวียนมักกะสัน พระนคร โทร. ๕๑๕๗๕๒
บรรณาธิการผู้พิมพ์ผู้โฆษณา : นายสุชาติ สวัสดิ์ศรี

บทนำ : ระหว่างเมืองและชนบท ๓
ข้อคิดจากสหรัฐอเมริกา ๖ **ป่วย อึ้งภากรณ์**
จระเข้ที่พึ่งของปลา ๑๖ **คำสิงห์ ศรีนอก**
An Only One Poem ๒๒ **รัตนา สกุลไทย**
กาหลอ ๒๓ **โกมล คีมทอง**
ความจำเป็นในปัจจุบันที่ต้องมีนักสวัสดิการทางเศรษฐกิจ ๒๘ **บัณฑิต บุนนาค**
คนกับรถโดยสาร : ร้อยกรอง ๔๖ **ศิริพร หนูแก้วขวัญ**
ประเทศไทยคือเป้าหมายลำดับต่อไป...? ๔๘ **เวนย์ เอ โอ' นีล**
บทบาทของรัฐและค่าบริการการอุดมศึกษา ๕๘ **รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์**
มหานคร : ร้อยกรอง ๗๗ **ดีพร้อม ไชยวงศ์เกียรติ**
Education and Social Stratification : *A Thai Study* ๗๘ **Udom Kerdpibule**
วิธีการของประวัติศาสตร์ ๘๖ **เดช บุนนาค**
โกล็ต เลวี – สเทราส์ : คนกับความคิด ๙๔ **ประสิทธิ์ สวาสดิ์ญาติ**
จาก 'เช' ถึง 'ลอเรนซ์แห่งอาระเบีย' : *คนกับงาน* ๑๐๐ **วิทยากร เชียงกูล**
ปฏิกิริยา – ใครเป็นซ้าย ? ๑๐๔ **สุระพงษ์ ชัยนาม**
– Intellectual Nationalism ๑๑๖ **David A. Wilson**
– การวิจัยหรือชาตินิยมทางวิชาการ ๑๑๗ **ไพฑูรย์ สายสว่าง**
จดหมายถึงบรรณาธิการ ๑๒๐
วิจารณ์หนังสือ ๑๒๘
บรรณาธิการ ๑๕๒
ผู้เขียน ๑๕๔

ปก : **ชีวิต – ภาพชั้น โดย เขียน ยิ้มศิริ**

จดหมายถึงบรรณาธิการจาก

พรพรรณ ธาดากิตติสาร สมชาย กุลวัฒนาพร มกุฏ อรฤดี
สิทธิชัย อุทัยรัฐนิธิกุล ชัยสิริ สมุทวณิช ไว่น่าน อรุณรังษี
ปรีญญา สุเจริญ พักษ์ เฉลิมเตียรณ

ผู้วิจารณ์หนังสือ

วิสุทธิ์ บุษยกุล ชาญวิทย์ เกษตรศิริ
อนุช อาภาภิรม อำพร เพชรรักษ์
วารินทร์ วงศ์หาญเชาว์ รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์

สังคมศาสตร์ปริทัศน์

THE SOCIAL SCIENCE REVIEW, QUARTERLY

No. 4 VOL. 8 MARCH–MAY 1971

EDITED BY SOMSAK XUTO, SUCHART SAWADSRI
SOCIAL SCIENCE ASSOCIATION OF THAILAND
PHYA THAI ROAD, CHULA SOI 2; BANGKOK 5
THAILAND TEL. 57622

THE SOCIAL SCIENCE REVIEW
IS PRINTED BY SIVAPHORN LIMITED PARTNERSHIP
74 SOI RAJJATAPHAN, MAKKASAN,
BANGKOK, THAILAND TEL. 515752

LEADING ARTICLE :

Between City and Rural	3	
A Views on America	6	*Puey Ungphakorn*
A Thai View on American Policy	16	*Khamsing Srinawk*
An Only One Poem	22	*Ratana Skulthai*
Kaloh	23	*Komol Keemthong*
Is Economic Welfare Necessary Now?	28	*Patjai Bonmag*
Of Bus and Men : *A Prose Poem*	46	*Siriporn Nookhawkawn*
Who Says Thailand's Next? (tr.)	48	*Wayne A. O'Neil*
The Role of the State and Higher Education	58	*Rungsun Thanapornpun*
The Metropolitan : *A Poem*	77	*Deeprom Chaivongkeit*
Education and Social Stratification	78	*Udom Kerdpibule*
The History Approach	86	*Tech Bonmag*
Claude Levi–Strauss : *Man and Idea*	94	*Prasith Sawardyardth*
From Che to Lawrence of Arabia	100	*Vidyakorn Chiengkul*

NOTES AND COMMENTS

– Who is the Left ?	104	*Surapong Jayanama*
– Intellectual Nationalism	116	*David A. Wilson*
– Research or Intellectual Nationalism.	117	*Paitoon Saiswang*
LETTERS TO THE EDITOR	120	
BOOK REVIEWS	128	
EDITOR	152	

Cover : Sculpture by Kien Yeemsiri

ข้อคิดเห็นใด ๆ ในหนังสือนี้ ย่อมเป็นของผู้เขียน มิใช่เป็นทัศนะของสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย ส่วนลิขสิทธิ์ของทุกบทความเป็นของ "สังคมศาสตร์ปริทัศน์" การพิมพ์ซ้ำ ต้องแจ้งให้บรรณาธิการทราบก่อน "สังคมศาสตร์ปริทัศน์" ออกปีละ ๔ ฉบับ ในเดือนมิถุนายน กันยายน ธันวาคม และ มีนาคม จำหน่ายปลีกตามร้านทั่วไป เล่มละ ๑๐ บาท สมาชิก ค่าบำรุงปีละ ๕๐ บาท โดยมีสิทธิได้รับฉบับพิเศษ ฉบับนักศึกษา ฉบับบัณฑิต ส่งธนาณัติได้ในนาม นายสุชาติ สวัสดิ์ศรี บรรณาธิการ (ส่งจ่ายไปรษณีย์ยองเมือง) สมาชิกประเภทนักเรียนนักศึกษาเสีย ๓๕ บาท แต่ต้องมีอาจารย์รับรองกำกับมา และส่งตรงให้ที่สำนักศึกษาแห่งนั้น

ระหว่างเมืองและชนบท

ปัญหาที่เรามักยกขึ้นมาถามตัวเองอยู่เสมอในปัจจุบัน คือปัญหาที่ว่าทำไมความแตกต่างระหว่างเมืองและชนบทจึงอยู่ห่างไกลกันราวฟ้ากับดิน เมื่อพิจารณาจากอัตราความเจริญที่ปรากฏในรอบ ๑๐ ปี ที่ผ่านมา และผลอันตกอยู่กับคนส่วนใหญ่ ซึ่ง ๘๕% เป็นประชาชนในชนบท ทำให้เราเริ่มวิตกและคิดว่าระบบที่เราใช้แก้ปัญหาอยู่ในปัจจุบัน ถ้าสังเกตให้เห็นถึงความล้มเหลวหรือเปล่า ระบบเศรษฐกิจของเรายังไม่สามารถแจกแจงผลผลิตและบริการต่าง ๆ ออกไปให้มวลชนได้อย่างทั่วถึง ความแตกต่างระหว่างฐานะรายได้ของคนรวยและคนจนมีมากขึ้น ความรู้สึกคับข้องใจระหว่างคนเมืองหลวงและคนในชนบทนับวันจะห่างเหินกันมากขึ้น คนในชนบทมักนึกวาดภาพเอาเองว่ากรุงเทพ ฯ คือศูนย์กลางแห่งความเจริญของประเทศ กรุงเทพ ฯ คือ ศูนย์กลางของโอกาสที่จะเข้ามาประกอบอาชีพการงานและศึกษาหาความรู้ แต่ปัจจุบันสิ่งเหล่านี้เป็นจริงหรือ

ทัศนคติที่ทำให้ชาวไร่ชาวนาและคนยากจนในชนบทคิดเช่นนั้น ก็เพราะเขาพบว่าโอกาสของชีวิตในชนบทกำลังจะหมดหนทางและโอกาสในเมืองมีมากกว่า อย่างน้อยสื่อมวลชนต่าง ๆ ก็ช่วยให้เขาเกิดความรู้สึกดังกล่าว หรือไม่ก็เนื่องจากยิ่งทำนาก็ยิ่งจน ทำนาได้มา ข้าวก็ขายไม่ออก ถึงขายออกก็ได้ในราคาต่ำ แต่เครื่องอุปโภคบริโภคที่มาจากในเมืองกลับมีราคาสูงขึ้น ภาษีต่าง ๆ ก็ดูเหมือนจะเอาเปรียบคนจนเสมอไม่ว่าจะเป็นภาษีทางตรง คือ ค่าพรีเมี่ยมส่งข้าวออกนอก หรือภาษีศุลกากรที่เก็บเอาจากผลิตผลที่ชาวไร่ชาวนาทำขึ้นมา โดยเฉพาะเมื่อเทียบกับภาษีอื่น ๆ แล้ว ชาวนาเป็นผู้ที่ต้องเสียภาษีมากกว่าบุคคลที่ประกอบอาชีพอย่างอื่นมากกว่า ๑๐๐% เสียด้วยซ้ำ เพราะเมื่อคิดจากอัตรารายได้ถัวเฉลี่ยระหว่างคนรวยที่สุดในเมืองกับคนจนที่สุดในชนบท คนในเมืองที่ใช้อภิสิทธิ์หรือมีอำนาจสามารถที่จะหาเงินได้ปีละ ๒๐๐,๐๐๐ บาท แต่ชาวนาในท้องถิ่นทุรกันดารขายข้าวเปลือกได้ในอัตราถังละ ๔ – ๕ บาท ยิ่งกว่านั้นยังต้องเช่านาเขาทำอีก และถ้าหากจะคิดเป็นภาค เมื่อแบ่งตามหลักภูมิศาสตร์การเมืองแล้ว ประชาชนในภาคกลางภาคเดียวมีรายได้ต่อหัวต่อปีเฉลี่ยปีละมากกว่า ๔,๘๐๐ บาท แต่ในภาคอีสานซึ่งมีประชาชนหนึ่งในสามของประเทศ กลับมีรายได้เฉลี่ยต่อหัวต่อปีเพียง ๑๑๐ บาท

เราเองมักจะได้ยินเสมอถึงการวาดภาพความหวังอันสวยสดงดงาม ได้ยินการอ้างอิงถึงสถิติตัวเลขต่างๆ ของความก้าวหน้า แต่เมื่อพิจารณาภาพลวงตาเหล่านั้นแล้ว เราก็มีปัญหาถามตัวเองขึ้นมาว่า การวางแผนพัฒนาให้ประสบผลสำเร็จอย่างแท้จริงนั้นเป็นไปเพื่อมวลชนส่วนรวมจริง ๆ หรือว่าต้องการพัฒนาเพียงเพื่อทำรายงานประจำปีเสนอต่อรัฐบาลว่ารายได้ประชาชาติเพิ่มสูงขึ้นเฉย ๆ อย่างเดียว

คำว่าอัตราความเจริญของประเทศนั้น ถึงแม้นักเศรษฐศาสตร์จะใช้วัตถุเป็นเกณฑ์ตัดสิน เช่นเขื่อน ถนน หรือศูนย์การค้าต่าง ๆ แต่สิ่งเหล่านี้ก็เป็นเพียงเศรษฐกิจภาคบริการและการก่อสร้างเท่านั้น การที่กรุงเทพฯ ขยายตัวออกไปอย่างรวดเร็วนั้น เป็นเพราะสัดส่วนในภาคบริการและการก่อสร้างได้เพิ่มขึ้นประมาณ ๔๐% แต่มาคำนึงดูประชาชนส่วนใหญ่ในภาคเกษตร ซึ่งเป็นหัวใจของประเทศ กลับต้องประสบปัญหาความยุ่งยากและมีฐานะความเป็นอยู่ตกต่ำลง ถึงแม้รัฐบาลจะมีความตั้งใจดี มีนโยบายที่จะพัฒนาให้ก้าวหน้ายิ่ง ๆ ขึ้นไป ประชาชนส่วนใหญ่ก็ได้รับผลสนองตอบไม่เท่าถับแรงงานที่ตนได้ลงไปในการพัฒนาบ้านเมือง เพราะนอกจาก

รายได้ของกรรมกรในโรงงานอุตสาหกรรมและชาวไร่ชาวนา จะไม่เพิ่มขึ้นมากพอแก่การเพิ่มของราคาเครื่องบริโภคอุปโภคที่จำเป็นแล้ว การพัฒนาเศรษฐกิจการสาธารณูปโภคที่รัฐบาลได้ลงทุนไปกู้ยืมเงินเขามานั้น อาจถือว่าให้ประโยชน์แก่คนชั้นกลางในเมืองที่กำลังขยายใหญ่ขึ้นเท่านั้น ดังมีตัวอย่างเห็นกันอยู่ว่า การสร้างเขื่อนนั้นเปิดโอกาสให้เจ้าหน้าที่และข้าราชการบางคนในกรมชลประทานฉ้อราษฎร์บังหลวง การสร้างถนนหลวงเปิดโอกาสให้มีการกว้านซื้อที่ดินเพื่อเก็งกำไรในการเฉือนแผ่นดินขาย ทำให้กิจการอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเฟื่องฟู และพ่อค้าคนกลางสามารถออกไปซื้อข้าวได้ในราคาถูก อีกทั้งเป็นเส้นทางให้คนในชนบทอพยพเข้ามาแออัดอยู่ในเมืองและกิจการโสเภณีเจริญขึ้น โรงพยาบาลที่ใช้เงินจำนวนมหาศาลลงทุนสร้างก็ดูเหมือนเตรียมไว้เป็นประโยชน์แก่คนชั้นกลางและชั้นสูงที่มีอภิสิทธิ์และอำนาจเงินพอที่จะซื้อหัวใจเทียมเปลี่ยนใหม่ได้ แต่กลับปล่อยให้ตาสียายสาในตำบลนอกเมืองแห่งหนึ่งเป็นบาดทะยักตาย ศูนย์การค้าทั้งหลายในเมืองอันเป็นแหล่งของสินค้าฟุ่มเฟือย ก็มีประโยชน์เพียงเพื่อทำให้คนที่มีรายได้สูงสามารถเลือกหาสิ่งของมาอุปโภคบริโภคได้มากกว่าคนที่มีรายได้ต่ำ ขณะเดียวกันก็สามารถพัฒนารายได้ของตัวให้สูงขึ้นเรื่อย ๆ โดยที่ประเทศขาดดุลการค้าและขาดดุลการชำระเงินลงไปทุกปี ลัทธินิยมไทยที่เป็นข่าวอยู่ทุกวันนี้ จะไม่เกิดผลแต่อย่างใดเลย ถ้าหากเจ้าของโรงงานผลิตสินค้าอุตสาหกรรมไทย ยังเอาเงินทุนสำรองของประเทศที่ได้จากการขายข้าวของชาวนามาซื้อรถโรลสรอย ขับโชว์ไปซื้อของตามศูนย์การค้าของญี่ปุ่น

การขยายของเมืองที่เกิดขึ้นในรูปต่าง ๆ ดังกล่าว นอกจากจะทำให้ช่องว่างระหว่างเมืองและชนบทห่างกันออกไปทุกทีแล้ว ยังสร้างปัญหาในเมืองให้เกิดขึ้นด้วย การอพยพเข้ามาทำให้เมืองสวรรค์บางแห่งกลายสภาพมาเป็นแหล่งเสื่อมโทรม คนในชนบทที่เคยวาดความหวังว่าตนจะมีงานทำ มีที่อยู่ มีการศึกษาแก่บุตรหลาน กำลังพบว่ากรุงเทพ ฯ หมดหวังที่จะให้โอกาสเหล่านี้เสียแล้ว รายงานการสำรวจวิจัยบริเวณแหล่งเสื่อมโทรมบริเวณท่าเรือคลองเตยของคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ. ๒๕๑๓ พบว่าทั่วทั้งกรุงเทพ ฯ และธนบุรี มีแหล่งเสื่อมโทรมอยู่มากกว่า ๒๐๐ แห่ง ประชากรที่เข้ามาแออัดยัดเยียดอยู่ในถิ่นสกปรกปราศจากสุขลักษณะ และต้องพบกับสภาพสิ่งแวดล้อมที่บีบคั้นจิตใจอย่างรุนแรงเหล่านี้ มีประมาณไม่ต่ำกว่า ๖๐๐,๐๐๐ คน หรืออาจกล่าวได้ว่าทุก ๑ ใน ๔ คนที่อาศัยอยู่ในเมืองหลวง ต้องอาศัยอยู่ในแหล่งเสื่อมโทรม คนเหล่านี้ทนอยู่เพราะตนยังชีพส่วนใหญ่โดยการเป็นกรรมกร ช่างฝีมือ หรือขับรถรับจ้าง ครอบครัวหนึ่ง ๆ ขนาด ๕ – ๖ คน มีรายได้โดยเฉลี่ย ๘๐๐ บาทต่อเดือน แต่มีหนี้สินโดยเฉลี่ยประมาณครอบครัวละ ๑,๑๓๐ บาท นอกจากนั้น ขณะที่เรามีศูนย์การค้า โรงโบว์ลิ่ง สถานีถ่ายทอดโทรทัศน์เพิ่มขึ้น ที่อยู่อาศัยของคนในเมืองเฉพาะพระนคร–ธนบุรี กลับขาดแคลนลงประมาณ ๑ แสนครอบครัว และจะเพิ่มเป็น ๑ แสน ๗ หมื่นครอบครัวใน ๑๐ ปีข้างหน้า ครอบครัวในแหล่งเสื่อมโทรมเหล่านี้ ส่วนใหญ่อพยพเข้ามาเพราะไม่มีงานทำในชนบท หรือมีรายได้น้อย แต่เมื่ออพยพมาแล้วก็ต้องตกอยู่ในสภาพหนีเสือปะจระเข้ มีชีวิตอยู่ไปวันหนึ่ง ๆ มิหนำซ้ำยังถูกเบี่ยงทางวัตถุที่เพิ่มความกดดัน ให้ผู้คนเกิดความต้องการทางวัตถุใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น โดยต้องทำงานอย่างเดียวจนไม่อาจหาความอภิรมย์ในชีวิตได้ ยิ่งในสังคมที่โอกาสทางการศึกษาขึ้นอยู่กับฐานะทางเศรษฐกิจ เมื่อความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจไม่มี ความเสมอภาคทางการศึกษาก็เป็นเพียงการขายความฝันให้แก่ประชาชนเท่านั้น และความฝันในชีวิตจริงก็เป็นสิ่งชมขื่นเกินกว่าที่หญิงสาวในสลัมจะทนรอให้ถูกชายพระยาพานทองที่บอกไว้ในนิยายมาช่วยต่อไปได้

การที่เมืองขยายขึ้น นอกจากปัญหาอันตามมาจากความมักง่ายและการเอารัดเอาเปรียบของคนกลุ่มน้อยแล้ว ก็ยังที่ทำให้กรุงเทพฯ หมดความประทับใจลงไปทุกวัน การเพิ่มขึ้นของจำนวนรถที่ไม่สมดุลกับถนน โดย

เฉพาะรถส่วนบุคคล การเกิดน้ำเน่าและอากาศเสีย ความไม่สะดวกในการเดินทาง ปัญหาอาชญากรรม การจัดสรรที่ดินที่ไม่เป็นไปตามผังเมือง การเพิ่มขึ้นของประชากร ฯลฯ สิ่งดังกล่าวเหล่านี้ ย่อมเป็นจุดเดือดที่เกิดขึ้นควบคู่กับปัญหาความเป็นความตายของชนบท ทางออกอันจะพึงมีต่อการแก้ปัญหานั้น ถ้าหากคำนึงถึงมวลชนส่วนใหญ่และทำการเพื่อส่วนรวมแล้ว จงรีบเร่งลงมือทำให้เห็นจริงเห็นจังออกมาเถิด ทางออกนั้นไม่ได้อยู่ที่เรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือส่วนใดส่วนหนึ่งโดยเฉพาะ เมืองและชนบทเป็นเสมือนสมาชิกของครอบครัวในสังคมเดียวกัน การแก้ไขปัญหาโดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างของระบบ บางทีย่อมไม่อาจแก้ปัญหาให้ลุล่วงได้ทั้งหมด ระบบเศรษฐกิจ – สังคมที่เอื้ออำนวยให้เกิดการผูกขาดแอบแฝงนั้น ย่อมทำให้คนกลุ่มหนึ่งได้เปรียบจากการประกอบธุรกิจมากกว่าคนอีกกลุ่มหนึ่ง ถึงแม้จะมีการทำบุญกุศลเพื่อบำบัดความจนและความทุกข์ยากลง สิ่งนั้นก็เป็นเพียงการยื่นมือแสดงเมตตาจิตประเภทหลวงตา ที่ผู้มีโอกาสในสังคมชั้นสูงใช้เป็นของเล่นฆ่าเวลา ถึงแม้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ฉบับแรกและฉบับที่ ๒ จะมีข้อความอันขัดกันเอง เพราะอำนวยให้เกิดการผูกขาดแอบแฝงในระบบเศรษฐกิจทุนนิยมและการใช้อภิสิทธิ์โดยเอาอำนาจหน้าที่บังหน้า เราก็หวังว่าแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ฉบับที่ ๓ ที่รัฐบาลได้สนับสนุนให้มีการประกันสังคมนั้น คงจะมีผลทำให้การแจกแจงรายได้ของคนในประเทศยุติธรรมยิ่งขึ้น ปัญหาของเมืองที่ขยายขึ้นโดยสร้างปัญหาให้กับภายในเมืองเอง และผลักปัญหาออกไปสู่ชนบทนั้น ทำให้เราต้องถามตัวเองว่า ถึงเวลาแล้วหรือยังที่เราจะมีการปฏิรูปที่ดินโดยการจำกัดสิทธิในการครอบครอง หรือนำเอาประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. ๒๔๙๗ มาพิจารณาใหม่ เพื่อให้ผู้ทำคุณประโยชน์จากแผ่นดิน เช่นชาวไร่ชาวนา ได้มีโอกาสเป็นเจ้าของแผ่นดินของเขาเอง ถึงเวลาแล้วหรือยังที่เราจะเก็บภาษีทุกอย่างในอัตราก้าวหน้าตามกรรมสิทธิและรายได้ของบุคคล ภาษีพรีเมี่ยมทำให้ชาวนายากจนลง จงเลิกเสีย ถึงเวลาแล้วหรือยังที่เราจะเลิกระบบอภิสิทธิ์และกำจัดข้าราชการชั่วจัดหน่วยงานทั้งในเมืองและชนบทให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ โดยปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตัวบุคคลทั้งเล็กและใหญ่ให้ยืดหยุ่นเหมาะกับสถานการณ์ ถึงเวลาแล้วหรือยังที่เราจะจำกัดสินค้าฟุ่มเฟือยและเศรษฐกิจภาคบริการอันเป็นความเจริญเพียงฉาบฉวย เพื่อผลในการแก้ปัญหาดุลการค้าและดุลการชำระเงินในระยะยาว ถึงเวลาแล้วหรือยังที่เราจะมีนโยบายเรื่องผังเมือง เพื่อแก้ปัญหาอากาศเสียน้ำเน่า ปัญหาจราจร ปัญหาที่อยู่อาศัยไม่สมดุลกับประชากร ปัญหาการระบายแรงงาน ฯลฯ ถึงเวลาแล้วหรือยังที่เราจะมีการระดมทุนและทรัพยากรที่มีอยู่ เพื่อเปลี่ยนแปลงในเรื่องเกี่ยวกับวิธีหรือโครงสร้างของการผลิตอย่างแท้จริงใหม่ทั้งหมด และถ้าจำเป็นที่จะต้องเปลี่ยนระบบ ก็ควรเปลี่ยนให้ยืดหยุ่นและเป็นไปในทางสร้างสรรค์มากขึ้น

ทางออกของปัญหาเหล่านี้ เราอาจแก้ไขได้โดยการระดมทุนและการออกกฎหมายที่ชื่อสัตย์ โดยใช้ทรัพยากรเท่าที่เรามีอยู่อย่างฉลาดและมีกฎหมายเป็นใหญ่ ความเจริญทางวัตถุอย่างเดียวไม่เพียงพอที่จะทำให้สังคมเจริญต่อไปได้ ถ้าหากชีวิตของคนในส่วนรวมไม่มีคุณภาพ ดังที่มีผู้เขียน *ปฏิภิริยา* มาถึงเราเมื่อต้นปีที่แล้วว่า "สังคมที่เจริญ หรือกำลังเจริญ หมายถึงสังคมที่คนในสังคมจะเป็นประโยชน์ได้มากขึ้น ริเริ่มกิจการต่าง ๆ ได้มากขึ้น และมีเสรีภาพมากขึ้นทั้งจากการกดขี่โดยสถาบันและความเป็นทาสของวัตถุ" สิ่งเหล่านี้ เราถือเป็นความจำเป็นรีบด่วน ถ้าหากสังคมของเราขาดความสำนึก หรือคนในสังคมไม่คอยตรวจสอบทัดทาน ก็ไม่มีประโยชน์อะไรที่เราจะลากเหงื่อในปัจจุบันเพื่อออกการอบเลือดในอนาคต เนื่องจากประเทศของเรายากจนและต้องพัฒนาอย่างระมัดระวัง ความเป็นห่วงของเราจึงเป็นไปเพื่อให้รัฐบาลถือเป็นเรื่องที่จะต้องถามตัวเองต่อไป เรากลัวรัฐบาลปล่อยเวลาให้เสียไปอย่างไร้ค่าและความเป็นห่วงของเราจะไม่ได้รับความสนใจในประเด็นคอขาดบาดตาย เพราะเมื่อถึงเวลานั้น การพัฒนาประเทศเพื่อให้ประโยชน์แก่คนส่วนใหญ่ตามวิถีทางประชาธิปไตยก็คงหมดหนทางสัมเหลว และย่อมเป็นไปได้ที่อำนาจจากชนบทจะเริ่มเข้ามาครอบงำเมือง ◎

ข้อคิดจากสหรัฐอเมริกา

ป่วย อึ้งภากรณ์

ในระยะเวลาระหว่าง ๑ ตุลาคม ๒๔๑๓ กับ ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๔ ผมได้รับเชิญให้ไปเยือนมหาวิทยาลัยพรินสตัน ฐานเป็นนักวิจัยอาวุโสทางเศรษฐศาสตร์ประจำวิทยาลัยวูดโรวิลสัน ซึ่งมีชื่อเต็มว่าเป็นวิทยาลัยเพื่อรัฐประศาสนศาสตร์และกิจการระหว่างประเทศ (Public and International Affairs) ผมมีหน้าที่บรรยายและทำสัมมนาเรื่อง "การพัฒนาประเทศไทย" ซึ่งใช้เวลา ๖ ครั้ง ครั้งละครึ่งวัน นอกจากนั้นทางวิทยาลัยปล่อยให้ผมใช้เวลาว่างได้ตามความพอใจ ผมได้ใช้เวลาว่างดังกล่าวนั้นเตรียมการบรรยายอย่างหนึ่ง เปิดโอกาสให้นักศึกษาเข้าพบเพื่อปรึกษาหารือในเรื่องการเรียนอย่างหนึ่ง ทำการศึกษาเรื่องการบริหารและจัดงานมหาวิทยาลัยอย่างหนึ่ง และรับเชิญไปบรรยายในมหาวิทยาลัยอื่น ๆ อีกอย่างหนึ่ง

ในบทความนี้ จะพยายามเล่าเรื่องวิทยาลัยวูดโรวิลสันในสาระสำคัญเป็นประการแรก และในตอนหลังจะเล่าเรื่องความคิดเห็นเกี่ยวกับเมืองไทยเท่าที่ได้ยินได้ฟังจากอาจารย์และนักศึกษาในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ที่ผมได้ไปเยือน โดยเฉพาะอย่างยิ่งความคิดเห็นของคนไทยในมหาวิทยาลัยอเมริกันต่าง ๆ นั้น

"รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันมีบทบัญญัติหลายเรื่องที่คนไทยเป็นจำนวนมากไม่พอใจ แต่เราก็พึงยึดเป็นหลักไว้ก่อนและพยายามแก้ไขปรับปรุงต่อไป เพราะอย่างน้อยก็เป็นกฎหมายขึ้นมาแล้ว และประชาธิปไตยนั้นต้องอาศัยหลักการปกครองด้วยกฎหมาย ไม่ใช่ปกครองด้วยอารมณ์ หรือกลุ่มบุคคล ไม่ว่าจะมีเครื่องแบบหรือไม่ก็ตาม"

วิทยาลัยวูดโรวิลสัน

วิทยาลัยนี้ เป็นส่วนหนึ่งของมหาวิทยาลัยพรินสตัน แต่เป็นเอกเทศ คือ มีอิสระในการบริหาร การเงิน การรับอาจารย์ และการรับนักศึกษาพอสมควร วิทยาลัยมีเงินอุดหนุนจากมูลนิธิต่าง ๆ มากพอดู โดยมูลนิธิต่าง ๆ นั้นเจาะจงกำหนดเงินอุดหนุนให้แก่วิทยาลัยเป็นเรื่อง ๆ ไป มหาวิทยาลัยพรินสตันจะนำไปใช้โดยทั่วไปมิได้ เช่น เงินสมนาคุณที่ผมได้รับระหว่างที่อยู่นั้น ตลอดจนค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปกลับนั้น เบิกได้จากบัญชีหนึ่งของเงินอุดหนุนจากมูลนิธิฟอร์ดซึ่งตั้งไว้โดยเฉพาะเพื่อสามารถเชิญอาจารย์พิเศษไปเยือนได้เป็นครั้งคราว

วิทยาลัยวูดโรวิลสันทำหน้าที่ตามชื่อเต็มที่ได้กล่าวมาข้างต้น คือ มีหน้าที่สอนและวิจัยเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวกับบ้านเมือง (public) และกิจการระหว่างประเทศ (international) ฉะนั้นการสอนและการวิจัยในวิทยาลัยจึงเป็นไปแบบสังคมศาสตร์ ผสมหลายๆ สาขาวิชา (multi – disciplinary approach) เช่นวิชาการพัฒนาประเทศก็ไม่จำกัดเฉพาะเรื่องเศรษฐกิจ ต้องพิจารณาถึงการพัฒนาทางสังคม ทางวัฒนธรรม ทางประวัติศาสตร์ ทางรัฐศาสตร์ และทางการต่างประเทศด้วย หลักสูตรการบรรยายแต่ละวิชาอาจจะกว้างหรือแคบ ตื้นหรือลึก แล้วแต่จะเหมาะสม เช่นในหลักสูตรการพัฒนาที่ผมเกี่ยวข้องด้วย

มีอาจารย์ผู้หนึ่งบรรยายเรื่องการพัฒนาเกษตรกรรมในอาฟริกา ซึ่งคลุมทั่วทั้งอาฟริกา แต่กล่าวเน้นถึงการเกษตรอย่างเดียว ส่วนการบรรยายเรื่องการพัฒนาประเทศไทยนั้น ใช้ประเทศไทยประเทศเดียวเป็นกรณีสำหรับศึกษา(case study) แต่มีขอบเขตคลุมทั้งในด้านเกษตร อุตสาหกรรม พณิชยกรรม การธนาคาร การสังคม และรัฐศาสตร์ด้วยเป็นต้น การสอนแบบสาขาวิชาผสมนี้มีประโยชน์ผิดกับการสอนตามสาขาวิชาเฉพาะ เพราะเป็นเรื่องที่เห็นจริงเห็นจัง โดยที่เศรษฐกิจต้องพัวพันกับสังคม สังคมก็ต้องพัวพันกับระบบการปกครอง เป็นต้น และวิทยาลัยวูดโรวิลสันมีชื่อเสียงในเรื่องที่การสอนและการเรียนนั้นมุ่งไปสู่จุดการพิจารณานโยบาย และการตัดสินใจ (policy consideration and decision making) เป็นสำคัญ

ในวิทยาลัยวูดโรวิลสันนอกจากโครงการพัฒนาเศรษฐกิจแล้ว ยังมีโครงการที่สำคัญอยู่อีกหลายโครงการ เช่น โครงการศึกษาปัญหาสังคมในเมือง โครงการศึกษาเรื่องประชากร เป็นต้น

การศึกษาและวิจัยแบบสาขาวิชาผสมนี้เหมาะสำหรับนักศึกษาชั้นสูงกว่าปริญญาตรี เพราะก่อนที่จะพิจารณาเรื่องนโยบาย นักศึกษาจำเป็นต้องมีความรู้หลักในสาขาวิชาใดวิชาหนึ่งอย่างลึกซึ้งพอสมควรเป็นทุนไว้เสียก่อน และตามปกติในหลักสูตรปริญญาตรี นักศึกษาจะต้องเรียนบางวิชาเป็นวิชาเอก และวิชาอื่น ๆ เป็นวิชาโทอยู่แล้ว จึงพอมีพื้นฐานที่จะเรียนผสมสาขาวิชาได้ดี ด้วยเหตุนี้นักศึกษาของวิทยาลัยวูดโรวิลสันจึงเป็นผู้มีปริญญามาแล้ว แต่ไม่จำกัดว่าจะต้องได้ปริญญาเศรษฐศาสตร์หรือรัฐศาสตร์หรือสังคมวิทยา นักศึกษาบางคนได้ปริญญาตรีทางวิทยาศาสตร์ ทางคณิตศาสตร์ ทางประวัติศาสตร์ หรือทางวิศวกรรมศาสตร์ก็มี เนื่องจากวิทยาลัยนี้มีชื่อเสียงสูง มีผู้สมัครเรียนมาก วิทยาลัยจึงสามารถคัดเลือกผู้มีคุณวุฒิดีเด่นจริง ๆ เข้าเป็นนักศึกษา นักศึกษาเป็นจำนวนมากเมื่อได้รับเข้าเรียนในวิทยาลัยนี้แล้วมักจะได้รับทุนเล่าเรียนจากวิทยาลัยหรือจากแหล่งทุนอื่น ๆ

นักศึกษาอีกประเภทหนึ่งของวิทยาลัยวูดโรวิลสันเป็นผู้ที่กำลังประกอบอาชีพอยู่ (mid-career students) อายุมากกว่านักศึกษาปกติ แต่ได้ทุนมาเรียนร่วมกับนักศึกษาปกติ จะทำปริญญาก็ได้ ไม่ทำก็ได้แล้วแต่จะต้องการ และบางคนอาจจะมาจากต่างประเทศ (ซึ่งน่าจะเป็นที่สนใจสำหรับพวกเราคนไทยด้วย) การมีนักศึกษาประเภทนี้เข้าเรียนร่วมกับนักศึกษาปกติเป็นนโยบายสำคัญของวิทยาลัย เพราะผู้ที่กำลังประกอบอาชีพอยู่นั้นย่อมนำประสพการณ์ของตนมาเผยแพร่เป็นประโยชน์ดีนัก

วิทยาลัยวูดโรวิลสันยังรับนักศึกษาอีกประเภทหนึ่ง คือนักศึกษาชั้นปริญญาตรี แต่รับเฉพาะ

ผู้ที่ได้ผ่านการศึกษาชั้นปีที่ ๑ และปีที่ ๒ มาแล้ว คงจะเป็นเพราะต้องการให้มีความรู้เบื้องต้นพอสมควรแล้วอย่างหนึ่ง และอีกอย่างหนึ่งคงจะสะดวกแก่การคัดเลือกหาคนดี ๆ รับเข้าด้วย

อาจารย์นั้น บางคนก็เป็นอาจารย์สังกัดวิทยาลัยโดยตรง บางคนเป็นอาจารย์สังกัดมหาวิทยาลัยพรินสตัน แต่วิทยาลัยแต่งตั้งให้ประจำวิทยาลัยด้วย และบางคนเป็นอาจารย์ที่มาเยือน (visiting) จากที่อื่น

นักศึกษาส่วนใหญ่รู้สึกว่าเรียนกันอย่างจริงจัง และใช้ห้องสมุดเป็นหลัก นอกจากห้องสมุดกลางของมหาวิทยาลัยแล้ว นักศึกษาวิทยาลัยวูดโรวิลสันยังได้ใช้ห้องสมุดเฉพาะของวิทยาลัยด้วย เจ้าหน้าที่ห้องสมุดมีส่วนสำคัญในการบริการการศึกษา เมื่อผมไปถึงพรินสตันใหม่ ๆ ผมได้ใช้เวลาประมาณ ๑ สัปดาห์ จัดรายชื่อหนังสือและบทความที่ใช้ประกอบการศึกษาเกี่ยวกับวิชาของผม โดยมีเจ้าหน้าที่ห้องสมุดมาช่วยรวบรวมสิ่งใดที่เขายังไม่มี เขาก็พยายามติดต่อหามาให้จนได้ พอจัดหารวบรวมได้ครบแล้ว ก็ประกาศให้นักศึกษาทราบทั่วกันแล้วนำเข้าห้องสมุดเปิดให้นักศึกษาอ่านกันได้โดยสะดวก

ในห้องสมุดกลางของมหาวิทยาลัยนั้น มีเจ้าหน้าที่อยู่ประจำทำงานตามกำหนดเวลาพอสมควร แต่เมื่อพ้นเวลานั้นไปแล้ว นักศึกษายังเข้าไปทำงานในห้องสมุดได้จนถึงสองยามหรือสามยามจึงปิด ส่วนห้องสมุดของวิทยาลัยนั้น นักศึกษาอยู่ทำงานได้ยี่สิบสี่ชั่วโมงต่อวันถ้าต้องการเขาก็นั้นห้องแคบ ๆ ไว้ให้นักศึกษาอยู่เดี่ยวบ้าง คู่บ้าง ตามเหมาะสม ข้อจำกัดมีอยู่แต่ว่า พอถึงเวลา ๒๓ น. เขาจะลั่นกลอนประตูสำหรับเข้าตึกวิทยาลัย ใคร ๆ ก็เข้าไม่ได้ (เว้นแต่จะมีกุญแจเป็นพิเศษ) แต่มีประตูบางบานที่เปิดออกได้ เปิดเข้าไม่ได้ วันเสาร์วันอาทิตย์หรือเวลาปิดภาคเรียนก็ไม่แตกต่างกับวันปกติ

ห้องเรียนที่ผมใช้สอนนั้นเป็นห้องเล็กบรรจุคนได้ไม่เกิน ๓๐ คน มีโต๊ะตั้งรอบห้องมีกระดานและเครื่องใช้อย่างอื่นตามปกติ และมีที่ติดตั้งแผนที่ ผู้เข้าสัมนามีนักศึกษาชั้นปริญญาเอกสองคน นักศึกษาชั้นปริญญาโทประมาณ ๑๐ คน นักศึกษาประเภทกำลังประกอบอาชีพ ๒ คน ผู้ช่วยวิจัย ๓ – ๔ คน เจ้าหน้าที่ห้องสมุด ๑ คน และอาจารย์ ๒ คน การสัมนามีทุกวันจันทร์ เวลา๙.๓๐ น. ถึง ๑๒.๓๐ น. (บางทีถึง๑๓.๓๐น.) รวม ๖ ครั้ง ตั้งแต่ครั้งแรกแล้วนักศึกษาได้ร่วมอภิปรายและซักถามเป็นที่ครึกครื้น และเป็นที่สนใจของผู้บรรยาย ไม่เงียบเหงาอย่างเวลาสัมนากับนักศึกษาไทยที่เมืองไทย ยิ่งในครั้งต่อ ๆ ไป เมื่อนักศึกษามีเวลาอ่านหนังสือมากขึ้นเกี่ยวกับประเทศไทย เขาก็ยิ่งถกเถียงโต้แย้งกันมาก ครั้งแรก ๆ ผมใช้เวลาบรรยายประมาณ ๑½ ชั่วโมง

ถึง ๒ ชั่วโมง แต่พอมาถึงครั้งสุดท้ายผมบรรยายเพียงครึ่งชั่วโมงเพื่อเปิดโอกาสให้นักศึกษาถกเถียงกันมากขึ้น

สำหรับวิชาที่ผมสอนนี้ เราได้ตกลงกันว่าจะใช้วิธีให้นักศึกษาเขียนเรียงความส่งอาจารย์ (อเมริกัน) ตรวจเป็นการสอบไล่ ฉะนั้นจึงไม่ต้องออกข้อสอบ

นักศึกษาปริญญาเอกสองคนในชั้นที่ผมสอนนั้น เผอิญเขียนวิทยานิพนธ์เรื่องประเทศไทยทั้งสองคน คนหนึ่งเขียนเรื่องเศรษฐศาสตร์ อีกคนหนึ่งเขียนเรื่องทางรัฐศาสตร์ ทั้งสองคนได้ใช้เวลามาพูดหารือกับผมตามสะดวก คนที่เขียนด้านเศรษฐศาสตร์นั้น เผอิญได้ร่างวิทยานิพนธ์ร่างแรกเสร็จจึงถือโอกาสให้ผมได้อ่านและวิจารณ์ไปด้วย

การไปเยือนมหาวิทยาลัยอื่น ๆ

ผมได้รับเชิญให้ไปแสดงปาฐกถาและบรรยายในที่ต่าง ๆ หลายแห่งด้วยกัน แต่เนื่องด้วยเวลาจำกัด จึงไม่สามารถรับเชิญเสียหลายแห่ง ที่สามารถไปได้ก็คือมหาวิทยาลัยดาร์ทมัธ พิทสเบอร์ก วิสคอนซิน คอร์เนลล์ และอเมริกัน นอกจากนั้นได้ไปบรรยายที่สถาบันพัฒนาเศรษฐกิจของธนาคารโลก (สองครั้ง) ที่สมาคมการสัมพันธ์กับต่างประเทศ และสมาคมเอเชีย (ในนครนิวยอร์ค) ในการเดินทางไปมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ดังกล่าว ได้มีเพื่อนคนไทยชวนไปคุยกันบ้าง แสดงปาฐกถาบ้างหลายแห่ง ได้สังสรรคนไทยซึ่งส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาชั้นสูงประมาณทั้งสิ้น ๕๐๐ คน ในเมืองบอสตัน พิสทเบอร์ก บลูมิงตัน (อินเดียนา), เออบานา (อิลลินอยส์), เมดิสัน (วิสคอนซิน), ชิคาโก อีสท์แลนซิง (มิชิเกน), อิธากะ (คอร์เนลล์และสิราคิวส์), นิวยอร์ค (สมาคมไทย) และวอชิงตัน (สมาคมนักเรียนไทยในพระบรมราชูปถัมภ์)

เรื่องที่มหาวิทยาลัยต่างๆ เชิญผมไปบรรยายนั้น ส่วนใหญ่เกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย ที่ธนาคารโลกผมได้บรรยายเรื่องการพัฒนาการศึกษา และเรื่องนโยบายการเงินกับการคลัง แต่เรื่องที่ทุกมหาวิทยาลัย สมาคมต่าง ๆ และคนไทยทุกคนสนใจมาก คือ สถานะของประเทศไทยในสงครามเวียดนาม

ความสนใจเรื่องนี้เกิดจากเหตุที่มติมหาชนส่วนใหญ่ในอเมริกาต้องการจะให้รัฐบาลอเมริกันยุติสงครามและถอนทหารจากเวียดนามและไทยโดยเร็วที่สุดที่จะทำได้ ผมกล่าวถึงมติมหาชนส่วนใหญ่ในอเมริกานี้ เพราะว่าเมื่อก่อนไปอเมริกาก็พอทราบอยู่บ้างว่าเขาพยายามถอนทหารเพียงใด แต่เมื่อไปอยู่อเมริกาและได้พังได้สนทนาได้อ่านความเห็นต่าง ๆ แล้ว ยิ่งแน่ใจมากขึ้น และยิ่งรู้สึกว่าส่วนน้อยที่ยังต้องการให้รัฐบาลอเมริกันรบต่อไปนั้น ช่างน้อยเสียเหลือเกิน อนึ่ง ในปี ค.ศ. ๑๙๗๒ นี้ ก็จะเป็นวาระที่เขาจะมีการเลือก

ตั้งประธานาธิบดีอเมริกัน ได้มีผู้สมัครรับเลือกตั้งแสดงเจตนาหลายคนแล้ว และแต่ละคนก็ได้แสดงออกโดยชัดแจ้งซึ่งนโยบายที่จะถอนทหารโดยเร็วที่สุด อเมริกาเป็นประเทศใหญ่และมีปัญหามาก เช่น ปัญหาเรื่องผิวขาวผิวดำ ปัญหาเรื่องอากาศและน้ำสกปรก (pollution) ปัญหาเรื่องความสงบเรียบร้อยภายในประเทศ ปัญหาเรื่องค่าครองชีพสูง เงินเฟ้อและคนว่างงาน (มีคนว่างงานประมาณ ๖ – ๗ ล้านคน) เป็นต้น ฉะนั้นจึงมีมติมหาชนอย่างรุนแรง เฉพาะอย่างยิ่งในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ที่จะยุติสงครามเวียดนามเสียโดยเร็วเพื่อตัดปัญหาใหญ่ไปเสียด้านหนึ่ง

สำหรับชาวอเมริกันที่สนใจเรื่องประเทศของเรานั้น ก็เป็นห่วงว่าเมื่ออเมริกาถอนทหารออกไปมากถึงขีด ประเทศไทยซึ่งเป็นพันธมิตรกับเขามาตลอดเวลาจะประสบอันตรายจากการคุกคามด้านคอมมูนิสต์มากเพียงใด บางคนให้ความเห็นว่า ประเทศไทยควรพยายามตั้งตนเป็นกลางร่วมกับประเทศอื่น ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งอาจจะเป็นทางออกที่ดี

สำหรับคนไทยที่ผมได้สนทนาด้วยนั้น ก็ยังเป็นห่วงในชะตาของประเทศมากขึ้น เพราะแต่ละคนก็ย่อมรักชาติ ต้องการจะให้ชาติไทยรักษาเอกราชไว้ได้ และในขณะเดียวกันก็ไม่ประสงค์ที่จะเห็นคอมมูนิสต์มามีอำนาจในประเทศไทย

การสนทนาเรื่องนี้ที่มีแก่นสาร ย่อมหันมาสู่เรื่อง "การก่อการร้าย" ในประเทศไทย เพราะการก่อการร้ายโดยคอมมูนิสต์นั้นเป็นการชักศึกเข้าบ้าน และหากลุกลามออกไปถึงขีดสถานการณ์ในประเทศไทยก็อาจจะเป็นอย่างในเวียดนามใต้หรือราชอาณาจักรลาวสักวันหนึ่ง เฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อฝ่ายปรปักษ์หมดภาระที่จะต่อสู้รบพุ่งกับอเมริกันเสียแล้ว

จริงอยู่ผู้ที่เรียกกันว่า "ก่อการร้าย" นั้นมีอยู่หลายกลุ่ม ที่แท้จริงมิใช่คอมมูนิสต์ หากอาจจะถูกเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองผสมเรียกว่าผู้ก่อการร้ายคอมมูนิสต์ เพราะสะดวกดีแก่เจ้าพนักงาน บางกลุ่มอาจจะเป็นโจรธรรมดา บางกลุ่มอาจจะเป็นกลุ่มชนส่วนน้อยที่ต้องการอิสรภาพบางประการ บางกลุ่มอาจจะไม่ได้มุ่งปฏิบัติการในประเทศไทย แต่มุ่งในประเทศข้างเคียง แต่การที่เราเรียกผสมกันไปหมดว่าผู้ก่อการร้ายโดยหมายว่าเป็นคอมมูนิสต์ แล้วปฏิบัติกับกลุ่มเหล่านี้ทำนองเดียวกันกับที่เราปฏิบัติต่อคอมมูนิสต์ ก็ย่อมเป็นการยุและผลักดันให้กลุ่มเหล่านี้ไปเชื่อมโยงสัมพันธ์กับคอมมูนิสต์จนได้ในไม่ช้า

การที่ผู้ก่อการร้ายไม่ว่าจะเป็นประเภทใด แต่เฉพาะอย่างยิ่งประเภทคอมมูนิสต์ จะทำการสำเร็จได้นั้นย่อมอาศัยหลักสองประการคือ (ก) ทำการชู่ขวัญชาวบ้านให้เกรงกลัว จะได้

ช่วยปกป้องคุ้มกันและช่วยเหลือเขาได้ (ข) ชักจูงชาวบ้านให้เกลียดชังรัฐบาลและเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลในท้องถิ่น จะได้มีผู้ร่วมมือกับเขามากขึ้น ฉะนั้นการปราบปรามผู้ก่อการร้ายก็ควรจะใช้วิธีแก้หลักการทั้งสองประการนี้ คือ เร่งรัดพัฒนาชนบทให้ประชาราษฎรได้อยู่โดยร่มเย็นเป็นสุข กับใช้วิธีปกครองคุ้มภัยแก่ราษฎรในท้องถิ่นให้เป็นที่เลื่อมใสแก่ราษฎรจริง ๆ

รัฐบาลได้มีนโยบายเร่งรัดพัฒนาชนบทและทะนุบำรุงความสุขของท้องถิ่นอยู่แล้ว แต่พวกเราเกรงกันว่าจะไม่พอ หรืออาจจะสายเกินไปเสียแล้ว เฉพาะอย่างยิ่งเมื่อปรากฏเป็นข่าวในหน้าหนังสือพิมพ์เสมอ และมีข่าวลือเสมอว่า มีเจ้าหน้าที่ตำรวจและเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองบางแห่งรังแกราษฎรบ้าง ตั้งซ่องการพนันบ้าง เป็นโจรเสียเองบ้าง ถืออำนาจเป็นธรรมบ้าง ถ้าเป็นเช่นนี้จริง ความเสียหายย่อมจะท่วมท้นผลของความพยายามเร่งรัดพัฒนาชนบท อันตรายจะเพิ่มมากขึ้นทุกวัน ฉะนั้นการแก้ไขปรับปรุงการปกครองท้องถิ่น จึงเป็นเรื่องสำคัญยิ่งเกี่ยวกับเอกราชและอิสรภาพของไทยทั้งประเทศ การรักษาความสงบเรียบร้อย และการทนุบำรุงราษฎรให้ได้อยู่โดยร่มเย็นเป็นสุข จึงเป็นข้อสำคัญในการป้องกันประเทศ

นักเรียนไทยในอเมริกาส่วนใหญ่และผม มีความเห็นว่าในขณะนี้และในสองสามปีข้างหน้า เรื่องความปลอดภัยของประเทศไทยเป็นเรื่องใหญ่ที่สำคัญกว่าเรื่องใด ๆ ทั้งสิ้น ฉะนั้นจึงอยากจะได้เห็นนักการเมืองของไทยทุกพรรค ตลอดจนคนไทยทุกกลุ่ม มีความสมานสามัคคี ร่วมมือกันป้องกันประเทศให้รอดพ้นจากอันตรายไปด้วยนโยบายของชาติอันรอบคอบสุขุม และยังเห็นต่อไปว่า หลักการประชาธิปไตยภายในประเทศเรานั้นจะช่วยส่งเสริมให้เกิดสามัคคีกันได้ดียิ่งกว่าวิธีการใช้อำนาจยึดหรือทำการรัฐประหาร

เหตุผลที่สนับสนุนหลักการประชาธิปไตยดังกล่าวมาข้างต้น ก็คือในระบบประชาธิปไตยนั้น ราษฎรแต่ละคนอย่างน้อยก็ตามกฎหมายมีสิทธิ์และหน้าที่และมีส่วนในการปกครองประเทศ แต่ละคนควรจะเห็นเป็นธุระของตนที่จะให้รัฐบาลดำเนินไปโดยดี มิใช่จะถือแต่คาถาว่า "ธุระไม่ใช่" "เป็นเรื่องของผู้ใหญ่" "เป็นเรื่องของรัฐบาล"

ทุกวันนี้ ไทยเราอย่างน้อยก็แสดงความพยายามที่จะเป็นประชาธิปไตย เรากลับมามีรัฐธรรมนูญ มีการเลือกตั้ง มีสภาผู้แทน ฉะนั้นควรจะยึดไว้ในสิ่งที่เรามีอยู่นี้ แม้ว่าจะไม่สมบูรณ์และบกพร่องสักเพียงใด รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันมีบทบัญญัติหลายเรื่องที่คนไทยเป็นจำนวนมากไม่พอใจ แต่เราก็พึงยึดเป็นหลักไว้ก่อน และพยายามแก้ไขปรับปรุงต่อไป เพราะอย่างน้อยก็เป็นกฎหมายขึ้นมาแล้ว และประชาธิปไตยนั้นต้องอาศัยหลักการปกครองด้วยกฎหมาย (rule of law) ไม่ใช่การปกครองด้วยอารมณ์หรือกลุ่มบุคคลไม่ว่าจะมีเครื่องแบบหรือไม่ก็ตาม

การเปลี่ยนแปลงการปกครองในระยะปัจจุบันนี้ด้วยวิธีรัฐประหารก็ดี หรือการก่อให้เกิดทะเลาะวิวาทระหว่างทหารกับตำรวจก็ดี หรือการเน้นถึงความแตกแยกภายในชาติของเราก็ดี ย่อมเป็นอันตรายแก่เอกราชและความอยู่รอดของประเทศไทยทั้งสิ้น

กลับกัน การเปลี่ยนแปลงการปกครองด้วยวิธีสันติตามกฎหมาย การสมัครสมานสามัคคีภายในชาติ การทะนุบำรุงความสุขราษฎร การคุ้มกันความปลอดภัยในชีวิตร่างกายและทรัพย์สินของราษฎร การปกครองโดยกฎหมายย่อมจะช่วยให้เรารอดพ้นอันตรายไปได้

จริงอยู่ในประเทศประชาธิปไตยนั้น บุคคลทั้งหลาย ย่อมมีความคิดเห็นแตกต่างกันอยู่เป็นธรรมดา ผู้ที่มีอำนาจปกครองอยู่ย่อมต้องเผชิญกับข้อวิพากษ์วิจารณ์ของสาธารณชนอยู่เสมอ แต่ทิษฐิมานะนั้นเป็นบาปอย่างใหญ่หลวง จะเปิดช่องทางให้เกิดความแตกร้าวขึ้นอย่างรุนแรง วิธีแก้ไขป้องกันมิใช่การจำกัดเสรีภาพในความคิด การพูด การเขียน แต่หากควรใช้วิธีให้เสรีภาพในความคิด การพูด และการเขียนให้มากขึ้น ให้แพร่หลายทั่วถึงกันทุกฝ่าย ถ้าถือหลักสามัคคีโดยมั่นคงแล้วจะต้องยอมให้มีการวิพากษ์วิจารณ์การตำหนิต่าง ๆ โดยเสรี โดยคำนึงเสียว่าเป็นการช่วยกันติเพื่อก่อ เพื่อประโยชน์แห่งมหาชน

ในบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญปัจจุบัน เสรีภาพในความคิด การพูด การเขียน ได้มีข้อรับรองไว้แล้ว แต่มีเงื่อนไขว่าต้องอยู่ในจำกัดแห่งบทกฎหมาย ก็บทกฎหมายนั้น ก็คนเราเองเป็นผู้กำหนด และคนเราเองเป็นผู้ตีความ ก็น่าจะกำหนดและตีความให้ชอบด้วยหลักประชาธิปไตยจึงควร

ข้อคิดเหล่านี้ที่พรรณนามาข้างต้น เป็นข้อสรุปจากการสนทนาของผมกับเพื่อนคนไทยในสหรัฐฯ บางแห่งบางมหาวิทยาลัย ผมชี้ไม่ได้ว่าส่วนใดตอนใดเป็นของผู้ใด ถือเอาว่าเป็นข้อสรุปของผมจากการสนทนาก็แล้วกัน หากผมเขียนผิดพลาดล่วงเกินไปในข้อใด ก็หวังว่าจะมีคนไทยที่ผมได้สนทนาด้วยเขียนมาแก้ไขเพิ่มเติม หรือตำหนิได้ตามจะเห็นควร

แต่มีข้อหนึ่งซึ่งชวนให้ผมคิดเป็นพิเศษ เนื่องจากการที่ได้สนทนากับนักเรียนไทยชั้นสูงเป็นจำนวนมาก คือ รู้สึกชื่นใจที่ได้ยินได้ฟังข้อคิดที่มีสาระจากผู้ที่ยังเป็นหนุ่มเป็นสาวอยู่ แสดงว่าคนไทยรุ่นใหม่นี้ก็มิใช่ว่าจะไม่เอาถ่านเสียทีเดียว ยังมีมากคนที่มีอุดมคติ และมุ่งในประโยชน์ส่วนรวมถาวร

ข้อคิดที่น่าชื่นใจนี้ ชวนให้เกิดข้อคิดอีก ๒ ข้อ คือ (๑) อุดมคติที่พวกเรามีกันอยู่เมื่อยังเป็นนักเรียนหรืออยู่เมืองนอกนั้น พวกเราจะยึดมั่นกันเพียงใด เมื่อเรากลับมาทำงานในเมือง

ไทยแล้ว สังคมไทยเป็นสังคมที่กลืนอุดมคติเก่งรวดเร็วและแนบเนียน มีนักเรียนไทยบางคนกล่าวว่า "ที่น่าเจ็บใจ ก็คือ พวกเราบางคนอยู่เมืองนอกก็ด่าว่าเขาเรื่องคอรัปชั่น แต่พอถึงเมืองไทยไม่ช้าไม่นาน เพียงแต่ไม่ทำอะไรก็ยังไม่ว่า หน้าซ้ำไปร่วมกับเขาทำคอรัปชั่นเสียอีก"

(๒) บทบาทของพวกเรานักเรียนมหาวิทยาลัยทั้งหัวนอกและหัวในมีอย่างไรเกี่ยวกับเรื่องประชาธิปไตยหรือความอยู่รอดของประเทศไทย?

เท่าที่ผมได้ดูและได้ฟังจากวิทยาลัยวุดโรวิลสัน เขาอบรมให้ศึกษาให้ใช้ความคิดพิจารณาเรื่องนโยบายและการตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องของบ้านเมือง นักศึกษามิใช่แต่จะใช้ความคิดหรืออภิปรายหรือเขียนเท่านั้น เขาพิจารณาบทบาทของเขาด้วยว่าจะแก้ปัญหาต่าง ๆ ด้วยวิธีใดดี

พวกเราที่ได้มีวาสนาสูงกว่าเพื่อนร่วมชาติทั้งหลาย คือ ได้เรียนชั้นอุดมศึกษา (แม้ในประเทศไทย) และได้เรียนในมหาวิทยาลัยที่ดีมีชื่อเสียงทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ ย่อมมีความรับผิดชอบในชตากรรมของชาติและสังคมไทยมากกว่าตาสีตาสาหรือใคร ๆ ในประเทศเรา ปัญหามีคยู่ว่าเราจะถือเป็นธุระหรือว่าธุระไม่ใช่ เราจะใจเด็ดหรือจะใจเย็นเอาตัวรอด แสวงสุขสบายตามยถากรรม?

เวียดนามเหนือต่อสู้แสนยานุภาพของสหรัฐอเมริกาได้ด้วยใจเด็ดเป็นสำคัญ (อาวุธเป็นรอง) คนไทยต้องต่อสู้คอมมูนิสต์และรักษาเอกราชและความชอบธรรมภายในชาติเราได้ด้วยใจเด็ด ด้วยการปกครองที่ถูกต้อง ด้วยการปกครองโดยกฎหมายและด้วยประชาธิปไตย ◎

หนังสือออกใหม่ของสำนักพิมพ์สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย

ประวัติศาสตร์อีสาน เล่ม ๒

โดย เติม วิภาสย์พจนกิจ

ประวัติศาสตร์อีสาน เล่ม ๒ เป็นเล่มต่อจากเล่ม ๑ ที่สำนักพิมพ์สมาคมสังคมศาสตร์ฯ จัดพิมพ์ ภายในเล่มเล่าถึงการปกครองระบบเทศาภิบาลในหัวเมืองภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การจัดการศึกษา การคมนาคม การศาสนา สาเหตุและการปราบขบถผีบ้าผีบุญ การเสียดินแดนให้ฝรั่งเศส และภาคผนวกเกี่ยวกับตำแหน่งขุนนางเขมร ฯลฯ จัดพิมพ์ด้วยกระดาษปอนด์อย่างดี รูปประกอบกระดาษอ๊าร์ต และแผนที่พิมพ์สอดสี หนามากกว่า ๓๐๐ หน้า

ออกจำหน่ายแล้ว **ราคา ๙๕ บาท** **อ่านวิจารณ์ภายในเล่ม**

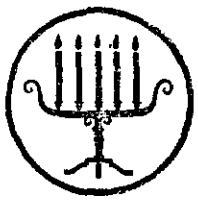

สำนักพิมพ์ สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย

ปากอุฬาซอย ๒ ถนนพญาไท พระนคร ฯ ๕ โทร. ๕๗๖๒๒

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย ที่รวมตำราทางวิชาการ ทั้งภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ในแขนงสังคมศาสตร์ ว่าด้วย ประวัติศาสตร์ การศึกษา วัฒนธรรม การเมือง ศาสนา ปรัชญา ฯลฯ

หนังสือออกใหม่

สองฝั่งโขง เล่ม ๑ – เล่ม ๒
เติม วิภาคย์พจนกิจ ๓๐–๔๕ บาท

Essay on Thai Folklore
by Phya Anuman Rajadhon ๑๒๐ บาท

ใครจะกุมชตาอาเซีย
พุทธศาสนาหรือลัทธิคอมมิวนิสต์
จำนงค์ ทองประเสริฐ แปล ๓๐/๔๕ บาท

ประวัติศาสตร์อเมริกา *ณรงค์ เกตุทัต แปล* ๒๐ บาท

ปริศนาธรรมไทย *ของ พุทธทาสภิกขุ* ๔๕ บาท

ประวัติศาสตร์จีน *ส. ศิวรักษ์ แปล* ๓๕ บาท

อิสลามสมัยแรก *ของ นิธิ เอียวศรีวงศ์* ๓๕ บาท

ประวัติศาสตร์อาเซียอาคเณย์
ม.ร.ว. จีรวัฒน์ จักรพันธุ์ แปล ๒๗ บาท

ประเภทหนังสือดี

ชุดประเพณีไทย *ของพระยาอนุมานราชธน* ๑๕๐ บาท

บันทึกเรื่องความรู้ต่าง ๆ ๔ เล่ม ของ
สมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ๒๕๐ บาท

ถึงหญิงใหญ่ *ของ สมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพ* ๒๕ บาท

ชุมนุมนิพนธ *ของ กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร* ๓๐ บาท

การเลิกสิทธิสภาพนอกอาณาเขต
ของ ทรงศรี อาจอรุณ ๓๐ บาท

ภควัทคีตา *แสง มนวิทูร และ จำนงค์ ทองประเสริฐ แปล* ๒๐ บาท

หนังสือสนุก *ส. ศิวรักษ์ รวบรวม* ๓๐ บาท

ประเภทหนังสือแปล

โสกราติส *ส. ศิวรักษ์ แปล* ๓๐ บาท

อู่อารยธรรมตะวันออก (๔ เล่ม)
เขียน ธีรวิทย์ อำนวยการแปล ๑๐๐ บาท

ประวัติศาสตร์เยอรมัน
นิธิ เอียวศรีวงศ์ แปล ๓๐ บาท

ออสเตรเลีย
วิทยา ชูพันธ์ และรัตนา บุณยรัตเวช แปล ๒๐ บาท

หมอทอมคูลีย์ *อาภรณ์ ชาติบุรุษ แปล* ๑๕ บาท

การศึกษาเกี่ยวกับมนุษย์
เทพกมล เทวกุล และวิทยา เวชชาชีวะ แปล ๒๕ บาท

ประเภทวรรณกรรม

คนนอก ของ อัลแบร์ กามู
อำพรรณ โอตระกูล แปล ๑๕ บาท

โมนผจญโลก ของ อแลง ฟูรนิเย่
วรรณี จันทราทิพย์ แปล ๒๐ บาท

เอมิล ธอดนักสืบ *ของ แอริค เคสตเนอร์*
บันลือ ถิ่นพังงา แปล ๑๕ บาท

ประเภทภาษาอังกฤษ

Wisdom Gone Beyond *Preface*
by H.H. Prince Dhani ๖๐ บาท

From Ancient Thai to Modern Dialects
by J.M. Brown ๑๐๐ บาท

Patimokkha
Translated by Nanamoli Thera ๑๐๐ บาท

Notes on the Customs of Combodia
by Chou Ta- Kuan ๔๕ บาท

Teaching Dhamma by Pictures
by Bhikkhu Buddhadasa ๑๐๐ บาท

Opening of the Wisdom Eye
by The Dalai Lama ๖๐ บาท

จระเข้ที่พึ่งของปลา ?

ดำสิงห์ ศรีนอก

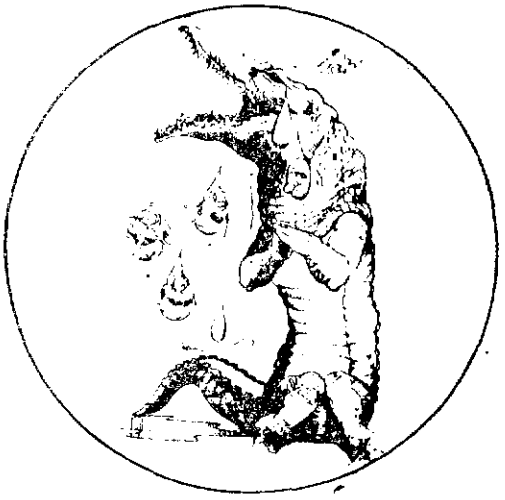

เมื่อพินิจพฤติการณ์และลักษณะการคบหาติดต่อกันของประเทศในปัจจุบันหลายคนคงได้สังเกตว่าเคราะห์กรรมที่สำคัญอย่างหนึ่งของประเทศเล็ก ๆ ก็คือ การที่ต้องรับภาระในการ *แบกหน้า* ของชาติใหญ่ ๆ มากขึ้นและหนักขึ้นเป็นลำดับ เฉพาะอย่างยิ่งในหมู่ประเทศใหญ่ ๆ ที่ถือตัวว่าเป็นมหาอำนาจด้วยแล้ว เราอาจกล่าวได้ว่าพวกเขาอาจยอมหรือเสียสละละทิ้งได้ในหลายสิ่งหลายประการ นอกจากคำว่า *หน้า* จึงเมื่อนายนิกสันได้ประกาศแนวนโยบายใหม่เกี่ยวกับอาเซียอาคเณย์ที่เกาะกวม[1] ซึ่งรู้จักกันแพร่หลายในนามของ *ลัทธินิกสัน* ซึ่งเนื้อหาสรุปความสำคัญได้ว่าสหรัฐอเมริกาจะลดความรับผิดชอบ และภาระผูกพันโดยตรงในสงครามเวียดนามลง ประกาศจะถอนทหารหน่วยรบออกไปเป็นขั้น ๆ ขณะเดียวกันก็จะพยายามมอบหน้าที่การสู้รบให้แก่เวียดนามใต้มากขึ้นเป็นลำดับ โดยอเมริกาจะเป็นเพียงผู้ให้การสนับสนุน ดังเป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปแล้วนั้น บรรดาผู้ติดตามเหตุการณ์มาแต่ต้นย่อมคาดคะเนได้ว่า สงครามเวียดนามได้ก้าวขึ้นถึงขุด *แหลก* เพราะคำแถลงของประธานาธิบดีสหรัฐฯ ดังกล่าวถือได้ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างสำคัญ ในนโยบายการสงครามที่อเมริกากำลังกระทำอยู่ในเอเชีย เพราะหมายถึงว่าอเมริกาได้ล้มเลิกความตั้งใจ ที่จะเป็นผู้ชนะในการ

---

๑ ประกาศระหว่างวันที่ ๑๔ พฤษภาคม – ๘ มิถุนายน และ ๓ พฤศจิกายน – ๑๕ ธันวาคม ๒๕๑๓ ดูจาก *ลำดับเหตุการณ์สงครามเวียดนาม* สังคมศาสตร์ปริทัศน์: ภาคผนวก ลำดับ ๓/๒๕๑๔

สนามรบ แต่จะอย่างไรก็ตาม สำหรับคนที่ใส่ใจต่อความสำนึกของประเทศมหาอำนาจ[๒] ย่อมตระหนักแก่ใจดีว่าความเปลี่ยนแปลงท่าทีใด ๆ ที่จะมีขึ้นย่อมจะไม่เป็นไปอย่างเสียหน้า ความคลี่คลายของเหตุการณ์ในเวลาต่อมา แสดงให้เห็นชัดถึงความจริงข้อนี้ เมื่อนายนิกสันกล่าวว่า *อเมริกาจะยอมรับ แบบการปกครองใด ๆ ที่ประชาชนเวียดนามใต้ตัดสินใจด้วยตนเอง* ด้วยเหตุนี้การที่สหรัฐอเมริกาและเวียดนามใต้ยกกำลัง เข้าทำลายแหล่งพักพิงของฝ่ายตรงกันข้ามในเขมร และการที่เวียดนามใต้ โดยการสนับสนุนของสหรัฐฯทุ่มพลเข้าตัดเส้นทางลำเลียงยุทธสำภาระของเวียดนามเหนือ ในดินแดนลาวภาคใต้จึงเป็นเรื่องที่คาดการได้ เพราะสหรัฐฯ มีความจำเป็นต้องรักษาหน้าความเป็นมหาอำนาจของตน โดยการแสดงให้เป็นที่ประจักษ์ว่าอย่างน้อยที่สุด การเข้ามาพัวพันของตนก็ทำให้เวียดนามใต้เข้มแข็งพอที่จะตัดสินด้วยตนเอง และเป็นความพยายามที่จะพิสูจน์ผลสำเร็จของการมอบภาระการรบให้กับฝ่ายเวียดนามใต้[๓] ซึ่งผลจากการรุกดังกล่าวที่ต่างฝ่ายต่างแข่งกันประกาศถึงความสำเร็จอันยิ่งใหญ่ โดยบอกว่าได้ทำลายฝ่ายตรงกันข้ามลงอย่างย่อยยับนั้นก็คงเป็นความจริง ยิ่งเมื่อพิจารณาจากรายงานข่าวของบรรดาผู้ที่ติดตามเข้าไปเห็นเหตุการณ์ และจากภาพถ่ายทรากปรักพังที่ปรากฏตามหน้าหนังสือพิมพ์ทางฝ่ายตะวันตกก็ทำให้เชื่อได้อย่างสนิทว่ามีการ "พังทลายอย่างราบเรียบ" สิ่งที่น่าคิดจึงมีอยู่ว่า การที่ประเทศเล็กต้องมีอันต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับหน้าและศักดิ์ศรีของชาติพี่เบิ้ม หรือการที่ชาติเล็ก ๆ ฝากความเป็นความตายหวังพึ่งความช่วยเหลือจากกองกำลังต่างชาตินั้นบังเกิดผลที่แท้จริงอย่างใด และในที่สุดจะมีสิ่งใดหลงเหลืออยู่บ้าง เพราะเป็นของแน่เหลือเกินว่า "การพังทลายอย่างราบเรียบ" ได้เกิดขึ้นทั้งจากน้ำมือของศัตรูและของมิตร และอุดมการณ์ของประชาธิปไตย ความมั่นคงของเอกราชและสิทธิเสรีภาพจะยืนยงและงอกงามอยู่ได้ในทรากหักพังและค่ายผู้ลี้ภัยหรืออย่างไร

ขณะที่สงคราม ๖ วัน ระหว่างกลุ่มประเทศอาหรับกับอิสราเอลอุบัติขึ้นนั้นผู้เขียนมีโอกาสได้เข้าฟังการพิจารณาความเรื่องนั้น ในองค์การสหประชาชาติ ได้เห็นการวิวาทโต้เถียงกล่าวหาว่าร้ายตีหน้ายักษ์เข้าใส่กันระหว่างผู้แทนของประเทศที่เกี่ยวข้อง แต่จนแล้วจนรอดก็หาบังเกิดผลอันใดจริงจังขึ้นมาไม่ จนกระทั่งเมื่อนายโคซิกิน นายกรัฐมนตรีของสหภาพโซเวียตบินบึ่งจากมอสโกเข้าไปยังองค์การแห่งนั้น จึงได้ทำให้บรรยากาศของที่ประชุมเปลี่ยนไปอย่างฉับพลัน และการตะโกนแหกปากกล่าวหากันค่อย ๆ เบาลง

---

๒ อ่าน *Arogant of Power :* by William Fulbright

๓ ประธานาธิบดีนิกสันให้สัมภาษณ์ทางโทรทัศน์ C.B.S. ๒๒ ธันวาคม ๒๕๑๔

หลังจากต่อรองไว้เชิงไว้หน้ากันอย่างสุดเหวี่ยง ระหว่างประเทศมหาอำนาจ ในที่สุดเขาก็ตกลงกันได้ นายจอห์นสันและนายโคซิกินก็แห่ออกไปบีดประตูพูดกันในห้องเรียนของโรงเรียนมัธยมเล็ก ๆ แขวงเมืองกลาสโบโร มลรัฐนิวเจอร์ซี (ซึ่งเป็นกึ่งทางระหว่างทำเนียบขาว กับตึกที่ทำการองค์การสหประชาชาติ) ถึงแม้สาระของการพูดจาจะไม่เป็นที่เปิดเผยต่อสาธารณชนในรายละเอียด แต่ก็คงจะไม่พ้นไปจากที่ว่าทั้งสองฝ่ายเขาบอกแก่กันให้ทราบว่า จะยอมให้ได้แค่ไหนเพียงใด ต่อแต่นั้นเสียงเอ็ดอึงของบรรดาท่านทูตชั้นนำ (Distingished Ambassador) ของประเทศที่เกี่ยวข้องก็มีอันกลายเป็นเสียงกะจ้อยงอแงไปทันใด จนอาจกล่าวได้ว่าหาความสำคัญจริงจังไม่ได้ ดูแล้วเศร้า และเห็นชัดว่าประเทศเล็ก ๆ เป็นเครื่องเล่นของบริษัทบริวารของชาติใหญ่อย่างไร ทำให้เกิดความสงสัยในสิทธิความสามารถของชาติเล็กชาติน้อย ที่จะกำหนดชะตากรรมของตนเองเป็นอย่างยิ่ง

เมื่อหวลกลับมาพิจารณาถึงการต่อสู้และความขัดแย้งกันในสมรภูมิอินโดจีน แม้จะมีลักษณะแตกต่างกับที่เกิดขึ้นในตะวันออกกลางและในที่อื่น แต่ก็เหมือนกันในข้อที่ว่ามีมหาประเทศแบกหน้าอูม ๆ เข้ามาเป็นเจ้ามือมีส่วนได้ส่วนเสีย และเขาคงจะแทงกระทบต่อไปอย่างดุเดือดเห้ยมเกรียม จนกว่าจะถึงจุดที่พวกเขายอมกันไม่ได้ ถึงแม้ว่าวันที่เขาจะบีดประตูพูดกันจะยังดูห่างไกล แต่เขาก็เตรียมงานเพื่อการนั้นอยู่แล้ว[๔] ที่น่าสะเทือนใจสำหรับชาติเล็กก็คือว่าในขณะที่มหาอำนาจกำลังลงแส้รักษาหน้าอยู่นั้น พวกเขาได้มองตากันอยู่ตลอดเวลา และจะเช่น (บางทีใช้คำว่าลงโทษ) ให้แรงที่สุดเท่าที่อีกฝ่ายจะยอมให้ได้ ความจริงที่สนับสนุนข้อเท็จจริงเรื่องนี้จะเห็นได้จากการที่พร้อม ๆ กับโหมสนับสนุนการบุกเข้าลาวของเวียดนามใต้ พร้อม ๆ กับที่เปิดเผยภาพสลักหักพังของบ้านเมืองที่เป็นยุทธภูมิ ฝ่ายสหรัฐฯก็แถลงติดตามมาเป็นระยะๆ ว่าปฏิบัติการดังกล่าวไม่เป็นการคุกคามต่อความมั่นคงของจีน ประกาศอนุญาตให้พลเมืองของสหรัฐฯเดินทางไปประเทศจีนได้ หรือแม้เปลี่ยนคำเรียกขานประเทศจีนว่าสาธารณประชาชนจีนเป็นต้น ทางฝ่ายจีนก็ฮึม ๆ ว่า จะยอมให้สหรัฐฯทำอะไรตามอำเภอใจไม่ได้ เช่นเดียวกับสหภาพโซเวียตบอกว่า จะยอมให้ฝ่ายที่ตนถือหางแพ้ไม่ได้ เสียงขู่คำรามดังกล่าวหามีความหมายอื่นใดไม่นอกจากว่าเป็นคำบอกกล่าวรักษาหน้าโดยแท้ สภาพการณ์เช่นนี้จะดำเนินต่อไปยาวนานเท่าใด จะจบลงอย่างไร เป็นเรื่องที่คาดคะเนได้ยาก เช่นเดียวกับว่าบ้านใดเมืองใดบ้างจะพังทลายตามลงไปอีก เชียงขวาง สะกูน

๔ การเจรจาระหว่าง ๕ ฝ่ายที่เกี่ยวข้องในสงครามเวียดนาม

หรือเซโปน อาจไม่เห็นมีอะไรนอกจากโรงแถว มุงสังกะสี แฝกหรือกระเบื้องดินเผาดังที่เคยมี บางคนกล่าวถึง อาจไม่เป็นเมืองตามมาตรฐาน ของคนตะวันตกบางคน แต่ชุมชนเหล่านั้นก็เป็น ที่อยู่ของมนุษย์ ของคนผู้เป็นเจ้าของประเทศ ของชาวอาเซีย ถึงจะอ่อนแอ ยากจนและล้าหลัง เขาก็มีสิทธิ์ที่จะมีชีวิตตามแบบที่เขาเชื่อถือ

ผลจากการขับเคี่ยวอันยืดเยื้อก่อให้เกิด ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมมากมาย เกิด ภาวะบวมฉุในบางแห่งและตายทรากในบาง ส่วน เมื่อชนบทกลายเป็นเวทีของการต่อสู้ ความปลอดภัยต่อชีวิต และทรัพย์สินก็หมดไป เป็นเหตุให้ผู้คนซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวไร่ชาวนาพา กันเข้าไปแออัดอยู่ตามเมืองต่างๆ เพิ่มความแอ อัดและตัวเมืองก็ขยายตัวออกไปอย่างรวดเร็ว เวียงจันทน์และไซ่ง่อน ก่อให้เกิดปัญหาร้อย แปดติดตามมา นับตั้งแต่ความตกต่ำของผลิต ผลทางเกษตร ขาดแคลนที่อยู่อาศัยและบริการ สาธารณูปโภค เกิดภาวะแย่งกันกินแย่งกันใช้ การว่างงาน เลี้ยงตัวเองไม่ได้ ยิ่งนานปมของ ความยุ่งยากเหล่านี้ยิ่งปูดบวมขึ้นอย่างน่ากลัว นักเขียนใหญ่คนหนึ่ง[๕] ถึงกลับกล่าวอย่างสิ้น หวังว่า "เรากำลังมีชีวิตอยู่ในฤดูกาลอันสิ้น"

จากปรากฏการณ์ที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน แสดง ให้เห็นความจริงที่น่าสนใจหลายประการ คือ

- *เหล่าประเทศมหาอำนาจต่างครอง อำนาจรบเกรียงไกรทัดเทียมกันจนยาก ที่พวกเขาจะยกกำลังเข้าฆ่ากัน โดยที่ ตัวเองและโลกจะไม่ถูกทำลายไปด้วย*
- *ความขัดแย้งระหว่างมหาอำนาจ เป็น เรื่องของเขตอิทธิพลผลประโยชน์มาก กว่าเรื่องของความแตกต่างทางลัทธิ อุดมการณ์*
- *แสนยานุภาพทางอาวุธ ไม่สามารถแก้ ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในประเทศ ด้อยพัฒนาได้จริงจัง เมื่อถึงจุดยอม กันไม่ได้แล้วเขาก็จะผลักโอนภาระให้ แก่ชาติเล็กชาติน้อยนั่นเอง*

จึงโดยสภาพการณ์และกลนัยดังกล่าว น่าจะถึงเวลาแล้วที่ประเทศเล็กชาติน้อยที่ยึดนโยบาย *ฝากตัว* จะได้ตระหนักในผลได้ผลเสียของแนว นโยบายนั้นอย่างจริงจัง ปราศจากอคติ และ หากพินิจถึงความยุ่งยากที่กำลังเกิดขึ้นในประ เทศเล็กที่ล้าหลัง หากมองอย่างผิวเผินก็อาจเห็น ว่าเป็นการรุกรานด้วยกำลังอาวุธ แต่ตามความ เป็นจริงแล้วถือเป็นการรุกทางความคิด ด้วยเหตุ นี้ฝ่ายที่มีความคิดเป็นจริงและเป็นผลโดยตรงต่อ สภาพความด้อยพัฒนาของตนมากกว่า จะเป็น ฝ่ายได้เปรียบ โลกได้ผ่านการปฏิวัติใหญ่ทาง อุตสาหกรรมมาแล้ว และกำลังอยู่ในระยะการ

---

๕ คึกฤทธิ์ ปราโมช สยามรัฐ ๒๓ มีนาคม ๒๕๑๔

ปฏิวัติทางกสิกรรมซึ่งย่อมจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมหรือการปฏิวัติทางสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้น การปรับตัวอย่างทันการและเหมาะสมจึงเป็นความจำเป็น และการที่จะแก้ปัญหาความเสื่อมโทรมล้าหลังของแต่ละสังคมนั้น เป็นภาระหน้าที่โดยตรงของคนในชาติ การแก้ปัญหาภายในโดยอาศัยกำลังภายนอกเป็นการเพิ่มปัญหาให้ยุ่งยากและเจ็บปวด

อย่างไรก็ตาม การที่ประเทศเล็ก ๆ และอ่อนแอจะสลัดตัวให้หลุดพ้นจากอิทธิพลของชาติมหาอำนาจนั้น ไม่ใช่การกระทำที่ยากยิ่ง และจะเป็นไปไม่ได้เลยถ้าหากบรรดาประเทศเล็ก ๆ กระจอกงอกง่อยยังไม่เกิดความรู้สึกร่วมถึงความวิบัติ และรวมกำลังให้เกิดองค์การอำนาจใหม่ขึ้นมาถ่วงดุลอิทธิพลเก่า ในสภาพการณ์ที่เป็นอยู่ องค์การอำนาจเช่นว่านั้นทำให้นึกไปถึงองค์การสหประชาชาติ แม้ว่าปัจจุบันองค์การโลกแห่งนี้จะถูกครอบงำโดยชาติใหญ่ ๆ อยู่เป็นอันมาก แต่ก็ยังอยู่ในวิสัยที่จะปรับปรุงสร้างเสริมให้มีกำลังขึ้นมาได้ หากบรรดาชาติเล็ก ๆ จะเลิกยอมตัวเป็นสมุนบริวารใครง่าย ๆ และพยายามรับความช่วยเหลือใด ๆ เฉพาะที่ผ่านองค์การแห่งนั้น หลีกเว้นการรับความอนุเคราะห์โดยตรงจากชาติมหาอำนาจ การกระทำดังกล่าวจะเป็นการบั่นทอนฤทธิ์เดชของพวกพี่เบิ้มลง และดูจะเป็นทางหนึ่งที่ชาติเล็ก ๆ จะมีโอกาสปรับปรุงกิจการภายในของตนอย่างมีเกียรติ ◎

สังคมศาสตร์ปริทัศน์

แห่งสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย ขอเสนอหนังสือที่น่าสนใจ ลำดับแรก

Aspect of Siamese Kingship in the Seventeenth Century
by
Jeremy Kemp

หนังสือเล่มนี้ กล่าวถึงสังคมสยามในสมัยพุทธศตวรรษที่ ๒๒ สถานะของกษัตริย์ไทยโบราณ บทบาทและลักษณะของสมบูรณาญาสิทธิราช ฯลฯ อ่านวิจารณ์ได้จาก *สังคมศาสตร์ปริทัศน์* ฉบับที่ ๒ ปีที่ ๗

ออกจำหน่ายแล้ว ราคา ๔๕ บาท

แพร่พิทยา

๗๑๖—๗๑๘ วังบูรพา พระนคร กรุงเทพฯ ๒
โทร. ๒๑๔๒๘๓, ๒๒๑๒๘๖

นิราศนครวัด ของ สมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพ

เป็นเรื่องเกี่ยวกับการเสด็จประพาสประเทศเขมรเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๗ ได้ทรงให้รายละเอียดไว้ตั้งแต่เสด็จออกจากกรุงเทพฯ ลงเรือไปจนถึงเมืองกัมปอต ทรงพบเห็นสิ่งใดหรือพบประผู้ใด ก็ได้ทรงเล่าไว้ให้เป็นความรู้ เฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่เกี่ยวกับโบราณสถานนั้น ได้ทรงบรรยายไว้โดยพิสดาร

กระดาษปอนด์ราคา ๒๘ บาท กระดาษธรรมดา ๒๕ บาท ขนาด ๘ หน้ายกหนา ๒๓๑ หน้า

ตำนานพระพุทธเจดีย์ ของ สมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพ

สมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงแต่งเรื่องนี้ขึ้นมา ก็ด้วยทรงเห็นว่าประกอบด้วยประโยชน์สองประการ คือ ประโยชน์ในทางค้นอายุพระพุทธศาสนาประการหนึ่ง กับประโยชน์ในทางบำรุงความรู้อีกประการหนึ่ง พระนิพนธ์เรื่องนี้จะชี้ให้เห็นความรุ่งเรืองของประเทศไทยซึ่งมีมาแล้วแต่หนหลัง

กระดาษปอนด์ราคา ๓๕ บาท กระดาษธรรมดา ๒๕ บาท ขนาด ๘ หน้ายกหนา ๒๓๒ หน้า

พุทธศาสนากับสังคมศาสตร์ เล่ม ๑ ของ พ.ต.อ. ชลอ อุทกภาชน์

คือการใช้หลักจริยศาสตร์สังคมของพุทธศาสนา สร้างพลังสังคม (Social Forces) เพื่อพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ ให้เจริญก้าวหน้า และเพื่อสร้างบุคลิกภาพให้แก่บุคคลผู้มีหน้าที่ปกครองหรือบริหารประเทศให้เป็นผู้นำที่ดีของสังคม และสร้างความเจริญก้าวหน้าให้แก่สังคมและประเทศชาติพร้อม ๆ กันไป

กระดาษปอนด์ขนาด ๘ หน้ายก หนา ๘๖๒ หน้า ราคา ๕๐ บาท

พุทธศาสนากับสังคมศาสตร์ เล่ม ๒ ของ พ.ต.อ. ชลอ อุทกภาชน์

คือการใช้หลักจริยศาสตร์สังคมของพุทธศาสนาสร้างบุคลิกภาพให้แก่เยาวชน นักเรียน นิสิต นักศึกษา ให้เป็นบุคคลมีนิสัยซื่อสัตย์สุจริตต่อตนเองต่อสังคมและประเทศชาติ มีความรู้ความสามารถในการดำเนินชีวิตด้านต่าง ๆ ฯ ล ฯ นอกจากนี้มีข้อเสนอแนะสำหรับแก้ปัญหาสังคมของเยาวชนวัยรุ่นซึ่งวุ่นวายยุ่งยากในสังคมปัจจุบัน

กระดาษปอนด์ขนาด ๘ หน้ายก หนา ๔๕๐ หน้า ราคา ๕๐ บาท

NON-DIRECTIVE ในงานพัฒนาชุมชน สัญญา สัญญาวิวัฒน์

ผู้เขียนได้พยายามให้อรรถาธิบายเกี่ยวกับ Non-Directive ทั้งด้านทฤษฎีและปฏิบัติ และได้กล่าวถึงหลักการพร้อมด้วยวิธีการปฏิบัติที่เป็นสิ่งสำคัญได้หมดสิ้นที่เดียว พร้อมที่จะหยิบไปใช้ได้ทันทีมีประโยชน์ยิ่งสำหรับเป็นเอกสารประกอบการฝึกอบรมและในการปฏิบัติตามหลักและวิธีการ Non-Directive

กระดาษปอนด์หนา ๒๓๐ หน้า ราคา ๑๘ บาท

AN ONLY ONE POEM

Ratana Skulthai

bang — bang
bang — bang

bang — bang — bang
let me out !
let me out !
pounding bars
sobbing
a rebel's Heart

tick tock tick
please
let go of me
chokes the ailing One

warm
smiling
Gentle Grass nods consent
(run shadows run ! run !)

The Old Man blooms.

กาหลอ

โกมล คีมทอง

วงกาหลอ เป็นวงดนตรีอย่างหนึ่ง ใช้เล่นทางภาคใต้เนื่องในงานศพเป็นสำคัญ เพราะเหตุที่ทำนองเพลงและเนื้อของเพลงที่เล่นเป็นลักษณะเศร้าสร้อยและโหยหวนจับใจ ชวนให้สลดสังเวช และแต่เดิมมา นอกจากจะนิยมหามาเล่นในงานศพแล้ว ยังนิยมใช้แห่หน้านาคเพื่อนำไปบวชด้วย แต่ทุกวันนี้แทบจะหาประเพณีการแห่นาคด้วยวงกาหลอไม่ได้อีกแล้ว แม้ในงานศพเองก็ตาม จะมีศพที่หากาหลอไปบรรเลง ก็หาดูได้ยากเสียแล้ว อย่างเก่งเจ้าภาพจะนำเทปกาหลอมาเปิดให้ฟัง ซึ่งเป็นทางหนึ่งที่จะตัดให้วงดนตรีประเภทนี้หดหายสูญไปเร็ววันขึ้น

ในงานศพทางภาคใต้ทุกวันนี้ เมื่อมีผู้ตายเกิดขึ้นเจ้าบ้านจะจัดให้มีงาน คนมาเยี่ยมศพเยี่ยมเจ้าภาพกันต่าง ๆ ในการเฝ้าศพตอนกลางคืน ก็จะมีประเพณีเล่นเพื่อฆ่าเวลา ในวาระเช่นนี้ แต่เดิมมาก็ใช้กาหลอมาบรรเลงให้คนเป็นอยู่เกิดปลงสังเวช และได้คิดไม่ประมาทในชีวิตที่จะดำเนินอยู่ต่อไป อย่างนี้ก็เท่ากับศพคนตายสอนคนที่เป็นอยู่ แต่ทุกวันนี้ทุกอย่างดูเปลี่ยนแปลงไปจนหมดสิ้น หากมีงานศพเกิดขึ้น เจ้างานจะพยายามขวนขวายให้มีเครื่องไฟ คือเครื่องปั่นไฟฟ้าและมีเครื่องขยายเสียงเพราะเป็นความนิยมแสดงความมีหน้ามีตาไปเสีย หากขาดสิ่งนี้ดูงานนั้นจะกร่อยและเงียบเหงาน้อยหน้าน้อยตาเพื่อนบ้านไปมาก เมื่อมีเครื่องขยายเสียงก็จะมี

การเล่นอื่นๆ ตามมา ตั้งแต่พึ่งเพลงจากแผ่นเสียงไปจนประกวดร้องเพลงสด ๆ จากหนุ่มสาว เด็กเล็กเล่นกันครึกครื้น นอกจากนี้ยังมีเพลงบอกว่า *กลอนมุตโต* (ปฏิภาณ) สรรเสริญคุณผู้ตาย ชมเจ้าภาพ ไปจนชมกันเอง และอีกอย่างที่แทบจะขาดไปไม่ได้เลย คือวงไพ่ เล่นได้ยันรุ่งสว่างและมากวง นี่คือบรรยากาศของงานศพเท่าที่เป็นอยู่ทุกวันนี้ทางภาคใต้ อันเป็นเหตุให้วงกาหลอต้องหดหายไปเรื่อย ๆ และทำทีท่าว่าจะหมดไปไม่ช้าก็เร็ววันนี้ ถ้าไม่มีการเคลื่อนไหวที่จะฟื้นฟูหรือเก็บรักษากันแข็งขันแน่นอน

วงกาหลอใช้บรรเลงในงานศพ อย่างที่กล่าวมาแล้ว ในการรับกาหลอไปบรรเลงนั้นแล้วแต่จะตกลงกันว่าจะว่าจ้างไปกี่วัน เจ้าภาพบางคนที่มีฐานะดี เก็บศพไว้หลายคืนก็อาจว่าจ้างไปหลายวัน การบรรเลงจะกระทำต่อเนื่องกันไปทั้งวันและคืน จะมีหยุดพักบ้างเป็นระยะ ๆ กลางวันอาจได้พักเวลาบ่ายราว ๒–๓ ชั่วโมง ส่วนกลางคืนอาจได้นอนเพียง ๒ ชั่งโมงเท่านั้น เมื่อจะเผาศพ กาหลอจะบรรเลงนำหน้าศพผ่านลอดเมรุ และถ้าวงกาหลอไหนไม่เก่งจริง ยังไม่มีความเชื่อมั่นพอ ก็จะไม่ยอมเบ่าลอดเมรุ เพราะผียอมจะทำเอาได้ นี่เป็นความเชื่อที่ถือกันอยู่ในเรื่องถือครูถือผีนี้ กาหลอยึดถือกันมากไม่น้อยไปกว่าโนรา หนังตลุง ครูยา หรืออื่น ๆ และจะว่าไปแล้วเรื่องถือครูนี้อยู่ในสายเลือดของชาวภาคใต้ส่วนมากก็ว่าได้

เครื่องดนตรีในวงกาหลอมีอยู่เพียง ๓ ประเภทคือ บี่ห่อ หรือบี่ฮ้อ *ทน* หรือกลองสองหน้า ๒ ลูก และโหม่งหรือฆ้อง ๒ ลูก *ทน* นั้นใช้สองลูกโดยให้ลูกหนึ่งเป็นเสียงทุ้มหรือลูกแม่ อีกลูกเป็นเสียงจี้ และปรกติตีคนละลูก แต่บางโรงก็ตีคนเดียวทั้งสองลูกก็ได้ แต่ความไพเราะก็ลดน้อยลงไป ไม้ตีทนทำเป็นรูปโค้งงอนสวยงาม ส่วน

ฆ้องเคยเห็นบางโรงใช้ถึง ๓ ลูก แต่ใช้คนตีเพียงคนเดียว ที่ใช้ฆ้องสองลูกเพื่อให้เสียงแตกต่างกัน ลูกหนึ่งเสียงทุ้ม อีกลูกหนึ่งเสียงจี้แบบเดียวกับทน

ในการนำกาหลอไปบรรเลง เจ้างานจะมาติดต่อก็มีธรรมเนียมในการคิดเงินค่าลาดโรงหรือค่าไปบรรเลง อย่างหนึ่งคือคิดราคาตามหน่วยไม้โรงศพ คือโรงใส่ศพที่บ้านนั้นทำขึ้น ราคาเท่าไรก็คิดค่าลาดโรงเท่านั้น ไม่ว่าเล่นอยู่กี่คืนก็ตาม แต่เรื่องนี้ไม่ถือกันเคร่งครัด มักตกลงกันก่อนมากกว่า

เมื่อรับกาหลอไป เจ้าภาพจะปลูกสร้างโรงให้อยู่ เป็นโรงธรรมดาๆ ไม่ต้องยกพื้น มุงหลังคาปิดฝาพอเป็นพิธีทั้ง ๓ ด้าน เว้นด้านหน้าให้เข้าและออก ขนาดของโรงไม่เกิน ๒.๕ × ๒.๕ เมตร เมื่อเข้าไปอยู่ในโรงนั้นแล้ว คณะกาหลอจะถือเคร่งไม่ค่อยออกมายุ่มย่ามภายนอก ในโรงเป็นทั้งที่เล่น ที่กินและที่นอนเสร็จสรรพ เวลาจะกินก็ถือธรรมเนียมว่าจะต้องมีคนยกหามาให้กิน และกินพร้อมกับเวลาที่พระฉัน และถือไม่กินอาหารเหลือเดนเป็นอันขาด แม้ของนั้นจะเหลือจากพระฉันก็ตาม และกล่าวกันว่าของที่ยกมาหากแม่ครัวเอาของเหลือมาให้ ครูหมอจะแสดงเหตุให้เห็นทันที บางทีถึงแก่ให้คนขัดอาหารนั้นให้เกิดเป็นไปอย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้ ชาวกาหลอเมื่อเข้าโรงแล้วถือกันมาก เรื่องที่จะออกไปบ้าหญิง คือเที่ยวออกไปเกี้ยวพาราศรีกับสตรีใดเป็นไม่ได้ และเมื่ออยู่ในโรงแล้วต้องทำงาน หากเวลาว่างจะเดินกลับมาเข้าบ้านก็ไม่ได้ด้วย เรื่องถืออะไรแปลก ๆ นี้คนหัดกาหลอมีมาก จนแม้แต่เมื่ออยู่บ้านจะให้หุงหาทำปลาเอง คดข้าวเองก็ไม่ทำกัน แต่เรื่องนี้ก็ถือเคร่งอยู่ เฉพาะบางคนอีกเช่นกัน เมื่อเลิกแสดงแล้วจะลาโรงเขาจะไม่ออกทางประตู แต่จะพังฝาทางด้านเหนือออกมา เรื่องนี้ยังสืบไม่ได้ว่ามีสาเหตุมาจากอะไรแน่

สภาพของกาหลอที่มีบรรเลงอยู่ทุกวันนี้ ลดน้อยลงเต็มที ที่ฉวางเคยมีไม่ต่ำกว่า ๔–๕ โรง เวลานี้เหลืออยู่เพียงโรงเดียว และงานที่จะบรรเลงได้เวลานี้ จะหาดูและฟังได้แน่ตามงานศพพระ โดยเฉพาะท่านสมภาร ถ้าที่ใดมรณภาพก็เชื่อได้แน่ว่าจะมีให้ดู อย่างศพพ่อท่านคล้ายมีกาหลอไปบรรเลงอยู่ถึง ๗ โรง (แต่วันที่ผู้เขียนไปดู ได้เห็นแต่ ๓ โรงเท่านั้น)

เรื่องเพลงที่บรรเลงนั้นมีอยู่ ๒๒ เพลง (อาจมีบางโรงที่มากและน้อยกว่านี้ แต่ก็ไม่มากนัก เพราะไม่นิยมแต่งใหม่) เพลง ๒๒ เพลงนี้มีชื่อดังต่อไปนี้

๑. เพลงไหว้พระ ๑ ไม้ ๒. เพลงลาพระ ๒ ไม้ ๓. เพลงโหมโรง ๔. เพลงทองศรี ๕. เพลงนกกรง ๖. เพลงรวิยาน ๗. เพลงสุริยนต์ ๘. เพลงสั้มสาม ๙. เพลงเมไร ๑๐. เพลงสร้อยทอง ๑๑. เพลงพลายแก้ว ๑๒. เพลงมอญโลมโลก ๑๓. เพลงนกจอกเต้น ๑๔. เพลงแสงทอง ๑๕. เพลงทอมท่อม ๑๖. เพลงไม้พัน ๑๗. เพลงกระต่ายติดแร้ว ๑๘. เพลงจุดไต้ ๑๙. เพลงยาหงส์ ๒๐. เพลงนกเปล้า ๒๑. เพลงพี่ทิด ๒๒. เพลงยิ้ว

เพลงทั้งสิ้นนี้ เบ่าด้วยทำนองและเนื้อที่ผิดแผกกันออกไป เวลาตีทนก็ต้องมีเพลงสำหรับทนด้วยโดยเฉพาะ โดยถือเอาชื่อเพลงบี่กาหลอเบ็นสำคัญ ที่จะทำจังหวะแตกต่างกันออกไป

ที่จริงการบรรเลงวงกาหลอเบ็นการบรรเลงล้วน ไม่มีเนื้อร้อง แต่เพลงเหล่านี้ก็มีเนื้ออยู่ด้วย เพื่อถือความหมายเวลาเบ่าหรือบรรเลง คนที่เก่งมากจริง ๆ จะเบ่าเบ็นเนื้อความออกมาได้ชัดเจนพึ่งแล้วเกิดสลดสังเวช ได้สอบถามคนเบ่าถึงความยากง่ายของการหัด จึงได้ทราบว่าถ้าจะหัดอยู่เพียงบี่เดียวก็จะมีความรู้อย่างงู ๆ ปลา ๆ เท่านั้น ต้องใช้เวลาถึง ๓ บี่จึงจะเบ่าได้แม่นยำ (ชับ) และถ้าจะเบ่าให้นุ่มนวล ได้ถ้อยความสื่อความหมายกันได้แล้ว จะต้องทำอยู่ถึง ๑๐ บี่ขึ้นไป

จะได้ลงเนื้อเพลงของกาหลอเป็นตัวอย่างให้เห็นเช่นเพลงชื่อ *พลายแก้วพลายทอง* ความว่า "*พลายแก้ว แม่พลายแก้วแม่เอ่ย พลายทอง แม่พลายทองแม่เอ่ย ตกน้ำแม่จะได้ตามงม ตกตมแม่จะได้ตามหา จากแม่เจ้าไม่รู้มา อนิจจาพลายแก้ว พลายทอง แม่เอ่ย*"

และอีกเพลงที่ชื่อ *เพลงพี่ทิด* ความว่า "*พี่ทิดเอ่ยพี่ทิดโสธร เจ้าพาลูกไปนอนหนำไร่ เสือขบ ขบ พี่ทิดตาย น่าเสียดายพี่ทิด พี่ทิดพี่ทิดเอย*"

จะเห็นว่าข้อความเป็นไปทำนองให้เศร้าสลดใจ และเวลาจะหัดเบ่าบี่กาหลอ หรือบี่ฮ้อ อาจารย์ก็จะให้เน้นน้ำท่องจำ ให้ขึ้นใจเสียก่อน เสร็จแล้วจะให้ว่าทำนองด้วยปากจนคล่อง แล้วจึงเบ่าตามทำนองที่ปากว่านั้น

บางบทหรือบางเพลง ก็บรรยายธรรมชาติมากกว่าที่จะเรียกร้องให้สลดสังเวชดังเช่นเพลง *แสงทอง* ซึ่งเนื้อในพ้องได้กับกลอนโนราอย่างประหลาด ความว่า "*เจ้าแสงทอง แสงทองสวรรค์เอ่ย เจ้าฉายฉันขึ้นมาแต่เช้า จะชักม่านผ้าท่า เจ้าแสงทอง แสงทองสวรรค์เอ่ย*" เพลง *แสงทอง* นี้ก็จะใช้บรรเลงในยามเช้าที่พระอาทิตย์เริ่มจะทอแสงขึ้นมาอ่อน ๆ อย่างที่กล่าวมาแล้วว่า กาหลอทำงานอยู่เกือบตลอดเวลา มีเวลาหยุดน้อยมาก การบรรเลงในโอกาสต่าง ๆ ก็ใช้เพลงยักย้ายไปต่าง ๆ ไม่ค่อยจะซ้ำกัน

เนื้อเพลงบางเพลง ข้อความน้อยแต่ชวนคิดและมองให้เห็นภาพพจน์ จะรู้สึกวังเวงตามไปได้ไม่น้อยเช่นเพลง *นกเปล้า* ความว่า "*เช้า ๆ เจ้านางนกเปล้า ไปกินลูกไทร กินแล้วบินไปยังแต่ต้นไทร ต้นไทรเจ้าเอ่ย*"

และบางเพลงทั้งเนื้อและทำนอง ก็น่าสนุก เช่นเพลง *นกจอกเต้น* (*นกกระจอก*) ความว่า "*เฮ้ย เฮ้ย เฮ้ย นก ดู ดู่ ดู้ นก แลต้าแล นก แลนกจอกเต้น คาบรวงข้าวเล่น เต้นเล่นในนา ลยามเอ่ย*"

มีหลายเพลงที่ไม่มีเนื้อเพลง มีแต่ทำนองเช่น *เพลงไหว้พระ เพลงลาพระ เพลงมอญน้อย เพลงเมไร* เป็นต้น กาหลอและโนรามีลักษณะหลายอย่างที่ตรงกัน โดยเฉพาะในเรื่องของการถือเคร่งในครู การเชิญครูเรียกครู ซึ่งถือเป็นพิธีการที่ใหญ่มาก ลูกศิษย์ลูกหาไม่ว่าจะอยู่ถึงไหน ๆ เมื่อทราบข่าวเบื่นต้องมาร่วมพิธีด้วย และในการเชิญครูมานั้น เมื่อครูลงหรือเข้าในร่างคนทรงหรือมาทรงแล้ว จะถามเรื่องอะไรก็ได้ด้วย

คนที่หัดจะเบื่นกาหลอ เมื่อเก่งจริง ครูจะทำพิธี *ครอบมือ* ให้เป็นที่รู้จักกันว่าเล่าเรียนจบแล้ว มีสิทธิ์จะออกไปตั้งวงขึ้นใหม่อีกได้ และโดยปรกติ เมื่อจะออกไปตั้งวงใหม่ คนนายโรงก็จะต้องมีความรอบรู้หมด ทั้งเบ่ากาหลอ ทำเพลงทน ให้จังหวะม้อง และทำพิธีต่าง ๆ ในเรื่องไสยาศาสตร์อีกด้วย แต่ทุกวันนี้จะหากาหลอวงใหม่ขึ้นมาอีกยากเต็มทีแล้ว วงเก่า ๆ ที่มีอยู่ก็มีแต่จะหดหายเลิกลากันไปตามภาวะของสังคม ◎

ความจำเป็นในปัจจุบันที่ต้องมีนักสวัสดิการทางเศรษฐกิจ

ปัจจัย บุนนาค

เป็นที่ยอมรับกันในหมู่นักพัฒนาการเศรษฐกิจของประเทศที่กำลังอยู่ในระหว่างการดำเนินงานตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจของชาติว่า จุดมุ่งหมายสำคัญสุดยอดของการพัฒนา คือ ความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ (Economic Progress) ซึ่งวัดได้โดยอัตราการเพิ่มขึ้นของรายได้ประชาชาติประกอบกับความมีเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ (Economic Stability) หรืออาจจะกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าเขาเหล่านั้นมุ่งหวังที่จะให้รายได้ประชาชาติเพิ่มขึ้นในอัตราสูงอย่างสม่ำเสมอ บางท่านอาจจะได้ยินคุ้นหูถึงคำย่อที่แสดงความหมายตามนัยนี้ในภาษาไทย คือ 'ความมั่งคั่งและความมั่นคง' นักเศรษฐศาสตร์ที่มีบทบาท ในการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศเราก็ยอมรับและสนับสนุนจุดมุ่งหมายดังกล่าว

เหตุผลที่ใช้วัตถุประสงค์ดังกล่าวเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจนี้ย่อมเป็นที่ยอมรับนับถือจากบุคคลทั่วไปได้ไม่ยากนัก แต่ผลลัพท์ที่ได้จากการดำเนินงานตามแผนพัฒนาการเศรษฐกิจของประเทศที่ผ่านมา ทำให้นักเศรษฐศาสตร์อีกไม่น้อยเกิดความเป็นห่วงสภาพการณ์ทางเศรษฐกิจของประเทศทั้ง ๆ ที่เศรษฐกิจของประเทศก็เจริญก้าวหน้าและมีความมั่นคงดี ผู้ที่เกิดความกังวลใจนี้มักจะถามตนเองเสมอว่าตนเป็นนักเศรษฐศาสตร์ประเภทใด ผู้เขียนเองก็นึกหาคำตอบอยู่นานและในที่สุดจึงคิดว่าตนเองน่าจะถือว่าเป็นนักสวัสดิการทางเศรษฐกิจ หรือกล่าว

อีกอย่างหนึ่งก็ได้ว่าเป็นนักเศรษฐศาสตร์ที่คำนึงถึงสวัสดิการทางเศรษฐกิจ(Economic Welfare) เป็นหลักสำคัญ [๑]

ความเป็นห่วงใยสถานการณ์ปัจจุบันของนักสวัสดิการทางเศรษฐกิจนั้นคือความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจทำให้ผู้ที่มีรายได้สูงอยู่แล้วมีรายได้เพิ่มสูงขึ้นอย่างมาก ส่วนผู้ที่มีรายได้ต่ำและค่อนข้างต่ำซึ่งได้แก่ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ เช่น ข้าราชการส่วนใหญ่ ลูกจ้าง คนงาน ตลอดจนชาวนาชาวไร่และชาวสวนกลับมีฐานะการครองชีพเลวลง คือรายได้ที่เป็นตัวเงินเพิ่มขึ้นในอัตราที่ต่ำกว่าการเพิ่มขึ้นของระดับราคาสินค้าโดยทั่วไป ทำให้อำนาจซื้อหรือรายได้ที่แท้จริงต่ำลง นักเศรษฐศาสตร์ส่วนมากแม้กระทั่ง

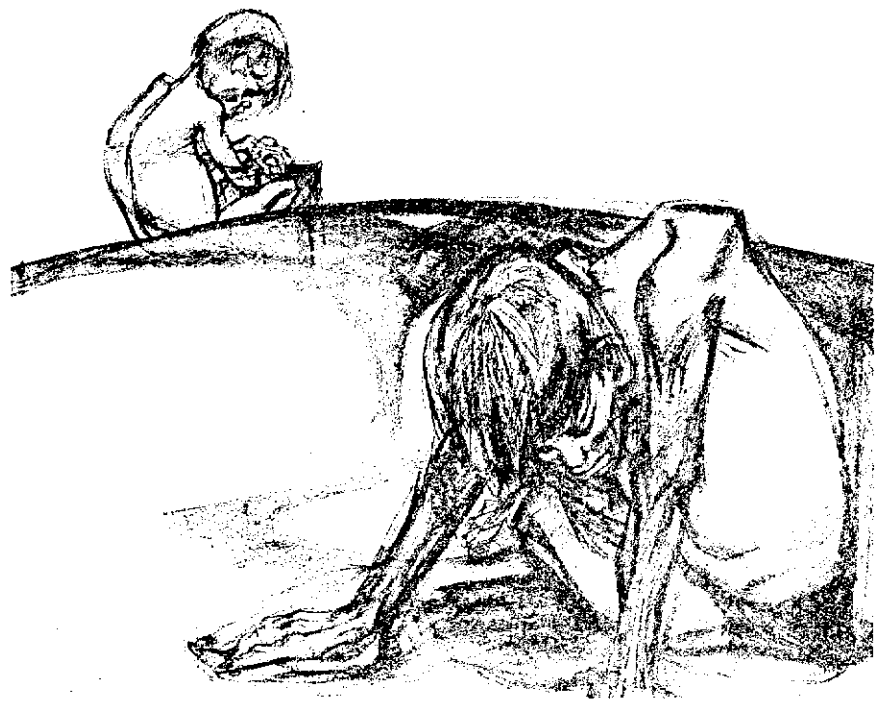

๑ ความหมายของ "สวัสดิการทางเศรษฐกิจ" นอกเหนือจากที่ผู้เขียนมุ่งจะแสดงความแตกต่างระหว่างนักสวัสดิการทางเศรษฐกิจกับนักพัฒนาเศรษฐกิจแล้ว อาจจะมองในลักษณะที่ "สวัสดิการ" นั้นคือ "ความกินดีอยู่ดี" หรือ "ความเป็นอยู่ที่ดี" (well-being) ความเป็นอยู่ที่ดีนั้นพิจารณาได้เป็นสองทัศนะ คือ ทัศนะทางวัตถุ (material) ทัศนะทางจิตใจ (spiritual) การมีสินค้าคุณภาพเพียงพอต่อความต้องการของผู้บริโภคและราคาเหมาะสมก็เป็นความเป็นอยู่ที่ดีทางด้านวัตถุ กล่าวคือมีสวัสดิการทางด้านวัตถุที่ดี การมีสิทธิในการร่วมวินิจฉัยตัดสินใจเรื่องใดเรื่องหนึ่งในหน่วยงานก็เป็นความเป็นอยู่ที่ดีทางด้านจิตใจ การได้รับความเป็นธรรมในเรื่องต่าง ๆ เช่นทางด้านรายได้หรือสิทธิอื่น ๆ ก็จะเป็นความเป็นอยู่ที่ดีทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจ ฉะนั้นโดยนัยแห่งความหมายนี้จึงทำให้จุดมุ่งหมายสุดยอดทางเศรษฐกิจรวมความเป็นธรรมต่อประชาชนหรือสังคมเข้าไว้ด้วย และโดยเหตุที่เรื่องทางด้านสังคมมีส่วนเกี่ยวข้องอยู่มากกับเรื่องสวัสดิการ ฉะนั้นผู้เขียนจึงอ้างถึงสถาบันทางสังคมบางเรื่องที่เกี่ยวข้องเท่าที่เห็นว่าจำเป็น โดยมิได้แสดงเหตุผลหรือถกแถลงปัญหา เพราะถือว่าเป็นหน้าที่โดยตรงของผู้ที่รับผิดชอบทางเรื่องสังคมวิทยา

นักพัฒนาการเศรษฐกิจเองก็ยอมรับว่า คนรวยยิ่งรวยขึ้นและคนจนยิ่งจนลง แต่ขณะยังไม่มีผู้ใดที่จะมีเวลาค้นคว้าหาข้อเท็จจริงได้ทุกแง่ทุกมุมว่าความไม่เป็นธรรมในการวิภาครายได้เกิดขึ้นมากน้อยเพียงใด นอกจากข้อยืนยันซึ่งดูได้จากเงินเดือนข้าราชการ ตัวเลขการเพิ่มขึ้นของเงินเดือนข้าราชการจากสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติแสดงว่า ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๙๕ จนถึงปัจจุบันนั้น เงินเดือนเพิ่มขึ้นร้อยละ ๑๑.๓๙ ขณะเดียวกันค่าครองชีพเพิ่มขึ้นร้อยละ ๖๕ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าอำนาจซื้อหรือรายได้ที่แท้จริงลดต่ำลงมาก โดยทั่วไปข้าราชการที่อยู่ในฐานะผู้บังคับบัญชา เช่น หัวหน้ากอง ข้าราชการชั้นเอก และชั้นพิเศษนั้นมีจำนวนน้อยมากคิดแล้วไม่ถึงร้อยละ ๕ ของข้าราชการทั้งหมด [๒] ซึ่งบุคคลเหล่านี้มักจะมีรายได้พิเศษนอกเหนือจากเงินเดือนประจำ เช่น ค่าเบี้ยประชุมทั้งภายในกรมกองและภายนอก ตลอดจนค่าสอนพิเศษและอื่นๆ ฉะนั้นความรู้สึกเดือดร้อนในการครองชีพจึงไม่ค่อยปรากฏ ส่วนข้าราชการอีกประมาณร้อยละ ๙๕ ซึ่งเป็นข้าราชการชั้นผู้น้อยมีเงินเดือนเดือนละ ๒,๐๐๐ บาทลงมา และไม่มีรายได้พิเศษอื่นใดอีกนั้น ย่อมจัดเป็นผู้ที่มีรายได้ค่อนข้างต่ำ ฉะนั้นเมื่อประสพปัญหาการเพิ่มขึ้นของระดับราคาสินค้าทั่วไปสูงมากยิ่งกว่าการปรับเงินเดือน ซึ่งนานทีจะมีสักครั้ง และแต่ละครั้งข้าราชการชั้นผู้น้อยก็ได้ปรับเพิ่มขึ้นไม่มากนัก จึงปรากฏว่าข้าราชการเหล่านั้นอยู่ในฐานะที่เรียกว่ามาตรฐานการครองชีพเลวลง ซึ่งกล่าวง่ายๆ ก็คือจนลงนั่นเอง

นอกจากข้าราชการชั้นผู้น้อยและลูกจ้างแล้ว ชาวนาชาวสวน และชาวไร่ ซึ่งเป็นแรงงานส่วนใหญ่ของประเทศคือคิดโดยเฉลี่ยร้อยละของแรงงานทั้งหมด ก็เป็นผู้ที่มีรายได้ต่ำและประสบปัญหาเช่นเดียวกับข้าราชการดังกล่าวข้างต้น ผลที่ได้รับจากการพัฒนาเศรษฐกิจในแผนพัฒนาครั้งแรกระหว่างปี ๒๕๐๕–๒๕๐๙ นั้นปรากฏว่ารายได้ในภาคต่างๆ แสดงการเพิ่มขึ้นที่แตกต่างกันมาก รายได้ที่แท้จริงในภาคกลางเพิ่มขึ้นร้อยละ ๔๕ ส่วนรายได้ในภาคอีสานซึ่งการเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลักและมีจำนวนพลเมืองใกล้เคียงกับภาคกลางนั้นเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ ๑๘ ส่วนในภาคกลางซึ่งแสดงรายได้เพิ่มสูงขึ้นมาก รวมทั้งการเพิ่มของรายได้ในภาคอื่นๆ ก็เป็นสิ่งที่น่าสังเกตว่าส่วนใหญ่นั้นคงจะเป็นการเพิ่มขึ้นของผู้ที่อยู่ในวงการการขายปลีกและการขายส่งในรูปของกำไร ส่วนรายได้ของผู้ผลิตสินค้าเกษตรกรรมต่างๆ นั้นอาจจะไม่เพิ่มขึ้นเลย หรือเพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อยเท่านั้นเมื่อเทียบกับระดับราคา

---

๒ คำนวณจากวารสารข้าราชการปีที่ ๑๕ ฉบับที่ ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๓ อัตรากำลังดังกล่าวไม่รวม ทหาร ตำรวจ และลูกจ้าง ปีงบประมาณ ๒๕๑๒ ถึงแม้จะรวมอัตราของทหาร ตำรวจ และลูกจ้าง ก็จะไม่ทำให้การเปรียบเทียบข้างต้นเสียความหมายแต่ประการใด ทั้งนี้เพราะลูกจ้างประจำของรัฐบาลมีจำนวนมากมายพอที่จะชดเชยจำนวนนายพันเอกและนายพลซึ่งตามความเป็นจริงก็มีจำนวนไม่มากนัก

สินค้าโดยทั่วไปที่เพิ่มขึ้น นอกจากนั้นเฉพาะในภาคกลางซึ่งมีการอุตสาหกรรมผลิตและการบริการอยู่มากนั้น รายได้ส่วนใหญ่จะเพิ่มขึ้นในรูปของกำไร ไม่ใช่ค่าจ้างของแรงงานในอุตสาหกรรมต่างๆ รายได้ในรูปของกำไรนี้ส่วนใหญ่ก็เป็นเงินปันผลจ่ายให้เจ้าของทุนซึ่งเกือบทุกกรณีก็เป็นผู้ที่มีรายได้สูงอยู่แล้ว คนงานหรือลูกจ้างในกิจการอุตสาหกรรมต่างๆ จึงตกอยู่ในสภาพที่ยากจนและมีรายได้ต่ำมาก เช่นบางอาชีพนั้นจ่ายค่าแรงวันละ ๕ บาท[๓] นอกจากนั้นปัญหาระหว่างนายจ้างและคนงานก็เป็นเรื่องที่ได้ยินอยู่เสมอทางหนังสือพิมพ์ เช่นไม่มีสวัสดิการให้เพียงพอ และเมื่อต้นเดือนกุมภาพันธ์นี้ก็มีข่าวเรื่องตัดรางวัลคนงานของบริษัทไทยยาซากิมหาคุณ ฉะนั้นนอกจากชาวนาชาวไร่ชาวสวน ซึ่งมาตรฐานการครองชีพไม่ดีขึ้นตามสภาพของการพัฒนาการเศรษฐกิจแล้ว แรงงานที่ทำงานอยู่ในกิจการอุตสาหกรรมก็ยังประสบปัญหาค่าแรงต่ำและการไม่มีสวัสดิการเพียงพออีกด้วย ผลที่เห็นได้จากการพิจารณาสภาวะการณ์ที่เกี่ยวข้องกับข้าราชการส่วนใหญ่ ลูกจ้าง คนงาน ตลอดจนชาวนาชาวไร่และชาวสวน ซึ่งถึงแม้จะไม่ได้มีการวิเคราะห์โดยละเอียดทุกแง่ทุกมุมก็ตาม พอจะแสดงให้เห็นได้ว่าความไม่เป็นธรรมเกิดขึ้นจริงในการวิภาครายได้ ทำให้เกิดความจำเป็นยิ่งขึ้นที่จะต้องคำนึงถึงการให้สวัสดิการทางเศรษฐกิจต่อประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศให้มากยิ่งขึ้น

ความเชื่อถือที่ว่าเมื่อเศรษฐกิจของชาติเจริญขึ้นหรือรายได้ประชาชาติเพิ่มขึ้นในอัตราที่พึงปรารถนาอย่างสม่ำเสมอแล้ว การวิภาครายได้จะมีความเป็นธรรมต่อประชาชนทั่วไปโดยอัตโนมัตินั้นเป็นที่น่าสงสัยอย่างยิ่ง ความยากจนเพราะรายได้ต่ำและภาระในการครองชีพที่เสียเปรียบเพราะไม่มีสินค้าในช่วงราคาต่ำเพียงพอต่อการบริโภค ทำให้ประชาชนมีเงินไม่พอใช้จ่ายและตั้งตัวเป็นปึกแผ่นได้ด้วยความยากลำบาก นอกจากนั้นยังก่อให้เกิดปัญหาสังคมอีกนานาประการ เช่นการลักเล็กขโมยน้อย การปล้นทรัพย์และการฉ้อโกง ความยากจนที่แผ่ขยายอย่างกว้างขวางนั้นยังมีส่วนทำให้ลัทธิคอมมิวนิสต์อันไม่พึงปรารถนาแทรกซึมและรุกรานเป็นเหตุให้เกิดการรบสู้ฆ่าฟันกันเองได้ในที่สุด ผลที่ตามมาย่อมเป็นเรื่องที่พอจะคาดคะเนได้เพราะตัวอย่างในประเทศข้างเคียงก็มีอยู่ ความยากจนที่แผ่ขยายอย่างกว้างขวางในประเทศเหล่านั้นทำให้เกิดการรุกรานและการแทรกซึมของคอมมิวนิสต์เพื่อก่อกวนความสงบสุขและทำลายความมั่นคงของประเทศ ฉะนั้นความเจริญอย่างเป็นธรรมทั่วไปในระบบเศรษฐกิจจึงเป็นเสมือนรากฐานและป้อมปราการ

---

๓ นิคม จันทรวิทูร *ปัญหาแรงงานในการพัฒนาอุตสาหกรรมของประเทศไทย* กรมแรงงาน กระทรวงมหาดไทย สิงหาคม ๒๕๑๒

ที่มองไม่เห็น ซึ่งจะช่วยป้องกันการแทรกซึมและรุกรานของคอมมิวนิสต์ได้เป็นอย่างดี

ความไม่เป็นธรรมในการวิภาครายได้ ถึงแม้จะไม่แสดงขอบเขตและขนาดให้เห็นชัดเจนนักก็ตาม ไม่ใช่เรื่องที่นักสวัสดิการทางเศรษฐกิจจะนิ่งเฉยและเลิกล้มความตั้งใจที่จะให้ผู้รับผิดชอบต่อความเป็นอยู่ของประชาชน ได้หวนกลับมาพิจารณากันอย่างละเอียดอีกครั้งหนึ่ง ว่าการยอมเสียสละความเจริญก้าวหน้าหรือลดการเพิ่มขึ้นของรายได้ประชาชาติบ้าง เช่น สักร้อยละ ๑ เพื่อให้ความเป็นธรรมแก่ประชาชนส่วนใหญ่มากขึ้นนั้นเป็นสิ่งที่ควรจะกระทำหรือไม่ ทั้งนี้เพราะความมั่นคงทั้งทางเศรษฐกิจและการเมืองย่อมมีมากขึ้นจากการเสียสละดังกล่าวนั้น

นอกจากการเพิ่มขึ้นของรายได้ที่ค่อนข้างต่ำและภาระในการครองชีพที่เสียเปรียบได้เป็นเหตุทำให้ข้าราชการ ลูกจ้างหรือชาวนาชาวสวนยังต้องประสบปัญหาการมีสวัสดิการต่างๆ ไม่เพียงพอ เช่นสวัสดิการในเรื่องที่อยู่อาศัย และแม้กระทั่งพาหนะที่จะใช้เดินทางไปประกอบอาชีพ สวัสดิการที่ชาวนาชาวสวนได้รับจากพ่อค้าในการให้กู้เงินอาจจะพอหาได้ แต่ดอกเบี้ยนั้นทำให้ชาวนาชาวสวนเสียเปรียบไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าการถูกกดราคาสินค้า นอกจากนั้นโอกาสที่ประชาชนทั่วไปปรารถนาจะลงทุนก็ถูกจำกัดให้อยู่ในกลุ่มบุคคลที่เป็นเครือญาติพ่อค้าและชาวต่างประเทศเพราะประเทศยังไม่มีกฎหมายสนับสนุนการตั้งบริษัทสาธารณะหรือบริษัทมหาชน (Public Company) และจำกัดการลงทุนของเครือญาติหรือพ่อค้าที่ร่ำรวยอยู่แล้ว

ปัญหาเศรษฐกิจต่างๆ ที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบันอาจจะเป็นเพราะนักพัฒนาเศรษฐกิจมีปรัชญาที่แตกต่างจากนักสวัสดิการทางเศรษฐกิจ นักพัฒนาเศรษฐกิจเน้นความสำคัญของวัตถุประสงค์ในเรื่องความเจริญมั่งคั่งและความมั่นคง แต่มองข้ามความสำคัญของความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจ (Economic Justice or Equity) ในทางตรงข้ามนักสวัสดิการทางเศรษฐกิจให้ความสำคัญในเรื่องความเจริญมั่งคั่ง ความมั่นคงและความเป็นธรรมต่อส่วนรวมอย่างเท่าเทียมกัน จุดมุ่งหมายทั้งสามประการจะต้องนำมาพิจารณาทางร่วมกันให้เกิดความสมดุล เพื่อให้นโยบายมาตรการต่างๆ ที่ใช้ดำเนินงานให้ผลดีทางเศรษฐกิจอย่างเหมาะสมที่สุด

จุดมุ่งหมายสุดยอดทางเศรษฐกิจทั้งสามประการนั้นไม่ใช่เรื่องใหม่ แต่เป็นเรื่องที่รับรู้กันมานานในหมู่นักเศรษฐศาสตร์ นักเศรษฐศาสตร์บางท่าน เช่น ศาสตราจารย์ Kenneth E. Boulding ได้กำหนดวัตถุประสงค์ไว้สี่ประการคือ ความเจริญมั่งคั่ง ความมั่นคง ความยุติธรรม และเพิ่มวัตถุประสงค์ในเรื่องเสรีภาพทางเศรษฐกิจ (Economic Freedom) ขึ้นเป็นข้อที่สี่ ส่วนนัก

เศรษฐศาสตร์ที่กำหนดวัตถุประสงค์ไว้เพียงสามประการโดยไม่กล่าวถึงประการที่สี่คือ Dudley Seers [๔] นักเศรษฐศาสตร์ผู้นี้เน้นให้เห็นความสำคัญของความยุติธรรมทางเศรษฐกิจ ซึ่งมักจะถูกมองข้ามไปในฐานะที่เป็นวัตถุประสงค์ข้อหนึ่ง ข้อความที่อ้างถึงข้างต้นกล่าวไว้ว่า "Equality should however be considered an objective in its own right, the third element in development"

ความหมายของคำว่า "Equality" นั้นแสดงความยอมรับในความแตกต่างเรื่องความสามารถน้อยกว่าคำ "Justice" หรือ "Equity" ความเท่ากันหรือเสมอภาคทางเศรษฐกิจระหว่างบุคคลในชาตินั้นเป็นสิ่งที่เป็นไปไม่ได้ ฉะนั้น ความหมายที่แสดงความเสมอภาคทางเศรษฐกิจจึงเสมือนการไม่ยอมรับความแตกต่างในความสามารถระหว่างบุคคล ส่วนความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจ เป็นความหมายที่แสดงถึงการยอมรับความแตกต่างในความสามารถระหว่างบุคคล ความเป็นธรรมนั้นแสดงถึงการตัดสินใจของผู้รับผิดชอบที่มุ่งให้ผลได้ทางเศรษฐกิจเหมาะสมกับความสามารถของแต่ละบุคคล โดยไม่ให้เกิดการเอาเปรียบหรือการเบียดเบียนกัน

ความหวังอย่างน้อยที่สุดในเรื่องนี้อาจจะเกิดขึ้นได้โดยอาศัยหลักธรรมของพระพุทธเจ้า ซึ่งสอนให้มนุษย์ไม่เอาเปรียบและรู้จักเผื่อแผ่ตลอดจนไม่เบียดเบียนกัน หลักในเรื่องนี้อาจจะช่วยให้ผู้วางแผนพัฒนาเศรษฐกิจพิจารณาให้ความเป็นธรรมต่อส่วนรวมได้มากขึ้น ถึงแม้ผู้ที่รวยกว่าจะเสียประโยชน์ที่เคยได้ไปบ้าง ก็ยังไม่ใช่สิ่งที่กระทบกระเทือนหรือทำลายความมั่นคงของชาติ หรือเป็นภาวะต่อการครองชีพของเขาเหล่านั้น ประชาชนจะอยู่รวมกันด้วยความเป็นสุขและปราศจากการขัดแย้งและการขัดผลประโยชน์ระหว่างกลุ่มหรือชั้น ถ้าผู้ที่ร่ำรวยรู้จักการเสียสละ และถ้าวัตถุประสงค์ทางเศรษฐกิจของชาติจะเพ่งเล็งในเรื่องความยุติธรรมต่อส่วนรวมมากขึ้น

หลักการเกี่ยวกับความยุติธรรมทางเศรษฐกิจนั้นควรจะยึดถือในทำนองเดียวกันกับวัตถุประสงค์ ในเมื่อความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจควรจะถือเป็นวัตถุประสงค์โดยสิทธิของตัวเอง (its own right) ฉะนั้นความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจก็ควรจะเป็นสิทธิโดยสมบูรณ์และถูกต้องด้วยเหตุผลที่ทุกคนควรจะได้รับโดยอัตโนมัติ ซึ่งไม่ใช่สิ่งที่ควรจะได้รับจากความปรานีหรือความเผื่อแผ่ของผู้อื่น แต่ที่กล่าวถึงข้างต้นโดยอ้างหลักธรรมนั้นเป็นเพียง "ความหวังอย่างน้อยที่สุด" ที่ควรจะ

๔ Dudley Seers, *The Meaning of Development*, September 1970, The Agricultural Development Council, Inc. New York.

ได้รับ ซึ่งก็นับว่ายังดีกว่าการที่ไม่ได้รับความเป็นธรรมเลย

น่าจะมีผู้สงสัยและตั้งปัญหาถามว่า เหตุใดวัตถุประสงค์เรื่องเสรีภาพทางเศรษฐกิจมิได้รับการยกย่องให้มีความเท่าเทียมกันโดยถือเป็นข้อหนึ่งของวัตถุประสงค์ทางเศรษฐกิจของชาติ เหตุผลที่จะใช้ตอบคำถามนี้คือการปกครองประเทศในระบอบประชาธิปไตยนั้นสนับสนุนสิทธิ และเสรีภาพของบุคคลในการคิดเขียนและแสดงความคิดเห็น ตลอดจนการเลือกดำเนินการต่างๆ อย่างเพียงพออยู่แล้ว ฉะนั้นเสรีภาพหรือความเป็นอิสระทางเศรษฐกิจของบุคคล ย่อมได้รับอยู่แล้ว จึงไม่จำเป็นที่จะต้องกล่าวซ้ำในเรื่องนี้อีก ผู้ที่นิยมในเรื่องสวัสดิการทางเศรษฐกิจยอมรับความจริงที่ว่าลัทธิเสรีนิยม (Liberalism) ทางเศรษฐกิจที่แท้จริงนั้น ไม่เคยปรากฏว่าประเทศใดในโลกขณะนี้ยอมปฏิบัติเลยทั้งในเรื่องของเศรษฐกิจภายในประเทศหรือระหว่างประเทศ นอกจากนั้นการให้สวัสดิการทางเศรษฐกิจซึ่งมุ่งที่จะบรรลุถึงวัตถุประสงค์เรื่องความเป็นธรรมและความมั่นคงทางเศรษฐกิจนั้น จำเป็นจะต้องใช้นโยบายหรือมาตรการอันเป็นการจำกัดเสรีภาพในการตัดสินใจดำเนินงานทางเศรษฐกิจบางอย่าง เช่น การควบคุมราคาการกำหนดโควต้าสั่งสินค้าเข้า การควบคุมการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ และการควบคุมอื่นๆ ที่จำเป็น ในเมื่อมาตรการหรือนโยบายต่างๆ ไม่สามารถจะหลีกเลี่ยงการควบคุมหรือจำกัดเสรีภาพได้แล้ว การกำหนดวัตถุประสงค์เพื่อให้บรรลุถึงความมีเสรีภาพทางเศรษฐกิจนั้นก็ดูจะเป็นการหลอกตนเองและหลอกผู้อื่นด้วย

ศาสตราจารย์ Kenneth E. Boulding [๕] ให้ทัศนะเรื่องนี้เพิ่มเติมไว้ในหนังสือของท่านเล่มหนึ่งว่า เสรีภาพทางเศรษฐกิจเป็นคำที่มีความหมายกำกวม เพราะคำว่าเสรีภาพเองมีความหมายมากมายด้วยกัน สำหรับความหมายอันหนึ่งนั้นท่านกล่าวว่า "In one sense freedom is virtually synonymous with "power", and in this sense economic freedom is largely synonymous with "rich." ส่วนศาสตราจารย์ Jan Tinbergen [๖] ได้ให้ทัศนะเรื่องนี้ไว้ในหนังสือนโยบายทางเศรษฐกิจของท่านว่า "A certain lack of freedom in economic matters is not too serious, if it is the necessary counterpart of other economic or social advantages" ท่านผู้นี้มองเห็นความสำคัญของวัตถุประสงค์อื่นมากกว่าโดยถือว่านโยบายหรือมาตรการใดให้ผลประโยชน์

๕ Kenneth E. Boulding, *Economic Analysis* Volume II. Macro-economics, 4 th Edition 1966, Harper & Row, Publishers, New York.

๖ Jan Tinbergen, *Economic Policy* Principles and Design, 1956, North-Holland Publishing Co. Amsterdam.

ทางเศรษฐกิจและสังคมซึ่งเป็นที่พึงปรารถนาต่อสวัสดิการของประชาชน จนสามารถชดเชยกับการขาดเสรีภาพทางเศรษฐกิจ กรณีเช่นนี้ก็ไม่น่าจะถือเป็นเรื่องที่เสียหายหรือก่อให้เกิดปัญหาอะไรนัก

ความจริงนักสวัสดิการทางเศรษฐกิจมิได้จงใจจะจำกัดและควบคุมเสรีภาพในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจเช่นการผลิตสินค้าและบริการต่างๆ หากสิ่งนั้นมิใช่เพื่อสวัสดิการของประชาชนเป็นส่วนรวม หรือที่เรียกว่ากิจการสาธารณูปโภคเช่นการผลิตกระแสไฟฟ้า นักสวัสดิการทางเศรษฐกิจนั้นต่างกับนักสังคมนิยม (Socialist) ในระบบสังคมนิยมนั้นรัฐบาลทำหน้าที่ดำเนินการผลิตส่วนใหญ่เสียเองแทนที่จะปล่อยให้ธุรกิจเอกชนเป็นผู้ดำเนินการอย่างเสรี ฉะนั้นในระบบนี้รัฐบาลจะทำหน้าที่ในการแจกแจงหรือวิภาคสินค้าและบริการตลอดจนรายได้เอง ส่วนนักสวัสดิการทางเศรษฐกิจนั้นรัฐจะเป็นผู้ใช้นโยบายหรือมาตรการควบคุมหรือจำกัดการดำเนินการของธุรกิจเอกชนโดยหวังที่จะให้เกิดความเป็นธรรมต่อประชาชนโดยทั่วไป การควบคุมและการจำกัดต่างๆ โดยกฎหมายระเบียบหรือข้อบังคับนั้นจะอยู่ภายในวงแคบและเท่าที่จำเป็นซึ่งอาจจะมีผลขัดต่อเสรีภาพของธุรกิจเอกชน ทั้งที่เกี่ยวกับการผลิตและการวิภาคสินค้าและบริการตลอดจนรายได้ ความจริงมาตรการต่าง ๆ ที่จะได้กล่าวถึงต่อไปนั้น รัฐบาลก็ได้ใช้มาบ้างแล้วเป็นครั้งคราว มาตรการอันเกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนธุรกิจเอกชนก็เป็นวิธีหนึ่งเพื่อให้เกิดความยุติธรรมต่อส่วนรวม นอกจากนั้นยังมีนโยบายที่จะจัดตั้งหรือเปลี่ยนแปลงสถาบันทั้งในรูปขององค์การและแนวความคิดเพื่อก่อให้เกิดสวัสดิการทางเศรษฐกิจต่อส่วนรวมด้วย

ตัวอย่างมาตรการอันหนึ่งที่อาจจะเป็นไปได้ คือ ควบคุมการใช้จ่ายเงินของธุรกิจในการส่งเสริมการจำหน่ายหรือการโฆษณาที่เห็นว่าเกินความจำเป็นและไม่เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจ มาตรการนี้จะช่วยให้ผู้บริโภคส่วนใหญ่ซื้อสินค้าได้ในราคาที่ถูกลงเพราะต้นทุนทางการตลาดต่ำลง หรืออย่างน้อยก็เพื่อไม่ให้ราคาสินค้าเพิ่มขึ้นอันจะทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ต้องเดือดร้อน ค่าใช้จ่ายทางด้านการตลาดโดยปรกติจะมีส่วนหนึ่งที่มีผลก่อให้เกิดการว่าจ้างทำงาน เช่นการจ้างพนักขาย หรือมีผลก่อให้เกิดการผลิตสินค้าตามมา หรือผลิตมากขึ้นเช่นการส่งเสริมการจำหน่ายด้วยการแถมสินค้าหรือการซื้อสองแถมหนึ่งหรือมีผลก่อให้เกิดรายได้หรือความรู้แก่ประชาชนส่วนใหญ่เช่นการโฆษณา ค่าใช้จ่ายทางการตลาดเหล่านั้นถือว่าเป็นประโยชน์ทางเศรษฐกิจซึ่งไม่ควรจะควบคุมหรือจำกัดตามข้อเสนอข้างต้น แต่ค่าใช้จ่ายทางการตลาดบางประเภทก่อให้เกิดรายได้แก่บุคคลกลุ่มน้อยซึ่งมีรายได้ค่อนข้างสูงอยู่แล้ว

เช่น การใช้นักแสดงหรือดาราหรือการโฆษณาบางอย่างที่มากเกินความจำเป็น หรือการจัดรายการบางอย่างเพื่อแจกเงินรางวัล การประหยัดค่าใช้จ่ายเหล่านี้ได้จะทำให้ต้นทุนทางการตลาดลดลงได้ประมาณร้อยละ ๑๕–๒๕ ซึ่งจะมีผลต่อราคาสินค้าทางด้านที่ก่อให้เกิดสวัสดิการต่อประชาชนส่วนใหญ่ที่มีรายได้ต่ำมากขึ้น ประเทศอังกฤษเคยใช้มาตรการทางอ้อมโดยอาศัยการเจรจาขอให้ธุรกิจตัดรายจ่ายที่เกินความจำเป็นและไม่เป็นประโยชน์ต่อเศรษฐกิจเหล่านี้มาครั้งหนึ่งแล้ว ซึ่งนับได้ว่าเป็นผลดีต่อส่วนรวมเมื่อราคาสินค้าถูกลง ฉะนั้นการควบคุมหรือจำกัดเสรีภาพของธุรกิจในเรื่องนี้อาจจะกระทำเมื่อการเจรจาขอร้องไม่เป็นผลสำเร็จแล้วก็ได้

การจำกัดการลงทุนเพื่อดำเนินการผลิตสินค้าและบริการไม่ให้อยู่ในมือของครอบครัว หรือตระกูลที่ร่ำรวย หรือของชาวต่างประเทศมากนัก ส่วนที่เหลือของเงินที่จะลงทุนนั้นเปิดโอกาสให้แก่ประชาชนทั่วไปได้ลงทุน มาตรการนี้อาจจะไม่แตกต่างไปจากการออกกฎหมายเพื่อสนับสนุนให้จัดตั้งบริษัทสาธารณะ การไม่เปิดโอกาสให้ผู้ที่มีรายได้น้อยลงทุนในลักษณะเดียวกับผู้ที่ร่ำรวยก็เท่ากับเป็นการสนับสนุนให้ผู้ที่ร่ำรวยอยู่แล้วให้ได้รับผลตอบแทนมากขึ้น ส่วนผู้ที่มีรายได้ปานกลางและรายได้ต่ำกลับเสียโอกาสดังกล่าวไป จริงอยู่ ที่มาตรการดังกล่าวอาจจะทำให้เกิดความล่าช้า และเสียประโยชน์ต่อผลการพัฒนาเศรษฐกิจ แต่การเสียประโยชน์ซึ่งอยู่บนรากฐานแห่งการเปิดโอกาสที่เป็นธรรมนั้นย่อมเป็นเครื่องสร้างความนิยมโดยทางอ้อม

การควบคุมราคาสินค้าและบริการซึ่งประชาชนส่วนใหญ่อุปโภคและบริโภคนั้น จำเป็นจะต้องดำเนินการโดยทันทีถ้าธุรกิจขึ้นราคาสินค้ามากเกินไปโดยไม่มีเหตุผลเพียงพอ และเมื่อสถานการณ์บ่งชัดว่าประชาชนส่วนใหญ่เดือดร้อน เช่น สินค้าประเภทอาหารและของใช้ประจำวันตลอดจนบริการรถประจำทาง บางกรณีรัฐบาลอาจจะต้องให้เงินอุดหนุน หรือให้ความสนับสนุนและช่วยเหลือเพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ดังกล่าวข้างต้น เช่นการลงทุนจัดรถเพื่อรับส่งนักเรียนและนิสิตนักศึกษาให้มากขึ้นในระหว่างเวลาที่ประชาชนทั่วไปใช้บริการรถประจำทางกันมาก การวิ่งทับสายกับรถประจำทางที่มีบริการไม่เพียงพอนั้นไม่ใช่เหตุผลที่จะถือเป็นการแทรกแซงธุรกิจดำเนินการ แต่ควรจะถือว่าทำเพื่อสวัสดิการแก่ประชาชนส่วนใหญ่ นอกเหนือไปจากควบคุมราคาแล้ว การบิ่นส่วนก็ควรจะได้รับการสนับสนุนในกรณีที่เกิดวิกฤติการ

การสนับสนุนเกษตรกรจัดตั้งสหกรณ์ทางด้านผู้ผลิต เช่นสหกรณ์ผู้ผลิตและการจำหน่าย ก็เป็นมาตรการที่จะช่วยเกษตรกรซึ่งเป็นประชาชนส่วนใหญ่ที่มีระดับรายได้ต่ำไม่ให้คนกลางมา

กดราคาผลิตผลของเกษตรกร การประกันราคาผลิตผลสำคัญ ๆ ทางการเกษตรก็สามารถบ่องกันการเสียเปรียบของเกษตรกรได้ เพราะเขาสามารถจะนำมาขายต่อหน่วยงานที่รับผิดชอบในเรื่องนั้นเองถ้าเห็นว่าราคาที่คนกลางรับซื้อต่ำเกินไป การใช้มาตรการทางตรงอย่างอื่นที่จะหาทางตัดจำนวนคนกลางซึ่งทำหน้าที่อำนวยความสะดวกทางการค้านั้นอาจจะเป็นผลเสียทางเศรษฐกิจได้เพราะจุดมุ่งหมายที่จะให้ความเป็นธรรมอาจจะถูกทำลายได้ การไม่ปล่อยให้ผู้ผลิตเสียเปรียบโดยมีการประกันราคาขั้นต่ำและในเวลาเดียวกันปล่อยให้การค้าดำเนินไปโดยสะดวก ย่อมมีผลทางด้านดีมากกว่า ถ้าจำนวนคนกลางมีมากเกินไปจนทำให้การค้าไม่มีกำไรมากพอที่จะจูงใจให้ดำเนินการต่อแล้ว คนกลางก็จะสามารถเสาะแสวงหาอาชีพหรือดำเนินกิจการอย่างอื่นแทน ทั้งนี้เพราะบุคคลเหล่านี้มักจะมีความสามารถพิเศษอยู่ในตัวแล้ว

นักสวัสดิการทางเศรษฐกิจมิได้มีนโยบายหรือมาตรการในเรื่องการจำกัดหรือควบคุมอย่างเดียว การสนับสนุนก่อให้เกิดความเป็นธรรมนอกเหนือจากที่ได้กล่าวถึงบ้างแล้วยังมีอีกมาก เช่นการสนับสนุนธุรกิจการเงินของประเทศต่าง ๆ ตลอดจนการลงทุน โดยการอนุญาตให้ดำเนินกิจการในประเทศ ก็เป็นการให้ความเป็นธรรมและกระจายความผูกพันทางธุรกิจและการค้ากับประเทศใดประเทศหนึ่งเพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ในเรื่องความมั่นคงทางเศรษฐกิจพร้อม ๆ กันไป นักเศรษฐกิจอุตสาหกรรม[๗] ได้เคยให้การสนับสนุนหลักการดังกล่าวนี้ไว้เช่นกัน

การสนับสนุนอุตสาหกรรมขนาดเล็กซึ่งมีอัตรากำไรที่ค่อนข้างต่ำ เมื่อเปรียบเทียบกับอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ก็ควรจะได้รับการพิจารณาหาทางช่วยเหลือสนับสนุน การช่วยอุตสาหกรรมขนาดเล็กทางด้านการเงินโดยตรง เช่นให้เงินอุดหนุน ซึ่งอาจจะเป็นการเสี่ยงต่อความยุติธรรมอยู่บ้าง เพราะมาตรการที่จะเลือกให้การสนับสนุนแก่อุตสาหกรรมใดแล้วไม่สนับสนุนอีกอุตสาหกรรมหนึ่งนั้นย่อมทำให้อุตสาหกรรมขนาดเล็กด้วยกันเกิดความได้เปรียบและเสียเปรียบกัน ถ้าจะใช้มาตรการสนับสนุนเฉพาะอุตสาหกรรมขนาดเล็กที่สามารถส่งสินค้าออกไปขายยังต่างประเทศ โดยให้ทูตการค้าทำหน้าที่หาตลาด และเจรจาติดต่อทำการค้าให้นั้น หรือคืนภาษีในการผลิตสินค้าให้ตามจำนวนสินค้าที่สามารถส่งออกจำหน่ายต่างประเทศได้ หรือจัดตั้งธนาคารเพื่อการอุตสาหกรรมขนาดเล็กให้กู้เงินเพื่อดำเนินงานหรือขยายกิจการในอัตราต่ำแล้ว อาจจะเป็นผลดี

๗ สุนทร ทวีโภค นักเศรษฐกิจอุตสาหกรรมผู้นี้เสนอความเห็นไว้หลายข้อในหนังสือพิมพ์ข่าวพาณิชย์ คอลัมน์ "ใครใคร่คิด–คิด" ผู้สนใจอาจจะได้รู้ข้อเท็จจริงทางด้านธุรกิจและได้ข้อคิดที่เป็นประโยชน์หลายประการด้วยกัน

ต่อความมุ่งหมายทางเศรษฐกิจทั้งทางด้านความเจริญมั่งคั่งและด้านให้ความเป็นธรรมพร้อมกันไป นอกจากนั้นการจัดหาผู้รู้ทางด้านเทคนิคและด้านการตลาดคอยให้การปรึกษา ยังจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่อุตสาหกรรมขนาดเล็กเป็นอย่างมาก เพราะลำพังกำลังทรัพย์ของอุตสาหกรรมเหล่านี้ย่อมไม่มีความสามารถที่จะว่าจ้างผู้ชำนาญงานฝ่ายเทคนิคหรือฝ่ายการตลาดเอง

สาเหตุที่ทำให้การวิภาครายได้เกิดความแตกต่างกันมาก ระหว่างบุคคล จนก่อให้เกิดปัญหาทางด้านสวัสดิการทางเศรษฐกิจในขณะนี้นั้นเป็นเพราะโครงสร้างของระบบภาษีของประเทศเราในปัจจุบัน ยังไม่ได้ใช้มาตรการภาษีทางตรง ซึ่งมีหลักการที่จะลดความเหลื่อมล้ำให้น้อยลง ผู้ที่ร่ำรวยอยู่แล้วก็ยังคงมีผลตอบแทนหรือรายได้สูงเพราะอัตราภาษีในช่วงของรายได้ดังกล่าวยังต่ำเกินไป

ในปัจจุบันจากสมุดสถิติรายปี ประเทศมีรายรับจากภาษีทางตรง ซึ่งได้แก่ภาษีเงินได้บุคคลและนิติบุคคลประมาณไม่เกินร้อยละ ๑๕ สำหรับส่วนที่เหลือนั้นเป็นรายรับจากภาษีทางอ้อม และภาษีศุลกากรตลอดจนรายได้จากรัฐวิสาหกิจ โดยหลักการภาษีประเภทหลังนี้อาจจะหลีกเลี่ยงได้ถ้าผู้บริโภคหลีกเลี่ยงการบริโภคสินค้าที่มีการเสียภาษีทางอ้อมดังกล่าว และในทางปฏิบัติปรากฏว่าผู้ที่มีรายได้ไม่ว่าต่ำหรือสูงมักจะเสียภาษีดังกล่าวเป็นจำนวนที่ไล่เรี่ยกัน แต่เมื่อพิจารณาเทียบกับรายได้ที่แต่ละบุคคลได้รับแล้วผู้ที่มีรายได้ต่ำต้องเสียภาษีในอัตราสูงมากเมื่อเทียบกับรายได้ ภาษีทางอ้อมต่าง ๆ นี้จึงมีผลต่อความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจในด้านลบสำหรับผู้ที่มีรายได้ต่ำ แต่ภาษีดังกล่าวจะมีผลต่อความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจในด้านบวกสำหรับผู้ที่มีรายได้สูง ทั้งนี้เพราะภาษีที่เสียจะมีอัตราที่ค่อนข้างต่ำเมื่อเทียบกับรายได้ ด้วยเหตุดังกล่าวจึงทำให้การวิภาครายได้เกิดความเหลื่อมล้ำมากยิ่งขึ้น หรือมีความยุติธรรมน้อยลง ในต่างประเทศ รายรับจากภาษีทางตรงนั้นมีอัตราส่วนที่สูงกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศเรา ในต่างประเทศภาษีทางตรงมีอัตราโดยเฉลี่ยประมาณร้อยละ ๓๐ ฉะนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าโครงสร้างของระบบภาษีในต่างประเทศให้ความเป็นธรรมแก่ประชาชนผู้เสียภาษีมากกว่าประเทศเรา เมื่อเป็นเช่นนี้การเพิ่มอัตราภาษีทางตรงให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้นจะทำให้ระบบการเก็บภาษีก่อให้เกิดความเป็นธรรมยิ่งขึ้น และยังจะทำให้มีรายรับมากยิ่งขึ้นเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจหรือเพื่อให้สวัสดิการแก่ผู้ที่มีรายได้ต่ำมากยิ่งขึ้น เช่น การจัดสร้างที่พักอาศัยชั้นกรมประชาสงเคราะห์ดำริ ที่จะจัดทำขึ้นในปีนี้อีก อัตราภาษีที่ก้าวหน้าคืออัตราที่เรียกเก็บสูงสำหรับผู้มีรายได้สูง และผู้ที่มีรายได้ต่ำมากไม่ต้องเสียภาษีนั้นเป็นที่นิยมใช้กันอยู่ทุกประเทศ (เช่นอังกฤษและอเมริกาอัตรา

ภาษีก้าวหน้ากว่าร้อยละ ๙๐) อัตราภาษีที่ก้าวหน้านั้นควรจะสูงต่ำเพียงใดนั้นเป็นหน้าที่ของกระทรวงการคลังจะต้องเป็นผู้คิดคำนวณขึ้น

อัตราภาษีทางตรงที่ก้าวหน้ามากเกินไปนั้นมักจะได้รับการตำหนิว่ามีผลสกัดกั้นการลงทุนในภาคธุรกิจเอกชนเพราะทำให้เงินออมในภาคนี้ต่ำลง แต่ก็มีเหตุผลทางด้านความจริงว่าเงินออมย่อมเพิ่มขึ้นในภาครัฐบาลถึงแม้ว่าอาจจะไม่ชดเชยพอดีก็ตาม นอกจากนั้นยังเป็นที่เชื่อกันว่าภาษีทางตรงจากธุรกิจเอกชนมักจะถูกผลักไปให้ผู้บริโภครับผิดชอบแทนโดยการขายสินค้าหรือบริการในราคาสูงขึ้น โดยเฉพาะอย่างถ้าธุรกิจผลิตสินค้าสำหรับผู้บริโภคที่ราคาต่ำอยู่แล้ว ส่วนกรณีที่ธุรกิจเอกชนมีอำนาจทางเศรษฐกิจเหนือคนงานนั้นภาษีอาจจะถูกผลักไปให้คนงาน เช่น การจ่ายค่าจ้างต่ำลงหรือไม่เพิ่มค่าแรงให้ตามสภาพที่ควรเป็น ส่วนการมองอีกแง่หนึ่งนั้นอัตราภาษีที่ก้าวหน้ามากอาจจะกระตุ้นให้เกิดการลงทุนมากขึ้น เช่นในกรณีของธุรกิจที่ดำเนินการอยู่แล้วไม่ต้องการจะเสียภาษีกำไรในอัตราสูงก็นำเงินลงทุนขยายกิจการหรือลงทุนอย่างอื่นเพื่อให้กำไรลดลง ส่วนประเด็นที่อ้างว่าอัตราภาษีทางตรงที่ก้าวหน้ามากทำให้เงินออมในภาคธุรกิจเอกชนลดต่ำลงนั้น ก็ยังเป็นเรื่องที่นักเศรษฐศาสตร์มีความเห็นขัดแย้งกันอยู่และยังไม่มีปรากฏการณ์ยืนยันแน่นอนว่า เงินออมลดลงในระหว่างอัตราภาษีสูงขึ้น ถ้าความแตกต่างในการวิภาครายได้มีมากขึ้นจนเป็นที่ปรากฏชัดแล้วย่อมกระทบกระเทือนความมั่นคงทั้งทางเศรษฐกิจและการเมืองซึ่งก็ไม่ใช่สิ่งที่พึงปรารถนาเช่นเดียวกัน อย่างไรก็ดีการลดลงของเงินออมอาจจะมาจากสาเหตุอื่นก็ได้เช่น การบริโภคเกินความจำเป็นในระยะ ๓ ปีที่ผ่านมา[๘] สำหรับการเก็บภาษีในอัตราสูงทำให้เกิดการหลบเลี่ยงภาษีนั้น ไม่ใช่การขัดแย้งที่มีเหตุผลทางหลักวิชา แต่ความจริงในทางปฏิบัตินั้นย่อมเกิดขึ้นแน่เพราะถึงแม้อัตราภาษีไม่สูงนักขณะนี้ก็ยังหลบเลี่ยงกันอยู่แล้ว ฉะนั้นเรื่องนี้จึงเกี่ยวกับสมรรถภาพของผู้ปฏิบัติและความสุจริตของผู้มีรายได้ ไม่ใช่ข้ออ้างตามหลักวิชาว่าไม่ควรกำหนดอัตราให้สูงขึ้น

ภาษีมรดกนับว่าเป็นภาษีที่มีผลแห่งการวิภาครายได้โดยทางอ้อม ผลโดยตรงของการเก็บภาษีมรดกนั้นมีต่อการวิภาคทรัพย์สินระหว่างบุคคล ทั้งนี้เพราะว่าถ้าทรัพย์สินส่วนใหญ่อยู่ในกรรมสิทธิ์ของบุคคลกลุ่มน้อยแล้ว การวิภาครายได้ส่วนใหญ่จะมุ่งไปที่บุคคลกลุ่มดังกล่าว และทำให้ความแตกต่างในฐานะทางเศรษฐกิจของบุคคลกลุ่มนี้และประชาชนส่วนใหญ่มีมากขึ้น ฉะนั้นโดยเหตุผลถ้าทรัพย์สินกระจายอยู่กับประชาชนทั้งชาติมากบ้างน้อย

---

๘ บัจจัย บุนนาค *ปัญหาเศรษฐกิจเรื่องการบริโภคเกินความจำเป็น* วารสารเศรษฐศาสตร์จุฬา ฯ ฉบับต้อนรับคณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย ๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๑๓

บ้างแล้ว การวิภาครายได้ก็จะเกิดความเป็นธรรมมากขึ้น

นอกจากนั้นรัฐบาลอาจจะใช้มาตรการทางภาษีเพื่อลดความแตกต่างในการวิภาครายได้หรือทรัพย์สินให้น้อยลง เช่นเพิ่มอัตราภาษีบำรุงท้องที่ให้สูงขึ้นเพื่อกีดกันบุคคลซื้อที่ดินเก็บไว้เพื่อการเก็งกำไร หรือเก็บภาษีรถยนต์ประจำปีในอัตราที่ก้าวหน้ายิ่งขึ้นอีกเพื่อให้บุคคลที่มีรถยนต์ราคาสองสามแสนเสียเพิ่มขึ้นอีกมาก ๆ จากสมุดสถิติรายปีของประเทศไทยปี ๒๕๑๐ ภาษีทรัพย์สินมีน้อยมากไม่ถึง ๓๐๐ ล้านบาท ฉะนั้นการเพิ่มอัตราภาษีทรัพย์สินนอกจากจะได้ผลเป็นการลดความแตกต่างในการวิภาครายได้และทรัพย์สินแล้วยังจะทำให้รัฐบาลมีรายรับมากขึ้นเพื่อไปใช้จ่ายในการพัฒนาและให้สวัสดิการแก่ผู้มีรายได้ต่ำ สำหรับภาษีกำไรจากการขายที่ดินอาจจะมีผลกระทบกระเทือนต่อราคาที่ดิน ทำให้ราคาที่ดินซึ่งแพงอยู่แล้วแพงยิ่งขึ้นอีก ผู้ขายที่หวังผลตอบแทนสูงเช่นที่เคยได้รับจะสามารถผลักภาระภาษี ทำให้ผู้มีรายได้ต่ำซึ่งประสงค์จะสร้างตัวมีโอกาสที่จะทำเช่นนั้นได้ยากยิ่งขึ้น กรณีนี้ผู้เขียนเห็นว่าการจัดตั้งสถาบันการเงินให้กู้เงินในอัตราต่ำเพื่อเคหะสงเคราะห์หรือเพื่อซื้อที่ดิน จะเป็นประโยชน์ในด้านสวัสดิการต่อประชาชนส่วนใหญ่มากกว่า หรือมิฉะนั้นรัฐบาลก็ควรจะได้สร้างอาคารสงเคราะห์สำหรับผู้ที่มีรายได้ต่ำให้มากขึ้นทุกปี ทั้งนี้เพื่อให้เป็นสวัสดิการและในเวลาเดียวกันก็จะช่วยตรึงราคาที่ดินไว้ไม่ให้สูงขึ้นอย่างรวดเร็วเช่นทุกวันนี้

การเก็บภาษีขาเข้าสำหรับสินค้าที่ไม่มีความจำเป็นต่อการครองชีพควรเพิ่มสูงขึ้นอีกได้ เพื่อจุดมุ่งหมายดังกล่าวข้างต้นนอกเหนือจากการยับยั้งสินค้าเข้าเพื่อแก้การเสียเปรียบในดุลการค้า สินค้าประเภทเครื่องประดับกาย และประดับบ้านที่ไม่มีความจำเป็นต่อการครองชีพ เช่นกระดุมข้อมือ เข็มกลัดเน็คไท สายสร้อย เข็มกลัดและสินค้าอื่น ๆ อีก การเก็บภาษีเพิ่มขึ้นสำหรับสินค้าประเภทนี้จะไม่กระทบกระเทือนหรือเกิดภาระแก่ผู้บริโภคที่มีรายได้ต่ำและค่อนข้างต่ำ ในทำนองเดียวกันสินค้าที่ผลิตได้ในประเทศมีคุณภาพพอสมราคาแล้วนั้น รัฐบาลก็น่าจะเพิ่มภาษีขาเข้าให้สูงขึ้นอีกได้ เช่น วิทยุ เสื้อผ้า เครื่องแต่งตัว รองเท้า พัดลม ตู้เย็น อาหารกระป๋อง และแม้กระทั่งแบตเตอรี่ สินค้าเหล่านี้มักจะใช้ยี่ห้อต่างประเทศ เพราะนิสัยการบริโภคของคนไทยนั้นนอกจากจะซื้อง่ายขายคล่องแล้วยังชอบแสดงฐานะด้วยการบริโภคสินค้าที่มาจากต่างประเทศ แบตเตอรี่ต่างประเทศยี่ห้อที่มีราคานั้น ผู้ซื้ออาจจะไม่มีโอกาสทราบเลยก็ได้ว่าผลิตโดยใช้หม้อต่างประเทศแต่ภายในนั้นทำขึ้นในประเทศ สินค้าที่มีการผลิตลักษณะนี้มิใช่จะมีเพียงแบตเตอรี่เท่านั้น สินค้าอย่างอื่นยังมีอีก ฉะนั้นเมื่อรัฐบาล

ถือเป็นนโยบายที่จะสร้าง "*ลัทธินิยมไทย*" คือ ใช้ของที่ผลิตขึ้นในประเทศแล้วจะเป็นการสมควรหรือไม่ที่จะมีกฎหมายหรือระเบียบควบคุมการใช้ยี่ห้อต่างประเทศ เพราะดูจะเป็นการขัดกันในนโยบายถ้ายินยอมให้สินค้าที่ผลิตในประเทศใช้ยี่ห้อต่างประเทศและจะทำให้ผู้บริโภคเกิดความสงสัยและลังเลปฏิบัติตนให้เป็นไปตามนโยบายได้ยาก ความจริงผู้เขียนเคยสนับสนุนการใช้สินค้าไทยมาแล้วเมื่อประมาณ ๒ ปีที่แล้วมานี้ แต่การเสนอความเห็นเพื่อใช้เป็นมาตรการหนึ่งที่จะแก้การเสียเปรียบในดุลการค้าในระยะนั้นยังไม่ได้รับความเอาใจใส่เท่าที่ควร ซึ่งอาจจะเป็นเพราะปัญหาที่เกิดยังไม่เป็นประจักษ์แก่คนทั่วไป

การเปลี่ยนแปลง "สถาบัน" ทางเศรษฐกิจและสังคมขั้นรากฐานจะเป็นหนทางนำไปสู่ความเจริญก้าวหน้าอย่างสม่ำเสมอและประชาชนได้รับความเป็นธรรมทั่วหน้ากัน "สถาบัน" (Institution) [๑๐] *ในที่นี้มิได้หมายความเฉพาะองค์การที่จัดตั้งขึ้นเพื่อดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งเท่านั้น แต่สถาบันยังหมายถึงพฤติกรรมหรือความคิด หรือความเชื่อถือที่สามารถจัดหรือรวมเป็นกลุ่ม หรือระบบเดียวกันได้ ตลอดจนกฎหมาย ขนบประเพณี เช่น "ลัทธินิยมไทย" ที่มีการกระตุ้นเตือนจากกลุ่มบุคคลและนักศึกษาจนรัฐบาลรับเป็นนโยบายที่จะเสริมสร้างให้เกิดขึ้นภายในประเทศ ก็เป็นสถาบันแห่งความเชื่อถือ ความเชื่อถือในเรื่องการประกันสังคม (Social Security) ของประชาชนที่อยู่รวมกันในสังคมก็เป็นสถาบัน สถาบันทางเศรษฐกิจและสังคมบางอย่างอาจจะยังไม่ปรากฏขึ้นหรือบางสถาบันเกิดขึ้นแล้ว แต่ยังไม่มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง ฉะนั้นในทัศนะของนักเศรษฐศาสตร์ที่มองเห็นความสำคัญทางด้านสวัสดิการทางเศรษฐกิจนั้น การมีสถาบันทางเศรษฐกิจและสังคมขึ้นใหม่ หรือการเปลี่ยนรูป หรือปรับปรุงสถาบันเดิมให้เหมาะสมกับสถานการณ์จึงถือเป็นความจำเป็นขั้นรากฐาน*

การจัดตั้งองค์การหรือสถาบันทางการเงินเพื่อเคหะสงเคราะห์ หรือเพื่อการลงทุนของอุตสาหกรรมขนาดเล็ก หรือการประกันราคาสินค้าเกษตรกรรมที่กล่าวถึงแล้วข้างต้นเป็นการจัดตั้งสถาบันที่เป็นองค์การและความเชื่อถือขึ้นใหม่ การใช้กฎหมายสนับสนุนการจัดตั้งบริษัทสาธารณะหรือการจัดตั้งสหกรณ์ผู้ผลิตและผู้จำหน่ายสินค้าเกษตรกรรมก็มีลักษณะเป็นการเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงสถาบันเดิมให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น การจัดตั้งการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงได้กล่าวในรายละเอียดมาบ้างแล้วในตอนต้นจึง

๑๐ ความหมายของคำว่า "สถาบัน" คล้ายกับความหมายซึ่งนักเศรษฐศาสตร์พวกที่เรียกสำนักของตนเองว่า "The Institutionalist School" ใช้กันอยู่ นักเศรษฐศาสตร์เหล่านี้ได้แก่ Veblen, Commons และ Mitchell

ไม่ขอนำมากล่าวซ้ำอีกในแง่ของข้อดีข้อเสียหรือความเหมาะสมต่อสถานการณ์ปัจจุบัน

การวางแผนครอบครัวเป็นสถาบันความเชื่อถือที่นักวิชาการโดยทั่วไปให้การสนับสนุนโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่เป็นห่วงในเรื่องสวัสดิการของประชาชนและปัญหาทางสังคม ปัญหาเศรษฐกิจเรื่องการวิภาครายได้ระหว่างบุคคลและความแตกต่างในฐานะการครองชีพของบุคคลนั้นมีสาเหตุสำคัญประการหนึ่งจากอัตราการเพิ่มขึ้นของประชากร อัตราการเพิ่มในปัจจุบันร้อยละ ๓.๓ ก็นับว่าเป็นปัญหาที่นักพัฒนาเศรษฐกิจเป็นห่วงอย่างมากแล้ว นักสวัสดิการทางเศรษฐกิจมีความหนักใจมากยิ่งกว่าเพราะอัตราการเพิ่มขึ้นเป็นอัตราเฉลี่ย ส่วนครอบครัวที่มีรายได้ต่ำและค่อนข้างต่ำนั้นอัตราการเพิ่มขึ้นของประชากรจะสูงกว่าอัตราเฉลี่ยมาก ซึ่งทำให้ครอบครัวเหล่านั้นเกิดภาระในการครองชีพหนักยิ่งกว่าและยากที่จะตั้งตัวได้ ฉะนั้นสถาบันการวางแผนครอบครัวจำเป็นจะต้องได้รับการสนับสนุนไปสู่ครอบครัวที่มีรายได้ต่ำและค่อนข้างต่ำมากยิ่งขึ้นโดยประกอบด้วยการจัดหาสถานที่อำนวยความสะดวกในเรื่องการให้คำปรึกษาและการควบคุมกำเนิด

กฎหมายเกี่ยวกับค่าแรงมาตรฐานขั้นต่ำและการจัดตั้งสหพันธ์กรรมกรในอาชีพต่าง ๆ เป็นสถาบันที่สามารถช่วยให้ลูกจ้างและคนงานได้รับความเป็นธรรมยิ่งขึ้น ปัญหาเรื่องการจ่ายค่าแรงต่ำและไม่มีสวัสดิการที่จะให้ความมั่นคงและความปลอดภัยเพียงพอที่อ้างถึงในตอนต้นก็จะคลี่คลายลง ในกรณีของค่าแรงมาตรฐานขั้นต่ำนั้นก็น่าจะกำหนดในแต่ละอาชีพซึ่งมีค่าแรงต่ำอยู่แล้ว เช่น การทำงานบางอย่างได้ค่าแรงวันละ ๕ บาท นั้นอาจจะกำหนดค่าแรงมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับอาชีพประเภทเดียวกันนี้ขึ้น ส่วนอาชีพอื่นอาจจะกำหนดขึ้นตามความเหมาะสมแล้วแต่กรณี การที่นายจ้างจ่ายค่าแรงต่ำมากเพราะไม่มีกฎหมายในเรื่องนี้บังคับไว้นั้นเชื่อกันว่าจะมีผลทำให้เศรษฐกิจตกต่ำและเกิดปัญหาเงินฝืด ทั้งนี้เพราะว่าอำนาจซื้อของคนงานเหล่านั้นจะต่ำมาก การใช้จ่ายเงินจะมุ่งไปเฉพาะการกินอยู่เท่านั้น โดยไม่มีโอกาสบริโภคสินค้าอย่างอื่นหรือแม้กระทั่งจะออมไว้ ฉะนั้นสภาพการณ์เช่นนี้จึงไม่ใช่สิ่งที่นักเศรษฐศาสตร์ทั่วไปจะเห็นชอบด้วยเพราะอาจจะมีปัญหาเรื่องการว่างงานเกิดต่อเนื่องขึ้นมาอีกได้ อย่างไรก็ดีการกำหนดค่าแรงมาตรฐานขั้นต่ำในอาชีพที่ค่าแรงต่ำที่สุดจะต้องให้ความระมัดระวังทั้งนี้เพราะถ้ากำหนดสูงเกินไปจะทำให้ความต้องการจ้างจากฝ่ายนายจ้างลดลง ในเวลาเดียวกันความปรารถนาที่ทำงานจากฝ่ายคนงานสูงขึ้น ผลที่อาจจะเกิดขึ้นได้คือ การว่างงานซึ่งอาจจะเกิดขึ้นชั่วขณะที่มีการเปลี่ยนแปลงอาชีพ นอกจากนั้นอาจจะกระทบกระเทือนค่าแรงในอาชีพที่มีค่าแรงใกล้เคียงกัน คือความปรารถนาที่จะทำงาน

จากฝ่ายคนงานน้อยลง และทำให้ค่าแรงในอาชีพที่กล่าวถึงนี้สูงขึ้น

ผลที่อาจจะตามมาอีกอย่างหนึ่งคือการเพิ่มขึ้นของราคาสินค้าซึ่งผู้ผลิตและนายจ้างไม่ยอมเสียประโยชน์ที่ตนเคยได้รับ จึงพยายามผลักภาระการจ่ายค่าแรงสูงขึ้นไปให้ผู้บริโภค คือต้องซื้อสินค้าแพงขึ้น แต่ในกรณีที่ผู้ผลิตมีมากและจ่ายค่าแรงในอาชีพนี้สูงต่ำกว่ากันอยู่แล้ว นายจ้างที่จ่ายค่าแรงต่ำที่ประสงค์จะขึ้นราคาสินค้าอาจจะไม่กล้าทำเพราะเกรงจะเสียลูกค้า ฉะนั้นราคาสินค้าที่ใช้แรงงานดังกล่าวในการผลิตก็อาจจะไม่ได้รับความกระทบกระเทือนเลยก็ได้ ปัญหาในเรื่องการเพิ่มขึ้นของราคาสินค้าถ้าเกิดขึ้นจริงแต่สูงเกินสมควรรัฐบาลย่อมจะเข้าควบคุมราคาได้ ฉะนั้นจึงเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่ามาตรฐานค่าแรงขั้นต่ำให้ผลดีต่อเศรษฐกิจมากกว่าผลเสีย โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าพิจารณาในแง่สวัสดิการทางเศรษฐกิจ

ปัญหามักจะเกิดขึ้นเมื่อมีผู้ตั้งปัญหาถามว่าถึงเวลาแล้วหรือสำหรับการที่สถาบันเกี่ยวกับกฎหมายกำหนดค่าแรงมาตรฐานขั้นต่ำ และการจัดตั้งสหพันธ์กรรมกรสำหรับอาชีพต่าง ๆ ในเมื่อประชากรของประเทศเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่ทำงานอยู่ในภาคอุตสาหกรรม ถึงแม้การอุตสาหกรรมในขณะนี้ยังไม่มีบทบาทเท่าการเกษตรกรรม แต่ในอนาคตอันใกล้นี้การพัฒนาอุตสาหกรรมทั้งการผลิตสินค้าใช้แทนสินค้าต่างประเทศและการผลิตเพื่อส่งออกจะมีความจำเป็นมากขึ้น ฉะนั้นถึงแม้การอุตสาหกรรมขณะนี้จะยังไม่ใช่ภาคที่มีความสำคัญมาก ก็ไม่ควรทอดทิ้งหรือมองข้ามความสำคัญไปเพราะเราจะขาดหลักความยุติธรรมทางเศรษฐกิจทันทีถ้ามุ่งอนุเคราะห์เฉพาะเกษตรกรแต่เพียงพวกเดียว อย่างน้อยที่สุดสถาบันเกี่ยวกับมาตรฐานค่าแรงขั้นต่ำประกอบกับการกำหนดและควบคุมมาตรฐานสวัสดิการในเรื่องความมั่นคงและความปลอดภัยให้แก่ลูกจ้างควรจะต้องดำเนินการทันที ขั้นต่อไปถ้าพบว่านายจ้างพยายามเลี่ยงกฎหมายตามแนวทางการให้สวัสดิการที่กำหนดไว้ การจัดตั้งสหพันธ์กรรมกรก็จะช่วยให้ความเป็นธรรมแก่ลูกจ้างได้

การปลูกฝังความเชื่อถือในเรื่องการประกันสังคม ควรจะเริ่มดำเนินการได้ การแนะนำสถาบันความคิดในเรื่องการประกันสังคมย่อมทำได้ไม่ยากนัก แต่การดำเนินงานในเรื่องนี้อาจจะต้องใช้เวลาศึกษาวิธีปฏิบัติและเตรียมงานนานพอสมควร โดยหลักการของการประกันสังคมนั้นรัฐบาลและผู้มีรายได้จะต้องนำเงินมาสมทบเป็นกองทุนเพื่อให้สวัสดิการแก่ เด็ก คนชรา ผู้เจ็บป่วยและทุพพลภาพ ตลอดจนผู้ที่ว่างงานอย่างกระทันหัน บุคคลเหล่านี้ถึงแม้จะไม่มีผลิตภาพทางการผลิตให้เกิดประโยชน์แก่ชาติ แต่ก็เป็นเพื่อนร่วมชาติซึ่งเราไม่อาจจะทิ้งหรือปล่อยให้

ทนทุกข์ทรมานได้ เสมือนหนึ่งเราเป็นช่างเขียน ซึ่งมือและสมองเป็นส่วนที่มีผลิตภาพเต็มที่ เราก็ไม่อาจจะทอดทิ้งส่วนอื่นของร่างกายเช่น ขาและเท้า โดยปล่อยให้เป็นไปตามยถากรรม เรายังต้องสรวมรองเท้าและเมื่อเจ็บก็ต้องมีการรักษา มนุษย์ที่รวมกันอยู่ในสังคมก็เปรียบเสมือนส่วนประกอบของร่างกายซึ่งมีทั้งส่วนที่มีผลิตภาพและไม่มีผลิตภาพ เราไม่สามารถจะแยกรับผิดชอบเฉพาะเพียงบางส่วน และทิ้งบางส่วนได้ ฉะนั้นสถาบันการประกันสังคมจึงเป็นสิ่งที่แทบทุกประเทศยอมรับในหลักการและถือปฏิบัติกันอยู่

ความเป็นประชาธิปไตยในองค์การ [๑๑] (Organizational Democracy) เป็นสถาบันความเชื่ออีกอันหนึ่งซึ่งควรได้รับการสนับสนุนยิ่งขึ้น หลักการในเรื่องนี้คือการมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นของผู้ที่ทำงานในองค์การคือแทนที่ผู้บริหารจะวางนโยบายหรือตัดสินใจดำเนินการเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยลำพังเท่านั้น ก็มีการฟังความเห็นจากผู้ร่วมงานที่อยู่ในระดับที่ต่ำลงมาประกอบด้วย ซึ่งเท่ากับเป็นการให้สวัสดิการทางด้านจิตใจ

นักวิชาการเป็นจำนวนมากที่สนับสนุนสถาบันความเชื่อมั่นในเรื่องความเป็นประชาธิปไตยในองค์การ เช่น ในสถาบันการศึกษา และในหน่วยราชการบางหน่วย ตลอดจนในองค์การธุรกิจ หรืออุตสาหกรรมสมัยใหม่ สถาบันความเชื่อมั่นนี้จะทำให้การดำเนินงานของหน่วยงานทุกหน่วยได้รับความร่วมมือจากทุกคนในองค์การ เพราะมาตรการนี้ถือเสมือนทุกคนเป็นเจ้าขององค์การมีส่วนรับผิดชอบในการดำเนินงานร่วมกัน ผลที่ได้รับส่วนใหญ่ทางด้านจิตวิทยา ทำให้ผลิตภาพของหน่วยงานสูงขึ้นและในเวลาเดียวกันความเป็นประชาธิปไตยในองค์การนั้นจะทำให้ผู้ที่อยู่ในหน่วยงานได้รับความยุติธรรมยิ่งขึ้น เช่น มีส่วนแสดงความเห็นในการปรับปรุงค่าตอบแทนในการทำงาน

สิ่งสำคัญที่จะให้ผลทางด้านสวัสดิการทางเศรษฐกิจต่อประชาชนทั้งชาติและก่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจยิ่งขึ้นอีกประการหนึ่ง คือ การสนับสนุนการศึกษาทุกระดับและการฝึกอบรม ความเจริญก้าวหน้าของการศึกษาและการฝึกอบรมจะทำให้ผลิตภาพของแรงงานสูงขึ้น และ

---

๑๑ หลักการเรื่องความเป็นประชาธิปไตยโดยในหน่วยงานนี้มักจะพบเห็นเสมอในวงการธุรกิจ โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับการขาย เช่นการให้พนักงานขายแสดงความเห็นในเรื่องความต้องการของผู้บริโภคและราคาผลิตภัณฑ์ ในวงการอุตสาหกรรมที่ทันสมัยนั้นการให้หัวหน้าคนงานหรือเจ้าหน้าที่ในระดับต่ำร่วมออกความเห็นจะหาพบได้เสมอ นอกจากนั้นในสถาบันการศึกษาชั้นสูง เช่น มหาวิทยาลัย การเรียกร้องสิทธิเรื่องนี้มีอยู่ทั่วไป ขณะนนักวิชาการบางท่าน เช่น ดร. ฉัตรทิพย์ นาถสุภา เคยเสนอแนวคิดเช่นเดียวกันนี้แก่นิสิตนักศึกษาในการอภิปราย

ในเวลาเดียวกันจะทำให้การวิภาครายได้ระหว่างบุคคลมีความยุติธรรมดีขึ้น

การเรียกร้องโดยแสดงให้เห็นความจำเป็นที่จะต้องมีนักสวัสดิการทางเศรษฐกิจนั้นหากมีนักเศรษฐศาสตร์เห็นชอบและร่วมแนวความคิดด้วยแล้ว "สวัสดิการทางเศรษฐกิจ" ย่อมจะกลายเป็นสถาบันความเชื่อถือ หรือเป็น "School of Thoughts" ขึ้นได้ สถาบันนี้มิได้มุ่งจะค้านความเชื่อถือของนักเศรษฐศาสตร์ที่ต้องการให้เศรษฐกิจเจริญก้าวหน้า แต่จะทำหน้าที่ห้วงติงไม่ให้นักพัฒนาการเศรษฐกิจเพลิดเพลินกับอัตราความเจริญที่สูงโดยไม่เหลียวแลให้ความเป็นธรรมต่อส่วนรวม นักสวัสดิการทางเศรษฐกิจนั้นยึดมั่นและให้ความสำคัญเรื่องความเจริญก้าวหน้าและความมีเสถียรภาพทางเศรษฐกิจไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจ ฉะนั้นความเชื่อถือซึ่งยึดหลักความยุติธรรมเป็นวัตถุประสงค์สำคัญร่วมอยู่ด้วย ย่อมบังเกิดผลดีต่อประเทศชาติอย่างปราศจากข้อสงสัย เพราะความเจริญจะก่อให้เกิดสวัสดิการทางเศรษฐกิจต่อประชาชนอย่างเป็นธรรมทั่วหน้ากัน ๏

บทความนี้เสนอประกอบการสัมนาทางวิชาการ ณ คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย
วันพุธที่ ๓ มีนาคม ๒๕๑๔

สมาชิกท่านใดที่ประสงค์จะติดต่อทางจดหมายกับนักเขียน หรือตัวแทนของเราคนใด จะมีจดหมายผ่านมาทางบรรณาธิการย่อมทำได้ โดยบอกชื่อให้ชัดเจนว่าจะให้ส่งต่อไปยังผู้ใด เรายินดีจะบริการให้ท่านเสมอ

ส่วนสมาชิกที่ย้ายที่อยู่ หรือยังไม่ได้รับหนังสือภายใน ๗ วัน หลังจากที่หนังสือออกวางจำหน่าย โปรดกรุณาแจ้งให้บรรณาธิการหรือเจ้าหน้าที่ฝ่ายการจำหน่ายทราบโดยด่วน

คนกับรถโดยสาร

ศิริพร หนูแก้วขวัญ

ท่ามกลางความสับสนและการรอคอย
ในที่สุดฉันพบตัวเองในหมู่คนแปลกหน้าบนรถโดยสาร
ชายกลางคนในชุดสีกากีก้าวขึ้นมาบนรถอย่างอาจหาญ
พร้อมกับลูกน้องในชุดสีกากีเช่นกัน
ชายกลางคนนั้นนั่งในที่คนขับ
ฉันจึงรู้ว่าเขาเป็นผู้นำของฉันและคนอื่น ๆ ไปยังจุดหมาย
ลูกน้องของเขาเริ่มเก็บเงินจากพวกเรา
เป็นหน้าที่ของทุกคนที่จะต้องให้ค่าตอบแทนแก่พวกเขา

ฉันเริ่มมองดูผู้คนที่แวดล้อม
เด็กหนุ่มข้าง ๆ อ่านบทความเกี่ยวกับการต่อสู้
ชายสูงอายุท่าทางภูมิฐานนั่งสูบบุหรี่จากต่างด้าว
หญิงสาวอ่านนิตยสารเริงรมย์
ชายในเครื่องแบบนั่งหลับพร้อมกับปืนที่กอดไว้แนบอก
ท้ายสุดของรถคือชาวนาหลายสิบคนที่นั่งเฉย

แล้วคนขับก็บังคับรถให้เคลื่อนออกจากที่อย่างช้า ๆ
ชายต่างด้าวสองคนโบกให้รถหยุดแล้วเขาก้าวขึ้นมาอย่างสง่าผ่าเผย
ด้วยความเต็มใจของคนขับผู้คิดว่าเขาจะได้รับค่าตอบแทนพิเศษ
ที่มากกว่าของฉันและคนอื่น

รถยังคงแล่นต่อไป
หน้าต่างทุกบานของรถคันนั้นถูกปิดสนิท
ทุกคนพอใจและนิ่งเฉย
ชั่วขณะหนึ่งฉันรู้สึกทนไม่ได้กับความอึดอัด
ฉันจึงเปิดหน้าต่างของฉันออก
ลมเย็นพัดเข้ามาอย่างรุนแรง ทุกคนเริ่มขยับตัว
ชายท่าทางภูมิฐานหันมามองด้วยความรำคาญ

หญิงสาวกระชับผ้าผูกผมให้แน่นขึ้น
เด็กหนุ่มเงยหน้าขึ้นจากบทความแห่งการดิ้นรน
ชาวนายิ้มรับไอเย็นที่ผ่านมา
และชายในเครื่องแบบที่หลับไหลลืมตาขึ้นด้วยอารมณ์ฉุนเฉียว

สักครู่คนขับในชุดกากีก็หยุดรถ
เขาสั่งให้ลูกน้องไปขนถ่านเพื่อนำไปฝากครอบครัวของเขา
พวกเราต้องรอคอยเป็นเวลาอันยาวนานสำหรับผลประโยชน์ส่วนตัวอันนั้น
เขาทำทุกสิ่งตามความพอใจโดยไม่คำนึงถึงคนโดยสารที่เสียเงินเลย
ทำไมนะ ฉันและคนอื่นจึงต้องให้คนที่แต่งสีกากีเป็นผู้นำทางของพวกเราหลายสิบคน
และในที่สุดฉันพบคำตอบว่าเพราะเขาเป็นคนเหมาะสมที่สุดชั่วระยะหนึ่ง
สำหรับการกุมชตาชีวิตของพวกเรา

ลมเย็นยังพัดผ่านเข้ามาทางหน้าต่างที่ฉันได้เปิดไว้
จากหน้าต่างนั้น ฉันเห็นสภาพเป็นจริงข้างนอกได้อย่างชัดเจน
และรู้สึกชื่นชมกับความมีอิสระเสรีของโลกภายนอกรถคันนั้น

ทันใดนั้น
ชายในเครื่องแบบเดินเข้ามาหาฉัน
ร้องตะโกนให้ฉันปิดหน้าต่างบานนั้นเสีย
เพราะลมเย็นที่พัดเข้ามาทำให้ผู้โดยสารคนอื่นไม่สามารถนั่งให้สงบเช่นเดิมได้
ปืนของเขาอยู่ใกล้ตัวฉันเหลือเกิน
ไม่มีประโยชน์อันใดที่ฉันควรจะขัดขืนคำสั่งของเขา
เพื่อความปลอดภัยของตัวเองฉันจึงปิดหน้าต่างบานนั้นลง

หน้าต่างถูกปิดลงแล้ว
แต่ฉันยังพยายามเพ่งดูโลกภายนอกจากรอยร้าวของบานหน้าต่าง
พร้อมกับความรู้สึกอยากออกไปมีส่วนร่วมกับความเป็นอิสระเพิ่มขึ้น
อีกไม่นานนัก
รถคันนี้ก็จะไปถึงที่หมายของฉัน
โดยปราศจากความเยื่อใย
ฉันจะลงจากรถโดยสารคันนี้ออกไปสู่โลกภายนอก ๛

ประเทศไทยคือเป้าหมายลำดับต่อไป-- ?

เวนย์ เอ โอ' นีล

หลุยส์ โลแมก เขียนหนังสือที่ชื่อว่า ประเทศไทย: สงครามที่เป็นอยู่ สงครามที่กำลังจะเป็น *ดาเนียล วิท เขียนอีกเล่มหนึ่งชื่อว่า* ประเทศไทย: เวียดนามแห่งที่สองหรือ *และนิตยสาร* แอตลาส *พาดหัวปกหนังสือว่า* ประเทศไทยคือเป้าหมายลำดับต่อไปหรือ *สิ่งเหล่านี้อาจเป็นไปได้ แต่ก็ต้องมีคำถามว่า ทำไม และที่ว่าต่อไปนั้นจะเป็นไปได้อย่างไร ในศตวรรษที่ ๑๙ ก่อนที่ไทยจะกลายเป็นบริวารของจักรภพอังกฤษหรือในช่วงเวลาปลายปี พ.ศ. ๒๔๗๓ ก่อนที่ไทยจะถูกยึดครองโดยญี่ปุ่นอย่างไม่ค่อยจะเต็มใจนัก เราก็เคยถามคำถามว่า ประเทศไทยคือเป้าหมายลำดับต่อไปหรือ โดยหมายถึงการที่อาเซียตะวันออกเฉียงใต้มีภัยคุกคามมาจากภายนอก ไม่ว่าจะโดยอังกฤษ ฝรั่งเศส และต่อมาญี่ปุ่น ในปัจจุบันการฝังใจในความคิดที่ว่าประเทศที่มีความมั่นคงจะถูกล้มคว่ำลงก็โดยภัยจากภายนอก ได้ทำให้ผู้ที่ตั้งคำถามเหล่านี้มักถือเอาว่า ภัยที่คุกคามประเทศไทยอยู่นั้นเป็นภัยจากภายนอก อันได้แก่ภัยคุกคามจากปักกิ่งและคอมมิวนิสต์สากล หรืออย่างน้อยก็เป็นคอมมิวนิสต์ในอาเซีย ที่ปักกิ่งชักใยอยู่เบื้องหลัง*

หลักฐานที่สนับสนุนความคิดที่ว่า จีนได้ส่งเสริมการปฏิวัติในไทยจะโดยทางตรงหรือทางอ้อมนั้นมีอยู่น้อย แต่กระทรวงต่างประเทศอเมริกันก็ได้พิจารณาการคุกคามของจีนต่อไทยจากสิ่งที่ประกอบดังต่อไปนี้

– การที่จีนจงใจจะปรับปรุงทางสายที่ ๔๖ จากเมืองสายไปปากเบ็งในลาว ซึ่งจะทำให้จีนคอมมิวนิสต์และเวียดนามเหนือมุ่งเข้าสู่ทางภาคเหนือของไทย อันจะเป็นการเพิ่มความสามารถในการโจมตีของพวกคอมมิวนิสต์

– การโฆษณาชวนเชื่อของจีนคอมมิวนิสต์ โดยเฉพาะการกล่าวอย่างเปิดเผยว่า "หลังจากเวียดนามแล้วไทยคือเป้าหมายลำดับต่อไป"

– การที่จีนพยายามส่งเสริม สนับสนุน และช่วยพัฒนาการก่อการร้ายในประเทศไทยโดยวิธีต่าง ๆ เช่นการฝึกฝนกำลังคน ตลอดจนการช่วยเหลือทางบั่จจัยทางวัสดุ ขอบช่ายการช่วยเหลือของจีนปรากฏเห็นได้ชัดเจนจากการซักฟอกของคณะกรรมการวิเทศสัมพันธ์ เมื่อเดือนพฤศจิกายน ๒๕๑๒ กล่าวคือ

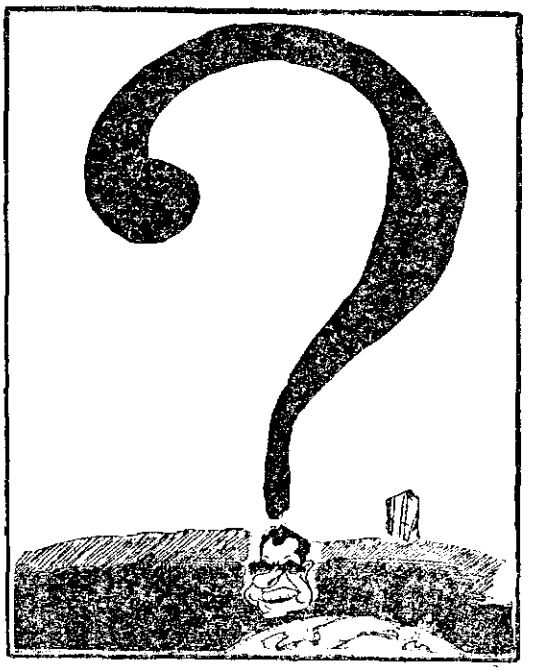

วุฒิสมาชิกฟุลไบรท์ มีจำนวนผู้ก่อการร้ายในประเทศไทยเท่าไหร่ที่ได้รับการฝึกฝนจากจีน

เอกอัครราชทูตอังเกอร์ มีจำนวนน้อยกว่า ๑๐๐ คนที่ได้รับการฝึกฝนในจีน

ดังนั้นการคุกคามของจีนกล่าวได้ว่าประกอบด้วยการโฆษณาชวนเชื่อจากวิทยุบี่กกิ่ง การพยายามสร้างถนนในลาว (ซึ่งการก่อสร้างเป็นผลจากการขอร้องของเจ้าสุวรรณภูมาและนายพลภูมี ซึ่งเป็นฝ่ายขวา) และการฝึกฝนพวกผู้ก่อการร้ายราว ๆ ร้อยคน เพื่อให้มาปฏิบัติการในประเทศที่มีพลเมือง ๓๓ ล้านคน

บทบาทของเวียดนามเหนือไม่ปรากฏว่าเป็นภัยจากภายนอก ที่เป็นอันตรายต่อไทยมากกว่าที่จีนกระทำ พิจารณาจากการสนทนาโต้ตอบระหว่างวุฒิสมาชิกฟุลไบรท์และเอกอัครราชทูตอังเกอร์กับ ดร. จอร์จ เค แทนแฮม ซึ่งเป็นผู้ช่วยทูตเกี่ยวกับการต่อต้านผู้ก่อการร้าย

วุฒิสมาชิกฟุลไบรท์ น้อยกว่า ๑๐๐ คน แล้วพวกก่อการร้ายในประเทศไทยที่มาจากเวียดนามเหนือ มีเท่าไหร่

เอกอัครราชทูตอังเกอร์ ตัวเลขที่ผมจำได้นั้นมีมากกว่า ๓๐๐ คน

วุฒิสมาชิกฟุลไบรท์ แล้วจำนวนผู้ก่อการร้ายมีประมาณเท่าไหร่ในไทย

เอกอัครราชทูตอังเกอร์ อาจมากกว่าที่ผมได้กล่าวไว้แล้ว

วุฒิสมาชิกฟุลไบรท์ จำนวนสักเท่าไหร่

ดร. แทนแฮม ราว ๆ ๔๐๐ ถึง ๕๐๐ คน

วุฒิสมาชิกฟุลไบรท์ ถ้าเช่นนั้นจะกล่าวได้ไหมว่าจำนวนผู้ก่อการร้ายที่มาจากสองประเทศนั้นน้อยกว่าหนึ่งพันคน

เอกอัครราชทูตอังเกอร์ ผมคิดว่าเป็นการถูกต้องที่กล่าวเช่นนี้

จากความจริงเหล่านี้เป็นการยากที่จะให้เชื่อว่าภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์ที่มีต่อไทยนั้นมีความสำคัญมาก ซึ่งวุฒิสมาชิกฟุลไบรท์เองก็ไม่เชื่ออย่างนั้น

วุฒิสมาชิกฟุลไบรท์ ดังนั้นเราก็พากันคิดไปว่าการคุกคามที่ว่านั้นให้การรับรองแก่การปฏิบัติการของเราในไทย เพราะมันเป็นภัยที่คุกคามเอกราชของไทย

เอกอัครราชทูตอังเกอร์ ผมจะขอวิจารณ์ที่คุณกล่าวไว้ คือจำนวนผู้ก่อการร้ายที่เราพูดถึงนั้นเป็นกลุ่มพวกผู้นำระดับสูง พวกนี้ได้รับการฝึกฝนอย่างดี เป็นพวกเกณฑ์คนมาสนับสนุนจัดองค์การและวางแผนขึ้น เพื่อให้คนไทยเข้ามารวมการปฏิบัติการก่อการร้าย

วุฒิสมาชิกฟุลไบรท์ พวกนี้รวมกันทั้งหมดมีเท่าไหร่

เอกอัครราชทูตอังเกอร์ การคำนวณของเรานั้นตกอยู่ว่ามีกลุ่มพวกนี้ราว ๑,๓๐๐ คน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ส่วนทางภาคเหนือนั้นผมเดาเอาว่าจำนวนที่แน่นอนของพวกนี้สูงกว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือเล็กน้อย

ดร. แทนแฮม ภาคเหนือราว ๑,๓๐๐ คน ถึง ๑,๖๐๐ คน ส่วนภาคตะวันออกเฉียงเหนือราว ๑,๔๐๐ ถึง ๑,๕๐๐ คน ตัวเลขพวกนี้หมายถึงพวกกองโจรระดับสูง ไม่ใช่พวกที่สนับสนุน

ถ้าเราจะเพิกเฉยว่า จำนวนกองโจรระดับสูง ๓,๐๐๐ คนนั้นร่วมเอาพวกที่ได้รับการฝึกฝนจากภายนอกไทยหรือไม่ก็ตาม (กระทรวงต่างประเทศอเมริกันคำนวณตัวเลขพวกนี้ได้ ๒,๓๐๐ คน โดยถือเอาว่ามาจากจีน ๗๐๐ คน เวียดนามเหนือ ๖๐๐ คน และจากลาว ๑,๐๐๐ คน โดยตัวเลขนี้เริ่มสะสมมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๙๕ หรือเราเพิกเฉยเสียว่า มีจำนวนพวกก่อการร้ายจากภายนอกเข้าไปปฏิบัติการในกลุ่มผู้ก่อการร้ายของไทยเป็นจำนวนเท่าไหร่ เราก็จะถือเอาเป็นแน่แท้ว่าตัวเลขของผู้ก่อการร้ายในไทยแสดงให้เห็นถึงความล้มเหลวในส่วนของพลังจากภายนอก

ในอีกทางหนึ่ง อาจคิดไปได้ว่าประเทศไทยเองก็ทำตัวเองเป็นภัยคุกคามจากภายนอกต่อประเทศอื่น ๆ ในอินโดจีน ไทยมีทหาร ๑๒,๐๐๐ คน จากจำนวนทหารของตนทั้งหมด ๑๗๐,๐๐๐ คนที่ส่งไปสู้รบกับแนวร่วมปลดแอกแห่งชาติในเวียดนามใต้ และไทยได้อนุญาตให้สหรัฐ ฯ มาตั้งฐานทัพทางอากาศ ซึ่งส่งกำลังไปโจมตีลาว เวียดนามใต้ เวียดนามเหนือ และกัมพูชาในเวลานี้อีกด้วย ไทยได้ผึกอบรมหน่วยโจมตีให้แก่ทหารกัมพูชา ช่วยเหลือในการส่งกำลังบำรุงและพูดถึงการที่จะส่งคนเชื้อสายเขมรในไทยไปช่วยรบในกัมพูชา หรืออีกนัยหนึ่งไปสนับสนุนรัฐบาลลอนนอล มากไปกว่านั้นไทยยังสนับสนุนเจ้าสุวรรณภูมาโดยการสนับสนุนรัฐบาลลาว หรือช่วยเหลือทางด้านอาหาร สร้างวัสดุทางทหาร กำลังทางอากาศ และกองทหาร

วุฒิสมาชิกฟุลไบรท์ (อ่านจากหนังสือพิมพ์ในฮ่องกง) "ประเทศไทยได้ส่งทหารราว ๆ ๕,๐๐๐ คนเข้าไปในลาว โดยปลอมแปลงไปในเครื่องแบบทหารกองทัพลาว" คุณจะตอบหรือไม่ว่าไทยได้ส่งทหาร ๕,๐๐๐ คนเข้าไปในลาว

เอกอัครราชทูตอังเกอร์ (คำตอบถูกตัดออกไป)

วุฒิสมาชิกฟุลไบรท์ ไทยส่งทหารเข้าไปในลาวหรือไม่

เอกอัครราชทูตอังเกอร์ (คำตอบถูกตัดออกไป)

ในอีกทางหนึ่ง พวกคนญวนในไทยได้ส่งเงินและอาหารไปเวียดนามเหนือ เข้าบุญอุ้ม ณ จำปาศักดิ์ ซึ่งเป็นฝ่ายขวาก็ซื้อข้าวจากไทยแล้วไปขายให้แก่เวียดนามเหนือ และประเทศไทยก็คงจะไม่เสียใจเลย ถึงแม้รัฐบาลลอนนอลจะถูกล้มลง เพราะประเทศไทยได้เคยยืนหยัดในการอ้างสิทธิเหนือดินแดนบางส่วนของกัมพูชา (ข้ออ้างของไทยนั้น ญี่ปุ่นได้ให้การรับรองตอนสงครามโลกครั้งที่สอง)

ในกรณีที่ฮานอย ไช่ง่อน รัฐบาลปฏิวัติชั่วคราวของเวียดนามใต้ เจ้าสีหนุ เจ้าสุวรรณภูมา นายพลลอนนอล พวกเขมรที่เป็นคอมมิวนิสต์ และขบวนการประเทศลาว จะทำการบางอย่างต่อไทย ย่อมจะมีสาระสำคัญบางอย่างพอควร และการกระทำของพวกนี้ย่อมไม่ถูกถือเป็น 'ภัยคุกคามจากภายนอกต่อไทย' ซึ่งเราเคยพยายามสร้างลักษณะเช่นนั้นให้

ประเทศไทยนั้นถ้าเราจะหมายถึงระดับกลุ่มคนที่เป็นผู้นำทางการเมืองและเศรษฐกิจแล้ว ประเทศนี้ก็อยู่ในฐานะถูกคุกคาม ความไม่พอใจในหมู่คนไทยโดยเฉลี่ย (ประมาณ ๙๐% ของพลเมือง) ต่อปัญหาวิถีชีวิตกำลังมีมากขึ้น เช่น ปัญหาการฉ้อราษฎร์บังหลวงในวงราชการ การขาดความสามารถ และความตั้งใจที่จะแก้ปัญหาการฉ้อราษฎร์บังหลวง ปัญหาการเสื่อมโทรมในกรุงเทพ ฯ เศรษฐกิจที่หยุดชะงัก ปัญหาการศึกษาและการเกษตร แน่นอนปัญหาเหล่านี้ไม่ใช่จะไม่เกี่ยวข้องกับพลังจากภายนอกเพราะพลังกลุ่มบริษัทนายทุนระหว่างชาติยังเห็นประเทศไทยเป็นตลาดที่จะขายสินค้า และเป็นแหล่งวัตถุดิบ (เช่น ดีบุก และยาง ๑๐๐% นั้นซื้อโดย สหรัฐ ฯ) และผลิตผลทางเกษตร นอกจากนั้นยังมีทหารอเมริกามาอยู่ในไทยถึง ๔๒,๐๐๐ คน ในแต่ละปียังมีพวกทหารอเมริกันในเวียดนามประมาณ ๕๒,๐๐๐ คนมาเที่ยวพักผ่อนในไทยอีก

เมื่อกลุ่มอเมริกันบางกลุ่มมาไทย โดยได้รับการสนับสนุนจากองค์การเอกชนเช่น เอไอดี ยูซิส หรือจากหน่วยวิจัยทางทหารของกระทรวงกลาโหม อเมริกัน พวกนี้ได้สร้างภัยต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของไทยที่ก้าวไปอย่างมั่นคง และยังกระทบกระเทือนถึงวัฒนธรรมโบราณของไทยอีกด้วย

รัฐบาลไทยเองก็ถือเอาเหตุการณ์บางอย่างในชนบท ตั้งแต่การปล้นฆ่ากันอย่างธรรมดาไปถึงการฆ่าโดยจุดมุ่งหมายทางการเมือง ว่าเป็นเหตุการณ์ที่พวกคอมมิวนิสต์หนุนอยู่เบื้องหลัง การอ้างของรัฐบาลก็เพื่อปกคลุมความไม่พอใจที่เกิดภายในประเทศและการอ้างแบบนี้ก็เพื่อดึงดูดให้มีการช่วยเหลือจากต่างประเทศมากขึ้นนั่นเอง

เมื่อคนไทยเข้ามาร่วมกันถกปัญหาของชาติ เขาก็จะพูดในปัญหาอื่นมากกว่าการคุกคามจากจีน

หรือจากเวียดนามเหนือ ตัวอย่างจะเห็นได้จากการจัดอภิปรายที่จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๕๑๓ ผู้อภิปรายแต่ละคนได้พูดถึงปัญหาที่ประเทศไทยเผชิญแตกต่างกัน ดร. อดุล วิเชียรเจริญ คณบดีคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้กล่าวว่า เขากังวลมากที่สุดถึงปัญหาการปฏิวัติ หรือขออ้างคำของเขาที่ว่า "ระบบการเมืองใดที่อยู่ในอำนาจมาเป็นเวลานานนั้นจำเป็นที่ต้องชั่ว และควรที่จะเปลี่ยนแปลงแทนที่เสียโดยระบบการเมืองใหม่" ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช หัวหน้าพรรคฝ่ายค้าน ก็แสดงความไม่พอใจในหนี้สินของชาติซึ่งมีถึงหนึ่งพันล้านเหรียญสหรัฐ ฯ อาจารย์เต็มศิริ บุญยสิงห์ แห่งวิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร กล่าวถึงปัญหาการบริโภคในสังคมไทยปัจจุบันที่ว่า "ใครก็อาจจะซื้ออะไรทุกอย่างได้ โดยใช้ระบบเงินผ่อน การให้โอกาสเช่นนี้เป็นการส่งเสริมประชาชนให้ซื้อสินค้าฟุ่มเฟือยที่สั่งเข้ามาจากนอกประเทศ โดยที่ตนเองนั้นได้จมลงไปในกองหนี้สินแบบผ่อนส่ง" ผู้อภิปรายคนสุดท้าย คือนายสุลักษณ์ ศิวรักษ์ อดีตบรรณาธิการ *สังคมศาสตร์ปริทัศน์* คนก่อนก็ได้กล่าวว่าการชักนำให้เกิดความกลัวในลัทธิคอมมิวนิสต์ในหมู่ประชาชนนั้น เป็นเครื่องมือที่รัฐบาลพยายามเบนความสนใจของคนไปจากปัญหาอันแท้จริงของประเทศ เช่นปัญหาการฉ้อราษฎร์บังหลวง ความยากจน และความตกต่ำทางเศรษฐกิจ

ขอให้เรามาพิจารณาปัญหานี้อีกครั้งหนึ่ง เพื่อนำไปสัมพันธ์กับการเข้ามายุ่งเกี่ยวของสหรัฐ ฯ และผลประโยชน์ของสหรัฐ ฯ ในประเทศไทย

สิ่งแรกทีเดียว ความกังวลของอาจารย์เต็มศิริเกี่ยวกับการบริโภคนั้น ไม่ใช่เป็นการกล่าวที่ถูกต้องที่เดียวนัก ที่กล่าวว่าคนไทยสามารถจะซื้อทุกอย่างได้โดยเงินเชื่อนั้น เป็นเรื่องที่จำกัดเพียงในส่วนที่เกี่ยวกับสินค้าฟุ่มเฟือย ที่สั่งเข้ามาเท่านั้น คนไทยอาจจะซื้อเครื่องรับโทรทัศน์ (สีหรือขาวดำ) ตู้เย็น รถยนต์ ฯ ล ฯ ได้ แต่เขาไม่สามารถจะซื้ออากาศที่บริสุทธิ์ สถานบริการทางสุขภาพ ที่อยู่อาศัย ได้พอเพียงในกรุงเทพ ฯ อีกต่อไปแล้ว ไม่ว่าจะโดยเงินเชื่อหรือวิธีอื่นใด เขาไม่อาจจะเดินทางอย่างสะดวกสบายไปทำงาน แต่กลับอาจหาโรงภาพยนตร์ดี ๆ เข้าชมภาพยนตร์จีนได้ ในชนบทเองสถานการณ์กลับยิ่งร้ายลงไปอีก เพราะชาวบ้านเองก็อาจจะซื้อเครื่องรับโทรทัศน์ได้ (ถ้าหากที่อยู่มีไฟฟ้า) การให้สินเชื่อทางเกษตร (จากรัฐบาล) ยังไม่มีแพร่หลาย ในการที่จะให้ชาวนาผลิตข้าวได้มากขึ้น ชาวนาจึงต้องอาศัยเงินกู้จากพ่อค้าคนกลางชาวจีน ซึ่งอาจทำให้เขาต้องสูญเสียที่ดิน และต้องเคลื่อนย้ายเข้ามาอาศัยอยู่ในกรุงเทพ ฯ ซึ่งเป็นการทำให้เกิดปัญหาแหล่งสลัมในอนาคต เพราะอาจกล่าวได้ว่าในอีกไม่กี่ปีข้างหน้า จำนวนผู้ที่อยู่อาศัยในสลัมจะมี

ประมาณ ๒๔ % ของพลเมือง ๔ ล้านคนในนครหลวง โดยอยู่อาศัยในละแวกบ้านอย่างไม่ถูกต้องตามกฎหมาย เพราะไม่มีการลงทะเบียนบ้าน ทำให้เด็ก ๆ ที่อยู่ในสลัมไม่มีโอกาสเข้าศึกษาในโรงเรียนรัฐบาล เพราะเด็กที่จะเรียนโรงเรียนรัฐบาลได้จะต้องอาศัยอยู่ในบ้านที่จดทะเบียนเสียภาษีท้องที่ เด็ก ๆ พวกนี้ต้องไปทำงานก่อสร้างโรงแรมที่หรูหราแห่งใหม่ หรือไปทำงานก่อสร้างตามศูนย์การค้าต่าง ๆ ในขณะเดียวกันสิ่งล่อใจเช่นเหล้าก็แพร่หลายออกไป เพราะราคาถูก

หนทางเลือกแบบนี้ไม่ได้เป็นผลมาจากการพัฒนาเศรษฐกิจของไทยหลังสงคราม ไทยไม่ได้ผลิตรถยนต์ โทรทัศน์ หรือของฟุ่มเฟือยอื่น ๆ ได้เอง แต่ของเหล่านี้มาจากประเทศอุตสาหกรรม เช่นญี่ปุ่นและอเมริกา สองประเทศนี้เป็นแหล่งลงทุนต่างประเทศรายใหญ่ในไทย ทั้งสองประเทศขายสินค้าให้ไทยมากเป็นสองเท่าที่ซื้อจากไทย เพราะการขาดดุลการค้านี่เองที่ทำให้ไทยเริ่มมีท่าทีเย็นชาต่อญี่ปุ่น

แม้ว่ารายได้เฉลี่ยต่อหัวในไทยจะตกราว ๆ ๒,๕๐๐ บาทต่อปี (๑๒๕ เหรียญสหรัฐ ฯ) แต่ก็มีคนไทยอยู่ไม่กี่คนที่ได้รับรายได้เฉลี่ยต่อหัวเป็นหมื่นๆบาทต่อปี พลอากาศเอกทวี จุลละทรัพย์ มีรายได้ถึงปีละ ๒ แสนบาท ในการดำรงตำแหน่งในองค์การ ร.ส.พ. เมื่อจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัตช์ ถึงแก่กรรมลงในปี พ.ศ. ๒๕๐๖ ก็ได้ทิ้งเงินส่วนตัวไว้พอเพียงที่จะเลี้ยงดูคนไทยจำนวน ๑ ล้าน ๕ แสนคนได้ภายในหนึ่งปี

หันกลับมาดูความกังวลใจของ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช เรื่องหนี้สินของชาติซึ่งเพิ่มขึ้น ๒๐ % ในระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๑๒ – ๒๕๑๓ ซึ่งเท่ากับการเพิ่มของงบประมาณแห่งชาติในระหว่าง พ.ศ. ๒๕๑๓ – ๒๕๑๔ ประเทศไทยได้ส่งสินค้าที่มีค่าออกสู่ตลาดโลกอย่างเช่นข้าว ดีบุก ยาง แต่เมื่อมีการผลิตข้าวพันธุ์มหัศจรรย์ขึ้น ฟิลิปปินส์ก็เริ่มผลิตข้าวเองได้ การตกต่ำของเศรษฐกิจจึงเริ่มปรากฏขึ้นในตลาดข้าวของโลก ภาวะเช่นนี้จะเป็นภัยต่อเศรษฐกิจของไทย เพราะเงินทุนสำรองแห่งประเทศของไทยได้มาจากการส่งข้าวออกขาย และแม้แต่รายได้ภายในของประเทศ ส่วนหนึ่งก็มาจากการเก็บภาษีจากการขายข้าวในต่างประเทศ (ซึ่งก็ตกเป็นภาระของชาวนาในรูปที่พวกพ่อค้าคนกลางไปกดราคาซื้อข้าวให้ต่ำลง) แต่ในขณะเดียวกัน จะทำอย่างไรกับสินค้าฟุ่มเฟือยต่าง ๆ ที่หลั่งไหลเข้ามา และการลงทุนจากต่างประเทศที่กำลังต้องการความคุ้มครอง

การล้มคว่ำทางเศรษฐกิจของไทยอาจบ่องกันได้ทางเดียวคือ การที่รัฐบาลสหรัฐ ฯ ทุ่มเทเงินมาลงทุน ดังนั้นประเทศไทยจึงเป็นที่ที่พิสูจน์ให้เห็นว่าภัยคุกคามของคอมมิวนิสต์นั้น เป็นประโยชน์ต่อไทยและสหรัฐ ฯ ตัวเลขเก่า ๆ แสดงให้เห็นว่าสหรัฐ ฯ ทุ่มเทเงินให้แก่เศรษฐกิจไทยใน

อัตราปีละ ๔,๐๐๐ ล้านบาท (๒๐๐ ล้านเหรียญสหรัฐ ฯ) และตัวเลขการช่วยเหลือของสหรัฐ ฯ ต่อไทยใน ๒๐ ปีที่ผ่านมาตกราว ๆ ๔๐,๐๐๐ ล้านบาท เงินช่วยเหลือส่วนใหญ่มาให้ในช่วง ๖ ปีตอนหลังเมื่อไทยและสหรัฐ ฯ ตระหนักร่วมกันในภัยคุกคามของคอมมิวนิสต์ และสหรัฐฯ ก็พยายามหาฐานทัพที่อยู่ใกล้เป้าหมายไว้ด้วย แบบต่าง ๆ ของการช่วยเหลือของอเมริกันนั้น ได้กลายออกมาในรูปดังนี้คือ

ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๙ สหรัฐ ฯ ต้องจ่ายเงินประมาณปีละ ๑ พันล้านบาท เพื่อคงไว้และให้การสนับสนุนต่อหน่วยทหารไทยในเวียดนาม และเพื่อให้ไทยพอใจที่จะส่งหน่วยทหารที่มีประสิทธิภาพไปเวียดนาม และต้องเพิ่มการช่วยเหลือทางทหารแก่ไทยอีกปีละ ๖๐๐ ล้านบาท เพื่อให้มีพันธมิตรที่เต็มใจร่วมกับสหรัฐ ฯ ในเวียดนาม

ตั้งแต่เมืองไทยเป็นแหล่งหลบภัยของสหรัฐฯ ในการไปโจมตีทิ้งระเบิดที่ลาว เวียดนาม และกัมพูชา สหรัฐ ฯ ได้ลงทุนหนึ่งในสามของเงินราว ๒๐,๐๐๐ ล้านบาท ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๕ – ๒๕๑๒ เพื่อปรับปรุงในการสร้างฐานทัพและถนน

ทหารอเมริกัน ๕๒,๐๐๐ คนมาท่องเที่ยวพักผ่อนในไทยหลังจากการรบในเวียดนาม ทหารเหล่านี้ใช้จ่ายราว ๆ ๕๐๐ ล้านบาทต่อปี โดยผ่านทางบริษัทบริการท่องเที่ยวทอมมี ซึ่งเป็นผู้จัดการเตรียมและบริการการท่องเที่ยวให้แก่พวกทหาร จี. ไอ. บริษัทนี้ดำเนินการโดยอดีตเสนาธิการทหารอากาศเก่าของพม่า คือ นายทอมมี คริฟฟ์ และภรรยาของนายพลอากาศไทยผู้หนึ่ง จำนวนเงินและตำแหน่งงาน เริ่มไหลเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจไทย เพราะว่าอเมริกันมีทหารของตนอยู่ในไทยราว ๔๒,๐๐๐ คน (โดยเริ่มต้นจาก ๓๐๐ คน ในปี พ.ศ. ๒๕๐๓ ในปี พ.ศ. ๒๕๑๒ มีจำนวนสูงที่สุด คือ ๔๒,๐๐๐ คน และในปี พ.ศ. ๒๕๑๔ จะลดเหลือ ๓๒,๐๐๐ คน) ทหารอเมริกันทั้งหมดนี้ราว ๗๕ % เป็นทหารอากาศ แต่ก็มีทหารบก (กรีนแบเรตส์) ทหารเรือนาวิกโยธิน พวกตรวจชายผึ่งร่วมด้วย ทหารเหล่านี้มีส่วนส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมจักรกล การมีทหารสหรัฐฯ ได้ทำให้บรรดาครู เกษตรกร และวิศวกรของไทยเปลี่ยนอาชีพจากงานเดิมมาทำให้แก่หน่วยทหารสหรัฐ ฯ เพราะมีรายได้สูง

องค์การพัฒนาระหว่างชาติ (AID) ได้ใช้จ่ายเงินในประเทศไทยราว ๆ ๗๐๐ ล้านบาทต่อปี ซึ่งราว ๆ ๘๐ % ถูกใช้ไปในด้านการปราบปรามผู้ก่อการร้าย เช่นการอบรมตำรวจเพื่อป้องกันการก่อจราจล

องค์การวิจัยของกระทรวงกลาโหมอเมริกันก็ได้ดำเนินงานการวิจัยทางด้านการต่อต้านการก่อการร้าย ทัศนะคติชาวบ้าน ทำหนังสือคู่มือพวกชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย เช่นพวกแม้ว

ในภาคเหนือของไทย การวิจัยที่ว่านี้แอบมาในรูปการวิจัยทางด้านมานุษยวิทยา และสังคมวิทยา ไม่ปรากฏแน่ชัดว่ามีการใช้จ่ายเงินในด้านนี้เท่าใด แต่ที่แน่นอนก็คือจะต้องมีการทำลายป่าด้วยสารเคมี และการต่อต้านการก่อการร้าย

สำนักข่าวสารอเมริกันก็ได้ผีกคนไทยทางด้านการโฆษณาชวนเชื่อต่อต้านคอมมิวนิสต์ การใช้เอกสารวิทยุ ตลอดจนการทำงานด้านต่อต้านการก่อการร้าย

และส่วนสุดท้ายมีการลงทุนราว ๆ ๒๐ ล้านบาทในโครงการหน่วยสันติภาพ (Peace Corps) เงินส่วนใหญ่จ่ายให้กับข้าราชการชั้นสูง ของอเมริกา และให้การสนับสนุนต่อพวกอาสาสมัครราว ๒๕๐ คน ที่พยายามสร้างภาพอันดีงามให้แก่อเมริกา เพื่อจะได้ให้ไปสอนภาษาอังกฤษแก่ชนชั้นผู้นำในสังคมไทย

ดังนั้นจึงพูดได้ว่าเงินได้ถูกนำมาใช้ แต่ใช้เพื่ออะไร คำตอบก็คือเพื่อกลุ่มชนชั้นปกครอง เพื่อที่จะคอยควบคุมประชาชนให้อยู่โดยสงบ โดยผ่านทางการโฆษณาชวนเชื่อ หรือโดยใช้บีนถ้าจำเป็น

เป็นการไม่เพียงพอที่จะกล่าวว่าบรรดาผู้นำในประเทศไทยต้องการที่จะทำให้สิ่งต่างๆ สงบลงโดยผ่านทางโทรทัศน์ โดยการโฆษณาชวนเชื่อ หรือบีนถ้าจำเป็น เพราะในขณะเดียวกันบรรดาผู้นำนั้นก็พาประเทศไทยไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจซึ่งสัมพันธ์น้อยมากกับความต้องการของประชาชน หรือการที่โต้แย้งว่าผู้นำไทยกำลังเล่นเกมเชื่อ ๆ ที่สหรัฐฯต้องการให้เล่น เพราะเมื่อไทยกลายเป็นตลาดสำหรับญี่ปุ่นหรือประเทศอุตสาหกรรมอื่น ๆ ไทยก็คงปล่อยให้สหรัฐ ฯ เข้ามามีฐานทัพต่าง ๆ โดยง่าย โดยเฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพราะมันเท่ากับเป็นการเพิ่มพูนเงินทองและงานในส่วนนี้ของประเทศ ซึ่งมักจะขาดการเอาใจใส่และยังยากจนอยู่ การมีงานทำ การมีการหมุนเวียนของเงิน และการมีระบบความมั่นคงที่เข้มแข็ง คงเป็นมาตรการควบคุมสังคมอย่างหนึ่งนั่นเอง

แต่คงจะต้องมีอะไรที่มากไปกว่าที่ว่านี้อีกจากการที่สหรัฐ ฯ ทุ่มเงินสร้างฐานทัพอย่างรีบเร่ง การก่อสร้างเป็นการบ่อนการฉ้อราษฎร์บังหลวง และการฉ้อราษฎร์บังหลวงนั้น ไม่จำกัดแต่ในด้านการก่อสร้างเท่านั้น ข้าพเจ้าได้กล่าวแล้วว่าบริษัทนำเที่ยวทอมมี่เป็นตัวฉ้อราษฎร์บังหลวงตัวหนึ่ง เพราะสามารถทำเงินได้ถึง ๓๐ ล้านบาทต่อเดือน องค์การ ร.ส.พ. ของรัฐบาลไทยเก็บผลกำไรจากการขนสินค้าสหรัฐ ฯ ถึง ๓๕ – ๔๐ % แต่จะได้เพียง ๕ % เมื่อทำงานกับที่อื่น ประธานกรรมการ ร. ส. พ. เองก็ได้รับเงินเดือนถึง ๒๔๐,๐๐๐ บาทต่อปี

สิ่งเหล่านี้หลุดมาจากการซักฟอกของคณะกรรมการวิเทศสัมพันธ์และจากการพูดคุยกับคน

ไทยในประเทศนั้น การฉ้อราษฎร์บังหลวงในการสร้างฐานทัพมักจะเงียบอย่างไม่มีนัย ซึ่งส่วนหนึ่งวุฒิสมาชิกได้ขอเข้าไปสอบสวน แต่ทางกระทรวงต่างประเทศปฏิเสธที่จะแยกแยะหลักฐานต่าง ๆ

การก่อสร้างฐานทัพในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ย่อมเป็นการเพิ่มพูนการงานให้แก่คนไทยจำนวนมากพอควร และยังเป็นแหล่งซื้อสินค้าบางอย่างในท้องถิ่นนั้น ๆ เช่นทราย ไม้กรวด แต่ก็เป็นการบ่อนเงินจำนวนหนึ่งให้แก่เจ้าหน้าที่รัฐบาล นักธุกิจ อันทำให้ช่องว่างทางเศรษฐกิจระหว่างผู้นำและคนไทยส่วนเฉลี่ยทั่วไปขยายกว้างขึ้น

อาวุธที่รัฐบาลไทยใช้ปราบพวกคอมมิวนิสต์นั้นเปรียบประดุจดาบสองคม การขาดความรับผิดชอบของรัฐบาล ย่อมจะทำให้เป็นเป้าหมายความโกรธของประชาชน การคุกคามภายนอกในรูปนายทุนจากญี่ปุ่น–อเมริกัน ตลอดจนการที่รัฐบาลมีแนวโน้มมุ่งไปสู่สังคมอุตสาหกรรม ถือเป็นการเพิ่มพูนความไม่พอใจของคนทั่วไป โดยไม่จำเป็นต้องใช้วิธีการคอมมิวนิสต์มาอธิบายปรากฏการณ์ธรรมชาติแบบนี้

สิ่งที่น่าประหลาดก็คือ ลักษณะการคัดค้านรัฐบาลของประชาชนยังแสดงอยู่จำกัด และยังขาดการจัดรูปเป็นองค์การด้วย นักศึกษาไทยเต็มใจที่จะเข้าไปร่วมกับกลุ่มผู้นำในสังคม ขาดการแสดงพฤติกรรมทางด้านนี้ (แม้ว่าเมื่อกันยายนที่แล้วมา จะมีกลุ่มนักศึกษาประมาณ ๒,๐๐๐ คน ได้เข้าไปยึดบริเวณรัฐสภาเพื่อเรียกร้องให้มีการสอบสวนการทุจริตในมหาวิทยาลัย) ฐานทัพอเมริกันแม้จะเป็นแหล่งที่มีการโจรกรรม แต่ก็ไม่ถูกคุกคามจากพลังมวลชน ขบวนการต่อต้านของมวลชนในไทยเท่าที่ปรากฏอยู่นั้นก็อ่อนแอ

เหตุผลที่เป็นเช่นนี้ ไม่ยากที่เราจะหาพบ ประเทศไทยเป็นสังคมที่มีการประสานกันเป็นอย่างดี ประชาชนมีลักษณะเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทางเผ่าพันธ์ ภาษา และศาสนา ให้ความเคารพแก่องค์พระมหากษัตริย์ เชื่อในความชอบธรรมของความมั่งคั่ง ซึ่งจะดำเนินไปพร้อมกับฐานะที่สูงขึ้น ดังนั้นจึงไม่แปลกถ้าคนที่จะตั้งข้อสงสัยในเรื่องความรับผิดชอบของรัฐบาลนั้น จะเป็นคนที่ไม่ได้นับถือพุทธศาสนา หรือไม่ได้พูดภาษาไทย และก็ไม่ประหลาดอะไรที่ชาวพุทธในไทยบางกลุ่มก็มีสภาพการไม่ได้สูงไปกว่าพวกชาวเขา หรือพวกมุสลิม ซึ่งจะไม่ยอมให้พวกชนกลุ่มน้อยเหล่านี้มาเป็นผู้นำเขา รัฐบาลอาจกำจัดพวกก่อการร้ายลงได้ง่าย ๆ โดยปล่อยให้เป็นหน้าที่ของหน่วยกรีนแบเรตส์หรือหน่วยวิจัยทางทหารของกระทรวงกลาโหมอเมริกัน อาจจะโดยการทำลายพวกชาวเขา หรือสร้างโครงการให้สิทธิพิเศษแก่พวกชนกลุ่มน้อย ซึ่งก็คงจะพอยับยั้งไปได้ในช่วงเวลาหนึ่ง

แต่สิ่งเหล่านี้อาจจะเปลี่ยนไปโดยสิ้นเชิง เพราะอัตราการเกิดของพลเมืองไทยตามสถิติทางการมีถึง ๓.๕ % ต่อปี พวกบรรดาชาวนาในประเทศไทยก็เริ่มสูญเสียที่ดินของตน ปัญหาความยากจนและปัญหาแหล่งสลัมที่ผู้คนในชนบทหลั่งไหลเข้ามาในกรุงเทพ ฯ ก็กำลังเริ่มขึ้น

แนวทางไหนที่ไทยจะเดินต่อไป ไทยอาจจะเลือกอยู่เฉยๆ แต่ยังคงเป็นพันธมิตรกับสหรัฐฯ พยายามให้สหรัฐ ฯ ทุ่มเงินเข้าสู่อาณาบริเวณนี้ โดยเฉพาะให้กับความมั่นคงในไทย ซึ่งก็เป็นอย่างผิวเผิน ถ้าจะดำเนินการแบบนี้ประเทศไทยก็อยู่รอด โดยอาศัยการบริโภคจากสหรัฐ ฯ เพราะถือว่า ประเทศอาศัยการสนับสนุนขนานใหญ่ทางเศรษฐกิจจากสหรัฐ ฯ เนื่องจากเกิดภัยคุกคามจากภายนอก แต่ไทยจะต้องหารายได้มาทดแทนจากการที่สูญเสียเงินตราจากการใช้จ่ายของทหารอเมริกันที่เริ่มถอนตัวออกไป ไทยอาจจะส่งเสริมให้มีการลงทุนโดยบริษัทต่าง ๆ ของอเมริกันมากขึ้น ความหวังของไทยอาจอยู่ที่การสำรวจแหล่งน้ำมันในอ่าวไทย เพราะบริษัทสำรวจ ๕ ใน ๖ บริษัทก็เป็นของอเมริกันด้วย

หรือไทยอาจเปลี่ยนแนวทางเดินใหม่ โดยขับอเมริกาออกไป แล้ววางตัวเป็นกลาง หรือสนับสนุนบ้างกึ่งในทางการเมืองของโลก แนวทางนี้ย่อมจะก่อให้เกิดการสูญเสียอย่างใหญ่หลวงแก่อเมริกาที่ได้ทุ่มเทการช่วยเหลือแก่ไทย แต่การสูญเสียจะเกิดขึ้นมากที่สุดแก่บรรดาผู้นำไทยทั้งหลายที่สะสมความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจให้แก่ตนเอง แนวทางที่ว่านี้ไม่ใช่จะเป็นไปไม่ได้ เมื่อเร็ว ๆ นี้มีสมาชิกสภาผู้แทนไทยเสนอให้รัฐบาลเชิญตัวนายปรีดี พนมยงค์กลับเมืองไทยในฐานะรัฐบุรุษอาวุโส เหตุผลในการเชิญตัวเขากลับเมืองไทยอาจเป็นเพราะจะแสดงให้เห็นว่าลัทธินิกสันไม่เข้มแข็งตามที่ประกาศไว้ หรือเห็นการเตรียมสร้างความสัมพันธ์กับจีน หรือการออกห่างจากอเมริกา ก็เป็นได้

แนวทางที่สามไทยอาจไม่แต่เพียงวางตัวเป็นกลางเท่านั้น แต่จะต้องดำเนินการปฏิวัติภายในประเทศด้วย ข้าพเจ้าเองก็สงสัยว่ามันจะเป็นไปได้หรือไม่ เพราะกำลังทุนที่จะทำให้คนไปถึงจุดหมายนั้นไม่มี และกลุ่มพวกผู้นำรวมทั้งบรรดานักการค้าทั้งหลาย คงจะไม่ยอมที่จะสูญเสียสิ่งที่ตนเองได้ลงทุนมาตั้งแต่ภายหลังสงคราม

ดังนั้น คำว่า "ต่อไป" ในอนาคตนั้น จึงยังคงอยู่ห่างไกล ◎

ปรีดี บุญซื่อ

แปล-เรียบเรียงจากนิตยสาร *New Republic*

Who Says Thailand's Next?
by *Wayne A. O'Neil*

ฉบับ วันที่ ๙ มกราคม ๑๙๗๑

บทบาทของรัฐกับค่าบริการการอุดมศึกษา

รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์

ความเป็นมาเบื้องต้น

ในปัจจุบัน ปัญหานักเรียนที่สำเร็จชั้นประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย สอบเข้าศึกษาต่อในสถาบันอุดมศึกษาไม่ได้ ดูจะเป็นปัญหาอันเป็นที่กล่าวขวัญอยู่เนือง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระยะฤดูสอบคัดเลือกเข้าสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่า ในระยะฤดูดังกล่าว ผู้บริหารมหาวิทยาลัย สภาการศึกษา เจ้าหน้าที่การศึกษาชั้นสูงของรัฐ ตลอดจนคณะรัฐมนตรี ต่างตื่นตัวกับปัญหาดังกล่าว พร้อมกันนั้นก็ตระเตรียมเหตุผลข้อแก้ตัว กับให้ความหวังว่า สถานการณ์ในปีต่อ ๆ ไปคงจะดีขึ้น มิไยจะต้องกล่าวว่า เมื่อพ้นฤดูสอบคัดเลือกไปแล้ว ผู้มีส่วนรับผิดชอบต่อการอุดมศึกษาของรัฐเหล่านั้น จะได้ใคร่ครวญไตร่ตรองค้นหาหนทางแก้ไขปัญหาเพียงใด แต่สิ่งที่แน่นอนที่สุด ก็คือปัญหานักเรียนสอบเข้ามหาวิทยาลัยไม่ได้ กลายเป็นอาหารจานหนึ่งที่ช่วยประทังการอยู่รอดของหนังสือพิมพ์ และไม่น่าแปลกใจเลย ที่วัฏจักรของการขายผ้าเอาหน้ารอด

กับวัฏจักรการอยู่รอดของธุรกิจ ดำเนินควบคู่ไปด้วยดี ในเมื่อจุดประสงค์ของแต่ละฝ่ายมิได้ขัดกัน ปัญหามีอยู่ว่า ท้ายที่สุด การแก้ปัญหาดังกล่าวจะสำเร็จลุล่วงหรือไม่ ความพยายามที่จะเปลี่ยนสถานะ ของมหาวิทยาลัยแห่งรัฐ ให้กลายเป็นมหาวิทยาลัยกำกับรัฐบาล น่าจะเชื่อได้ว่า เป็นเพียงความพยายามที่จะให้มหาวิทยาลัยมีความเป็นตัวของตัวเอง มีเสรีภาพทางวิชาการ และมีความคล่องตัวทางด้านการเงินมากขึ้นเท่านั้น หาได้มีผลในอันที่จะช่วยแก้ปัญหานักเรียนเหลือตกค้าง เข้ามหาวิทยาลัยไม่ได้มากนัก ในเมื่อที่มาแห่งรายรับของมหาวิทยาลัย ส่วนใหญ่ยังคงเป็นเงินช่วยเหลือจากรัฐบาล ยกเว้นบางมหาวิทยาลัย ซึ่งอาจจะมีรายรับส่วนใหญ่จากทรัพย์สินของตน

การแก้ไขปัญหานักเรียนสอบเข้ามหาวิทยาลัยไม่ได้ จะไม่อาจสำเร็จลุล่วงได้เลย ถ้าหากระบบการอุดมศึกษาจะยังคงเป็นอยู่เช่นปัจจุบัน ทั้งนี้เนื่องจากดีมานด์ ของผู้ที่ต้องการเข้าศึกษาในสถาบันการศึกษาประเภทหนึ่ง มิได้ขึ้นอยู่กับราคาของบริการการอุดมศึกษาประเภทนั้น ทั้งนี้โดยที่กำหนดให้เงินได้ รสนิยมของนักเรียนที่จบประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย และราคาของบริการการอุดมศึกษาประเภทอื่นคงที่ บริการการอุดมศึกษานั้นเป็นสินค้าชนิดหนึ่ง (commodity) ตามนัยทางเศรษฐศาสตร์ ตำราเศรษฐศาสตร์เบื้องต้นบอกแก่เราว่า เศรษฐทรัพย์ (economic goods) ทั้งปวงจะต้องเป็นสินค้าที่มีราคามากกว่าศูนย์ สินค้าอิสระ (free goods) เท่านั้นที่มีราคาเท่ากับศูนย์ และผู้บริโภคอาจจะให้ได้มาซึ่งสินค้าประเภทนี้โดยที่ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายแต่ประการใด การเก็บค่าบริการการอุดมศึกษาในอัตราต่ำๆ อย่างที่เป็นอยู่ในปัจจุบันก็เท่ากับถือว่า บริการการอุดมศึกษาเป็น *เสมือนหนึ่ง* สินค้าอิสระ สมมติฐานนี้เป็นสมมติฐานที่ผิด และเป็นต้นเหตุประการหนึ่งของปัญหานักเรียนสอบเข้าสถาบันอุดมศึกษาไม่ได้ สิ่งที่เราจะถือว่าเป็นสินค้าอิสระได้นั้น จะต้องเป็นสิ่งที่มีอัพพลายท่วมท้น จนหาราคาทางเศรษฐศาสตร์ไม่ได้ แต่บริการการอุดมศึกษาเป็นบริการที่มีอัพพลายจำกัด ซ้ำยังค่อนข้างคงตัว และแม้จะเพิ่มขึ้นตามระยะเวลา แต่อัตราการเพิ่มขึ้นก็ไม่สูง การเก็บค่าบริการการอุดมศึกษาในอัตราต่ำเกินควรจึงก่อให้เกิด *ดีมานด์ส่วนเกิน* (excess demand) ในระบบการประกอบการแบบเสรี *ดีมานด์ส่วนเกิน* ย่อมผลักดันให้ราคาสูงขึ้น จนในที่สุดดีมานด์เท่ากับอัพพลาย แต่โดยที่อัตราค่าบริการการอุดมศึกษาถูกกำหนดให้ตายตัว จึงเป็นไปไม่ได้ที่ *ดีมานด์ส่วนเกิน* จะถูกขจัดให้หมดไป เว้นแต่จะมีการขยายอัพพลายของบริการการอุดมศึกษาให้ได้มากถึงขนาด ยิ่งถ้าอัตราการเพิ่มขึ้นของจำนวนนักเรียน ที่สำเร็จชั้นประโยค

มัธยมศึกษาตอนปลาย สูงกว่าอัตราการเพิ่มขึ้นของจำนวนนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา หรืออีกนัยหนึ่ง ดีมานด์ของผู้ที่ต้องการเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา เพิ่มขึ้นในอัตราที่เร็วกว่าการเพิ่มขึ้นของซัพพลายบริการการอุดมศึกษาด้วยแล้ว *ดีมานด์ส่วนเกิน* ก็รังแต่จะเพิ่มขนาดขึ้น ถึงแม้นักเรียนที่สำเร็จชั้นประโยคมัธยมศึกษาตอนปลายจะมิได้มุ่งเข้าสถาบันอุดมศึกษาหมดทุกคนก็ตาม เหตุฉะนี้ การแก้ปัญหานักเรียนสอบเข้าสถาบันอุดมศึกษาไม่ได้ จึงไม่อาจสำเร็จลุล่วงได้ ถ้าหากสถาบันเหล่านั้นยังคงเก็บค่าบริการในอัตราต่ำเกินควร โดยทฤษฎีแล้ว การเก็บค่าบริการการอุดมศึกษา ในอัตราที่ทำให้ดีมานด์เท่ากับซัพพลายเท่านั้น ที่จะช่วยขจัดปัญหานักเรียนสอบเข้าสถาบันอุดมศึกษาไม่ได้อย่างแท้จริง ทั้งนี้เพราะเหตุว่า การเก็บค่าบริการการอุดมศึกษาในอัตราสูงขึ้น ย่อมตัดทอนดีมานด์ให้น้อยลง และลดลงจนเท่ากับซัพพลาย ซึ่งค่อนข้างคงที่ในที่สุด[๑] แต่ปฏิบัติการเช่นนี้ ย่อมยังผลให้ผู้ที่มีอำนาจซื้อต่ำ ต้องออกจากตลาดไป หรืออีกนัยหนึ่ง ผู้ที่มีรายได้น้อย ย่อมไม่อาจรับบริการการอุดมศึกษาได้ ประโยชน์ที่สังคมจะได้รับจากผู้ที่มีรายได้น้อย แต่สติปัญญาดี จึงน้อยกว่าที่ควรจะเป็นในกรณีที่คนเหล่านั้นได้รับบริการการอุดมศึกษา จุดประสงค์ส่วนหนึ่งของบทความเรื่องนี้ ก็เพื่อค้นหาวิธีการอื่น ๆ ที่จะช่วยแก้ไขข้อบกพร่องในเรื่องนี้

การเก็บค่าบริการการอุดมศึกษาในอัตราที่ต่ำเกินควร ยังก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมบางประการ เพราะเหตุว่า ปฏิบัติการเช่นนี้ย่อมเท่ากับว่ารัฐจำต้องให้เงินอุดหนุนแก่สถาบันอุดมศึกษา เพื่อการดำเนินกิจการ เงินอุดหนุนเหล่านี้ รัฐย่อมได้จากภาษีอากรที่เก็บจากประชาชนส่วนใหญ่ ในเมื่อรัฐยังไม่มีภาษีเฉพาะประเภท เกี่ยวกับ

---

๑ ข้อความในย่อหน้านี้ อาจอธิบายให้เห็นแจ่มชัดจากรูปกราฟข้างล่างนี้ เรากำหนดให้แกน P เป็นอัตราค่าบริการการอุดมศึกษา และ แกน Q เป็นปริมาณดีมานด์ของผู้ที่ต้องการเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา กับปริมาณซัพพลายของบริการการอุดมศึกษา dd' คือ เส้นดีมานด์ของผู้ที่ต้องการเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาซึ่งผันแปรเป็นอัตราส่วนผกผันกับอัตราค่าบริการ ส่วน ss' คือ เส้นซัพพลายของบริการการอุดมศึกษาซึ่งกำหนดให้คงที่ ไม่ว่าอัตราค่าบริการจะผันแปรไปอย่างไร op_1 เป็นอัตราค่าบริการการอุดมศึกษาในปัจจุบันซึ่งก่อให้เกิด **ดีมานด์ส่วนเกิน** เท่ากับ AB การเก็บค่าบริการในอัตรา op_0 เท่านั้นที่จะช่วยให้ **ดีมานด์ส่วนเกิน** หมดไป

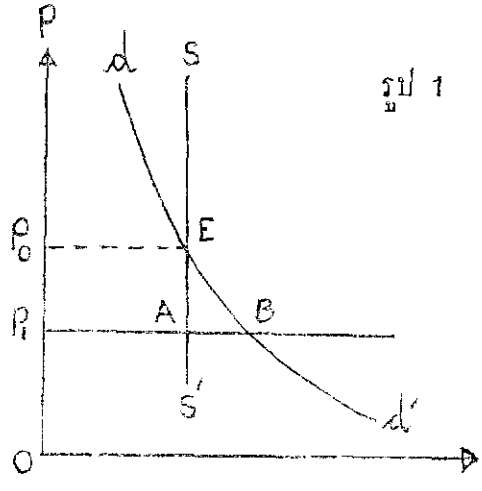

รูป 1

เรื่องนี้ จึงดูไม่เป็นธรรมอย่างยิ่งที่คนส่วนใหญ่ ซึ่งไม่อาจรับบริการประเภทนี้จากรัฐ กลับต้องจ่ายเงินเพื่อการดำเนินบริการนั้น[๒] เพราะโดยหลักของการจัดเก็บภาษี ภาษีที่ยุติธรรมคือภาษีที่จัดเก็บจากผู้ได้รับประโยชน์จากรายจ่ายของรัฐ (benefit principle of taxation) นอกจากนี้ ในยามที่รัฐมีนโยบายกระจายความรับผิดชอบในการจัดสรรบริการการอุดมศึกษาให้แก่เอกชนเช่นที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ยังก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมอีกประการหนึ่ง กล่าวคือ อัตราค่าบริการการอุดมศึกษาในสถาบันเอกชน ซึ่งตามปกติมักสูงกว่าอัตราของสถาบันของรัฐนั้น น่าเชื่อได้ว่าเป็นอัตราที่ใกล้เคียงกับต้นทุนถัวเฉลี่ย มิฉะนั้นสถาบันเอกชนจะไม่สามารถดำเนินการอยู่ได้ในระยะยาว ในกรณีเช่นนี้ ถ้าหากสถาบันของรัฐเก็บอัตราค่าบริการต่ำเกินควร ก็เท่ากับว่ารัฐเลือกให้เงินอุดหนุนแก่ผู้ที่ศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐเท่านั้น เวลาเดียวกันกลับละเลยเพิกเฉยไม่ให้เงินอุดหนุนแก่ผู้ที่ศึกษาในสถาบันเอกชน ทั้ง ๆ ที่เงินอุดหนุนบางส่วนที่ให้แก่สถาบันของรัฐนั้น อาจจะมาจากภาษีที่เก็บจากพ่อแม่หรือตัวผู้ที่ศึกษาในสถาบันเอกชนเอง ในเมื่อคนเหล่านี้จ่ายภาษีไป เขาก็ควรจะได้รับประโยชน์จากเงินภาษีนั้นบ้าง และถ้าหากรัฐจะให้เงินอุดหนุนแก่สถาบันอุดมศึกษา ทั้งที่เป็นของเอกชนและของรัฐทั้งหมดแล้ว ปัญหามีอยู่ว่าหากสถาบันดังกล่าว มีเป็นจำนวนมาก รัฐจะมิต้องมีภาระด้านการจัดสรรเงินอุดหนุนมากมายหรอกหรือ และเป็นการถูกต้องหรือไม่ ที่รัฐจะต้องมีภาระจัดสรรเงินอุดหนุน แก่สถาบันอุดมศึกษาทุกแห่ง จุดประสงค์อีกส่วนหนึ่งของบทความนี้ ก็เพื่อค้นหาคำตอบเกี่ยวกับบทบาทของรัฐในด้านการอุดมศึกษา

ความหมายของคำว่า 'อุดมศึกษา'

คำว่า 'อุดมศึกษา' ซึ่งบัญญัติจากศัพท์ภาษาอังกฤษว่า Higher Education นั้น เป็นศัพท์ที่ก่อให้เกิดความเข้าใจผิดได้อย่างมาก เพราะเหตุว่าการศึกษาบางประเภทที่จัดได้ว่าเป็น Higher Education นั้น อาจจะมิใช่การศึกษาชั้น 'อุดม' ก็ได้ แท้ที่จริง "การศึกษาชั้นสูงขึ้นไป" (higher education) นั้น อาจมีความหมายได้สองประการ กล่าวคือหมายถึง *ตติยศึกษา* (tertiary education) อันเป็นระดับการศึกษาที่สูงกว่าระดับมัธยมประการหนึ่ง กับ *การศึกษาชั้นสูง* (advanced education) อันเป็นระดับการศึกษาที่ต้องอาศัยความรู้ความสามารถของผู้

[๒] ผู้เขียนได้เคยกล่าวถึงประเด็นนี้บ้างแล้วใน "จดหมายจากอังกฤษ" *วิทยาสารปริทัศน์* ปีที่ ๒๑ ฉบับที่ ๓๕ ปี ๑๘ (๒๐ กันยายน ๒๕๑๓) หน้า ๑๖ กับดู อภิชัย พันธเสน "นักศึกษา คณาจารย์ จะช่วยปรับปรุงมหาวิทยาลัยในระบบใหม่ได้เพียงใด" *วิทยาสารปริทัศน์* ปีที่ ๒๑ ฉบับที่ ๓๗ ปี ๑๙ และ ๓๙ ปี ๒๐ (๕ และ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๑๓)

ศึกษาเป็นพิเศษ อีกระดับหนึ่ง[๓] การศึกษาชั้นอุดม จึงน่าจะจำกัดเฉพาะความหมายประการที่สอง เหตุฉะนั้น *อุดมศึกษา* จึงเป็นศัพท์ที่บัญญัติขึ้นอย่างไม่ถูกต้อง เพราะจำกัดเฉพาะความหมายอย่างแคบของคำว่า higher education เท่านั้น ความเข้าใจสับสนเกี่ยวกับความหมายสองประการของคำว่า higher education จึงก่อให้เกิดความหลงผิดและไม่สอดคล้องแห่งสมมติฐานในเวลาที่มีการยกปัญหาเกี่ยวกับการศึกษาระดับนี้ แม้แต่นโยบายการศึกษาแห่งรัฐบางประการก็ยังสะท้อนให้เห็นความไม่เข้าใจเกี่ยวกับเรื่องนี้

ถ้าหาก higher education บางประเภทจัดเป็น *ตติยศึกษา* แล้ว ผู้ที่สำเร็จชั้นประโยคมัธยมศึกษาตอนปลายทุกคน ก็ควรจะได้รับบริการการศึกษาประเภทนี้ หากมุ่งประสงค์เช่นนั้น การปฏิเสธนักเรียนที่มีคุณวุฒิดังกล่าวข้างต้น แม้แต่เพียงคนเดียว ก็เท่ากับรัฐมิได้ไว้วางใจหรือเชื่อถือมาตรฐานการศึกษาระดับมัธยม แต่ประการใด ส่วนผู้ที่ต้องการรับบริการการศึกษาที่จัดได้ว่าเป็น *การศึกษาชั้นสูง* (advanced) ก็จำต้องผ่านระบบการคัดเลือกเสียก่อน ถ้าหากระบบการคัดเลือกเป็นระบบที่ถูกต้องเที่ยงธรรมแล้ว ปัญหานักเรียนตกค้างย่อมไม่มี เพราะถือว่า ผู้ที่ไม่สามารถผ่านการคัดเลือก เป็นผู้ที่มีคุณสมบัติไม่เหมาะสมกับการศึกษาระดับนี้ 'ปัญหานักเรียนตกค้าง' จะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อผู้ที่มีคุณสมบัติควรแก่การศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา แม้จะประสงค์เข้าศึกษาต่อ ก็ไม่อาจบรรลุความปรารถนาได้ หรืออีกนัยหนึ่ง ปัญหานักเรียนตกค้างจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อรัฐใช้ระบบการคัดเลือกกับนักเรียนที่ต้องการรับบริการด้าน *ตติยศึกษา* (ซึ่งไม่ควรใช้เพราะเหตุว่า หากมาตรฐานของการศึกษาระดับมัธยมต่ำกว่าที่คาดหมายไว้ ความผิดส่วนใหญ่น่าจะตกแก่รัฐ) หรือเมื่อระบบที่ใช้คัดเลือกผู้ที่เข้ารับบริการ *การศึกษาชั้นสูง* เป็นระบบที่ไม่ถูกต้องไม่เที่ยงธรรม เหตุฉะนี้การที่รัฐใช้ระบบการสอบคัดเลือกนักเรียน ทั้งผู้ที่ต้องการบริการด้าน *ตติยศึกษา* และด้าน *การศึกษาชั้นสูง* นอกจากจะสะท้อนให้เห็นว่า รัฐไม่เข้าใจความ

---

๓ นายสุลักษณ์ ศิวรักษ์ ได้เคยกล่าวถึงความผิดพลาดในการบัญญัติศัพท์ 'อุดมศึกษา' ไว้ในบทความเรื่องหนึ่งตีพิมพ์ใน *อนุสรณ์เศรษฐศาสตร์ ปี ๒๕๐๙* โดยอ้างว่า higher education นั้น หมายถึง การศึกษาระดับที่สูงกว่าระดับ*มัธยม* ประการหนึ่ง กับอีกประการหนึ่ง *การศึกษาชั้นอุดม* หรือ "อุดม" นั้นไม่เคยมี "อุดมศึกษา" ตามความเห็นของ นายสุลักษณ์ ศิวรักษ์ ก็คือ ตติยศึกษา อันเป็นความหมายหนึ่งของ higher education ตามความเห็นของผู้เขียนบทความนี้ ส่วนเหตุผลที่ว่า การศึกษาขั้น "อุดม" ไม่เคยมีหรือไม่อาจบรรลุได้นั้นเป็นเหตุผลที่ถูกต้องในระยะยาว โดยอาศัยการวิเคราะห์แบบ dynamic analysis เท่านั้น แต่ถ้าหากพิจารณาในระยะสั้น โดยอาศัยสมมติฐานที่ว่า วิชาการคงอยู่กับที่ ซึ่งเป็นการวิเคราะห์แบบ static analysis นั้นการศึกษาขั้น "อุดม" มีจริง

หมายของคำว่า higher educaton อย่างแจ่มชัดแล้ว ในบางกรณี ยังแสดงว่า รัฐมิได้เชื่อถือมาตรฐานการศึกษาขั้นมัธยมด้วย และนี่คงเป็นการตบหน้าตัวเองฉาดใหญ่กระมัง

เรามักจะได้ยินได้ฟังข้อถกเถียงที่ว่า เด็กฉลาดเท่านั้นที่สามารถรับประโยชน์จากการอุดมศึกษาอย่างเต็มที่ เพราะฉะนั้นเด็กฉลาดที่มีความรู้ความสามารถพิเศษขั้นหนึ่งเท่านั้น ที่ควรเป็นผู้ได้รับบริการการอุดมศึกษาจากรัฐ สมมติฐานของข้อถกเถียงนี้อ้างอิงความหมายของการอุดมศึกษา ในนัยที่ว่า การอุดมศึกษาคือ *การศึกษาขั้นสูง* เพราะฉะนั้นข้อสรุปของข้อถกเถียงข้างต้นจึงเป็นข้อสรุปที่ไม่ครอบคลุมทั่วไป เพราะเหตุว่า ถ้าเด็กที่ไม่ฉลาดหรือไม่มีความรู้ความสามารถเด่นเป็นพิเศษ หากสำเร็จชั้นประโยคมัธยมศึกษา ก็ควรจะได้รับบริการการอุดมศึกษาจากรัฐด้วย ถ้าหากบริการดังกล่าวเป็นบริการ *ตติยศึกษา*

ข้อถกเถียงอีกข้อหนึ่ง ซึ่งมักปรากฏตามหน้าหนังสือพิมพ์ ก็คือนักเรียนที่สำเร็จชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย *ทุกคน* เป็นผู้ที่มีคุณวุฒิอันเหมาะสมกับการศึกษาต่อในสถาบันอุดมศึกษา เพราะฉะนั้นการที่สถาบันอุดมศึกษาของรัฐ รับนักศึกษาจำนวนจำกัดโดยผ่านระบบการสอบคัดเลือก จึงเป็นการกระทำที่ไม่ถูกต้อง ข้อถกเถียงดังกล่าวนี้อ้างอิงความหมายของการอุดมศึกษา ในนัยที่ว่า การอุดมศึกษาคือ *ตติยศึกษา* เพราะฉะนั้น จึงเป็นข้อสรุปที่ไม่ครอบคลุมทั่วไป เพราะการอุดมศึกษาบางประเภท ต้องอาศัยคุณสมบัติหรือคุณวุฒิพิเศษของนักเรียนที่จบชั้นมัธยมศึกษาด้วย

อย่างไรก็ตาม โดยที่คำว่า "อุดมศึกษา" เป็นศัพท์ที่ใช้กันทั่วไป ผู้เขียนบทความนี้ จึงยังขอใช้ศัพท์คำนี้ต่อไป เพียงแต่ความหมายของศัพท์มิได้จำกัดตามอักขระ หากมีความหมายสองประการดังกล่าวข้างต้น

บทบาทของรัฐกับการอุดมศึกษา

การที่รัฐจัดสรรบริการสาธารณะ (social services) ชนิดให้เปล่า หรือเก็บค่าบริการประหนึ่งว่าให้เปล่าแก่ประชาชนนั้น นักเศรษฐศาสตร์มักจะให้เหตุผลว่า เป็นเพราะการจัดสรรบริการดังกล่าวไม่แต่จะยังประโยชน์แก่ประชาชนผู้รับบริการเท่านั้น หากยังส่งผลประโยชน์แก่ประชาชนอื่น ๆ ด้วย หากพิจารณาแต่เพียงผิวเผินแล้ว หลักเกณฑ์ข้างต้นน่าจะใช้ได้กับการจัดสรรบริการการศึกษาของรัฐ *ทุกระดับ* แท้ที่จริงรัฐควรจะจัดสรรบริการการศึกษาชนิดให้เปล่า หรือเก็บค่าบริการประหนึ่งว่าให้เปล่า ก็เฉพาะแต่การศึกษาบางระดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งระดับประถมศึกษากับระดับมัธยมศึกษาเท่านั้น

ทำไมรัฐจึงควรเข้าไปมีบทบาทในด้านการศึกษา จะปล่อยให้เป็นบทบาทของเอกชนเพียงฝ่ายเดียวมิได้หรือ เหตุผลในเรื่องนี้ อาจจำแนกได้เป็น

สองประการคือ ประการที่หนึ่ง ได้แก่ สิ่งที่นักเศรษฐศาสตร์เรียกกันว่า *neighbourhood effect* (ศัพท์ของศาสตราจารย์ มิลตัน ฟรีดแมน แห่งมหาวิทยาลัยชิคาโก) สังคมประชาธิปไตยที่มีเสถียรภาพ จะคงอยู่ได้ ก็ต่อเมื่อประชาชนส่วนใหญ่รู้หนังสือและมีความรู้ขั้นต่ำระดับหนึ่ง กับมีระบบคุณค่าซึ่งยอมรับร่วมกันบางประการ การศึกษาอาจยังผลให้เกิดบังเกิดทั้งสองประการนี้ ประโยชน์ที่ได้จากการศึกษาของเด็กคนหนึ่งนั้น มิได้ตกเฉพาะแก่เด็กคนนั้น หรือบิดามารดาของเด็กคนนั้นเท่านั้น หากยังตกแก่ "เพื่อนบ้าน" หรือสมาชิกอื่น ๆ ของสังคมจากการติดต่อสัมพันธ์กันด้วย เพราะฉะนั้นจึงเป็นการยากลำบากที่จะคำนวณดูว่าผลประโยชน์ที่เด็กคนหนึ่ง ๆ ได้รับจากการศึกษานั้นมีมากน้อยเพียงใด การให้บริการการศึกษาระดับพื้นฐาน จึงควรเป็นบริการที่ให้เปล่า หรือคิดค่าบริการประหนึ่งว่าให้เปล่า ประการที่สอง ได้แก่ เหตุผลที่ว่า รัฐควรจะปฏิบัติต่อเด็กในรัฐ เยี่ยงพ่อแม่ปฏิบัติต่อลูก (paternalism) เพราะฉะนั้นจึงควรจะให้บริการการศึกษาระดับพื้นฐานอันจำเป็นแก่การครองชีพในอนาคตโดยทั่วถึงกัน ทั้งนี้ด้วยเหตุผลที่ว่า คนในรัฐบางคนอาจจะผลิตลูกอย่างปราศจากความรับผิดชอบ รัฐจึงควรรับภาระความรับผิดชอบดังกล่าวแทน เหตุผลทั้งสองประการที่กล่าวข้างต้น ไม่อาจจะใช้อธิบายบทบาทของรัฐในด้านการอุดมศึกษาได้ เพราะเหตุว่า โดยทั่ว ๆ ไปแล้วประโยชน์ที่สังคมได้รับจากการศึกษาของประชาชนในสังคมนั้นจะมีมากที่สุดในการศึกษาระดับต่ำที่สุดและจะลดลงในระดับการศึกษาที่สูงขึ้น[๔] ไม่แต่เท่านั้น การอุดมศึกษายังเป็นระดับการศึกษาที่สูงกว่าระดับพื้นฐานอันจำเป็นต่อการครองชีพ เพราะฉะนั้นการศึกษาจึงไม่ควรเป็นบริการที่ให้เปล่าหรือเก็บค่าบริการประหนึ่งว่าให้เปล่า อย่างไรก็ตามถึงแม้รัฐจะไม่ถือเป็นหน้าที่ ว่าจะต้องจัดสรรบริการประเภทนี้ให้แก่ประชาชน โดยทั่วหน้า แต่รัฐก็ควรจะมีบทบาท ในการส่งเสริมให้ประชาชนส่งเสียบุตรธิดาของตนให้ได้รับการศึกษาระดับสูงสุดเท่าที่จะเป็นได้ กับควรจะจัดสรรทุนทรัพย์เจือจานผู้ที่ขัดสนเงินทอง แต่มีคุณสมบัติเหมาะสมแก่การรับบริการประเภทนี้[๕] เหตุผลที่ว่า รัฐควรจะมีบทบาทอยู่บ้างในด้านการจัดสรรบริการการอุดมศึกษานั้น ก็คือ ประการแรก การอุดมศึกษาเป็นการศึกษาระดับที่ช่วยผลิตชนชั้นที่เชื่อได้ว่า จะเป็นมันสมองของชาติ (elite) ในอนาคต โดยที่การลงทุนด้านนี้เป็นการลงทุนที่ต้องอาศัยรายจ่ายเป็นจำนวนมหาศาล หากส่วนเอกชนไม่มีสิ่งจูงใจให้ลงทุนในกิจการ

๔ Milton Friedman, "The Role of Government in Education," *Capitalism and Freedom* (Chicago: University of Chicago Press, 1969), pp. 88–9.

๕ J. Wiseman, "The Economics of Education" *Scottish Journal of Political Economy* Vol. 6 No. 1 (February 1959), pp. 48–58.

ประเภทนี้ รัฐก็ควรจะริเริ่มบุกเบิก โดยถือว่านี่เป็นการลงทุน เพื่อสร้างความเป็นผู้นำ แต่ไม่ควรกำหนดสิ่งกีดขวางบทบาทของส่วนเอกชน เพียงแต่ควรดูแล และกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำเท่านั้น ประการที่สอง การที่ชาติบ้านเมืองจะเจริญรุดหน้าได้นั้น ความก้าวหน้าทางวิชาการและเทคโนโลยีย่อมมีส่วนช่วยกระตุ้นอยู่ไม่น้อย ความก้าวหน้าเหล่านี้ ส่วนใหญ่น่าจะเชื่อได้ว่า เกิดจากสถาบันอุดมศึกษา โดยผลของการวิจัยค้นคว้า และถึงผลงานวิจัยของสถาบันอุดมศึกษาภายในประเทศล้าหลังเพียงใด แต่สถาบันเหล่านั้นก็สามารถทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการเก็บรวบรวมผลงานวิจัยจากต่างประเทศที่มีประสิทธิภาพสูงกว่าสถาบันอื่น เหตุฉะนี้ รัฐจึงควรมีบทบาทด้านการอุดมศึกษาอยู่บ้าง เพียงแต่มิใช่จัดสรรเงินอุดหนุนส่วนใหญ่ให้แก่สถาบันเหล่านั้น เพราะเหตุว่าการอุดมศึกษามิใช่การศึกษาภาคบังคับ

ถ้าหากรัฐ *ควรจะ* มีบทบาทในการจัดสรรบริการอุดมศึกษาแล้วปัญหามีอยู่ว่า รัฐควรจะมีรายจ่ายเพื่อการจัดสรรบริการประเภทนี้เพียงใด หลักเกณฑ์ในเรื่องนี้ มีอยู่หลายประการ ประการที่หนึ่ง ถ้าหากรัฐบาลต้องการให้บริการการอุดมศึกษาดำเนินไปในอัตราที่สมดุลย์กับการศึกษาระดับอื่น ๆ รัฐก็ควรมีรายจ่ายเพื่อการอุดมศึกษาเป็นอัตราส่วนคงตัวกับรายจ่ายทั้งสิ้นตามงบประมาณแผ่นดิน[๖] ประการที่สอง ถ้าหากดีมานด์เพื่อให้ได้มาซึ่งบริการการอุดมศึกษามีความสัมพันธ์กับรายได้ประชาชาติ เป็นอัตราส่วนคงตัว รัฐก็ควรจะมีรายจ่ายเพื่อการอุดมศึกษาเป็นอัตราส่วนคงตัวกับรายได้ประชาชาติ ถ้าหากอัตราส่วนดังกล่าวเป็นอัตราส่วนที่พึงปรารถนา[๗] ประการที่สาม รัฐควรจะมีรายจ่ายเพื่อการอุดมศึกษา ตราบเท่าที่ต้นทุนที่เสียไปยังคงต่ำกว่าประโยชน์ที่สังคมได้รับ (benefit-cost analysis) ตามหลักเกณฑ์ดังกล่าวนี้ ถือว่ารายจ่ายเพื่อการอุดมศึกษา เป็นรายจ่ายเพื่อการลงทุน ต้นทุนอาจคำนวณได้จากค่าเล่าเรียนและรายจ่ายอื่นๆ[๘] ส่วนผลรับที่ได้จากการอุดมศึกษาอาจคำนวณได้จากรายได้ส่วนที่เพิ่มขึ้น อันเป็นผลจากการรับบริการการอุดมศึกษาของนักศึกษาทุกคน อย่างไรก็ตาม หลักเกณฑ์ข้อนี้มีจุดบกพร่องหลายประการ กล่าวคือ ความแตกต่างด้านรายได้ของแต่ละบุคคล บางทีอาจจะเป็นผลสืบเนื่องมาจากความสามารถเฉพาะบุคคล นอกจากนี้ผลประโยชน์ทางอ้อมบางอย่างยังมิอาจจะวัดเป็นตัวเงิน บาง

---

๖ W.A. Lewis and A. Martin, "Patterns of Public Revenue and Expenditure" *Manchester School of Economic and Social Studies*, September, 1956.

๗ John Vaizey, "Criteria for Public Expenditure on Education" in E.A.G. Robinson and Vaizey (eds) *The Economics of Education* (New York: St Martin's Press, 1966), pp. 451–477.

๘ T.W. Schultz เสนอว่า ควรจะคำนวณเงินได้ที่นักศึกษาควรจะได้รับในระยะเวลาที่กำลังศึกษาอยู่ (ถ้าหากเขาเหล่านั้นออกทำงาน แทนที่จะศึกษาต่อ) รวมในต้นทุนด้วย

อย่างก็ไม่อาจบ่งแน่ชัดว่าเป็นผลจากการบริการการอุดมศึกษา และที่สำคัญที่สุด ผลประโยชน์เหล่านี้เป็นขบวนการต่อเนื่องกันหลายปี จนยากที่จะคำนวณได้ ในด้านการคำนวณต้นทุนนั้น การพิจารณาเฉพาะแต่ต้นทุนของเอกชน ย่อมไม่เพียงพอ เพราะต้นทุนของการศึกษาควรจะคำนวณตามหลักต้นทุนแห่งการเสียโอกาส (opportunity cost) การคำนวณดังกล่าวนี้ จะให้ได้ผลถูกต้องแน่นอน ย่อมเป็นไปได้ยาก[๙]

รายจ่ายของรัฐเพื่อการอุดมศึกษาในประเทศไทยจะได้ยึดถือหลักเกณฑ์อย่างไรนั้น เห็นทีจะยากแก่การเดา[๑๐] ไม่ว่ารัฐจะมีหลักเกณฑ์ในเรื่องเช่นนี้หรือไม่ แต่การที่รัฐเลือกให้เงินอุดหนุนแก่สถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ย่อมก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมดังที่ได้ชี้ให้เห็นก่อนหน้านี้ ยิ่งอัตราส่วนระหว่างค่าเล่าเรียนกับรายจ่ายของสถาบันเหล่านั้น ยังเป็นอัตราส่วนที่ต่ำด้วยเช่นนี้ ย่อมทำให้สถาบันเหล่านั้นจำต้องจำกัดจำนวนนักศึกษาที่รับในแต่ละปี ในแง่ของการประกอบการธุรกิจ อัตราส่วนระหว่างค่าเล่าเรียนกับรายจ่าย ควรมีค่าเท่ากันหรือใกล้เคียงหนึ่ง แต่ก็ควรมีค่าสูง ๆ หรืออีกนัยหนึ่ง ค่าเล่าเรียนควรจะเป็นแหล่งที่มาของรายรับที่สำคัญของสถาบันอุดมศึกษา เนื่องจากเงินช่วยเหลือจากรัฐ หรือเอกชน และรายได้ด้านอื่น ๆ ของสถาบันแต่ละแห่ง (เช่น กำไรจากการลงทุน รายได้จากการจำหน่ายหนังสือของสถาบัน ฯลฯ) เป็นแหล่งที่มาของรายรับที่ไม่แน่นอนและไม่อาจจะเพิ่มขึ้นได้มาก หากต้องการ

การที่รัฐให้เงินอุดหนุนแก่สถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ไม่แต่จะก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่ผู้ที่ไม่มีโอกาสศึกษาในสถาบันเหล่านั้นและแก่ผู้ที่ศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของเอกชนเท่านั้น หากยังก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมในระบบการคัดเลือกนักศึกษา เนื่องจากการเงินของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐไม่คล่องตัว ทำให้ต้องรับนักศึกษาจำนวนจำกัด การคัดเลือกย่อมทำให้นักเรียนที่สำเร็จชั้นมัธยมบางคนที่ต้องการรับบริการ *ตติยศึกษา* ไม่อาจจะรับบริการดังกล่าวจากสถาบันเหล่านั้นได้ เพราะโดยสมมติฐาน หากรัฐถือเป็น *หน้าที่* ในการจัดสรรบริการ *ตติยศึกษา* ชนิดให้เปล่า หรือเก็บค่าบริการประหนึ่งว่าให้เปล่าด้วย นักเรียนที่จบชั้นมัธยม *ทุกคน* ก็ควรจะมีสิทธิรับบริการประเภทนี้จากรัฐ หากปรารถนาเช่นนั้น

การเก็บค่าบริการการอุดมศึกษาในอัตราที่สูงขึ้นอาจจะเป็นอัตราที่ใกล้เคียงหรือเท่ากับต้นทุนถัว

---

๙ P.N.C. Ohigbo, "Criteria for Public Expenditure on Education" in Robinson and Vaizey (eds.). *op. cit.*, pp. 479–94; Vaizey, *op. cit*

๑๐ ในขณะเขียนบทความนี้ ผู้เขียนขาดข้อมูลที่จะยืนยันว่า อะไรเป็นหลักเกณฑ์สำหรับรายจ่ายของรัฐเพื่อการอุดมศึกษา

เฉลี่ยเท่านั้น ที่จะช่วยขจัดความไม่เป็นธรรมดังกล่าวข้างต้น นอกจากนี้ นโยบายเช่นที่กล่าวนี้ยังจะเป็นเครื่องจูงใจให้ส่วนเอกชนหันมาลงทุนในกิจการอุดมศึกษามากขึ้น ทั้งยังช่วยให้เกิดการแข่งขันที่เป็นธรรมระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของเอกชนกับของรัฐ มิฉะนั้นคุณภาพของการอุดมศึกษาในสถาบันเอกชน ก็จะยังคงต่ำอย่างเช่นทุกวันนี้ ในเวลาเดียวกันคุณภาพของการอุดมศึกษาในสถาบันของรัฐ ก็ไม่อาจเพิ่มขึ้นในอัตราที่ควรจะเป็น มิหนำซ้ำอาจจะลดต่ำลงไปอีก อีกประการหนึ่ง การเก็บค่าบริการในอัตราใกล้เคียงกับต้นทุนการผลิต ย่อมช่วยให้สถาบันอุดมศึกษามีความคล่องตัวทางการเงิน สามารถพัฒนาและขยายงานในอัตราที่เร็วขึ้น ทั้งอาจจัดสรรสิ่งจูงใจดึงดูดผู้มีคุณวุฒิเหมาะสมมาเป็นอาจารย์ หรือจัดสรรสวัสดิการให้อาจารย์ในระดับที่ดีขึ้น อันอาจยังผลให้การผลิตเป็นไปอย่างเต็มประสิทธิภาพและอย่างมีคุณภาพ ทางด้านผู้บริโภค การที่ผู้บริโภคต้องรับภาระต้นทุนการผลิตเต็มที่ ย่อมช่วยกระตุ้นให้ผู้บริโภคขยันขันแข็ง เอาใจใส่และรับประโยชน์จากบริการที่ตนซื้อมากขึ้น นอกจากนี้ หากพิจารณาถึงระบบเศรษฐกิจโดยส่วนรวม การปล่อยให้ผู้บริโภครับภาระต้นทุนการผลิตอย่างเต็มที่ ย่อมทำให้ผู้บริโภคใช้วิจารณญาณโดยรอบคอบในการเลือกวิชาที่ศึกษา โดยทั่วไปแล้ว หากผู้บริโภคเป็นผู้ที่มีสำนึกทางเศรษฐศาสตร์ ผู้บริโภคย่อมเลือกศึกษาวิชาที่จะเป็นประโยชน์แก่อาชีพในอนาคตของตนมากที่สุด ถ้าหากรายจ่ายเพื่อการศึกษาวิชาที่เหลือนั้นเป็นรูปหนึ่งของรายจ่ายเพื่อการบริโภค (consumption) ผู้บริโภคย่อมเลือกซื้อบริการที่จะให้ความพอใจในอนาคตมากที่สุด ตรงกันข้าม หากรายจ่ายเพื่อการศึกษาวิชาที่เลือกเป็นรูปหนึ่งของรายจ่ายเพื่อการลงทุน ผู้บริโภคย่อมเลือกซื้อบริการที่จะให้กำไรหรือมีช่องโอกาสแห่งกำไรมากที่สุด หรืออีกนัยหนึ่ง ผู้บริโภคย่อมเลือกศึกษาวิชาที่จะก่อให้เกิดรายได้ในการประกอบอาชีพในอนาคตเป็นจำนวนมากกว่า หรืออย่างน้อยเท่ากับต้นทุนที่ต้องเสียไปเพื่อการรับบริการการอุดมศึกษานั้นในปัจจุบัน ในทางปฏิบัติ ผู้บริโภคย่อมเลือกศึกษาวิชาที่ดีมานด์ของบัณฑิตวิชานั้นในอนาคตมีเป็นอัตราส่วนสูง โดยนัยนี้ หากสถาบันอุดมศึกษาเก็บค่าบริการเต็มตามต้นทุนแล้วดีมานด์ของผู้ที่ต้องการศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาในสาขาวิชาหนึ่ง ย่อมสะท้อนให้เห็นดีมานด์ด้านกำลังคนในอนาคตของบัณฑิตสาขาวิชานั้น เพราะฉะนั้น การเก็บค่าบริการอุดมศึกษาเต็มตามต้นทุน จึงช่วยให้เกิดการสูญเสียทางเศรษฐกิจน้อยที่สุด

Average-cost Pricing กับ Marginal-cost Pricing

ถ้าหากเรายอมรับว่า นักศึกษาควรรับภาระต้นทุนการศึกษาอย่างเต็มที่แล้ว ปัญหามีอยู่ว่า การ

เก็บค่าบริการการอุดมศึกษาควรจะเป็นอย่างใด จึงจะก่อประโยชน์แก่สังคม และแก่สวัสดิการของคนในรัฐมากที่สุด ข้อเสนอนี้มีสองประการ *วิธีหนึ่ง*ได้แก่การเก็บค่าบริการการอุดมศึกษาเต็มตามต้นทุนถัวเฉลี่ยของการจัดสรรบริการแต่ละประเภท (average-cost pricing) *อีกวิธีหนึ่ง* ได้แก่ การเก็บค่าบริการในอัตราเท่ากับต้นทุนส่วนที่เพิ่มขึ้น (marginal-cost pricing)

การวิเคราะห์ในเรื่องนี้ จำต้องอาศัยแนวความคิดเรื่อง Consumer's surplus ของอัลเฟรด มาร์แชล มาร์แชลกล่าวว่า ความพอใจของผู้บริโภคที่ได้รับจากการซื้อสินค้าและบริการชนิดหนึ่ง มีมากกว่าความสูญเสียอันเกิดจากการจ่ายเงินเพื่อสินค้าและบริการนั้น

ตามรูปที่ ๒ dd' คือเส้นดีมานด์บริการอุดมศึกษาประเภทหนึ่ง และ MC คือเส้น marginal-cost ซึ่งในที่นี้กำหนดให้คงที่ เพราะฉะนั้นจึงขนานกับแกนนอน ถ้าหากต้นทุนถัวเฉลี่ยในการจัดสรรบริการการอุดมศึกษาประเภทนี้ เท่ากับ OC หรือ HD ผู้บริโภคจะซื้อบริการนั้นเป็นจำนวน OH เพราะฉะนั้นหากสถาบันเหล่านั้นเก็บค่าบริการเต็มตามต้นทุนถัวเฉลี่ย ก็จะได้รับเงินได้จำนวน OCDH แต่การซื้อบริการในอัตราดังกล่าวผู้บริโภคได้รับความพอใจเท่ากับ OADH เพราะฉะนั้น consumer's surplus เท่ากับ ACD แต่ถ้าหากสถาบันอุดมศึกษานั้นเก็บค่าบริการในอัตราเท่ากับต้นทุนส่วนที่เพิ่มขึ้นซึ่งเท่ากับ OF หรือ IE consumer's surplus จะเพิ่มขึ้นเป็น AFE แสดงว่า consumer's surplus ในกรณี marginal-cost pricing มีมากกว่า average-cost pricing เป็นจำนวนเท่ากับ CDEF หรืออีกนัยหนึ่งประโยชน์ที่สังคมได้รับจากการเก็บอัตราค่าบริการวิธีแรกมีมากกว่าวิธีหลัง แต่รายได้จาก marginal-cost pricing นั้น ยังต่ำกว่าต้นทุนทั้งหมด (total cost) เป็นจำนวนเท่ากับต้นทุนประจำ (fixed cost) ซึ่งในที่นี้เท่ากับ CDGF เพราะฉะนั้นการเก็บอัตราค่าบริการการอุดมศึกษาที่เป็นธรรม และก่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคมมากที่สุด จึงเป็นระบบ

อัตราค่าบริการ

รูป 2

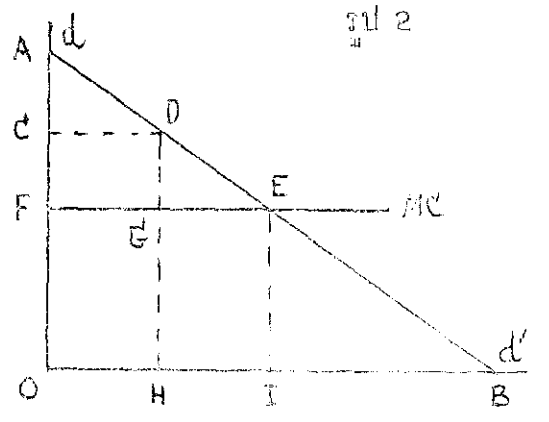

ปริมาณบริการการอุดมศึกษา

ที่เรียกว่า Two-part Tariff Principle[๑๑] กล่าวคือ สถาบันอุดมศึกษาควรจะเก็บอัตราค่าบริการเต็มตาม marginal-cost เป็นรายปีส่วนหนึ่ง กับอีกส่วนหนึ่งเก็บค่าบริการเป็นเงินก้อน (lump-sum) เท่ากับต้นทุนประจำ ซึ่งในที่นี้เท่ากับ CDGF โดยวิธีนี้ ผู้รับบริการการอุดมศึกษาจากรัฐก็จะเป็นผู้แบกภาระรายจ่ายทั้งหมด แต่การเก็บค่าบริการตามหลัก Two-part Tariff นั้นมีข้อดีกว่าการเก็บค่าบริการตามต้นทุนถัวเฉลี่ย เพราะสวัสดิภาพของสังคมดีขึ้น ในกรณี average-cost นั้น consumers' surplus มีค่าเท่ากับพื้นที่ ACD แต่ในกรณี Two-part Tariff Principle consumer's surplus เท่ากับพื้นที่ AEF หักด้วย CDGF หรือพื้นที่ ACD บวก DEG อย่างไรก็ตาม ในการเก็บค่าบริการการอุดมศึกษาตามหลัก Two-part Tariff นั้น สวัสดิการคนในสังคมจะดีกว่ากรณีการเก็บค่าบริการตามหลัก average-cost pricing เพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับจำนวนค่าบริการส่วนที่เก็บเป็นเงินก้อนว่ามากน้อยเท่าใด ถ้าค่าบริการส่วนที่เก็บเป็นเงินก้อนนี้น้อย สวัสดิการของคนในสังคมก็จะดีขึ้น แต่ถ้าค่าบริการส่วนที่เก็บเป็นเงินก้อนนี้เท่ากับ CDEF แล้ว การเก็บค่าบริการตามหลัก Two-part Tariff ก็ให้ผลไม่แตกต่างกับการเก็บค่าบริการตามหลัก average-cost pricing[๑๒] อย่างไรก็ตาม โดยที่การอุดมศึกษาเกือบทุกสาขาล้วนก่อประโยชน์ทางอ้อมแก่รัฐทั้งสิ้น เพราะฉะนั้นการเก็บค่าบริการส่วนที่เป็นเงินก้อน จึงไม่ควรเก็บเต็มตามต้นทุนประจำ รัฐควรจะให้เงินอุดหนุนบ้าง จำนวนเงินอุดหนุนก็ควรให้แตกต่างไปตามความเป็นประโยชน์ต่อสังคมมากน้อยของแต่ละสาขาวิชา

กล่าวโดยสรุป สถาบันอุดมศึกษาของรัฐควรจะเก็บค่าบริการในอัตราที่ทำให้ผู้รับบริการ ต้องรับ

๑๑ W.A. Lewis, "Two-part Tariff" *Overhead Costs* (London : George Allen and Unwin Ltd., 1951), pp. 44–69; A.M. Henderson "The Pricing of Public Utility Undertakings" *The Manchester School of Economic and Social Studies* Vol. xv No. 3 (September, 1947), pp. 223–50.

๑๒ การวิเคราะห์ข้างต้นนี้ อาศัยสมมติฐานที่ว่า ผู้บริโภคเกิดภาพลวงตาของเงิน (money illusion) เวลาซื้อบริการ พิจารณาแต่อัตราค่าบริการที่ต้องเสียเป็นรายคาบ โดยที่มิได้พิจารณาถึงค่าบริการที่ต้องเสียเป็นเงินก้อน ถ้าหากผู้บริโภคมีสำนึกทางเศรษฐศาสตร์ การเก็บค่าบริการตามหลัก Two-part Tariff ถ้าจะให้ความพอใจน้อยกว่าที่ควรนี้ประการหนึ่ง อีกประการหนึ่ง consumer's surplus ของผู้บริโภคแต่ละรายย่อมแตกต่างไปตามลักษณะของเส้นดีมานด์ เพราะฉะนั้นหากต้องการให้รัฐมีสวัสดิการสูงสุด การเก็บค่าบริการส่วนที่เป็นเงินก้อน จะต้องผันแปรไปตาม consumer's surplus ของผู้บริโภคแต่ละราย แต่วิธีการเช่นนี้ย่อมยากแก่การปฏิบัติ ทั้งเป็นการปฏิบัติที่ลำเอียงด้วย การเก็บค่าบริการส่วนที่เป็นเงินก้อนในอัตราเท่ากัน จึงเป็นทางออกที่ดีที่สุด วิธีการเช่นนี้ย่อมเท่ากับว่า เราขัดฉือสมมติฐานที่ว่า ผู้บริโภคมีความคล้ายคลึงกันในทุกๆ ด้าน (homogenous) ไม่ว่ารายได้ รสนิยมหรือลักษณะอื่นๆ การเก็บค่าบริการส่วนที่เป็นเงินก้อนในอัตราเท่ากัน จะก่อให้เกิดสวัสดิการสูงสุด ก็ต่อเมื่อผู้บริโภคมีความแตกต่างในด้านต่างๆ น้อยที่สุด

ภาระต้นทุนทั้งหมดหรือเกือบทั้งหมด การเก็บค่าบริการควรแบ่งเป็นสองส่วน ส่วนหนึ่งเก็บเป็นเงินก้อนอาจจะเรียกว่า "ค่าลงทะเบียน" ซึ่งมีค่าเท่ากับหรือใกล้เคียงกับต้นทุนประจำ อีกส่วนหนึ่งเก็บเป็นรายคาบ (เช่นปีหรือภาค) ในอัตราเท่ากับ marginal-cost[๑๓] เพราะถ้าเก็บต่ำกว่า marginal-cost ก็เท่ากับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐต้องขาดทุน ทั้งต้นทุนประจำและต้นทุนแปรผัน และถ้าเก็บสูงกว่า marginal-cost แล้ว ความพอใจที่ผู้รับบริการจะได้น้อยกว่าที่ควร

อย่างไรก็ตาม หากค่าบริการตามที่เสนอให้เก็บข้างต้นนี้สูงเกินไป ก็อาจเป็นอุปสรรคต่อการรับบริการของผู้ที่มีอำนาจซื้อน้อย ซึ่งย่อมหมายความว่าประโยชน์ที่รัฐจะได้รับพลอยน้อยตามไปด้วย เพราะเราหวังไม่ได้ว่าคนที่ปราดเปรื่องจะมีแต่ในหมู่คนร่ำรวย ในกรณีเช่นนี้รัฐควรจะมีมาตรการช่วยเหลือนักเรียนที่มีสติปัญญาดี แต่ฐานะยากจน

โดยที่ได้เคยมีผู้เสนอแนวความคิดเกี่ยวกับการจัดสรรเงินเพื่อการอุดมศึกษาของรัฐมาก่อนแล้ว ผู้เขียนบทความนี้จึงใคร่นำข้อเสนอของท่านเหล่านั้นมาเผยแพร่อีกทอดหนึ่ง พร้อมกับกล่าวสรุปในบทส่งท้ายว่า วิธีการสำหรับสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยควรจะเป็นเช่นไร ข้อเสนอที่น่าสนใจอาจจำแนกได้เป็น ๓ ข้อ คือ

๑ *ข้อเสนอของศาตราจารย์ฟรีดแมน*

๒ *ข้อเสนอของศาตราจารย์เพรสต์*

๓ *ข้อเสนอของนายสตีเฟน เมอร์เรตต์*

ข้อเสนอของฟรีดแมน: คูปองการศึกษา[๑๔]

ศาตราจารย์มิลตัน ฟรีดแมน แห่งมหาวิทยาลัยชิคาโก ได้เสนอแนวความคิดเกี่ยวกับ *คูปองการศึกษา* (Education Voucher) โดยมุ่งที่

๑๓ หลักการของ Two-part Tariff Principle น่าจะมิใช่ของใหม่ในเมืองไทย เพราะเหตุว่า ในโรงเรียนเอกชนส่วนใหญ่ยึดถือหลักปฏิบัติเช่นนี้ โดยการเก็บเงินกินเปล่าเป็นเงินก้อน ควบกับค่าเล่าเรียนเป็นรายภาค การเก็บเงินกินเปล่าในกรณีเช่นนี้จะเป็นการปฏิบัติที่ชอบธรรมหรือไม่ ขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงที่ว่า รายได้จากค่าเล่าเรียนนั้น ครอบคลุมต้นทุนการดำเนินกิจการของโรงเรียนหรือไม่ ถ้าหากรายได้จากค่าเล่าเรียนน้อยกว่าต้นทุนที่โรงเรียนจ่ายไปแล้ว การเก็บเงินกินเปล่าในอัตราที่ใกล้เคียงกับส่วนแตกต่างดังกล่าว ย่อมถือว่าเป็นปฏิบัติการอันชอบธรรม อย่างไรก็ตาม การที่ผู้ปกครองบางคนยินยอมเสียเงินกินเปล่าในบางกรณี อาจแสดงให้เห็นว่า ประโยชน์ที่บุตรธิดาของตนจะได้รับจากการศึกษาในอนาคต มีมากกว่าเงินกินเปล่าบวกกับค่าเล่าเรียนรายภาคที่ต้องเสียในปัจจุบัน

๑๔ Friedman, *op. cit.*; ข้อเสนอของฟรีดแมนนั้น มุ่งใช้กับการประถมศึกษาและการมัธยมศึกษาเป็นส่วนใหญ่ โดยกล่าวถึงการอุดมศึกษาเพียงส่วนน้อย ในอังกฤษไม่สู้มีผู้สนใจข้อเสนอนี้ จนกระทั่งมีผู้กล่าวขวัญถึงและนำข้อเสนอนี้ไปแพร่หลาย Wiseman, *op. cit.*; G.W. Horobin and R.L. Smith, "The Economics of Education: A Comment" *Scottish Journal* of Political Economy Vol. 7 No. 1 (February, 1960) pp. 69–74. ภายหลังมีผู้พัฒนาข้อเสนอนี้ ดู Alan T. Peacock and Jack Wiseman, *Education for Democrats* (London: Institute of Economic Affairs Ltd., 1964).

จะให้สถาบันการศึกษาทั้งของเอกชน และของรัฐแข่งขันกันด้วยความเป็นธรรม กับเพื่อให้ประชาชนในรัฐมีเสรีภาพในการเลือกมากขึ้น ข้อเสนอของฟรีดแมน เมื่อนำมาใช้กับการอุดมศึกษา พอจะอธิบายได้โดยสรุปดังนี้ รัฐจะจัดสรร *คูปองการศึกษา* ให้กับบุตรธิดาของประชาชนในรัฐทุกคน คูปองดังกล่าวนี้จะมีค่าเท่ากับเงินจำนวนหนึ่ง เงินจำนวนนี้ประมาณกันว่าจะพอเพียงเป็นค่าบริการการศึกษาตลอดหลักสูตร[๑๕] เจ้าของ *คูปองการศึกษา* มีสิทธิที่จะใช้คูปองนี้กับสถาบันอุดมศึกษาทุกแห่ง ไม่ว่าทางรัฐหรือทางเอกชน โดยมีเงื่อนไขว่าต้องเป็นผู้มีคุณวุฒิและคุณสมบัติเหมาะสมกับการศึกษาในสถาบันนั้น ๆ ประการหนึ่ง กับอีกประการหนึ่ง หากเลือกศึกษาในสถาบันเอกชน จะต้องเป็นสถาบันที่รัฐรับรองคุณภาพและมาตรฐาน ถ้าหากค่าบริการการอุดมศึกษาในสถาบันเอกชน (หรือสถาบันของรัฐในบางกรณี) สูงกว่ามูลค่าของ *คูปองการศึกษา* นักศึกษาจะต้องเป็นผู้ชำระส่วนแตกต่างนั้นเอง คูปองที่กล่าวนี้ ไม่อาจซื้อขายกันได้ และไม่อาจนำไปขึ้นเป็นเงินได้ สถาบันอุดมศึกษาที่ได้รับคูปองนี้เท่านั้น ที่มีสิทธินำคูปองไปขึ้นเงินจากรัฐได้

ถ้าหากข้อเสนอเรื่อง *คูปองการศึกษา* มีเพียงเท่านี้ ข้อเสนอนี้ก็ไม่แตกต่างกับการให้เงินอุดหนุนของรัฐ ต่างแต่ว่าเปลี่ยนจากการให้เงินอุดหนุนแก่ผู้ขาย (สถาบันอุดมศึกษา) มาเป็นการให้เงินอุดหนุนแก่ผู้ซื้อ (นักศึกษา) แต่รัฐจะหาเงินมาดำเนินการเกี่ยวกับ *คูปองการศึกษา* ได้อย่างไร ก็คงตอบได้ว่า จากภาษีอากรที่เก็บจากประชาชน แต่ไม่ควรเป็นภาษีทางอ้อม ตามความเห็นของผู้เขียนบทความนี้เพื่อความเป็นธรรม ภาษีที่เก็บควรจะเป็นภาษีที่จัดเก็บจากตัวนักศึกษาเอง ในรูปของ *ภาษีบัณฑิต* (graduate tax) ซึ่งจะกล่าวถึงต่อไป

ในตอนท้ายของข้อเสนอนั้น ฟรีดแมนได้ให้ความเห็นว่า รัฐไม่ควรให้เงินอุดหนุนแก่นักศึกษาบางสาขาวิชา โดยเฉพาะอย่างยิ่งสาขาวิชาชีพ (vocational and professional schooling) เช่น สัตวแพทยศาสตร์ ทันตแพทยศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ แพทยศาสตร์ ฯลฯ เพราะการศึกษาวิชาเหล่านี้ หาได้มี neighbourhood effect ดังที่กล่าวข้างต้นไม่ ทั้งถือเป็นการลงทุนรูปหนึ่ง ซึ่งผลจากการลงทุนก็คือ การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตของผู้รับบริการการศึกษาเอง ในสังคมที่มีการประกอบการอย่างเสรี นักศึกษาวิชาเหล่านี้ ย่อมได้รับผลตอบแทนสูงอยู่แล้ว และการที่บัณฑิตวิชาเหล่านี้มีรายได้สูง ย่อมเป็นเครื่องจูงใจให้คนหันมาศึกษาวิชาเหล่านี้มากขึ้น จึงเป็นการสมควรที่จะต้องปล่อยให้

๑๕ จำนวนเงินในอุดมคติควรจะเป็นเท่าใด จะกล่าวถึงเมื่อพิจารณาข้อเสนอของสตีเฟน เมอร์เรตต์ (Stephen Merrett)

นักศึกษาเหล่านี้รับภาระต้นทุนการผลิตทั้งหมด และไม่เป็นการสมควรที่รัฐจะให้เงินอุดหนุน

ข้อเสนอของเพรสต์ [๑๖]

ศาสตราจารย์ เอ. อาร์ เพรสต์ (A.R. Prest) แห่งมหาวิทยาลัยแมนเชสเตอร์ ได้จัดทำข้อเสนอต่อคณะกรรมการเพื่อการอุดมศึกษาแห่งสหราชอาณาจักรซึ่งมีลอร์ดรอบบินส์เป็นประธาน วิธีการตามข้อเสนอนี้ ก็คือ ผู้ที่มีคุณสมบัติควรแก่การเป็นนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ควรจะได้รับการจัดสรรเงินทุนจากมหาชน ทั้งนี้โดยมีเงื่อนไขว่า จะใช้เงินคืนแก่รัฐบาล เป็นอัตราส่วนกับรายได้ขนตลอดชีวิต วิธีการเช่นนี้ก็เท่ากับเป็นการให้กู้เงินของรัฐ โดยรัฐบาลเรียกเงินกู้กลับในรูปของภาษี หากบัณฑิตในอนาคตมีเงินได้ต่ำกว่าระดับต่ำสุดที่กำหนดไว้ ก็ไม่จำเป็นต้องเสียภาษีประเภทนี้ หากมีเงินได้สูงกว่าระดับหนึ่ง ก็ควรเสียภาษีประเภทนี้ในอัตราก้าวหน้า ปัญหามีอยู่ว่า อัตราภาษีควรจะเป็นเท่าใด โดยหลักการ ตามความเห็นของผู้เขียนบทความนี้ อัตราภาษีควรเป็นอัตราที่ทำให้รัฐได้รับเงินภาษีเมื่อเก็บจนตลอดชีวิตของนักศึกษาคนหนึ่งๆ เป็นจำนวนใกล้เคียงกับเงินกู้ที่นักศึกษานั้น ๆ ได้รับจากรัฐไป บวกกับดอกเบี้ยในอัตราอันสมควร นักศึกษาที่กู้เงินจากรัฐจะต้องทำประกันชีวิตไว้ เพื่อว่าเมื่อถึงแก่กรรมตั้งแต่อายุยังน้อย เงินกู้ของรัฐจะได้ไม่สูญเปล่า ส่วนผู้ที่อพยพออกนอกประเทศจะต้องเสียภาษีเป็นเงินก้อน (lump-sum Tax) ในเวลาที่จะออกจากประเทศไป เพราะไม่มีหลักประกันว่า เมื่ออพยพไปแล้ว จะยังคงเสียภาษีประเภทนี้แก่รัฐ สำหรับบัณฑิตหญิงที่แต่งงาน หากมิได้ทำงาน รัฐก็จะยกเว้นภาษีประเภทนี้ให้ แต่ถ้าทำงาน รัฐก็ยังคงเก็บภาษีประเภทนี้ต่อไป ปัญหาสำคัญอีกประการหนึ่ง ก็คือ เงินที่รัฐจะได้มาจัดสรรโครงการเงินกู้นั้น ควรจะได้มาจากแห่งใด นอกเหนือจากเงินได้จากภาษีบัณฑิตเอง ศาสตราจารย์เพรสต์เสนอไว้สามแหล่ง คือภาษีเงินได้ ภาษีธุรกิจ (โดยเหตุผลที่ว่าธุรกิจก็ได้รับประโยชน์จากบัณฑิตที่กู้เงินจากรัฐ) และเงินบริจาคเอนชน โดยการลดภาษีแก่ผู้ที่บริจาคเงินแก่สถาบันอุดมศึกษา

ข้อเสนอของเมอร์เรตต์ [๑๗]

สตีเฟน เมอร์เรตต์ แห่ง London School of Economics ได้สนับสนุนข้อเสนอของศาตราจารย์เพรสต์ แม้ว่าในบทความของเมอร์เรตต์จะมิได้เอ่ยชื่อศาสตราจารย์เพรสต์เลยก็ตาม เพียงแต่มีข้อแตกต่างปลีกย่อยเท่านั้น เมอร์เรตต์ชี้

๑๖ A.R. Prest, *Financing University Education* (London: The Institute of Economic Affairs Ltd., 1966).

๑๗ Stephen Merrett, "Student Finance in Higher Education" *Economic Journal* Vol. 77 No. 306 (June, 1967), pp. 288–302.; H. Glennerster, S. Merrete, and G. Wilson, "A Graduate Tax" *Higher Education Review*, Autumn, 1968.

ให้เห็นข้อบกพร่องของระบบการศึกษา ทั้งในสังคมโซเชียลลิสต์และสังคมนายทุน ในสังคมโซเชียลลิสต์ รัฐเป็นเจ้าของทุนมนุษย์ (human capital) ความสามารถของบุคคลหนึ่งบุคคลใดถือเป็นสมบัติอันชอบธรรมของรัฐ ใครมีสติปัญญาดี ก็ได้เรียนในสถาบันอุดมศึกษา แต่รายได้ในอนาคตส่วนใหญ่จะตกแก่รัฐ นักศึกษาในสังคมเช่นนี้ อาจจะรู้สึกเป็นการบั่นทอนกำลังใจทั้งขาดสิ่งจูงใจทางเศรษฐกิจ เพราะฉะนั้นจึงไม่มีหลักประกันว่า เขาใช้ความรู้ความสามารถศึกษาเล่าเรียนอย่างเต็มที่ ในสังคมนายทุนนั้นเล่า ผู้ที่มีฐานะยากจน ย่อมมีช่องโอกาสในการศึกษาระดับสูง ๆ น้อยกว่าผู้ที่มีฐานะร่ำรวย แม้จะมีโครงการเงินกู้ ทั้งที่เป็นของรัฐบาลและเอกชนก็ตาม แต่ในเมื่อต้องกู้เงิน การกู้เงินก็เท่ากับเป็นการตัดสินใจเพื่อการลงทุน ย่อมต้องมีภาวะเสี่ยงต่อการขาดทุนและกำไร หากพิจารณาในแง่นี้ ภาวะการเสี่ยงของผู้ที่มีรายได้ต่ำ ย่อมมีมากกว่าภาวะการเสี่ยงของผู้มีรายได้สูง อย่างไรก็ตาม ผู้มีฐานะยากจน อาจจะเลือกวิธีหารายได้จากงานที่ไม่จำเป็นต้องทำทั้งวัน (part-time earnings)[๑๘] ซึ่งก็มีภาวะการเสี่ยงมากอีกเช่นกัน เพราะถ้าหากไม่สามารถเรียนจนจบหลักสูตรแล้ว ก็น่าเสียดายเวลาซึ่งควรใช้ไปในการหารายได้อย่างเต็มที่

โดยที่พิจารณาถึงข้อบกพร่องของระบบการศึกษาในสังคมสองระบบ เมอร์เรตต์จึงเสนอให้รัฐจัดสรรเงินทุนแก่ผู้ที่มีคุณวุฒิเหมาะสมกับการอุดมศึกษาทุกคน จำนวนนักศึกษาในแต่ละวิชา ให้พิจารณาจากดีมานด์ของแรงงาน กับอัตราส่วนโดยเฉลี่ยของความเป็นไปได้ในการสำเร็จการศึกษา (average probability of success) กล่าวคือ เมื่อนำจำนวนนักศึกษาในแต่ละวิชาคูณกับอัตราส่วนดังกล่าวแล้ว ผลลัพธ์ที่ได้ควรจะเท่ากับดีมานด์ของแรงงานสาขาวิชานั้นพอดี ข้อแตกต่างระหว่างข้อเสนอของศาสตราจารย์

๑๘ การหางานทำในตอนกลางวัน และศึกษาเล่าเรียนในตอนกลางคืน อย่างที่นักศึกษาเศรษฐศาสตร์ภาคค่ำมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ส่วนใหญ่ทำอยู่นั้น (ผู้เขียนไม่แน่ใจว่านักศึกษาภาคค่ำในสถาบันอื่น จะทำงานด้วยหรือไม่) น่าพิจารณาว่า เป็นการตัดสินใจที่ถูกต้องเพียงใด (สำหรับผู้ที่ไม่สามารถสอบเข้าเรียนในภาคปกติ เราจะไม่พิจารณาถึง เราจะพิจารณาเฉพาะแต่นักศึกษาภาคค่ำที่มีผลการสอบคัดเลือกเข้ามหาวิทยาลัย อยู่ในเกณฑ์ที่จะเรียนภาคปกติได้) หลักเกณฑ์ที่ใช้พิจารณาโดยกว้าง ๆ ก็คือ หากระยะเวลาที่ต้องใช้ในการศึกษาภาคค่ำจนครบหลักสูตร แตกต่างกับการศึกษาภาคปกติมากแล้ว เป็นการสมควรที่จะเลือกเรียนภาคปกติ โดยหาเงินทุนจากสถาบันเงินกู้ (ถ้าตลาดเงินกู้เป็นตลาดที่สมบูรณ์) เพราะเหตุว่าส่วนแตกต่างระหว่างรายได้จากการทำงานเต็มเวลา เมื่อสำเร็จเป็นบัณฑิตในระยะเวลาที่แตกต่างดังกล่าว กับรายได้จากการทำงานระหว่างที่กำลังศึกษา อาจมากกว่าหรือเท่ากับดอกเบี้ยเงินกู้ ตรงกันข้าม หากหลักสูตรที่ศึกษากินระยะเวลานาน opportunity cost ของการศึกษาภาคค่ำ อาจจะเสียน้อยกว่าการศึกษาภาคปกติ กรณีเช่นนี้ การตัดสินใจทำงานในตอนกลางวัน และศึกษาเล่าเรียนในตอนกลางคืน อาจจะเป็นการตัดสินใจที่ถูกต้อง

เพรสต์กับเมอร์เรตต์ก็คือ เมอร์เรตต์ได้ให้หลักเกณฑ์เกี่ยวกับการพิจารณาจำนวนเงิน ว่าเงินทุนควรจะเท่ากับค่าเล่าเรียน รวมกับค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ในมหาวิทยาลัย เช่นค่าหนังสือ ค่าสมัครสอบ ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการทดลอง ฯลฯ และเงินเดือนในอัตราตามตลาดแรงงาน เงินทุนเหล่านี้มิใช่เงินให้เปล่า นักศึกษาจะต้องชำระคืนในรูป *ภาษีบัณฑิต* (graduate tax) *ภาษีบัณฑิต* ควรจะเก็บจากเงินได้รวม (gross income) ส่วนภาษีเงินได้ควรจะเก็บจากเงินได้สุทธิ (net income) ภายหลังที่หัก *ภาษีบัณฑิต* แล้ว มิฉะนั้นจะมีปัญหาการคิดภาษีซ้อน [๑๙]

บทส่งท้าย

การเก็บค่าบริการการอุดมศึกษา ในอัตราที่ทำให้ผู้รับบริการต้องรับภาระต้นทุนการผลิตทั้งหมดหรือส่วนใหญ่เท่านั้น ที่จะเป็นการช่วยแก้ปัญหา 'นักเรียนตกค้าง' ชนิดถอนรากถอนโคน นอกจากนี้ การเก็บค่าบริการในอัตราดังกล่าว ยังมีผลดีต่อฝ่ายผลิต ในแง่ที่ว่าการผลิตสามารถเป็นไปอย่างเต็มประสิทธิภาพ ทั้งยังช่วยกระตุ้นให้ผู้ผลิตเอาใจใส่ต่อคุณภาพของบริการที่ตนผลิตกับกระตุ้นให้ผู้บริโภค (นักศึกษา) ขยันขันแข็งกับการศึกษาเล่าเรียนมากขึ้น วิธีการเก็บค่าบริการควรปฏิบัติตามหลัก Two-part Tariff จึงจะก่อให้เกิดสวัสดิการแก่รัฐมากที่สุด กล่าวคือ เก็บ*ค่าลงทะเบียน*เป็นเงินก้อน (lump-sum) เท่ากับหรือใกล้เคียงกับต้นทุนประจำ (fixed cost) ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่า สาขาวิชาที่ศึกษานั้นจะเป็นประโยชน์แก่สังคมมากน้อยเท่าใด *กับเก็บค่า*เล่าเรียนเป็นรายคาบในอัตราที่เท่ากับ marginal cost โดยที่การเก็บค่าบริการเต็มตามต้นทุนนี้ย่อมทำให้ผู้ที่มีคุณสมบัติเหมาะสมกับการอุดมศึกษาบางคนไม่อาจรับบริการได้ รัฐควรจะช่วยเหลือจัดสรรเงินในรูปเงินกู้ให้ เงินทุนเหล่านี้ รัฐควรจะระดมจากแหล่งทุนภายในประเทศ เพราะเหตุว่าแหล่งเงินทุนต่างประเทศเป็นแหล่ง

---

๑๙ การที่โครงการการศึกษาเศรษฐศาสตร์ขั้นปริญญาโท ภาคภาษาอังกฤษ ของคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จัดสรรเงินทุน ซึ่งรวมค่าเล่าเรียน ค่าหนังสือ และเงินเดือนให้แก่นักศึกษาในโครงการ โดยที่ไม่มีการเก็บ *ภาษีบัณฑิต* นั้น น่าจะเป็นการปฏิบัติที่ก่อให้เกิดความไม่ชอบธรรม เพราะรายจ่ายในการดำเนินโครงการส่วนหนึ่งยังคงเป็นภาษีอากรจากประชาชนทั่วไปอยู่นั่นเอง อีกประการหนึ่ง น่าเชื่อได้ว่าบัณฑิตที่สำเร็จจากโครงการนี้ ส่วนหนึ่งคงไปทำงานในส่วนเอกชน เพราะฉะนั้นจึงสมควรที่จะเก็บภาษีธุรกิจจากบริษัทที่ได้รับประโยชน์จากโครงการนี้ เว้นแต่บริษัทนั้นจะได้ให้เงินบริจาคแก่โครงการเป็นจำนวนอันสมควร

การเก็บ ภาษีบัณฑิต อาจจะมิใช่สิ่งจำเป็น หากมีข้อเท็จจริงที่เชื่อได้ว่า ผู้ที่มีรายได้ระดับสูง ๆ เกือบทั้งหมดเป็นผู้สำเร็จการศึกษาจากสถาบันอุดมศึกษา เราก็อาจใช้วิธีเก็บภาษีเงินได้ในอัตราก้าวหน้า (progressive income-Tax) แทนการเก็บ *ภาษีบัณฑิต* ก็ได้

ซึ่งไม่อาจพึ่งได้ในระยะยาว โดยพยายามเพิ่มรายรับของรัฐในรูปภาษีเงินได้ ภาษีธุรกิจและเงินบริจาคเอกชน การที่เก็บภาษีสองประเภทแรกเพิ่มขึ้น ก็ด้วยสมมติฐานที่ว่า ผู้ที่มีระดับรายได้สูง ๆ มักจะเป็นผู้ได้รับบริการการอุดมศึกษาจากรัฐ ส่วนบริษัทธุรกิจก็เป็นผู้ที่ได้รับประโยชน์จากผู้รับบริการการอุดมศึกษาจากรัฐอีกทอดหนึ่ง โดยเหตุที่อาจมีเงินทุนไม่เพียงพอที่จะจัดสรรให้แก่นักศึกษา *ทุกคน* และเพื่อให้นักศึกษามีเสรีภาพในการเลือกมากขึ้น การให้เงินกู้จึงควรเป็นไปตามความสมัครใจของนักศึกษาแต่ละคน นักศึกษาที่ร่ำรวยอาจจะเลือกชำระค่าบริการการอุดมศึกษาเองโดยไม่ขอกู้เงิน ส่วนนักศึกษาที่ยากจน ก็จะไม่มีอุปสรรคด้านการเงิน เพราะอาจขอกู้เงินจากรัฐได้ แต่ทั้งนี้จะต้องเป็นผู้ที่มีคุณวุฒิ และคุณสมบัติเหมาะสมกับการรับบริการการอุดมศึกษา ปริมาณเงินทุนที่ให้กู้แต่ละราย ควรจะผันแปรไปตามสาขาวิชาที่ศึกษา ถ้าหากเป็นไปได้ควรจะครอบคลุมค่าเล่าเรียน ค่าหนังสือ ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ในมหาวิทยาลัย และเงินเดือนของนักศึกษา เพื่อให้การศึกษาเล่าเรียนดำเนินไปอย่างเต็มประสิทธิภาพ โดยไม่ต้องพะวงถึงอุปสรรคด้านการเงิน แต่อย่างน้อยควรครอบคลุมรายการสามรายการแรก รัฐเรียกเงินคืนในรูป *ภาษีบัณฑิต* ซึ่งจัดเก็บจากเงินรายได้ตลอดชีวิตของบัณฑิต การจัดเก็บ*ภาษีบัณฑิต*ควรจะครอบคลุมนักศึกษาที่กู้เงินทุกคน แม้จะไม่สำเร็จเป็นบัณฑิตก็ตาม เพื่อให้นักศึกษาพิจารณาถึงความรู้ความสามารถของตนโดยรอบคอบ ก่อนที่จะขอรับบริการการอุดมศึกษา และก่อนที่จะขอรับเงินกู้ อัตราภาษีที่เก็บควรจะสูงพอสมควร ซึ่งเมื่อคำนวณกับรายได้โดยเฉลี่ย และอายุการทำงานโดยเฉลี่ยของบัณฑิตในแต่ละสาขาวิชาแล้ว จำนวนภาษีที่เสียทั้งสิ้นควรเท่ากับหรือใกล้เคียงกับจำนวนเงินกู้ บวกกับดอกเบี้ยในอัตราตลาด มิฉะนั้นถ้าอัตราภาษีต่ำเกินไปแล้ว แม้ผู้ที่มีฐานะจะเสียค่าบริการเองได้ ก็จะพากันขอกู้เงินจากรัฐกันหมด เนื่องจากดอกเบี้ยที่จะได้รับจากเงินที่มิได้นำไปจ่ายเป็นค่าบริการการอุดมศึกษา อาจจะมากกว่า หรือเท่ากับจำนวนภาษีที่ต้องเสียในอนาคต อย่างไรก็ตาม หลักเกณฑ์ข้างต้นนี้ควรใช้กับสาขาวิชาที่มี neighbourhood effect ต่ำ แต่สำหรับสาขาวิชาที่มี neighbourhood effect สูงรัฐควรเรียกเก็บ *ภาษีบัณฑิต* ในอัตราต่ำ หรืออีกนัยหนึ่ง รัฐควรจะให้เงินอุดหนุนแก่ผู้ที่ศึกษาสาขาวิชาที่มี neighbourhood effect สูงบ้าง แต่โดยที่สาขาวิชาที่มี neighbourhood effect สูง อาจจะเป็นสาขาวิชาที่มีดีมานด์ของแรงงานต่ำ เพราะฉะนั้นรัฐจึงควรมีมาตรการด้านการรับนักศึกษาปริมาณจำกัด เพื่อมิให้มีบัณฑิตล้นงาน จำนวนนักศึกษาในแต่ละสาขาวิชา ให้พิจารณา

จากดีมานด์ของแรงงาน กับอัตราส่วนเฉลี่ยของความเป็นไปได้ในการสำเร็จการศึกษา (average probability of success) ของนักศึกษาสาขาวิชานั้น กล่าวคือ เมื่อนำจำนวนนักศึกษาในแต่ละสาขาวิชา คูณกับอัตราส่วนดังกล่าวแล้ว ผลลัพธ์ที่ได้ควรจะเท่ากับดีมานด์ของแรงงานสาขาวิชานั้นพอดี ในบางกรณี สาขาวิชาที่มี neighbourhood effect สูงบางสาขามีซัพพลายของบัณฑิตน้อยกว่าดีมานด์มาก เช่น วิชาการศึกษาเป็นอาทิ การให้เงินอุดหนุนของรัฐในกรณีเช่นนี้ จึงเท่ากับส่งเสริมให้คนศึกษาสาขาวิชาเหล่านี้มากขึ้น

เพื่อป้องกันการรั่วไหลของการเก็บ *ภาษีบัณฑิต* และเพื่อให้บัณฑิตที่รัฐผลิตขึ้นเป็นประโยชน์แก่กิจการภายในประเทศ รัฐควรจะกำหนดบทบัญญัติว่าหากบัณฑิตที่ขอกู้เงินจากรัฐคนใด ต้องการออกไปทำงานต่างประเทศ จะต้องชำระ *ภาษีบัณฑิต* เป็นเงินก้อน (lump-sum) เท่ากับปริมาณเงินกู้ หักด้วย *ภาษีบัณฑิต* ที่ชำระไปแล้ว และบวกด้วยดอกเบี้ยเงินกู้ โดยยึดถือหลักเกณฑ์พิจารณาดังกล่าวข้างต้น สำหรับบัณฑิตหญิงที่แต่งงาน ก็ควรเก็บ *ภาษีบัณฑิต* ตามปกติ หากอัตราภาษีที่เรียกเก็บควรจะต่ำกว่าอัตราปกติ ไม่ว่าบัณฑิตหญิงคนนั้นเมื่อแต่งงานไปแล้วจะทำงานหรือไม่ ปัญหามีอยู่ว่า หากมิได้ทำงาน การเก็บ *ภาษีบัณฑิต* ควรยึดหลักเกณฑ์อะไร เพราะไม่มีเงินได้เป็นฐานในการคำนวณภาษี ในกรณีเช่นนี้ ควรจะเก็บ *ภาษีบัณฑิต* เป็นจำนวนตายตัว (fixed tax) ต่อปี เหตุผลของหลักเกณฑ์ข้อนี้ มีอยู่ว่า ในยามที่ประเทศจำต้องลดอัตราการเกิดเช่นนี้ การยกเว้นภาษีแก่บัณฑิตหญิงที่แต่งงาน ย่อมช่วยเร่งให้คนแต่งงานเร็วขึ้น ซึ่งย่อมขัดกับนโยบายชลอการเกิดเป็นธรรมดา อีกประการหนึ่ง รัฐควรจะส่งเสริมฐานะของสตรีให้เท่าเทียมบุรุษ เมื่ออุตส่าห์เล่าเรียนจนจบจากสถาบันอุดมศึกษา ก็ควรจะได้ใช้ความรู้ให้เป็นประโยชน์แก่ชาติบ้านเมือง หากมีการยก *ภาษีบัณฑิต* แก่บัณฑิตหญิงที่แต่งงาน ในเวลาที่จะพิจารณารับนักศึกษาหญิงเข้าสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งถ้าหากเป็นสถาบันของรัฐแล้ว ก็ย่อมจะอคติต่อนักศึกษาหญิงมิได้ นอกจากนี้ รัฐควรจะบัญญัติให้นักศึกษาที่ขอกู้เงินจากรัฐทุกคน ทำประกันชีวิตเพื่อว่าเมื่อถึงแก่กรรมตั้งแต่อายุยังน้อย เงินกู้เหล่านั้นจะไม่สูญเปล่า

ผู้เขียนหวังเป็นอย่างยิ่งว่าข้อเสนอบทความข้างต้นนี้จะได้รับการพิจารณาตามสมควร ◎

มหานคร

หอมน้ำคำฉ่ำฟ้า มาหอม
ดมหน่อยค่อยตรมตรอม ขื่นไข้
ใครบอกเด็ดพยอม ยามมั่ง มีนา
เด็ดดอกหญ้ายามไร้ ทุเรศทั้งธรณี

เออนวจินั้นง่าย ฉันใด พี่เอย
ปฏิบัติยากเหลือใจ เฉกนั้น
กรุงเทพฯ ย่อมวิไล เทพนิมิต
อสุรเหลือกลั้น สถิตทั้งเมืองอมร

อรชรช่างแช่มช้อย ชวนชม
ผลุดโผล่จากโคลนตม อวบน้ำ
ดับร้อนผ่อนอารมณ์ คนหนุ่ม
มฤคน้อยพยัคฆ์ขย้ำ ยากป้องกันตน

คนชั่วกลัวบาปนั้น ไป่มี
อยู่ร่วมคนดีดี ง่ายแท้
สั้นปราชญ์ขาดหลวงชี ขยันพร่ำ สอนนา
มีก็ด่าล่อแม่ หมดทั้งไทยแลน

แสนอาวรณ์กลิ่นไม้ ดอกปา ริชาติเอย
ดมแต่แคฝอยพา สลดซึ้ง
รวยรินกลิ่นนานา มาลย์ทิพย์
อบร่ำน้ำคำครึ่ง หนึ่งแล้วจึงหอม

ดีพร้อม ไชยวงศ์เกียรติ

EDUCATION AND SOCIAL STRATIFICATION: *A Thai Study*

Udom Kerdpibule

Education has many roles to play, economists often regard it as an investment in human resource, sociologists look at it as a means through which children are channeled into various socio-economic classes. In developing economies social and economic factors are often inter-related, some economists even attempt to break down the compartmentalization of development factors into "economic" and "non-economic" factors. In the present paper education will be looked at from the point of view of a sociologist, but with economic implications. Through the eyes of an economist social mobility can be viewed as a process of re-allocation of human resource in response to financial and psychic rewards associated with various types of occupation. It is the psychic reward where sociology and economics overlap.

In developing countries, where changes are taking place to social and economic structures, education has a vital role to play, namely to assist and facilitate social mobility which in turn enables social changes to proceed without interruption. As a consequence of such mobility, the gaps between social classes inherited from the traditional past are narrowed. A successful educational system, therefore, can be judged by the degree to which it facilitates social mobility. In a progressive society one should be able to expect that anybody, whatever his social background, would have an equal opportunity to move up the social strata like anybody else. One way of finding out whether we have an equal opportunity to move up the social strata is to examine the educational opportunity of children from various social backgrounds. Preferably, one should examine the performance of the whole educational system, from primary education up. But in the present study, only the higher education will be examined.

Based on the Report on the Results of Entrance Examinations, 1965/66 and 1966/67 issues, published by the National Education Council, some observations can be made.

I. Social Aspiration of Student Candidates

Up to the 1966/67 academic year high school graduates who wished to further their study in higher learning institutions had to sit for a combined entrance examination regardless of what university they wished to attend and what field of study they wanted to pursue. In the applications, however, they were asked to specify their choice of universities. Due to the fact that

universities in Thailand are not homogeneous but still rather specialized in certain disciplines, with certain degree of social prestige attached, the university which a student candidate took as his first choice could indicate his social (and perhaps, also economic) aspirations.

A ratio between the number of students who wished to enroll in a university and the capacity of the university to admit first year students will be taken as an indication of the degree of popularity of that university. This index of popularity reflects social aspirations of high school graduates who associate the university with future career and social prestige.

It can be seen that the Medical Schools and Chulalongkorn University are the most popular first choices, followed by Silpakorn (Fine Arts) and Colleges of Education. Kasetsart, Khon Kaen and Thammasat rank somewhere in the middle. The "blue-collar" colleges rank the lowest, in fact, there were fewer candidates than the number of seats available.

Since the Medical Schools and Chulalongkorn are the schools training doctor, pharmacists, architects, administrators, etc. —all the socially more prestigeous occupation, the popularity of these institutions among the candidates reflects the persistence of traditional values which place high prestige on certain occupations than others, and candidates are still very much tradition-bound. This is confirmed by the relative unpopularity of the College of Construction and Thonburi Technical Institute which train students for "blue collar" jobs. Although these socially less pretigeous occupations may promise higher financial rewards than salaries of school teachers and administrators, only few students wanted them as their first choice.

Table 1. ***Index of Popularity of Universities***

University	No. of Candidates Who Take the University as their First Choice (1)	Capacity of the University (2)	Ratio (1)/(2)
Medical Schools	2,914	519	5.61
Chulalongkorn	9,939	1,924	5.16
Silpakorn	399	122	2.27
Colleges of Education	604	247	2.44
Kasetsart	1,098	553	1.98
Thammasat	3,372	2,178	1.55
Chiengmai	649	451	1.44
Khon Kaen	122	120	1.02
College of Construction	61	134	0.68
Thonburi Technical Institute	58	210	0.28

Source: *The Report 1965/66, Table 4, pp. 13–19.*

Therefore, we have a picture of student candidates from all social backgrounds wishing to move up from their social stratum to the top of the society, the white collar professionals. Would everybody have an equal opportunity of doing so? We shall explore a little further.

II. Social Backgrounds of Candidates

First we shall examine the distribution of candidates according to their social backgrounds, it can serve as a preliminary indicator of the degree of equality of opportunity for higher education among high school graduates from different social backgrounds.

Figures in the table suggest that youths from the urban, white collar, employer and self-employed families have, by far, the largest opportunity to further education in higher learning institutions. Youths from agricultural families have only a very small representation in the candidates. To make the degree of equality, or the lack of it, more obvious, the number of candidates from each social class will be expressed as a proportion of the total population in the social class. Such ratio is the probability of the youth in the social class to be a candidate for higher learning. The results are as follows.

We can see that only 9 to 27 persons out of 100,000 from farming families can hope to apply for a seat in universities, compared with 219 to 761 persons from the employers and self-employed class.

The inequality of apportunity of being a candidate is expected to be due mainly to inequality in economic status. The employer and self-employed persons which include skilled craftsmen, shop keepers as well as the "professionals" are relatively wealthy, they can afford to leave their children in school longer than children of other classes. By contrast, children in farming families have to leave school early in their life to help the families with farm work or to get a job somewhere to augment the families' income. The cost of education is high relative to family income, not only the direct cost but also opportunity cost, that is the income foregone of the children who are still in school.

The next question to consider is whether the candidates are equally successful in passing the entrance examinations.

III. Relative Performance of Candidates from Various Backgrounds

The overall equality of opportunity for higher education depends not only on the opportunity to be a candidate but also the

Table 2. ***Percentage Distribution of Candidates by Social Backgrounds.***

	1965/66	1966/67
Employers and Self – employed	51.04	51.51
Government Officials	26.49	27.78
Agricultural	11.83	9.70
Employees and others	10.63	10.64

Sources : *The Report 1965/66, Table 7, p. 27*
The Report 1966/67, Table 11, pp. 44–53.

Table 3. ***Probability of being a Candidate of Youths from Various Social Backgrounds*** 1/
(per 100,000)

	1956/66	1965/67
Employers and self – employed	219	761
Government officials	189	616
Agricultural	9	27
Employees and others	24	82

1/ *Based on estimated class structure of the population:*

	1965/66	1966/67
Employers and self – employed	3,362,473	3,635,175
Government officials	2,072,940	2,421,058
Agricultural	19,589,705	19,589,705
Employees	4,414,528	4,777,958
Others	2,253,353	2,436,104
Total	31,698,000	32,680,000

Estimated from information on work status of employed persons, age distribution of the population and the census of population.

Source: *Thailand Statistical Yearbook 1966.*

relative degree of successing the entrance examinations. We have reasons to expect that the performance of candidates from different social backgrounds to differ.

To measure the relative degree of success, the number of successful candidates in each social class is expressed as a percentage of the total number of candidates in the social class.

It is clearly shown that candidates from the employers and self-employed social class are the most successful group. In 1965/66, candidates from government official families shows a slightly higher percentage of success than the employers and self-employed group. Candidates from agricultural families not only show a poor performance but also a decreasing trend.

It is worth noticing that in 1966/67 candidates from employers and self-employed families performed markedly better than those from official class and we could assume that this is the normal situation. Explanations may lie on a hypothesis that there are cultural differences between these two social classes. Children from the employers and self-employed class are reared under the environments that place emphasis on the value of success based on hard work and self-reliance. In short, they are goal and success oriented. Children in government official families, on the other hand, are taught to believe that success in life comes, not from productive hard work, but from something else. This type of culture is not the most inducive for success when it comes

Table 4. ***Percentage of Successful Candidates by Social Backgrounds.***

	1965/66	1966/67 [2]
Employers and self – employed	45.53	49.58
Government officials	46.75	41.67
Agricultural	31.03	29.82
Employees and others	50.39	42.03

Sources : *The Report 1965/66, Table 7, p. 27*
The Report 1966/67, Table 4, pp. 13–19

[2] *Adjusted percentages. In 1966/67 the number of candidates exceeds that of 1965/66 by 3.58 times but the number of seats in the universities did not increase proportionately. In order to make comparison meaningful, it has to be assumed that the overall ratio between the total number of candidates and the number of seats available is the same for both 1965/66 and 1966/67 academic years and the number of would be successful candidates for 1966/67 was estimated and used in comparing with the 1965/67 percentages.*

to a fair and rigorous competition. They are saved only by the virtue of their urban backgrounds.

In general, we could say that candidates from urban areas show a decidedly superior performance to those from rural areas. This leaves us to guess that:

1. Urban schools have better teachers.
2. Urban schools are better equipped than rural schools.
3. Urban living environments, including the family, are more inducive for intellectual development.
4. Entrance examinations are biased in favor of candidates from urban areas. The examination papers may ask for knowledge and information that are more familiar to children of the urban middle class families than to children of farming families.

To confirm whether the expectation that urban candidates are more successful than rural candidates another measurement will be examined.

Figures in the table confirm our belief that candidates from urban schools are more successful than candidates from rural schools. It is particularly true for government schools. But it is interesting to note that there is very little or no difference between private schools in urban areas and private schools in rural areas. This is to say that in the rural areas, private schools are definitely better than government schools, and it is the private schools that children from employers and self-employed families receive their education. Why are private schools better than government schools? The answer may be that private schools offer better salaries to teachers than government schools and, hence, attract better teachers.

IV. The Degree of Inequality

Regardless of whatever reasons there may be, the fact remains that candidates from agricultural families have a very small chance of being admitted to a university.

Table 5. ***Percentage of Success of Candidates by Type and Locality of Previous School.***

	1965/66	1966/67[3/]
Metropolitan government schools	56.98	58.22
Metropolitan private schools	42.14	37.06
Provincial government schools	38.70	39.22
Provincial private schools	42.94	43.05
Part – time and evening classes	46.98	44.37
Vocational and teachers' colleges	16.88	26.08

3/ *Adjusted percentages, see Table 4 for details.*

Sources : *The Report 1965/66, p. 3 and Table 8, p. 27*
The Report 1966/67, Table 9, p. 36

When it comes to think of the probability of a member of the agricultural class to receive a higher education compared with members of other classes, the picture comes out very dramatic.

Since the probability of being a candidates and the probability of being admitted to a university are independent events; the probability of being a successful candidate is the product of the two probabilities.

Let P (a ∩ b) be the probability of being a candidate *and* successfully pass the entrance examinations, where P (a) is the probability of being a candidate and P (b) is the probability of a candidate of passing the examinations, then

$$P(a \cap b) = P(a) . P(b)$$

Results are shown below.

We could, therefore, say that if one was born in a farming family, the chance that he would receive a university education is no more than 3 in 10,0000 while that of a person born in an urban middle class family his chance is more than 100. This index may be sufficient to show that educational opportunities for members of different social classes are not equal.

Table 6. ***Probability of being Admitted to a University (per 100,000)***

	1965/66	1966/67
Employers and self – employed	100	105
Government officials	88	72
Agricultural	3	2
Employees and others	12	10

Sources : *Table 3 and Table 4.*

V. Fields of Study of Successful Candidates from Various Social Backgrounds.

We can examine further to see what fields of study the student candidates from various backgrounds prefer to undertake. The findings can help us to visualize the inter-class mobility of the successful candidates and the pattern of social class formation in general.

Based on the results of 1966/67 entrance examinations, the following estimates can be made.

Reading down each column one will find that the great majority of successful candidates from the employers-self-employed class go to the Medical Schools; those from official background go to Silpakorn and Thammasat. Students from rural backgrounds tend to go to Khon Kaen University, Colleges of Education and College of Constuction. Another popular place for the urban middle class youths is Chulalongkorn.

These findings bear some interesting implications, namely:

1. The Medical Schools are dominated overwhelmingly by new recruits from the employers and self-employed class while those from agricultural class constitute only 3.08 percent. As we know, the Medical Schools train students for self-employed professions, the donimance of new students from this social class means that the employers and self-employed class is relatively closed. Majority of new recruits come from the same social class, only an extreme minority of members of the underprivileged class, the agricultural people, can enter the class. One of the barriers is the high costs of education in the Medical Schools.

2. The popularity of Thammasat, Colleges of Education and Kasetsart and perhaps also Silpakorn among students from government official families may be due to the relatively low costs of education in these institutions. But an important point is that these institutions train students mainly for government jobs, the dominance of students

Table 7. ***Percentage Distribution of Students in Various Fields of Study by Social Backgrounds.***

	Employers	Government	Agricultural	Employees	Others	Total
Medical School	63.78	20.42	3.08	7.71	5.01	100
Chulalongkorn	56.29	25.46	5.04	8.52	4.68	100
Silpakorn	23.77	59.48	5.74	6.50	4.10	100
Colleges of Education	39.67	34.82	17.41	4.45	3.64	100
Kasetsart	53.88	26.76	9.40	5.42	4.52	100
Thammasat	47.52	30.49	10.23	6.56	5.18	100
Chiengmai	52.11	26.83	6.21	8.65	6.21	100
Khon Kaen	50.83	21.67	15.83	7.50	4.17	100
College of Construction	51.49	25.37	14.92	4.48	3.73	100
Thonburi Tech. Inst.	58.09	20.48	12.38	4.28	4.76	100

Source: *The Report 1966/66, Table 4, pp. 13–19.*

from government official families means that the new recruits into this class come mainly from members of the same class.

3. The fact that majority of youths from agricultural families go to Khon Kaen University, Colleges of Education and College of Construction suggests that the channels through which members of the agricultural class can move up the social strata are the employments as skilled craftsmen, builders, engineers and school teachers.

4. The high concentration of students from the urban middle class backgrounds, ie. the employers and government official classes in the large and more prestigeous schools suggests that social mobility between these two urban middle classes is very high. At the same time, the upward mobility of youths from rural backgrounds to these schools is relatively small. All these together suggest that there is a rural-urban division taking place in the Thai society, or, at least, the line of division is not being eliminated.

VI. Conclusions

The analysis shows that education has not been quite successful in narrowing the gaps between social classes. In fact, there are evidences showing that edvcational opportunities are not equal, and by virtue of such inequality the society is becoming more strongly stratified. New recruity into a social class often come from the same class with very few moving up from lower classes. The social-economic differences between classes are therefore perpetuated.

The most serious feature is the rural-urban gap. Members of rural class have very small chance of being admitted to the urban middle class. In view of the fact that there already exists rural-urban classs conflicts which also bear political implications, such inequality is higly undesirable. ◎

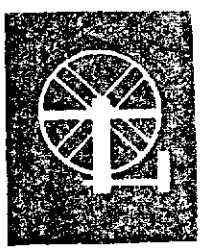

THE THAI SILK CO., LTD.

JAMES H.W. THOMPSON
Managing Director

Hand-woven Silks & Brocades

STOLES, BLOUSES, SPORT SHIRTS, NECKTIES
CUMMERBUNDS AND THE LARGEST SELECTION
OF SILKS BY THE YARD IN BANGKOK

THE COMPANY THAT MADE THAI SILK WORLD FAMOUS

NEW PREMISES 9 SURAWONGSE ROAD

นับแต่โบราณกาล มนุษยชนไม่ว่าในระดับใดของวัฒนธรรม ได้แสดงความประสงค์ที่จะเสาะแสวงหาความรู้ว่า เผ่าเถ่าเหล่ากอของตนคือใคร ได้ทำอะไรมาบ้างในอดีต ได้รบราฆ่าฟันกับใคร เพื่อเหตุใด มีระบบการเมืองและการปกครอง ระบบสังคมและเศรษฐกิจชนิดใด ตลอดจนมีความรู้สึกนึกคิด ศาสนา ศิลปะ และวิทยาศาสตร์เช่นไร ความปรารถนาที่จะหาคำตอบมาให้กับคำถามเหล่านี้แหละที่ได้ก่อกำเนิด "พงศาวดาร" ขึ้น และการลำดับเหตุการณ์ที่ได้บังเกิดขึ้นแก่ราชวงศ์หรือวงศ์ตระกูล หรือแว่นแคว้นแดนกำเนิดนี้ ในที่สุดก็ได้วิวัฒนาการมาเป็น "ประวัติศาสตร์" หรือวิชาเกี่ยวกับอดีต ซึ่งที่เป็นที่รู้จักกันในปัจจุบัน

วิธีการของประวัติศาสตร์*

เตช บุนนาค

การที่ "พงศาวดาร" ได้วิวัฒนาการมาเป็น "ประวัติศาสตร์" นั้น ได้นำปัญหามาสู่วิชานี้เป็นอันมาก เพราะนักประวัติศาสตร์มักรู้สึกว่า วิชาของตนนั้นไม่มีวิธีการที่เคร่งครัดทัดเทียมกับ "ศาสตร์" อื่น ๆ ด้วยเหตุนี้นักประวัติศาสตร์สากลส่วนใหญ่ จึงได้เพียรพยายามที่จะขยายขอบเขตของการค้นคว้าและเลือกเฟ้นข้อเท็จจริงที่เป็นหลักฐานในประวัติศาสตร์ให้กว้างขวางออกไปและลึกซึ้งยิ่งขึ้น อีกทั้งกำหนดหลักเกณฑ์ในการพิสูจน์คุณภาพ หรือความน่าเชื่อถือของหลักฐาน และวางหลักการในการวิเคราะห์เหตุผลให้เคร่งครัดยิ่งขึ้นกว่าเดิม

* บทความเรื่องนี้เป็นผลสืบเนื่องมาจากการที่ผู้เขียนได้รับเชิญโดย *ชมรมปริทัศน์เสวนา* ไปเป็นผู้นำในการสนทนาภายใต้หัวข้อเรื่อง "*หลักการในการวิเคราะห์ทางประวัติศาสตร์*" เมื่อวันที่ ๒๖ ธันวาคม ๒๕๑๓ และต่อมา ในการที่อาจารย์ อารี สัณหฉวี ได้เชิญผู้เขียนไปบรรยายเรื่อง "*วิธีการของประวัติศาสตร์*" ให้แก่สัมมนากรมฝึกหัดครูและอุดมศึกษา ของวิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร เมื่อวันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๔ ผู้เขียนขอขอบคุณเจ้าภาพทั้งสองแห่ง ที่ได้ให้โอกาสรวบรวมและเรียบเรียงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้ และผู้เขียนขออุทิศบทความนี้ให้แก่ โกมล คีมทอง และ รัตนา สกุลไทย เพื่อรำลึกถึงไว้ ณ ที่นี้ด้วย

ในปัจจุบัน นักประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่ไม่ถือทิฐิว่า ตนสามารถที่จะเรียบเรียงเหตุการณ์ในอดีตขึ้นได้โดยลำพัง แต่เพียรพยายามที่จะค้นคว้าสรรหาข้อเท็จจริงใหม่ ๆ จากสาขาอื่น ๆ ของวิชาความรู้ เพราะนักประวัติศาสตร์ย่อมตระหนักดีว่า ในเมื่ออดีตคือเหตุการณ์ทั้งหมดที่ได้เกิดขึ้นและผ่านไปแล้ว อดีตก็ย่อมหดหายทั้งมรดกไว้ในรูปต่าง ๆ ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นวัตถุดิบของประวัติศาสตร์ทั้งนั้น เช่น นิทานปรำปรา ศิลาจารึก เหรียญกษาปณ์ ซากอิฐปูนของวัดวาอาราม ปราสาทราชวัง พระพุทธรูปและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เครื่องใช้ไม้สอยตามบ้านช่องของปุถุชน ตลอดจนตัวหนังสือตัวเขียนและตัวพิมพ์ที่เป็นวัตถุดิบของประวัติศาสตร์มาแต่ดั้งเดิม เป็นต้น ทั้งนี้หมายความว่า นักประวัติศาสตร์สากลจำต้องอาศัยความรู้และข้อคิดเห็นของนักมานุษยวิทยา นักสังคมวิทยา นักโบราณคดี นักภาษาศาสตร์ นักเศรษฐศาสตร์ ภัณฑารักษ์ประจำพิพิธภัณฑ์ บรรณารักษ์ประจำห้องสมุดและหอจดหมายเหตุ และผู้เชี่ยวชาญในอีกหลายสาขาของวิชาการร่วมสมัยอีกด้วย

เมื่อนักประวัติศาสตร์ได้สะสมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับอดีตจากสาขาต่าง ๆ ของวิชาการได้สมบูรณ์ที่สุดเท่าที่พึงกระทำได้แล้ว ก็จะต้องใช้ความชำนาญคัดเลือกข้อเท็จจริงแต่ละชิ้นออกเป็นจำพวกที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น และจำพวกที่เป็นแต่เพียงส่วนประกอบเท่านั้น ยกตัวอย่างเป็นต้นว่า นักประวัติศาสตร์อาจใช้นิทานปรำปรา ช่วยส่อให้เห็นร่องรอยของความเป็นมาในอดีตก่อนที่จะมีการจารึกหลักฐานอย่างถาวร และใช้พงศาวดารหรือการบันทึกความทรงจำในอดีตช่วยลำดับเหตุการณ์ขึ้นในขั้นแรก แต่ในลำดับต่อมาก็อาจใช้ศิลาจารึก เหรียญกษาปณ์ ซากอิฐปูนจากโบราณสถาน สิ่งศักดิ์สิทธิ์และเครื่องใช้ไม้สอย ตลอดจนหนังสือตัวพิมพ์และตัวเขียน เป็นเครื่องพิสูจน์การบอกเล่าตามคตินิทานปรำปรา และการลำดับเหตุการณ์ตามพงศาวดาร จนกระทั่งในที่สุดข้อเท็จจริงที่ดูเหมือนว่า ไม่มีความสัมพันธ์โดยตรงต่อเหตุการณ์ทางการเมือง ก็อาจนำไปใช้เป็นส่วนประกอบหรือเป็นภูมิหลังด้านเศรษฐกิจ สังคม ศิลปะวรรณคดี และความคิดเกี่ยวกับการเมืองและการปกครองก็ได้

การดำเนินงานขั้นต่อไปคือการประเมินความสำคัญของข้อเท็จจริงแต่ละชิ้นที่ได้ผ่านการเลือกเฟ้นมาแล้วว่า มีความน่าเชื่อถือที่แท้จริงเพียงไรในอันที่จะนำมาเป็นหลักฐานสำหรับเหตุการณ์ที่ได้เกิดขึ้นในอดีต ยกตัวอย่างเป็นต้นว่า หลักฐานชนิดพงศาวดารเสนอข้อเท็จจริงในลักษณะการเล่าและลำดับเหตุการณ์ แต่น้ำหนักของข้อเท็จจริงที่ปรากฏนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ เช่น ใครเป็นผู้เรียบเรียงพงศาวดาร

เป็นพระมหากษัตริย์เจ้านายหรือขุนนาง เป็นฆราวาสหรือบรรพชิต เป็นนักปราชญ์ หรือนักการเมือง และท่านเหล่านั้นมีชีวิตร่วมสมัยหรือมีส่วนเกี่ยวข้องโดยทางตรงหรือทางอ้อมกับเหตุการณ์ที่อ้างถึงอย่างไร ถ้าท่านมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์แม้แต่น้อยแล้ว ท่านใช้หลักฐานอะไรเป็นข้ออ้างอิง และท่านมีวัตถุประสงค์ใดในการบันทึกเหตุการณ์ในอดีตไว้ เป็นต้น

ในขณะเดียวกันก็มีหลักฐานที่อาจได้รับการเผยแพร่แล้วไม่มากก็น้อย แต่ได้เสนอข้อเท็จจริงในรูปอื่น เช่น หนังสือพิมพ์ที่ออกในวาระต่าง ๆ การวิจารณ์เหตุการณ์ จดหมายเหตุความทรงจำ การบันทึกเหตุการณ์ส่วนตัว ตลอดจนจดหมายส่วนตัวของพระมหากษัตริย์ เจ้านายขุนนาง และปุถุชนธรรมดาที่มีชีวิตร่วมสมัยกับเหตุการณ์ที่ได้เกิดขึ้น เมื่อนักประวัติศาสตร์เผชิญกับข้อเท็จจริงที่ปรากฏในหลักฐานชนิดนั้ ก่อนอื่นจะต้องตั้งคำถามต่าง ๆ เพื่อพิสูจน์ความน่าเชื่อถือเช่นเดียวกับเมื่อพิจารณาหลักฐานชนิดพงศาวดาร แต่นอกเหนือไปจากนั้น นักประวัติศาสตร์จำต้องให้ความสำคัญเป็นพิเศษต่อการสืบสวนวัตถุประสงค์ของผู้เขียนให้ถ่องแท้ที่สุด เท่าที่พึงกระทำได้ เพราะน้ำหนักของข้อเท็จจริงชนิดนั้ย่อมขึ้นอยู่กับเจตนารมย์ของผู้เขียนทั้งที่เปิดเผยและซ่อนเร้นอยู่อย่างแน่นอน และสิ่งที่นักประวัติศาสตร์จำต้องคำนึงไว้ คือการเสนอข้อเท็จจริงที่อันที่จริงเป็นการป้องกัน หรือซ่อนเร้นพฤติการณ์ของผู้เขียน โจมตีผู้อื่นโดยทางตรงใส่ร้ายป้ายสีผู้อื่นโดยทางอ้อม หรือโอ้อวดบทบาทของผู้เขียนโดยกระทำให้บทบาทของผู้อื่นดูเล็กลง หรือไร้ความหมายความสำคัญ เป็นต้น

การลำดับความสำคัญของหลักฐานชนิดพงศาวดารและหลักฐานชนิดการบันทึกและวิจารณ์เหตุการณ์ ย่อมขึ้นอยู่กับข้อที่ว่า นักประวัติศาสตร์ได้ดำเนินงานไปถึงขั้นใดแล้ว ในการค้นคว้า เป็นต้นว่าในขั้นแรกนักประวัติศาสตร์อาจใช้หลักฐานชนิดพงศาวดาร เพื่อเป็นการช่วยตนเองในการลำดับเหตุการณ์ขั้นแรกดังได้กล่าวมาแล้ว เพราะนักประวัติศาสตร์อาจรับความทรงจำของบุคคลในอดีตบ้าง (ยกเว้นในกรณีพิเศษ) มิฉะนั้นการค้นคว้าก็จะต้องเริ่มตั้งแต่การลำดับเหตุการณ์ทุกคราวไป ในขั้นต่อมาและในกรณีที่การค้นคว้าดำเนินอยู่ในขอบเขตจำกัดหรืออัตคัดในข้อเท็จจริง นักประวัติศาสตร์อาจใช้หลักฐานชนิดการบันทึกและวิจารณ์ซึ่งอาจใกล้ชิดกับเหตุการณ์มากทั้งในแง่ส่วนบุคคล และในแง่กาลเวลามาเป็นเครื่องทดสอบความน่าเชื่อถือของพงศาวดารอีกชั้นหนึ่ง หรือหากว่าผู้บันทึกและวิจารณ์เหตุการณ์เป็นผู้เดียวกับผู้เรียบเรียงพงศาวดารในระยะต่อมา เราก็อาจสามารถทดสอบความทรงจำของท่านผู้นั้น ตลอดจนความเปลี่ยนแปลงในทัศนคติและวัตถุประสงค์ของท่านในช่วงเวลา

ที่ผ่านไประหว่างการเสนอข้อเท็จจริงในหลักฐานแต่ละชนิดของท่าน ซึ่งทั้งนี้ก็เป็นการทดสอบความน่าเชื่อถือของพงศาวดารได้อีกชั้นหนึ่งนั่นเอง

นอกจากนี้ยังมีข้อเท็จจริงที่ปรากฏอยู่ในเอกสารภายในของฝ่ายบริหาร ฝ่ายปกครอง ฝ่ายตุลาการ และฝ่ายนิติบัญญัติ ไม่ว่าในระบบสมบูรณาญาสิทธิราชหรือในระบบประชาธิปไตย ทั้งนี้หมายความว่า หลักฐานอาจเกิดขึ้นในสำนักพระราชวังประทับพระราชลัญจกร ทำเนียบประธานาธิบดี สำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวง ทบวงกรม ศาลสถิตยุติธรรม ตลอดจนพรรคการเมือง และในบันทึกการเสนอญัตติ แปรญัตติ ลงมติ และโต้กระทู้ในสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาก็ได้ หลักฐานดังกล่าวนี้ไม่ว่าจะบังเกิดขึ้นในที่ใดก็ตาม มักจะแบ่งแยกออกได้เป็นสามประเภทใหญ่ ๆ คือ หนึ่ง ประเภทการปรึกษาหารือ สอง ประเภทการตัดสิน และสาม ประเภทปฏิกิริยา กล่าวคือ ก่อนที่เหตุการณ์จะเกิดขึ้นก็ได้มีได้การเรียกร้องจากเบื้องล่าง หรือจากภายนอกโดยผ่านองค์การที่เกี่ยวข้อง เป็นต้นว่าหน่วยราชการหรือสำนักงานการเมืองในท้องถิ่นซึ่งมีเจ้าหน้าที่ชั้นผู้น้อยประจำอยู่ เมื่อเจ้าหน้าที่ชั้นผู้น้อยได้รับคำร้องและทำรายงานเข้ามายังองค์การส่วนกลาง คือกระทรวงต้นสังกัดหรือพรรคการเมืองแล้ว รายงานนั้นก็จะผ่านการกลั่นกรองและพิจารณาขึ้นไปเป็นชั้น ๆ จนกระทั่งถึงระดับที่สามารถตัดสินแนวทางปฏิบัติได้ เช่นในระดับพระมหากษัตริย์ ประธานาธิบดี นายกรัฐมนตรี คณะรัฐมนตรี รัฐมนตรี หัวหน้าพรรค สภาผู้แทนราษฎรหรือวุฒิสภา สุดแล้วแต่ระบบการเมืองและการปกครอง หลังจากที่การตัดสินแนวทางปฏิบัติได้ปรากฏขึ้นในพระบรมราชโองการ มติคณะรัฐมนตรี หรือพระราชบัญญัติที่เป็นมติของสภาผู้แทน ฯ แล้ว ฝ่ายบริหารและฝ่ายปกครองก็มีหน้าที่ที่จะเผยแพร่ไปให้ส่วนราชการในท้องถิ่นและประชาชนได้ถือปฏิบัติต่อไป แต่หลังจากนั้นประชาชนอาจไม่เห็นพ้องต้องกับการตัดสินของรัฐบาล และมีปฏิกิริยาคัดค้านไม่ในทางตรงก็ทางอ้อม ยังผลให้มีการร้องทุกข์จากเบื้องล่าง ซึ่งกระตุ้นให้เกิดการปรึกษาหารือและการตัดสินขึ้นอีกครั้งหนึ่ง หมุนเวียนอยู่เช่นนี้ไม่เป็นที่สิ้นสุด

โดยทั่วไปแล้ว นักประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่มักจะให้ความสำคัญแก่ข้อเท็จจริงที่ปรากฏในหลักฐานที่เป็นเอกสารภายในของทางการนี้มากที่สุด โดยถือว่าเป็นหลักฐานที่เกิดขึ้นจากเหตุการณ์โดยตรงหรืออย่างน้อยก็ใกล้ชิดกับเหตุการณ์มากกว่าหลักฐานชนิดอื่น อีกทั้งยังปรากฏในรูปของการบันทึกโดยบุคคลในหน้าที่ มิใช่เป็นของส่วนตัวอีกด้วย แต่อย่างไรก็ตาม เราไม่ควรลืมว่า น้ำหนักของข้อเท็จจริงชนิดนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ

ซึ่งตัดสินความน่าเชื่อถือของข้อเท็จจริงชนิดอื่นเช่นเดียวกัน เพราะในที่สุดแล้วผู้ผลิตหลักฐานชนิดนี้ก็คือคนเราๆ นี่เอง ด้วยเหตุนี้นักประวัติศาสตร์จึงต้องสืบสวนดูว่า ราษฎรที่ร้องทุกข์หรือเขียนคำร้องนั้นได้รับความสนับสนุนจากใคร มีวัตถุประสงค์ใด เจ้าหน้าที่หรือผู้แทนราษฎรตั้งแต่ชั้นผู้น้อยจนถึงขั้นอาวุโสมีความซื่อตรงและความเชื่อมั่นในสิ่งที่ตนทำหรือไม่ หรือถูกบีบคั้นโดยเหตุการณ์ทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมทั้งภายในและภายนอก จนอาจทำให้ต้องถึงกับบิดพริ้วหรือซ่อนเร้นข้อเท็จจริง หรือตัดสินใจขบขันหาในวิธีที่อาจไม่ถูกต้องกับสถานการณ์ที่อ้างถึงแต่แรกก็ได้ ทั้งนี้มิได้หมายความว่าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจำต้องเป็นฝ่ายที่ถูกเสมอไป ในขณะเดียวกัน นักประวัติศาสตร์ยังสามารถหยั่งความเที่ยงธรรมของข้อเท็จจริงในหลักฐานชนิดนี้โดยเปรียบเทียบกับหลักฐานชนิดอื่นได้อีกด้วย เป็นต้นว่าหลักฐานชนิดพงศาวดาร ซึ่งมักสะท้อนให้เห็นว่าผู้คนในอดีตแลเห็นว่าอะไรสำคัญ อะไรไม่สำคัญ และหลักฐานชนิดหนังสือพิมพ์ การวิจารณ์เหตุการณ์ของผู้มีชีวิตร่วมสมัย ซึ่งนอกเหนือไปจากจะช่วยให้นักประวัติศาสตร์เข้าใจถึงบรรยากาศความรู้สึกนึกคิด และปฏิกิริยาต่อเหตุการณ์แล้ว ถ้าเป็นของผู้มีบทบาทสำคัญในวงการเมืองและการปกครอง ก็จะเป็นเครื่องช่วยอธิบายความหมายของหลักฐานซึ่งได้จากเอกสารภายในให้แจ่มชัดยิ่งขึ้นอีกด้วย

เมื่อนักประวัติศาสตร์ได้ประเมินความสำคัญหรือลำดับความเชื่อถือของข้อเท็จจริง ที่เป็นหลักฐานต่อเหตุการณ์ในอดีตเท่าที่พึงกระทำได้แล้ว ขั้นต่อไปก็คือจะต้องใช้วิจารณญาณแจกแจงต่อไปให้เห็นว่า ข้อเท็จจริงแต่ละข้อนั้นมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอย่างไร หรืออีกนัยหนึ่งต้องสรรหาสาเหตุที่อาจอธิบายได้ว่า ทำไมเหตุการณ์หนึ่งเหตุการณ์ใดจึงบังเกิดขึ้น เพราะสิ่งที่ทำให้ประวัติศาสตร์มีความหมายและมีอำนาจกระตุ้นความรู้สึกนึกคิดนั้นมิได้อยู่แต่เพียงแค่การสะสมข้อเท็จจริงจากอดีต (ซึ่งเป็นการเล่นของเก่าชนิดหนึ่ง) และการลำดับเหตุการณ์ตามวันเดือนปีเท่านั้น หากอยู่ตรงที่ว่า แม้นักประวัติศาสตร์จะตระหนักดีว่า เหตุการณ์ทั้งหลายซึ่งได้เกิดขึ้นแล้วนั้นผสมผสานเกี่ยวพันกันอยู่ในอดีต แต่ในขณะเดียวกันก็พยายามบ่งชี้ให้เห็นว่าเหตุการณ์บางเหตุการณ์อาจมีความสำคัญ และมีความสัมพันธ์เป็นเหตุเป็นผลต่อกันและกันเป็นพิเศษ และอาจเป็นพลังที่ดลบันดาล หรือผลักดันให้เกิดการวิวัฒนาการจากอดีตมาสู่ปัจจุบันได้ไม่ทางตรงก็ทางอ้อม

ในการสรรหาสาเหตุว่าทำไมเหตุการณ์หนึ่งใดจึงเกิดขึ้นนั้น นักประวัติศาสตร์ย่อมตระหนักถึงความยากลำบากในอันที่จะบ่งชี้ลงไปให้เด่นชัดว่า ต้นเหตุของเหตุการณ์หนึ่งใดคืออะไรแน่ เพราะเหตุการณ์ใดก็ตามย่อมสลับซับซ้อนและบังเกิดขึ้นจากสาเหตุมากมายหลายชนิด แต่ถ้านัก

ประวัติศาสตร์ตั้งใจที่จะพยายามให้คำอธิบายแล้ว ก็อาจสามารถแบ่งแยกสาเหตุออกเป็นสองประเภทใหญ่ ๆ ได้ คือ ประเภทปัจจัยระยะยาวที่ก่อให้เกิดสถานการณ์ขึ้น ยกตัวอย่างเป็นต้นว่า ก่อนการปฏิวัติจลาจล มักมีพฤติการณ์ต่าง ๆ ทางการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ สังคม วรรณคดี และความคิดทางการเมืองและการปกครอง ซึ่งล้วนแล้วแต่ส่อให้เห็นถึงสภาพความกดดันยากลำบากและความอ่อนแอภายในประเทศที่ต่อมาได้เกิดการปฏิวัติขึ้น แต่สาเหตุประเภทปัจจัยระยะยาวนี้ เพียงแต่ก่อสถานการณ์ขึ้นเท่านั้น และนักประวัติศาสตร์จำต้องสรรหาสาเหตุประเภทปัจจัยระยะสั้นต่อไป ซึ่งปัจจัยชนิดนี้คือพฤติการณ์ต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดเหตุการณ์ขึ้นโดยตรง ยกตัวอย่างเป็นต้นว่า ก่อนการสงครามสถานการณ์ระหว่างประเทศอาจทวีความตึงเครียดขึ้นเรื่อย ๆ แต่วิกฤติการณ์มิได้ระเบิดขึ้น จนกระทั่งมีสาเหตุเฉพาะเรื่อง เช่น การก่อวินาศกรรม หรือการลอบปลงชีวิตของประมุขในประเทศหนึ่งประเทศใด ส่วนในอีกกรณีหนึ่ง สถานการณ์ภายในประเทศอาจอ่อนแอจริง แต่การปฏิวัติการจลาจลมิได้เกิดขึ้นจนกระทั่งได้มีการพ่ายแพ้สงครามภายนอก เศรษฐกิจตกต่ำอย่างมากเป็นพิเศษ ความล้มเหลวของรัฐบาลและผู้นำในการเผชิญกับปัญหาเฉพาะหน้า การปลุกปั่นโดยผู้นำทางการเมืองและปัญญาชนฝ่ายตรงกันข้าม และการใช้อำนาจโดยพลการทางการเมืองภายใน ดังนี้เป็นต้น

อย่างไรก็ดี นักประวัติศาสตร์จะต้องพิจารณาจัดลำดับความสำคัญและพิสูจน์ความน่าเชื่อถือของสาเหตุแต่ละข้อ โดยใช้หลักการคล้ายคลึงกับที่ได้ใช้ในการพิจารณาข้อเท็จจริงชนิดต่าง ๆ มาก่อน การพิจารณาสาเหตุในประวัติศาสตร์นี้มีปัญหาโดยเฉพาะของมันเหมือนกัน ในขั้นแรกภายหลังที่นักประวัติศาสตร์ได้เลือกปัจจัยที่เป็นสาเหตุออกเป็นประเภทระยะยาวและระยะสั้นหรือออกเป็นสาเหตุโดยตรง และสาเหตุประกอบแล้ว ก็จำต้องพิจารณาต่อไปว่า ในบรรดาสาเหตุประเภทปัจจัยระยะสั้นนั้น ข้อใดมีส่วนผลักดันให้เหตุการณ์เกิดขึ้นมากที่สุด เช่น ในระหว่างสาเหตุภายนอกและสาเหตุภายใน ข้อไหนสำคัญกว่ากัน หรือในระหว่างสาเหตุด้วยกัน ข้อไหนเกิดขึ้นโดยเจตนาและโดยอุบัติเหตุ เป็นต้น ซึ่งในการนี้หากนักประวัติศาสตร์ได้เลือกเพิ่มข้อเท็จจริง และพิสูจน์ความน่าเชื่อถือของข้อเท็จจริงที่เป็นหลักฐานไว้อย่างละเอียดถี่ถ้วนแล้ว ก็อาจสามารถลำดับความสำคัญของสาเหตุต่าง ๆ ได้สะดวกและรวดเร็วขึ้น นอกเหนือไปจากปัญหาดังกล่าวแล้ว การพิจารณาสาเหตุในประวัติศาสตร์ยังมีความยุ่งยากเป็นพิเศษอีกเรื่องหนึ่ง กล่าวคือ ปัจจัยตัวบุคคลผู้มีอิทธิพลต่อเหตุการณ์ การหยั่งความสำคัญของปัจจัยนี้ยากลำบากอย่างยิ่ง เพราะ

ความคิดส่วนลึกซึ้งที่สุดของมนุษย์นั้น มักจะไม่ได้รับการบันทึกลงไว้เป็นหลักฐาน อย่างไรก็ดีมิใช่จะเป็นการสุดวิสัยที่จะคาดคะเนเจตนารมย์ของบุคคลที่มีอิทธิพลต่อเหตุการณ์ด้วย ข้อนี้ย่อมอยู่ในขอบเขตของความเป็นไปได้ในแง่จิตวิทยาทั่วไป และในแง่ของหลักฐานเท่าที่มีอยู่เกี่ยวกับบุคคลผู้นั้นและเมื่อเป็นดังนี้ การเสนอสาเหตุใดๆ ก็ตามควรจะต้องอยู่ในขอบเขตของความเป็นไปได้และหลักฐานเท่าที่มีอยู่เช่นกัน ทั้งนี้โดยต้องคำนึงว่าการอธิบายเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์นั้นอาจเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงได้เสมอ เมื่อปรากฏข้อเท็จจริงเพิ่มขึ้น หรือเมื่อได้มีความคิดใหม่ที่เฉียบแหลมฉลาดปราดเปรื่องยิ่งขึ้นกว่าเดิม

การที่นักประวัติศาสตร์ได้กำหนดวิธีการของการค้นคว้าและการวิเคราะห์ไว้อย่างละเอียดถี่ถ้วนเช่นที่ได้กล่าวมานี้ นอกจากจะต้องการที่จะทำให้วิชาของตนเป็น "ศาสตร์" ที่เคร่งครัดยิ่งขึ้นแล้ว ก็ต้องการที่จะมีวิธีการอันแน่นอนไว้เพื่ออำนวยให้ตนดำรงอยู่ในความเที่ยงธรรมนั่นเอง เพราะนักประวัติศาสตร์ก็ไม่ใช่จะวิเศษมาจากไหน เป็นบุคคลคนหนึ่งที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน มีสติอารมณ์ และถูกบีบบังคับและยั่วยวนโดยสิ่งแวดล้อมในสังคมดุจผู้อื่น เพราะฉะนั้นจึงอาจมีความลำเอียงที่บังเกิดขึ้นจากการเลือกที่รักมักที่ชัง การโกรธเกลียดรังเกียจเดียดฉันท์ และการคล้อยตามความนิยมของปัญญาชนร่วมสมัยอีกด้วย อันความบกพร่องเหล่านี้ ปรากฏออกมาในหลายรูปหลายแบบด้วยกัน เช่นนักประวัติศาสตร์บางท่านอาจเห็นว่าแว่นแคว้นแดนกำเนิดของตนดีที่สุด จนกระทั่งดูหมิ่นดูแคลนชาติศาสนา และวัฒนธรรมอื่น การเทอดทูนประมุขหรือรัฐบาลของตนจนกระทั่งไม่สามารถยอมรับได้ว่า ผู้นำของประเทศก็เคยทำให้เป็นที่ผิดหวัง เคยล้มเหลว เคยกระทำผิด และเคยนำความพินาศมาสู่บ้านเมืองมาบ้างเหมือนกัน ส่วนนักประวัติศาสตร์บางท่านอาจรับเอาทฤษฎีต่าง ๆ ซึ่งเป็นที่นิยมในหมู่ปัญญาชนร่วมสมัยมาเป็นของตนเช่น มองเหตุการณ์ในอดีตว่าเป็นการต่อสู้ระหว่างชนชั้นเพื่อช่วงชิงอำนาจในการผลิตเท่านั้น จนมองไม่เห็นความสำคัญของปัจจัยส่วนบุคคล การเมือง การปกครอง และพลังอำนาจของความรู้สึกนึกคิด ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนแต่มีอิทธิพลต่อเหตุการณ์อยู่เหมือนกัน ความบกพร่องต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมาแล้วนี้อาจยังผลให้ใช้อารมณ์เดียวความหมายของความเป็นจริงให้เลือกใช้แต่ข้อเท็จจริงและสาเหตุที่เข้าข้างกับฝ่ายตนเท่านั้น ให้เพิกเฉยละเลยต่อข้อเท็จจริงและสาเหตุที่ไม่สนับสนุนทฤษฎีของตน และที่ร้ายที่สุดคืออาจเป็นผลให้ลบล้างข้อเท็จจริงแล้วปลอมแปลงเสริมสร้างข้อเท็จจริงขึ้นใหม่ให้คล้องจองกับการตีความหมายเกี่ยวกับอดีตของฝ่ายตนเท่านั้น เป็นต้น

เมื่อนักประวัติศาสตร์ได้ใช้วิธีการที่กำหนดไว้ช่วยขจัด หรืออย่างน้อยก็ควบคุมความบกพร่องที่อาจเกิดขึ้น โดยตำนึงว่าเหตุการณ์ในปัจจุบันได้วิวัฒนาการมาจากเหตุการณ์ทั้งหมดในอดีต เพราะฉะนั้น จึงจำต้องสรรหาข้อเท็จจริงทั้งหลาย คัดเลือกข้อเท็จจริงเหล่านั้นออกเป็นข้อเท็จจริงที่เป็นหลักฐานโดยตรงต่อเหตุการณ์ และที่เป็นแต่เพียงส่วนประกอบพิสูจน์ความน่าเชื่อถือและลำดับความสำคัญของข้อเท็จจริง ตลอดจนเสนอแนะสาเหตุทั้งหมดที่อาจก่อให้เกิดสถานการณ์ขึ้น แล้วนำผลของวิธีการนี้มาช่วยระงับการตีความหมายของเหตุการณ์ในอดีตด้วยอารมณ์และพิสูจน์ความเชื่อถือของทฤษฎีทางประวัติศาสตร์แล้ว นักประวัติศาสตร์จึงอาจเริ่มดำเนินงานขั้นสุดท้ายได้ นั่นคือการเรียบเรียงคำอธิบายที่อาจสนองความกระหายของมนุษย์เราที่อยากจะรู้ว่าเหือกเดาเหล่ากอของตนคือใคร ได้ทำอะไรมาบ้างในอดีต ได้รบราฆ่าฟันกับใคร เพื่อเหตุใด มีระบบการเมืองและการปกครอง ระบบสังคม และระบบเศรษฐกิจชนิดใด ตลอดจนมีความรู้สึกนึกคิดทางศาสนา ศิลปะ และวิทยาศาสตร์เช่นไร หรืออีกนัยหนึ่งงานขั้นนี้ของนักประวัติศาสตร์ก็คือ ความเพียรพยายามที่จะฟื้นฟูชีวิตให้แก่อดีตเท่าที่พึงกระทำได้ โดยอาศัยความเข้าใจข้อเท็จจริงและหลักฐานที่เหลือมาจากอดีตนั้นเอง แต่การที่จะสร้างสรรค์งานชั้นนี้ให้เป็นชิ้นเป็นอันขึ้นมานั้น ย่อมขึ้นอยู่กับจินตนาการและลีลาการประพันธ์ของนักประวัติศาสตร์แต่ละคนซึ่งเป็นศิลปะที่สอนกันไม่ได้ ไม่เหมือน "วิธีการของประวัติศาสตร์" ◎

มูลนิธิเสฐียรโกเศศ

ชวนเชิญผู้อ่าน *สังคมศาสตร์ปริทัศน์* ที่สนใจอดีตและความเป็นมาของชาติไทย

อ่าน

อ่างทองของเรา ของ หวน พินธ์พันธ์ ๑๒ บาท

กรุงศรีอยุธยา ของ เฉลิม สุขเกษม ๖ บาท

จัดพิมพ์ด้วยกระดาษปอนด์อย่างดี รูปเล่มกระทัดรัด หนังสือ ๒ เล่มนี้ ไม่มีวางตลาดทั่วไป ผู้สนใจติดต่อสั่งซื้อได้ที่ ผู้จัดการ บริษัท ศึกษิตสยาม จำกัด สามย่าน ๑๗๑๕ ถนนพระราม ๔ พระนคร โทร. ๕๑๑๖๓๐ สั่งซื้อทางไปรษณีย์ สั่งจ่าย ป.ณ. วังเมือง

โกล๊ด เลวี่–สเทราส์

ผู้ก่อตั้งโครงสร้างนิยมในวิชามานุษยวิทยา

ประสิทธิ์ สวาสดิ์ญาติ

อาจจะกล่าวได้ว่า บัณฑิตชนที่มีชื่อเสียงแพร่หลายที่สุดคนหนึ่งในยุคนี้ คือ Claude Lévi–Strauss นักมานุษยวิทยาชาวฝรั่งเศส ซึ่งกำลังได้รับความเชื่อถือยกย่องอย่างมาก ในฐานะที่เป็นผู้นำเอาแนวความคิด "โครงสร้างนิยม" (Structuralism) มาใช้ในวิชามานุษยวิทยา (Anthropology)

เลวี่–สเทราส์ มาจากครอบครัวที่มีเชื้อสายยิว เกิดที่เบลเยียม ในปี ค.ศ. ๑๙๐๘ แต่มาโตและเรียนหนังสือในฝรั่งเศส ในด้านการศึกษานั้น นอกจากจะจบปริญญาทางกฎหมายและปรัชญาจากมหาวิทยาลัยปารีสแล้ว เขายังมีความสนใจอย่างลึกซึ้งในวิชาสังคมวิทยา เมื่อจบการศึกษาจากมหาวิทยาลัย เลวี่–สเทราส์ ได้ยึดอาชีพเป็นครูสอนวิชาสังคมวิทยาอยู่ชั่วระยะเวลาหนึ่ง ต่อมาภายหลังเขาได้มีโอกาสไปทำงานและท่องเที่ยวในแถบอเมริกาใต้และอเมริกาเหนือ ทำให้ได้พบเห็นประเพณี ชีวิตและความเป็นอยู่ของชนพื้นเมืองหลายเผ่าหลายพวก ความประทับใจดังกล่าวได้ชักนำให้เลวี่–สเทราส์ เริ่มสนใจการศึกษาค้นคว้าทางมานุษยวิทยา ตั้งแต่ปี ๑๙๖๓ เป็นต้นมา ข้อเขียนของเขาได้เน้นหนักไปในทางมานุษยวิทยาแทบทั้งสิ้น ในปี ๑๙๖๘ เลวี่–สเทราส์ ได้รับรางวัล *The Gold Medal of the Centre National de la Recherche Scientifique* ซึ่งถือกันว่าเป็นเกียรติยศสูงสุดทางวิชาการของประเทศฝรั่งเศส ปัจจุบันเขาอยู่ในฐานะศาสตราจารย์ทางมานุษยวิทยาแห่ง *Collége de France* และบัณฑิตชนชั้นนำคนผู้หนึ่งของโลกวิชาการ

ความสนใจของ เลวี่-สเทราส์ ในวิชามานุษยวิทยานั้น เป็นการศึกษาวิเคราะห์ถึงพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคมต่าง ๆ เพื่อที่จะได้มาซึ่งข้อมูลและรายละเอียดที่จะนำไปสู่ความเข้าใจ "จิตใจมนุษย์" (Human mind) มากกว่าที่จะเป็นการค้นหาการจัดระเบียบทางสังคมของชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยเฉพาะ ในการแสวงหาข้อมูลต่าง ๆ ที่สำคัญต่อความเข้าใจถึง "จิตใจมนุษย์" นั้น เลวี่-สเทราส์นิยมที่จะทำการศึกษาจากสังคมแรกเริ่ม (Primitive societies) มากกว่าสังคมแบบสมัยใหม่ (Modern societies) ทั้งนี้เขาให้เหตุผลว่าสังคมแรกเริ่มนั้นมีสภาพการเปลี่ยนแปลงน้อยกว่าสังคมสมัยใหม่ ทำให้นักมานุษยวิทยามีโอกาสศึกษาชุมชนของมนุษย์ได้อย่างละเอียดและรอบคอบมากกว่า และในบรรดาสังคมแรกเริ่มที่ เลวี—สเทราส์ เลือกศึกษานั้น เขามักจะกำหนดหัวข้อของการศึกษาเกี่ยวกับกิจกรรมทางสังคมที่มีลักษณะเป็นบึกแผ่น (Crystallized) เท่านั้น เช่น กิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องนิทานดึกดำบรรพ์ (Myths) กฎเกณฑ์ทางเครือญาติ (Kinship laws) และวิธีการตระเตรียมอาหาร (Cooking practices) เป็นต้น

"มานุษวิทยาไม่ใช่ศาสตร์ที่น่าพิสมัยเหมือนดาราศาสตร์---มานุษวิทยาเป็นบุตรีแห่งยุคสมัยของความรุนแรง"

เลวี่–สเทราส์

สำหรับระเบียบวิธีศึกษานั้น เลวี่–สเทราส์ ได้ใช้วิธีการซึ่งมาจากแนวความคิดที่เรียกว่า "โครงสร้างนิยม" (Structuralism) มาเป็นเครื่องมือในการศึกษา ในทัศนะของเขานั้น "โครงสร้างนิยม" เป็น "... the search for unsuspected harmonies. It is the discovery of a system of relations latent in a series of objects." ซึ่งอาจถอดความได้ว่าเป็น "... การค้นหาลักษณะร่วมกันหรือผสมกลมกลืนกันที่น่าเชื่อถือได้ ซึ่งแฝงอยู่ในสรรพสิ่งกลุ่มหนึ่ง"

วิธีการศึกษาแบบ "โครงสร้างนิยม" นั้น เมื่อ เลวี่–สเทราส์ ได้นำเอามาใช้ในทางมานุษยวิทยาก็ทำให้นักวิชาการแขนงอื่น ๆ เกิดความเลื่อมใสและพอใจที่จะนำเอาไปประยุกต์กับการศึกษาของตน ดังเช่นในแขนงวิชาเศรษฐศาสตร์ ประเพณีสังคม ภาษา และเรื่องราวปรำปรา แม้แต่ในวงการของนักปรัชญาก็นิยม

ยกย่องและยอมรับเอา "โครงสร้างนิยม" ของเลวี—สเทราส์ มาเป็น "ปรัชญาร่วมสมัย" ที่มีลักษณะเป็นนามธรรมอันซับซ้อน ลึกซึ้งและแยบยล ยากที่จะหาลัทธิปรัชญาใดมาเทียบเคียงได้ในคริสตศตวรรษที่ ๒๐ นี้

ในการศึกษาวิจัยทางมานุษยวิทยานั้น เลวี สเทราส์ ได้ใช้ "โครงสร้างนิยม" เพื่อตอบคำถามชนิด "*How do you play this game?*" นั่นเอง ดังตัวอย่างเช่นคนที่ไม่เคยเห็นหรือเข้าใจการเล่นไพ่มาก่อน ถ้าหากเขาได้มีโอกาสได้เฝ้าสังเกตดูการเล่นไพ่เป็นระยะเวลานานพอสมควรแล้ว บุคคลผู้นั้นจะสามารถเข้าใจกฎเกณฑ์ของการเล่นไพ่ได้ดีในที่สุด และบางครั้งยังอาจจะเสนอแต้มคูใหม่ ๆ เกี่ยวกับการเล่นไพ่ได้อีกด้วย ตามทัศนะของ เลวี—สเทราส์ "โครงสร้างนิยม" จะช่วยให้ผู้ศึกษาสามารถที่จะจัดแบ่งประเภทของพฤติกรรมมนุษย์ออกเป็นหมวดหมู่ได้แบบวิทยาศาสตร์ เช่นเดียวกับการจัดแบ่งประเภทต้นไม้หรือสารเคมี เลวี—สเทราส์ เชื่อว่าโดยลักษณะที่แท้จริงตามธรรมชาติของสรรพสิ่งทั้งหลายในโลกมนุษย์เรานี้ นักศึกษาค้นคว้าอาจจะพบกฎเกณฑ์อันแน่นอน ซึ่งมีระเบียบควบคุมพฤติกรรมของสิ่งที่มีชีวิตแต่ละชนิด ทั้งนี้โดยรวมไปถึงมนุษย์ด้วย แม้ว่าอาจจะมีข้อแตกต่างกันทั้งทางกายภาพและวัฒนธรรม ในส่วนที่ลึกลงไปในธรรมชาติของมนุษย์ เราอาจจะค้นพบแบบ (Models) หรือกฎ (Laws) ที่ควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ทุก ๆ กลุ่มนั้นอย่างแน่นอน

วิธีการศึกษาหรือแนวความคิด "โครงสร้างนิยม" นี้ เลวี–สเทราส์ได้รับอิทธิพลมาจากสำนักความคิดทางภาษาศาสตร์ ซึ่งนำโดยโรมัน จาคอบสัน (Roman Jakobson) นักภาษาศาสตร์ชาวอเมริกัน สำนักความคิดนี้เชื่อว่านักภาษาศาสตร์อาจจะสามารถค้นพบไวยากรณ์ ซึ่งถือกันว่าเป็น "โครงสร้าง" ของภาษาใด ๆ ก็ได้ โดยไม่จำเป็นที่นักภาษาศาสตร์จะต้องพูดภาษาที่ตนศึกษาได้ ทั้งนี้เป็นเพราะนักภาษาศาสตร์แบบ "โครงสร้างนิยม" นี้ มุ่งสนใจกระสวนของรูปแบบของคำมากกว่าหน่วยภาษาแต่ละอันที่สื่อความหมาย และมีความสนใจความสัมพันธ์ของกลุ่มคำต่าง ๆ มากกว่าความเกี่ยวพันที่มีต่อกันระหว่างคำต่อคำ ด้วยความประทับใจใน "โครงสร้างนิยม" ที่ใช้ได้อย่างสัมฤทธิ์ผลในด้านภาษาศาสตร์ เลวี–สเทราส์ จึงได้นำเอาวิชาการศึกษาดังกล่าวมาปรับปรุงให้เหมาะสมกับลักษณะเนื้อหาของวิชามานุษยวิทยา ผลงานของเขาที่แสดงถึงการใช้ "โครงสร้างนิยม" ที่ปรากฏออกมาเป็นข้อเขียนนั้นมีจำนวนมากเกินกว่าที่จะบันทึกได้อย่างครบถ้วน เท่าที่มีการแปลเป็นภาษาอังกฤษแล้วก็มีเรื่อง *Tristes Tropiques*,

Totemism, Structural Anthropology, The Savage Mind, The Scope of Anthropology, The Elementary Structures of Kinship และ *The Raw and the Cooked*

ถึงแม้ว่า เลวี–สเทราส์ จะได้รับความนิยมและยกย่องอย่างมาก ทั้งในวงการมานุษยวิทยาและแขนงวิชาอื่น ๆ ในฐานะนักมานุษยวิทยาผู้ยิ่งใหญ่ของโลกคนหนึ่งก็ตาม เขาก็ยังได้รับการติ การวิจารณ์ ถึงข้อบกพร่องและจุดอ่อนทั้งในด้านผลงานข้อเขียนและในด้านส่วนตัวอยู่มากเช่นกัน คำวิจารณ์ที่พบอยู่เสมอนั้นมักจะเกี่ยวข้องกับลักษณะการใช้ภาษาในงานเขียนของเลวี–สเทราส์ และเกี่ยวกับการขาดประสพการณ์อย่างสมบูรณ์ในงานวิจัยสนาม เกี่ยวกับคำวิจารณ์ดังกล่าว เลวี–สเทราส์ ได้ชี้ให้เห็นว่าข้อเขียนของเขาที่ออกมาเป็นภาษาอังกฤษหรือฝรั่งเศสก็ดี ถือเป็นงานทางวิชาการ ซึ่งมักจะเกี่ยวพันกับหลักทั่วไป หรือทฤษฎีและต้องใช้ศัพท์เทคนิคอยู่มาก ดังนั้นผู้อ่านที่ไม่ได้มีภูมิหลังทางสังคมศาสตร์หรือมนุษยศาสตร์แขนงมานุษยวิทยามาก่อน อาจจะมีความไม่สะดวกที่จะเข้าใจได้ ซึ่งก็เป็นเรื่องธรรมดาไม่ใช่เป็นลักษณะเฉพาะของผลงานของเขา นักวิชาการส่วนมากก็เผชิญกับปัญหานี้แทบทุกคน และตัวเขาเองมีความมุ่งหมายที่จะเสนอผลงานออกมาเพื่อแลกเปลี่ยนทัศนะและความรู้ทางวิชาการกับผู้สนใจในทางมานุษยวิทยาและวิทยาการแขนงที่ใกล้เคียงมากกว่าที่จะให้เป็นข้อเขียนสำหรับผู้อ่านทั่ว ๆ ไป ส่วนในด้านประสพการณ์งานวิจัยสนามนั้น เลวี–สเทราส์เองก็ยอมรับว่าตนเองอาจจะมีประสพการณ์น้อยกว่านักมานุษยวิทยาคนอื่น ๆ อีกหลายท่าน แต่เขาก็พยายามปรับปรุงตัวเองเสมอ แม้บางครั้งข้อเขียนของเขาอาจจะไม่ได้มาจากข้อมูลในการค้นคว้าวิจัยงานสนาม เขาก็ได้อาศัยข้อมูลจากการค้นคว้าวิจัยของนักมานุษยวิทยาและนักวิชาการแขนงอื่น ๆ ที่เขาตรวจสอบเองอย่างแน่ชัดแล้วว่า มีความเหมาะสมถูกต้องใช้ได้ เขาไม่ได้นั่งคิดผันแบบนักวิชาการ "armchair" รุ่นก่อน ๆ บั่จจุบันนี้เลวี–สเทราส์เองก็พยายามแก้ไขจุดอ่อนของความไม่เพียงพอในประสพการณ์งานสนามนี้อยู่เสมอ โดยพยายามแนะนำลูกศิษย์และผู้ร่วมงานให้ได้ใช้เวลาในงานวิจัยสนาม ๑ ปี ทุก ๆ ๓ ปีของการทำงาน ในฐานะที่เป็นนักมานุษยวิทยา

อย่างไรก็ตาม ในบั่จจุบันไม่มีใครที่จะปฏิเสธว่า เลวี–สเทราส์ ได้สร้างความเจริญก้าวหน้าให้แก่วงวิชาการทางมานุษยวิทยาเป็นอันมาก งานของเขาเป็นแบบแผนที่ดีของการกระตุ้นเตือนให้นักวิชาการทั้งหลายไม่ยอมหยุดนิ่งเฉยอยู่กับที่ ให้มีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ ให้รู้จักปรับปรุงแก้ไข "ศาสตร์" ของตนเองให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นอยู่

เสมอ และเป็นตัวอย่างอันดีของความกล้าหาญทางวิชาการที่จะเสนอทฤษฎี และแนวความคิดใหม่ๆ เพื่อรื้อฟื้นทบทวนเนื้อหาวิชาการให้มีความเหมาะสมกับความรู้ใหม่ ๆ แม้ว่าจะต้องเสี่ยงต่อการโจมตีต่อคำวิจารณ์ของนักวิชาการและผู้สนใจที่หัวเก่าอยู่ก็ตาม ดังนั้นจึงนับว่าเป็นการเหมาะสมแล้วที่ เลวี-สเทราส์ จะได้รับการยกย่องว่าเป็น "วีรบุรุษ" ทางวิชามานุษยวิทยา ◎

หนังสืออ้างอิง

Hayes, E. Nelson and Tanya Hayes *Claude Levi-Strauss : The Anthropologist as Hero.* The M.I.T. Press, Combridge, Massachusetts. U.S.A. 1970

Leach, Edmund *Rethinking Anthropology.* London School of Economics. The Athlone Press, New York, U.S.A. 1966

Levi - Strauss. Collins & Co, Ltd. London, England. 1970

Levi - Strauss, Claude — *Structural Anthropology.* Translated by Claire Jacobson and Brooke Grundfest Schoepf, New York, Basic Books. 1963

— *The Savage Mind.*

Weightman, John and Doreen Weightman (Tran.), The University of Chicago Press. Chicago, U.S.A. 1966

— *Conversations with Claude Levi - Strauss.* Jonathan Cape Ltd. 1969

รัฐศาสตร์นิเทศ

วารสารทางวิชาการรัฐศาสตร์ สังคม การเมือง และบทวิจารณ์ ที่น่าสนใจ ฉบับใหม่ว่าด้วย *ปรัชญาการเมือง* ออกในเดือนมิถุนายน ศกนี้ ผู้สนใจจะติดต่อเป็นสมาชิกได้ที่ นายนรนิติ เศรษฐบุตร บรรณาธิการ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

จำหน่ายปลีกเล่มละ ๘ บาท

หนังสือแปลของสภาวิจัยแห่งชาติ

สภาวิจัยแห่งชาติได้จัดแปลหนังสือประเภทสารคดีและวิชาการในสาขาวิชาการต่าง ๆ
หนังสือแปลเหล่านี้จำหน่ายในราคาถูก ทั้งนี้ เพื่อส่งเสริมสติปัญญาและความรู้ของประชาชน

หนังสือแปลที่มีจำหน่ายในขณะนี้

๑. *มิสเตอร์ทอมป์กินส์เรียนลัด* แปลจาก Mr. Tompkins Learns the Facts of Life by George B. Gamow ๕ บาท

๒. *การประยุกต์วิทยาศาสตร์ในการประมงน้ำจืด* แปลจาก The Application of Science to Inland Fisheries by E.D. Le Gren ๕ บาท

๓. *การเลี้ยงดูและอบรมเด็ก* แปลจาก Child Care and Training by Marion L. Faegre & John E. Anderson ๘ บาท

๔. *ตำแหน่งประธานาธิบดีอเมริกัน* แปลจาก The American Presidency by Clinton Rossiter
ประชาธิปไตยสมัยปัจจุบัน แปลจาก Modern Democracy by Carl L. Becker ๖ บาท

๕. *ความจำเริญทางเศรษฐกิจตามลำดับขั้น* แปลจาก The Stages of Economic Growth by W.W. Rostow ๘ บาท

๖. *อัลเบิร์ต ไอน์สไตน์* แปลจาก The Story of Albert Einstein by Miss Gillian Freeman ๕ บาท

๗. *การประยุกต์วิทยาศาสตร์ปรมาณูในการเกษตรและอาหาร* แปลจาก Application of Atomic Science in Agriculture and Food by OEEC. The European Productivity Agency of OEEC. ๕ บาท

๘. *การใช้ปุ๋ยเคมีอย่างมีประสิทธิภาพ* แปลจาก Efficient Use of Fertilizers by Vladimir Ignatieff and Harold J. Page ๘ บาท

๙. *ความรู้ทางนิติศาสตร์ เล่ม ๑* แปลและเรียบเรียงจาก 1. Common Sense in Law by Sir Paul Vinogradoff 2. Introduction to the Study of the Law of the Constitution by Albert Venn Dicey ๒ บาท

๑๐. *คณิตศาสตร์ที่น่าสนใจ* แปลจากเรื่อง Mathematician's Delight by W.W Sawyer ๕ บาท

๑๑. *ปรมาณูในการเกษตร* แปลจากเรื่อง Atoms in Agriculture by Thomas S. Osborne ๒ บาท

๑๒. *วิธีการเดินสายและการคำนวณสายไฟฟ้าสำหรับประชาชน* แปลจากเรื่อง Electric Wiring by Arthur L. Cook ๑๐ บาท

๑๓. *ประชาธิปไตยแอตแลนติก* แปลจากเรื่อง Atlantic Democracy by Charles d' Olivier Farran ๘ บาท

๑๔. *การใช้ปุ๋ยเคมีอย่างมีประสิทธิภาพ ภาค ๒: การใช้ปุ๋ยกับพืชต่าง ๆ* แปลจาก Efficient Use of Fertilizers, Continued by Vladimir Ignatieff and Harold J. Page เป็นเรื่องน่ารู้และน่าสนใจเกี่ยวกับการใช้ปุ๋ยกับพืชต่าง ๆ ตลอดจนประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่จะได้รับจากการใช้ปุ๋ยเคมี ๑๕ บาท

๑๕. *เอกภพ และ ดร. ไอน์สไตน์* แปลจาก The Universe and Dr. Einstein by Lincoln Barnett เป็นหนังสือที่กล่าวถึงเรื่องราวต่าง ๆ ซึ่งเป็นพื้นฐานอันน่าสนใจเกี่ยวกับเอกภพ ๗ บาท

๑๖. *การประกันความมั่นคงทางสังคมในสหรัฐอเมริกา* แปลจาก The Social Security Program in the United States by Charles I. Schottland เป็นหนังสือที่มีข้อคิดเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการบำบัดความเดือดร้อนของประชากรโดยทั่วไป ๑๒ บาท

๑๗. *ขบวนรถดีเซลและไฟฟ้า* แปลจาก Disel and Electic Train by B.K. Cooper หนังสือเรื่องนี้ ได้รวบรวมหลักการขั้นมูลฐานต่าง ๆ เกี่ยวกับเครื่องยนต์ดีเซลและเครื่องมอเตอร์ไฟฟ้า การพัฒนาที่สำคัญต่างๆ ในการเปลี่ยนมาใช้รถจักรดีเซล ๑๑ บาท

ผู้ใดมีความประสงค์จะซื้อ โปรดส่งเช็คไปรษณีย์หรือธนาณัติ สั่งจ่ายในนามของกองโรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี สี่แยกราชวิถี (ซังฮี้) พระนคร หรือที่กองแปลและการต่างประเทศ สำนักงานสภาวิจัยแห่งชาติ ถนนพหลโยธิน บางเขน พระนคร สำหรับผู้ที่ซื้อตั้งแต่ ๒๐ เล่มขึ้นไป จะได้รับส่วนลด ๒๐ %

ส่วนผู้ประสงค์จะซื้อหรือสั่งซื้อหนังสือรายการที่ ๑๔–๑๗ โปรดติดต่อโดยตรงที่ องค์การค้าของคุรุสภา อาคาร ๘ ราชดำเนิน พระนคร หรือที่กองแปลและการต่างประเทศ สำหรับผู้ที่สั่งซื้อตั้งแต่ ๒๐๐–๒,๐๐๐ บาท จะได้รับส่วนลด ๑๕% ตั้งแต่ ๒,๐๐๐–๘,๐๐๐ บาท จะได้รับส่วนลด ๒๐% และตั้งแต่ ๘,๐๐๐ บาทขึ้นไป จะได้รับส่วนลด ๒๕% อนึ่ง อนึ่งผู้ที่ซื้อตั้งแต่ ๓,๐๐๐ บาทขึ้นไป ทางองค์การค้าฯ จะออกค่าหีบห่อและค่าขนส่งให้สำหรับต่างจังหวัด

จาก "เช" ถึงลอเรนซ์แห่งอาเรเบีย

วิทยากร เชียงกูล

ชีวิตและงานอันน่าทึ่งของ เช เกวารา ผู้ถูกสังหารระหว่างพยายามทำการปฏิวัติในโบลิเวียเมื่อสามสิบปีที่ผ่านมานี้ ทำให้นึกย้อนไปถึง ที อี ลอเรนซ์ (T. E. Lawrence) ผู้เคยมีพฤติกรรมใกล้เคียงกัน ในการนำทาง และช่วยเหลือชาวอาหรับต่อสู้ปลดแอกจากจักรวรรดิตุรกี ในสมัยสงครามโลกครั้งที่หนึ่งมาแล้ว

แม้ลอเรนซ์และเชจะเป็นคนต่างยุคต่างสมัย มีที่มาและความบันดาลใจต่างกัน แต่เขาทั้งสองก็มีลักษณะคล้ายกันหลายอย่าง เป็นต้นว่า ต่างก็เป็นคนโรแมนติกและนักผจญภัยผู้มีกำลังใจที่เด็ดเดี่ยวเข็มแข็งพอ ๆ กัน มีความรู้สึกไวต่อเพื่อนมนุษย์และสิ่งรอบตัวเหมือน ๆ กัน และต่างก็ไม่เคยได้เตรียมตัวที่จะมาเป็นผู้นำในการปฏิวัติมาก่อนเลย ขณะที่ลอเรนซ์เป็นเพียงนักโบราณคดีผู้หลงใหลในอารยธรรมดึกดำบรรพ์ เชก็เป็นเพียงนายแพทย์ผู้มีมนุษยธรรมและจินตนาการสูงคนหนึ่งเท่านั้น

อย่างไรก็ตาม ยุคสมัยและสถานการณ์ก็มีส่วนในการสร้างความแตกต่างให้กับชีวิตและงานของคนทั้งสองไม่ใช่น้อย การที่ลอเรนซ์ไปเกิดในอังกฤษสมัยต้นศตวรรษที่ยี่สิบ ขณะที่ความรู้สึกในเรื่องความภักดีต่อชาติยังเข้มแข็ง และความรู้สึกเรื่องสากลนิยม หรือการปฏิวัติโลกยังไม่แพร่หลายนั้น ย่อมเป็นอุปสรรคอันสำคัญในการทำให้ลอเรนซ์มองปัญหาของลัทธิจักรวรรดินิยม ซึ่งอังกฤษเองเป็นผู้มีส่วนด้วยอย่างมากไปไม่ได้ตลอด ดังนั้นแม้ว่าเขาจะมีความรู้สึกอยากจะเข้าช่วยพวกอาหรับสักเพียงใด ความสำนึกต่อหน้าที่ในฐานะ

พลเมืองชาวอังกฤษก็ดูเหมือนจะมีอิทธิพลมากกว่า ความขัดแย้งกันอันนี้มีอยู่ในใจของเขาตลอดเวลา และยิ่งเขาไม่ได้เป็นนักอุดมการณ์ (*Ideologist*) ผู้มีศรัทธาแน่วแน่เหมือนเชคด้วยแล้ว ก็ยิ่งทำให้เขาไม่มีเครื่องมือพอที่จะตัดสินใจในประเด็นหอ

ในบรรดาหนังสือเกี่ยวกับเรื่องราวของลอเรนซ์ ที่มีผู้เขียนกันไว้หลายเล่มนั้น เล่มที่น่าจะเป็นหลักในการศึกษาชีวิตและงานของเขาได้ดีที่สุดคือ *The Seven Pillars of WisdoM* ซึ่งลอเรนซ์เป็นผู้เขียนเอง หนังสือเล่มนี้เป็นการบันทึก

ที อี ลอเรนซ์

ขาดบาดตายนั้นได้ หลายคนจึงมีความเห็นว่าลอเรนซ์เป็นคนลวงโลก มากกว่าที่จะเป็นวีรบุรุษ (หลอกพวกอาหรับให้ทำสงครามกับตุรกีเป็นการช่วยสัมพันธมิตร เพื่อที่อังกฤษจะได้เข้ามาตักตวงผลประโยชน์ภายหลัง) การกล่าวหาเช่นนี้คงไม่ใช่เรื่องที่แปลกอะไรนัก เมื่อคำนึงถึงว่าแม้แต่เช ผู้มีเรื่องราวลึกลับสับสนน้อยกว่า และมีปรัชญาที่สามารถอธิบายได้ชัดกว่า ก็ยังถูกหาว่าเป็นศาสดาปลอมอยู่เหมือนกัน

ประวัติการเข้าไปมีส่วนพัวพันในการปฏิวัติของชาวอาหรับของลอเรนซ์ ตั้งแต่ต้นจนกระทั่งประสบความสำเร็จ จากงานชิ้นนี้เองที่ทำให้เรามองเห็นความจริงใจของเขา ไม่ว่าจะในการบรรยายเหตุการณ์ ความรู้สึก ตลอดจนการวิเคราะห์ตัวเองและคนอื่น ๆ อย่างตรงไปตรงมา (หนังสือเล่มนี้พิมพ์เผยแพร่ตั้งแต่เขายังมีชีวิตอยู่) และในคำนำซึ่งเขาเขียนบอกไว้ว่า ยังมีผู้นำและนักรบผู้ว้าเหว่คนอื่นๆอีกมากมายซึ่งเขาอาจจะวาดภาพไว้อย่างไม่ยุติธรรมนัก โดยเฉพาะผู้มีส่วนในการ

ปฏิวัติที่ไม่มีชื่อปรากฏอยู่ด้วยแล้ว คงยิ่งเป็นการไม่ยุติธรรมยิ่งขึ้นไปอีก จนกว่าพวกเขาแต่ละคนจะได้เขียนบันทึกของตัวเองขึ้นมานั่นแหละ (เขาก็มักจะกล่าวเตือนให้ระลึกถึงนักปฏิวัติคนอื่น ๆ ที่ไม่เป็นที่รู้จักในทำนองเดียวกัน)

ถึงแม้ว่าลอเรนซ์จะไม่ได้เชื่อนักว่าอังกฤษจะทำตามสัญญาที่ว่าถ้าพวกอาหรับช่วยฝ่ายสัมพันธมิตรรบกับตุรกีแล้ว อาหรับจะมีสิทธิปกครองตัวเองเต็มที่ แต่ลอเรนซ์ก็ไม่เคยได้ล่วงรู้ถึงข้อตกลงลับๆของฝ่ายสัมพันธมิตรมาก่อน (Sykes–Picot Treaty ซึ่งกำหนดว่าหลังจากทำสงครามชนะแล้ว ฝรั่งเศสจะได้ครอบครองซีเรีย เลบานอน ไม่โดยทางตรงก็ทางอ้อม ขณะที่อังกฤษจะได้รับส่วนที่เป็นทรานส์จอร์แดน อิรัค ปาเลสไตน์เหนือ) จนกระทั่งเขาได้ถลำตัวเข้าไปมากจนไม่อาจที่จะหยุดยั้งหรือถอนตัวได้แล้ว เขาเขียนถึงความรู้สึกตอนนี้ไว้อย่างซื่อๆ ว่า ถ้าเขาเป็นผู้นำที่มีเกียรติยศเขาก็คงบอกพวกนั้นให้กลับบ้านไป และไม่ปล่อยให้พวกเขาต้องมาเสี่ยงชีวิตเพื่อสิ่งเหล่านี้ แต่การลุกขึ้นต่อสู้โดยชาวอาหรับเองเป็นกุญแจสำคัญสำหรับการเอาชนะสงครามทางด้านตะวันออก ดังนั้นเขาจึงยืนยันว่าอังกฤษจะรักษาสัญญา การทำเช่นนี้ทำให้พวกอาหรับปฏิบัติงานต่อไปด้วยดี แต่กลับทำให้ตัวเขาเองรู้สึกละอายและขมขื่น

อย่างไรก็ตาม ลอเรนซ์ก็คงไม่ได้ทำงานของเขาไปโดยคำนึงถึงประโยชน์ของอังกฤษแต่ฝ่ายเดียว และก็คงไม่ได้ทำไปเพียงเพื่อสนองความใฝ่ฝันของตัวในการที่จะได้นำชาวอาหรับขับไล่พวกตุรกีขึ้นไปถึงเมืองดามัสกัส (ซึ่งเขาฝันที่จะเป็นเมืองหลวงของอาณาจักรอาหรับ) โดยไม่ได้คำนึงถึงชีวิตไพร่พลชาวอาหรับแต่อย่างไร เขาตระหนักมาตั้งแต่ต้นว่า การปฏิวัติที่แท้จริงต้องเป็นการปฏิวัติโดยฝีมือของชาวอาหรับ และต้องแสดงให้คนอื่นได้ยอมรับด้วย เขาเคยเตือนเจ้าชายไฟซาล ผู้นำชาวอาหรับมาตั้งแต่แรกที่พบกันว่าเสรีภาพเป็นสิ่งที่จะต้องต่อสู้เพื่อให้ได้มา ไม่ใช่สิ่งที่จะให้กันได้ ยิ่งเกี่ยวกับชีวิตของผู้คนด้วยแล้วเขายิ่งคำนึงเสียมากกว่านักการทหารใด ๆ ทั้งสิ้น เพราะเขาตระหนักดีว่า

"นักปฏิวัติของเราไม่ใช่วัตถุเหมือนกับพวกทหาร แต่เป็นเพื่อนของเรา ผู้ไว้ใจในการนำของเรา เราไม่ได้เป็นผู้บังคับบัญชาของเขาโดยเชื้อชาติ แต่เป็นโดยการเชิญชวน คนของเราเป็นผู้ที่อาสามา เป็นบุคคลเป็นคนในท้องถิ่น เป็นญาติพี่น้องกัน ดังนั้นการตายของแต่ละคนจึงย่อมนำความโศกเศร้ามาสู่คนในกองทัพอีกหลาย ๆ คน"

ด้วยสปีริตของนักปฏิวัตินี้เอง ทำให้ลอเรนซ์ดำเนินงานสงครามปฏิวัติของเขา โดยคำนึงถึงเหตุผลทางการเมืองควบคู่ไปกับเหตุผลทางทหารอยู่ตลอดเวลา ถึงแม้ว่าจะเป็นการยากที่จะทำให้ชาวอาหรับ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวทะเลทรายอยู่กระจัดกระจายอย่างเป็นอิสระมาแต่ไหนแต่ไร สามารถเข้าใจถึงจุดมุ่งของการทำสงครามกู้ชาติได้ ลอเรนซ์ก็ไม่เคยละเลย ที่จะเปิดช่องทางให้ผู้นำชาวอาหรับมีส่วนเข้าใจและตัดสินใจในการปฏิวัติ

ด้วยเสมอ และเขาเองก็ทำตัวเป็นผู้รักษาผลประโยชน์ และฐานะทางการเมืองของพวกอาหรับไว้อย่างเข้มแข็งเท่าที่เขาเห็นว่าจะไม่ขัดกับเหตุผลทางทหารจนเกินไป ด้วยเหตุนี้เองผู้นำอาหรับคนสำคัญ ๆ จึงให้ความไว้วางใจเขาตลอดมา แม้ว่าจะมีความพยายามในการปล่อยข่าวจากฝ่ายตุรกีและพวกอาหรับบางกลุ่ม เพื่อให้เกิดการแตกแยกระหว่างกองทัพอาหรับกับสัมพันธมิตรก็ตาม เมื่อสงครามปฏิวัติสิ้นสุดลง ลอเรนซ์จึงยังคงช่วยพวกอาหรับต่อสู้ทางด้านการเมืองต่อไป จนบางครั้งก็ถูกวิจารณ์ว่า เขาเป็นคนอังกฤษหรือคนอาหรับกันแน่ อย่างไรก็ดี เสียงของนักการเมืองโดยเฉพาะฝรั่งเศสมีอิทธิพลกว่า ลอเรนซ์จึงได้รับความผิดหวังและโกรธแค้นมาก แต่เขาก็ไม่อยู่ในฐานะที่จะทำอะไรได้เสียแล้ว แม้ว่าทางประเทศของเขาเองผู้คนจะเริ่มให้ความยกย่องนับถือเสนอให้เหรียญตรา ตำแหน่งงานใหญ่โต แต่ก็ไม่มีใครรับฟังข้อเสนอซึ่งจะเป็นการขัดผลประโยชน์ของประเทศชาติ ลอเรนซ์ได้ปฏิเสธทุกสิ่งทุกอย่างที่มีผู้เสนอเพื่อเป็นการให้รางวัลเขา และหลบหนีผู้คน ปลอมตัวไปเป็นพลทหารธรรมดา เพื่อที่จะหลีกเลี่ยงจากความรับผิดชอบใด ๆ สงครามและผลของมันในอาเรเบีย ไม่เพียงแต่จะบั่นทอนพละกำลังของเขาไปเท่านั้น แต่ยังดูดซึมเอาพลังใจที่เคยกร้าวแกร่งและฉับไวในการตัดสินแก้ปัญหาไปจนเกือบหมดสิ้นอีกด้วย ชีวิตของเขาปราศจากความหมายอีกต่อไป ทุกสิ่งทุกอย่างเหมือนเป็นสิ่งลวง

ในบี่สุดท้ายของชีวิต เขาเขียนถึงเพื่อนคนหนึ่งว่าดังนี้

"*คุณสงสัยว่าผมกำลังทำอะไรอยู่นะหรือว่าที่จริงแล้ว ผมก็กำลังสงสัยอย่างเดียวกับคุณอยู่เหมือนกัน วันดูเหมือนจะเริ่มต้นขึ้น พระอาทิตย์ส่องแสง กลางคืนตามมา เสร็จแล้วผมก็เข้านอน สิ่งที่ผมได้ทำลงไป สิ่งที่ผมกำลังทำอยู่ และสิ่งที่ผมจะทำไป ทำความฉงนฉงายและประหลาดใจให้กับผมไปหมด คุณเคยเห็นใบไม้ที่หล่นมาจากต้นในฤดูใบไม้ร่วงและรู้สึกฉงนฉงายอย่างจริงจังบ้างไหมล่ะ นั่นแหละความรู้สึกของผมละ*"

วันหนึ่งเขาขี่รถมอเตอร์ไซค์ออกไปด้วยความเร็ว (นั่นเป็นทางหลบหนีจากความจริงของโลกอันหนึ่งที่เขาค้นพบ) และรถไปพลิกคว่ำ เขานอนไม่ได้สติอยู่หลายวัน ก่อนที่จะตายไปในที่สุด

เขาได้ทิ้งอะไรไว้ให้เราบ้าง นอกจากนิยายจากอาเรเบีย หนังสือบันทึกสงครามปฏิวัติ และความสัมพันธ์ของผู้คนและธรรมชาติที่ยิ่งใหญ่เล่มนั้น การนำยุทธวิธีสงครามกองโจรมาปรับปรุงใช้อย่างมีประสิทธิภาพนั้นอย่างหนึ่งละ แล้วสำหรับโลกอาหรับเล่า ถ้าไม่นับการสนับสนุนให้เจ้าชายไฟซาลได้ขึ้นครองอิรัคในตอนหลัง เราก็ยังอาจที่จะนับเอาการสร้างความตื่นตัวทางการเมืองให้กับชาวทะเลทรายผู้ยิ่งใหญ่ แต่ไม่เคยมีภูมิต้านทานลัทธิจักรวรรดินิยมเพียงพอเหล่านั้นได้ด้วยไม่ใช่หรือ ◎

คำว่าซ้าย และขวา ถูกนำมาใช้ในภาษาของการเมืองจนกลายเป็นสารัตถส่วนหนึ่งของการเมืองและประวัติศาสตร์ทั้งในระดับประชานิยมและระดับวิชาการ คำว่าซ้ายนั้นเป็นผลิตผลของการปฏิวัติฝรั่งเศส ซึ่งต่อมาก็ได้กลายเป็นวิธีดำเนินการที่นิยมกันในรัฐสภาต่าง ๆ ของยุโรป โดยฝ่ายต่อต้านระบบที่เป็นอยู่ (radicals) จะนั่งอยู่ทางข้างซ้ายมือของประธานสภา ส่วนฝ่ายอนุรักษ์นิยม (conservative) จะนั่งอยู่ทางขวามือ การแบ่งแยกออกเป็นเชิงขั้วตรงกันข้ามเช่นนี้ตั้งแต่อดีตจนปัจจุบันส่อให้เห็นถึงข้อแตกต่างในขั้นพื้นฐานของสังคมในเรื่องของอุดมการณ์ ท่าทีตลอดจนนโยบาย *

แม้ปัจจุบันคนทั่วไปก็ยังคงนำคำว่าซ้ายมาใช้อย่างผิดพลาดโดยมิได้พยายามแปลความหมายของซ้ายเสียก่อนหรือมิฉะนั้นก็ยอมรับความหมายของซ้ายซึ่งฝ่ายอนุรักษ์นิยมได้ให้ไว้ ทุกวันนี้เมื่อมีการกล่าวถึงคำว่าซ้าย ไม่ว่าจะเป็น "ซ้ายใหม่" หรือ "ซ้ายเก่า" ผู้ที่เขียนบทความหรือจะกล่าวด้วยวาจาเกี่ยวกับคำนี้ก็มักจะพิจารณาจากวิธีการกระทำแทนนโยบายหรือโครงการ เน้นถึงหนทาง (means) โดยไม่คำนึงถึงจุดหมายปลายทาง (ends) ความสับสนเกี่ยวกับวิธีการกับวัตถุประสงค์บั้นปลายดังนี้ ย่อมก่อให้เกิดปัญหามากยิ่งขึ้นและเป็นเหตุให้ทั่วไปเข้าใจความหมายของคำว่าซ้ายผิดได้ นอกจากนี้ส่วนมากก็ยังเข้าใจกันว่า พวกที่นิยมซ้ายนั้นต้องเป็นพวกกรรมกรหรือมิฉะนั้นก็ชนชั้นในระดับต่ำของสังคมที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต้อยกว่าชนชั้นอื่นหรือเรียกกันในภาษามาร์กซิสว่าพวกกรรมาชีพ(proletariat) มิใช่พวกชนชั้นกลาง (bourgeois) หรือนายทุน (capitalists)

* David Caute "*The Left in Europe*" (World University Library 1966) p. 2

ใครเป็นซ้าย ?

สุระพงษ์ ชัยนาม

ลัทธิต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นอนาคิสม์ คอมมิวนิสม์ หรือสังคมนิยม พวกนิยมในลัทธิเหล่านี้ต่างก็ถือว่าตนเป็นซ้าย แม้กระนั้นพวกฝ่ายซ้ายด้วยกันก็ไม่มีความเห็นตรงกันในเรื่องเกี่ยวกับนโยบายและวิธีการที่จะนำไปสู่เป้าหมายปลายทาง อย่างไรก็ดี ก็ได้ชื่อว่าฝ่ายซ้ายย่อมจะมีอุดมคติที่จะยึดร่วมกัน ซึ่งวัตถุประสงค์ของผู้เขียนก็คือต้องการพยายามที่จะแยกข้อแตกต่างในสาระสำคัญระหว่างฝ่ายที่เรียกกันว่าซ้ายกับฝ่ายที่เรียกว่าขวา โดยจะขอละเว้นไม่กล่าวถึงข้อแตกต่างปลีกย่อยในหมู่พวกฝ่ายซ้ายด้วยกัน ทั้งนี้เพื่อให้ผู้อ่านจักสามารถพิจารณาเห็นข้อแตกต่างระหว่างฝ่ายขวากับฝ่ายซ้าย*ในทางวิชาการ*ได้ชัดแจ้งยิ่งขึ้น โดยจะขจัดความเข้าใจผิดในเรื่องต่างๆ ของคำว่า 'ซ้าย' เสีย*ก่อน*เป็นประการแรก

โดยทั่วไปแล้วมักจะเข้าใจกันว่าคำว่าซ้าย (ในประเทศตะวันตก) ย่อมหมายถึงความก้าวหน้า ท่าทีที่มีความศรัทธาและเชื่อมั่นในวิทยาศาสตร์ เหตุผลของมนุษย์ที่รักเสรีภาพความเสมอภาค เห็นใจผู้ที่ถูกกดขี่ เกลียดชังลัทธิดูถูกผิว รักความสงบ ต่อต้านอำนาจ และอื่นๆ เป็นต้น เราจะเห็นได้ว่า สิ่งเหล่านี้เป็นคุณสมบัติมิใช่แต่เฉพาะของฝ่ายซ้ายเท่านั้น เพราะฝ่ายขวาก็มีคุณสมบัตินี้อยู่ด้วย อีกประการหนึ่งคำต่างๆ ดังกล่าวเป็นคำพูดที่ใช้กันในระบอบประชาธิปไตย เพราะฉะนั้นย่อมจะมีความยืดหยุ่นอยู่มาก และจะทำหน้าที่รับใช้ให้แก่ทั้งสองฝ่าย ซึ่งจะนำมาอ้างได้ทุกเมื่อตามความจำเป็นของเหตุการณ์ ดังนั้นจึงถือว่าเป็นสิ่งที่ไม่เที่ยงแท้ตายตัว (ephemeral) บั่จจุบันคำว่าเสรีภาพ ภราดรภาพ อิสรภาพ เสมอภาค ถูกนำมาใช้อย่างแบบทั้งๆ ขว้าง ๆ จนกลายเป็น cliché หรือคำที่กล่าวซ้ำๆ ซากๆ ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่าถึงแม้ฝ่ายซ้ายจะมองดูโลกในแง่ดี แต่ก็มิใช่จะเชื่อแบบเอาหัว

ชนฝ่าว่าทุกสิ่งทุกอย่างจะราบรื่นโดยที่มนุษย์มิต้องใช้ความพยายามแต่อย่างใด นอกจากนั้น บุคคลที่มีความสามารถ มีเหตุมีผล ก็มิใช่จะจำกัดอยู่แต่เฉพาะพวกฝ่ายซ้าย ผลงานทางวรรณคดีด้านต่างๆ ในประวัติศาสตร์ที่ยอดเยี่ยมก็มีที่เป็นของฝ่ายขวาอาทิ เช่น งานของ เฮเกล เบิร์ค ดอสโตเยฟสก้ และอีกหลายคน ส่วนเรื่องของความรักเสรีภาพนั้น ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายขวาหรือซ้ายต่างก็มีสิทธิที่จะพูดอย่างเต็มปากได้ว่า ตนรักและเชิดชูเสรีภาพของมนุษย์ หากแต่มโนภาพหรือความคิดเท่านั้นที่แตกต่างกัน สำหรับเรื่องของความเสมอภาคนั้น เป็นเรื่องค่อนข้างจะพิจารณาได้ยาก ทั้งนี้เนื่องจากแม้แต่ในหมู่นักคิด นักทฤษฎีการเมืองของฝ่ายซ้ายด้วยกันก็ยังมีความเห็นไม่ไคร่ตรงกันนัก บางคน เช่น กราซซัส บาเบิฟ (Gracchus Babeuf) กล่าวว่ามนุษย์ทุกคนมีความเสมอภาพกันในทุกด้าน ยกเว้นด้านวัยและเพศเท่านั้น ส่วนม๊ารก์ซนั้นมีความคิดว่ามนุษย์ไม่มีความเสมอภาพในความสามารถด้านผลิต นักทฤษฎีคนอื่นๆ ก็เน้นถึงด้านกำลังปัญญา ความต้องการ (needs) บากูนินและพรูดองตั้งข้อถามว่าใครจะเป็นผู้ชี้ขาดได้ว่ามนุษย์คนไหนมีความจำเป็นต้องการเพียงใด ความเห็นอีกประการหนึ่งเป็นความเห็นใจที่ฝ่ายซ้ายมีต่อพวกที่ถูกเอารัดเอาเปรียบต่าง ๆ ซึ่งตามความเห็นของ พี. จอห์นสัน ได้กล่าวไว้ว่า "ในส่วนที่เกี่ยวกับอารมณ์นั้นมีอยู่สองอย่างที่จะสามารถผลักดันมนุษย์ให้เข้าไปพัวพันกับการเมืองได้คือความรักอำนาจหรือไม่ก็ความสามารถที่จะโกรธเคืองได้ ซึ่งประการแรกจะผลักดันมนุษย์ไปสู่ฝ่ายขวาและประการหลังจะผลักดันไปสู่ฝ่ายซ้าย"[๒] จริงอยู่ถึงแม้ฝ่ายซ้ายมีความยึดมั่นที่จะลบล้างการเอารัดเอาเปรียบระหว่างมนุษย์ต่อมนุษย์ด้วยกัน แต่ในทางปฏิบัติฝ่ายซ้ายตระหนักดีถึงความเป็นจริงทางการเมือง ซึ่งต้องมีอำนาจมาพัวพันอยู่ด้วย ดังนั้น ด้วยความรักที่มีต่ออำนาจ ทั้งความรู้สึกที่ต้องการเปลี่ยนสภาพสังคมเพราะมีความโกรธแค้นรวมกัน จึงมีบุคคลอย่างไรเบสบีแอร์ เลนิน และ เออเนส บีวิน (Ernest Bevin) เกิดขึ้น และปัญหาก็อยู่ที่ว่าความรู้สึกไม่พอใจต่อความอยุติธรรมของสังคมนั้นมีแต่เฉพาะกับบุคคลในหมู่ฝ่ายซ้ายเท่านั้นหรือประวัติศาสตร์ย่อมเป็นพยานได้ว่านักปฏิรูปสังคมและรัฐบุรุษต่าง ๆ ซึ่งได้ออกกฎหมายโดยมุ่งช่วยเหลือคนจนมิใช่แต่จะมีจำเพาะบุคคลของฝ่ายซ้าย ผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็นฝ่ายปฏิกิริยา เช่น บิสมาร์คของเยอรมัน ก็ได้เป็นผู้ริเริ่มให้มีรัฐสวัสดิการ ดิสราลีและแกดสโตนของอังกฤษก็มีความกระตือรือร้นในเรื่องการให้สวัสดิการแก่สังคม และที่กล่าวว่าฝ่ายซ้ายเท่านั้นที่เป็นฝ่ายต่อต้านอาญาสิทธิ (authority) ที่มีอยู่ ก็ด้วย

๒ *Ibid* p. 26

ข้อเท็จจริงมีอยู่ว่าอำนาจเหล่านี้ส่วนมากมักจะอยู่ในคำสั่งของฝ่ายขวา มิใช่เป็นคุณลักษณะเฉพาะของฝ่ายซ้าย

นอกจากที่ได้กล่าวมาข้างต้นก็ยังมีข้อสมมติฐานทางสังคมศาสตร์ที่ค่อนข้างจะไร้เหตุผลของนักสังคมศาสตร์ในสหรัฐฯหลายคน เช่น Robert M. MacIver, W.G. Runcimen และ Martin Lipset ต่างให้ความเห็นว่าฝ่ายขวานั้นเป็นฝ่ายที่เข้าข้างผลประโยชน์ของชนชั้นสูงในสังคม ส่วนฝ่ายซ้ายนั้นจะสนับสนุนผลประโยชน์ของชนชั้นที่ฐานะทางเศรษฐกิจด้อยที่สุดของสังคม ส่วนฝ่ายกลางนั้นจะเป็นของชนชั้นระดับกลางของสังคม[๓] และว่าข้อแตกต่างด้านสังคมระหว่างซ้ายกับขวาในขั้นพื้นฐาน คือข้อถกเถียงระหว่างคนจนกับคนรวยนั่นเอง ด้วยวิธีการเข้าหาปัญหาโดยอาศัยมูลฐานเช่นนี้ ทำให้ Martin Lipset ให้ทัศนะเกี่ยวกับกระบวนการทางการเมืองสนับสนุนประธานาธิบดี จวน เปรอง แห่งอาเจนตินา (ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากกรรมกรและชาวนาที่ไม่มีนาของตนเองและเป็นกระบวนการที่จะต่อต้านพวกเจ้าของที่ดินและนักอุตสาหกรรมทั่วไป แต่ในขณะเดียวกันก็เป็นกระบวนการชาตินิยม ยึดมั่นในลัทธิทหาร โดยทั่วไปมีลักษณะเป็นระบอบฟาสซิสต์) ว่า "หากถือได้ว่าลัทธิเปรองเป็นลักษณะอย่างหนึ่งของลัทธิฟาสซิสต์ ก็เรียกได้ว่าเป็นลัทธิฟาสซิสต์ของฝ่ายซ้าย เพราะมีฐานจากระดับชั้นของสังคม ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าลัทธินิยมเปรองเป็นลัทธินิยมฝ่ายขวาของฝ่ายซ้าย (rightism of the left) เมื่อเปรียบเทียบกับรัฐบาลของ Salazar แห่งปอตุเกส ซึ่งเป็นลัทธินิยมฝ่ายขวาของฝ่ายขวา (rightism of the right) เพราะได้รับการสนับสนุนจากชนชั้นมั่งมีของสังคม[๔] ซึ่งความจริงแล้วทั้งสองรัฐบาลนั้นเป็นแบบระบอบฟาสซิสต์ หากแต่ได้รับการสนับสนุนจากชนชั้นต่างกันของสังคมเท่านั้น

ปัจจุบันความสับสนเกี่ยวกับคำว่า *ซ้าย ขวา* ยิ่งมีมากขึ้น เพราะนอกจากจะมีคำว่า *กลาง* เพิ่มขึ้นอีกแล้วก็ยังมีปัญหาข้อแตกแยกกันในหมู่พวกที่อ้างว่าเป็นฝ่ายซ้าย ฝ่ายขวา และศัพท์ทางการเมืองเหล่านี้ นอกจากจะมีความหละหลวมในตัวของมันเอง ยังถูกนำมาใช้อย่างปล่อยประละเลยจนไม่เป็นที่แน่ชัดว่าอะไรคือซ้าย อะไรคือขวา เพราะการกระทำและนโยบายของฝ่ายซ้ายจะมีลักษณะเป็นขวา เช่นเดียวกับการกระทำและนโยบายของฝ่ายขวาอาจมีลักษณะคล้ายคลึงกับของฝ่ายซ้ายก็ได้ตามแต่ฝ่ายใดจะเห็นชอบในการดัดแปลงนโยบายของตนให้เข้ากับสภาพการณ์และความจำเป็นทางการเมือง ตลอดจนมีการพิจารณาจากชนชั้นของสังคมว่าคนจนเท่านั้นที่จะสนับสนุนพรรคการเมืองฝ่ายซ้าย ซึ่งการแบ่ง

---

๓ Seymor Martin Lipset, "*Political Man*" (Anchor Book) p. 232

๔ *Ibid* p. 176

แยกชนชั้นของสังคมให้มีลักษณะตายตัวโดยพละการเช่นนี้ ย่อมเป็นการส่งเสริมให้ความสับสนวุ่นวายระหว่างคำว่าซ้าย ขวา ปราศจากความหมาย

David Caute นักเขียนฝรั่งเศส ได้ช่วยคลี่คลายความสับสนเกี่ยวกับเรื่องนี้ โดยชี้แจงให้เห็นว่า ความสับสนของนักสังคมศาสตร์มีอยู่เพราะเขาเหล่านั้นมองเห็นคำถามเป็นคำตอบไป พร้อมกับชักตัวอย่างให้เห็นว่าในปี ค.ศ. ๑๙๕๑ มีพวกกรรมกรได้ไปลงคะแนนออกเสียงสนับสนุนพรรค RPF ซึ่งเป็นพรรคการเมืองสนับสนุนนายพล เดอโกล มากกว่าที่จะลงคะแนนสนับสนุนพรรคสังคมนิยม ทั้งนี้จะหมายความว่า พรรคRPF นั้นเป็นพรรคที่สามารถเป็นตัวแทนของชนชั้นกรรมาชีพมากกว่าพรรคสังคมนิยมหรือเพราะได้รับเสียงสนับสนุนมากกว่า ถ้าเป็นเช่นนี้จริงก็ย่อมจำเป็นที่ต้องกล่าวต่อไปว่าพรรค RPF นั้นเป็นพรรคที่มีลักษณะเป็นซ้ายมากกว่าพรรคสังคมนิยมเป็นแน่ แต่สามัญสำนึกไม่อาจทำให้เรายอมรับเหตุผลดังกล่าวได้ เพราะพรรคคอมมิวนิสต์เองซึ่งได้รับเสียงสนับสนุนมากที่สุดจากชนชั้นกรรมาชีพยังมีนโยบายที่คล้ายคลึงกับพรรคสังคมนิยมมากกว่าพรรค RPF เสียอีก Caute ได้เสริมต่อไปว่า ตรงกันข้ามหากยอมรับว่าพรรคสังคมนิยมมีลักษณะที่เป็นซ้ายมากกว่าพรรค RPF ฉะนั้น การวิเคราะห์ก็ย่อมขึ้นอยู่กับการเปรียบเทียบนโยบายของทั้งสองพรรคที่มีต่อชนชั้นกรรมาชีพ ไม่ใช่ผลของการเลือกตั้ง[๕] เพราะฉะนั้น จึงสรุปได้ว่า พรรคใดจะเป็นซ้ายหรือขวานั้น มิใช่อยู่ที่เสียงสนับสนุนจากชนชั้นใดโดยเฉพาะ หากแต่ขึ้นอยู่กับอุดมคติวิทยาและนโยบายต่าง ๆ ของพรรค เพราะความคิดเห็นของชนชั้นต่าง ๆ นั้นมิใช่ตายตัว หรืออีกนัยหนึ่งลัทธิสังคมนิยมและลัทธิคอมมิวนิสต์เท่านั้นที่เป็นซ้าย มิใช่ชนชั้นที่สนับสนุน เช่นเดียวกับลัทธิฟาสซิสต์ ลัทธินาซีหรือลัทธินิยมกษัตริย์เท่านั้นที่เป็นอนุรักษ์นิยม ปฏิกิริยา หรือขวา เพราะคนไม่ว่าจะอยู่ในระดับใดของสังคม ย่อมจะสามารถสนับสนุนฝ่ายใดได้ทุกเมื่อ ตามแต่สภาพสิ่งแวดล้อม สถานการณ์ ความจำเป็นและความต้องการทางส่วนตัวและทางการเมือง

ความสับสนประการสุดท้ายเป็นของนักประวัติศาสตร์ซึ่งมีหลายคนที่มีความเห็นว่า ฝ่ายซ้ายนั้นคือพวกที่ต่อต้านสถานการณ์หรือระบบที่มีอยู่หรือสถานะดงเดิม (status quo) จึงเรียกว่าเป็นฝ่ายขบวนการ (movement) เปลี่ยนแปลง ซึ่งตรงข้ามกับพวกฝ่ายขวา ที่ต้องการจะรักษาระบบเก่าที่มีอยู่แล้ว (contemporary status quo) แต่สภาพที่มีอยู่ ไม่ว่ามองในแง่ของอุดมคติหรือตามความเป็นจริงจะมีรูปลักษณะที่ตายตัวมิได้

๕ David Caute, "*The Left in Europe*" (World University Library 1966) p. 23

เพราะโดยทั่วไปข้อแตกต่างระหว่างฝ่ายปฏิกิริยากับฝ่ายอนุรักษ์นิยม คือฝ่ายแรกมีความจงรักภักดีต่อสถานะคงเดิมก่อนบั่จจุบัน (previous status quo) ส่วนฝ่ายหลังมีต่อสถานะคงเดิมที่มีอยู่ในบั่จจุบัน (contemporary status quo) พูดง่ายๆ คือฝ่ายอนุรักษ์นิยมและฝ่ายปฏิกิริยา ไม่สามารถตกลงกันได้ว่า สถานะคงเดิมแบบไหนถึงจะถือว่าเลิศที่สุด (ideal status quo) ฉะนั้นการที่มีการต่อต้านอำนาจที่มีอยู่หรือสถานะคงเดิมที่มีอยู่ เพราะต้องการนำสถานะคงเดิมก่อนบั่จจุบันนั้นกลับมา มิใช่เป็นความต้องการให้สังคมก้าวหน้าและไม่ถือว่าเป็นการก้าวหน้า (progress) แต่จะเป็นเพียงขบวนการเปลี่ยนแปลงเท่านั้น (movement) อาทิ เช่น ฝ่ายนิยมลัทธิฟาสซิสต์ต่อต้านระบอบประชาธิปไตย (ซึ่งในขณะนั้นถือว่าเป็นสถานะคงเดิมที่มีอยู่) มิใช่หมายความว่าฝ่ายฟาสซิสต์เป็นฝ่ายซ้ายเพราะต่อต้านสถานะคงเดิมที่มีอยู่ เพราะระบอบฟาสซิสต์อยู่ในข่ายของฝ่ายขวา (แต่ฝ่ายขวา เช่น พวกนิยมกษัตริย์ พวกปฏิกิริยาเกลียดลัทธิฟาสซิสต์) ลัทธิฟาสซิสต์ที่ต่อต้านสถานะเดิมนั้น เป็นเพียงขบวนการเท่านั้น เช่นเดียวกับการที่พวกรัสเซียขาวที่สนับสนุนพระเจ้าซาร์ต่อต้านเลนิน ก็มิได้หมายความว่าฝ่ายรัสเซียขาวมีความเป็นซ้ายมากกว่าเลนิน เพราะต่อต้าน status quo ที่มีอยู่ในขณะนั้น เพราะฉะนั้นเราจำต้องทำความเข้าใจในข้อแตกต่างระหว่างขบวนการ (movement) กับความก้าวหน้า (progress) ถ้าต่อต้าน status quo หรือสถานะคงเดิมที่มีอยู่ เพื่อให้กลับไปสู่สถานะเดิมก่อนบั่จจุบันนั้น ก็มิใช่เป็นอุดมคติของฝ่ายซ้าย แต่การต่อต้าน status quo ของฝ่ายซ้ายนั้นก็เพื่อนำไปสู่ระบบใหม่อย่างสมบูรณ์ มิใช่เพียงแต่ในนามเท่านั้น

ความสับสนประการสุดท้ายที่ควรนำมาคลี่คลาย คือความคิดที่ไม่ว่าสามัญชนทั่วไปและนักวิชาการบางคน ยังคงยึดหลักของวิธีการ (means) ที่นำมาปฏิบัติในการระบุว่าเป็นวิธีการของฝ่ายซ้ายหรือไม่ ซึ่งตามหลักการนั้น หากวิธีการที่นำมาปฏิบัติยิ่งมีลักษณะรุนแรงเท่าใดก็ยิ่งหมายความว่ากลุ่มที่นำมาปฏิบัติมีลักษณะความเป็นซ้ายมากยิ่งขึ้นเท่านั้น ตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ความคิดดังนี้ย่อมปราศจากเหตุผลทั้งสิ้น เพราะหากฝ่ายซ้ายจะแตกต่างกับฝ่ายขวาก็ตรงที่นโยบายและโครงการ ฉันใดก็ฉันนั้น ความผิดแผกระหว่าง "ซ้ายที่รุนแรง" (extreme left) กับ "ซ้ายที่ไม่รุนแรง" (mederate left) ย่อมอยู่ที่นโยบาย มิใช่การกระทำหรือวิธีการที่นำมาใช้ มีเหตุผลหลายประการที่ว่าทำไม "ฝ่ายขวาที่รุนแรง" กับ "ซ้ายที่รุนแรง" มักจะใช้วิธีการที่รุนแรงบ่อยครั้ง แต่ทั้งนี้หาใช่ว่าจะมีลักษณะเอียงเป็นสุดสายปลายทางของคำว่าซ้าย หรืออีกนัยหนึ่งวิธีการที่จะนำมาใช้นั้น มิใช่เป็นสิ่ง

กำหนดขั้น (degree) ของความเป็นซ้าย ตรงกันข้าม วิธีการที่รุนแรงต่างๆ เหล่านี้เป็นผลิตผลพลอยได้ (by – products) ของลัทธิรุนแรงมากกว่าที่จะเป็นมูลฐานของความหมายของคำว่าซ้าย

นอกเหนือไปจากความสับสนที่มีอยู่กับคำว่าซ้ายและขวา ซึ่งเป็นศัพท์ที่ค่อนข้างหละหลวมทางการเมือง สิ่งสำคัญอีกอย่างที่ควรทำความเข้าใจให้แจ่มแจ้ง คือคำว่าลัทธิ (ideology) เพราะคำว่าซ้ายจะปราศจากความหมายทางการเมืองลงโดยสิ้นเชิง หากไม่มีความเข้าใจในลัทธิ ลัทธินั้นคืออะไร กำเนิดของคำว่าลัทธิสืบเนื่องมาจากการปฏิวัติฝรั่งเศส "ลัทธิได้แก่ความศรัทธา ความเชื่อถือที่จัดเป็นระบบอันแน่นอนในทางการเมือง สังคมเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นผลอันได้กลั่นกรองมาจากความนึกคิดที่ใกล้ชิดและสัมพันธ์กันในขอบข่ายแห่งการเมืองของโลก"[๖] นั่นคือเป็นการหลอมตัวเข้าด้วยกันของสถาบันกับทฤษฎี ทุกๆ ลัทธิการเมืองจะต้องมีรากฐานอันมั่นคงจากสถาบันหรือจากองค์การ และทุกๆ ลัทธิการเมืองจะต้องมีทฤษฎี (doctrine) มิฉะนั้นก็จะไม่เป็น "ลัทธิ" (ism) ความคิดอันเป็นระบบ (ลัทธิ) จะต้องทำให้เป็นระเบียบแบบแผน (systematized) จัดให้เข้ากับความนึกคิดทางการเมือง หรือทางปรัชญาที่ใกล้ชิดและเกี่ยวข้อง มิฉะนั้นก็จะไม่ถือว่าเป็นลัทธิ (ideology) นี่ก็เป็นเหตุผลที่ต้องแปลคำว่า ideology เป็นลัทธิ มิใช่อุดมคติ เพราะอุดมคตินั้นมิใช่เป็นความคิดที่ครอบงำไปถึงลักษณะทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และไม่ใช่เป็นความคิดที่เรียกว่า systematized หรือเป็นแบบแผน ประการสุดท้าย อุดมคติเป็นความคิดส่วนตัวที่มีต่อด้านเฉพาะต่างๆ ของสังคม แต่ไม่อาจเป็นแบบแผน "หลักคิด" หรือ "หลักการในการมองดูโลก" ที่ถูกนำออกมาใช้เป็นระบบที่รวบรวมความคิดความเชื่อถือต่าง ๆ และเป็นการค้นหาความจริงอันติมะ (ultimate reality) เช่นว่าโลกนี้เป็นอย่างไร ตัวมนุษย์เราเป็นอย่างไร เราเกี่ยวข้องกับโลกอย่างไร เราจะสามารถรู้โลกภายนอกอย่างไร จะทำอย่างไรคนเราจึงจะอยู่กันได้ด้วยความสุข และมีความยุติธรรมเสมอหน้าทั่วกัน เป็นต้น

ลัทธินั้นแบ่งออกเป็นสองประเภทคือ ที่เกี่ยวข้องกับระบบความเชื่อถือด้านศาสนากับที่ไม่เกี่ยวข้องกับศาสนา (secular ideology) ที่เราควรคำนึงให้มากที่สุดก็คือประเภทหลังนี้ คำว่าลัทธิคือการรวมกันระหว่างสถาบันกับทฤษฎี คุณสมบัติสำคัญอย่างหนึ่งของคำว่าลัทธินั้น คือ ยึดมั่นในเหตุผลหรือเป็นเหตุผลนิยม (rationalism) ดังที่เรอเน เดการ์ท ได้กล่าวไว้ "เหตุผลมีพลังที่จะแก้ไขข้อผิดพลาดของมันเองได้" เดสทัท เดอ

๖ Andrew Gyorgy and George D. Blackwood, "*Ideologies in World Affair*" (Gin and Blaisdell 1968) p. 7

ทราซี (Destutt de Tracy) หนึ่งในนักอุดมคติที่เป็นสมาชิกของสถาบันพิเศษ ซึ่งคณะปฏิวัติฝรั่งเศสได้ก่อตั้งขึ้นมาเพื่อรวบรวมความคิดต่าง ๆ ให้เกิดเป็นระบบ ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับคำว่าลัทธิหรือ ideology ว่า "ลัทธิเป็นส่วนหนึ่งของสัตวศาสตร์ หรืออีกนัยหนึ่งเป็นจิตวิทยามนุษย์ พึงได้รับการวิเคราะห์ในแง่ของชีววิทยา นั่นคือไม่ควรให้มีการสนใจเรื่องของศาสนา แต่เฉพาะที่เกี่ยวกับความแท้จริงของโลก (the real) ส่วนบั่ญหาด้านธรรมจรรยาต่างๆ เป็นมรดกตกทอดมาจากวิชาอภิปรัชญา (metaphysics) หรือสิ่งที่ว่าด้วยความเป็นอยู่ จิตใจ ความรู้สึกของมนุษย์ ซึ่งนอกเหนือขอบเขตของวิทยาศาสตร์ในอันที่จะพิสูจน์ได้ ถือว่าเป็นสิ่งลวงทั้งสิ้น"[๗] ต่อมามาร์กซ ก็ได้กล่าวในเชิงเดียวกันว่า ศาสนานั้นเป็นผื่นของประชาชน คือมิได้ก่อให้เกิดความนึกคิด แต่เป็นเพียงสิ่งที่ให้แต่ความพอใจ ปลอบใจมนุษย์ ช่วยให้หลอกตัวเองตลอดเวลา มนุษย์จะเป็นนักอุดมคติที่เชื่อมั่นในลัทธิใดได้ก็ต่อเมื่อท่าทีของเขามีส่วนเกี่ยวข้องกับความคิด (idea) และประการที่สองต้องยึดความคิดที่ตนถือว่าดีเลิศ (ideals) เหนือวัตถุสารต่าง ๆ ที่มีอยู่ในสังคม ที่ได้กล่าวมาอย่างยืดยาวนั้นมิใช่เพื่อสร้างความสับสนมากขึ้น แต่เพราะจำเป็นอย่างยิ่งที่จำต้องทำความเข้าใจกับข้อสับสนของความคิดต่าง ๆ ที่เกี่ยวโยงกับคำว่าซ้ายและขวาในทางการเมือง ก่อนหน้าที่จะพูดถึงประเด็นสำคัญของเรื่องคือ ซ้ายคืออะไรแน่

แม้คำว่าซ้ายจะมีลักษณะหลายประการที่อาจถือได้ว่าเป็นลักษณะของฝ่ายขวาได้ แต่เป็นที่แน่นอนว่ามีคุณสมบัติลักษณะประจำอื่นๆเฉพาะที่เป็นของฝ่ายซ้ายเท่านั้น การปฏิวัติทางสังคมต่าง ๆ เปรียบเสมือนการปรองดองระหว่างความนึกคิดที่จะไปสู่แดนพระศรีอารย์ (utopia) และความเป็นจริงแห่งประวัติศาสตร์ (historical reality) เพื่อให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น เราอาจเปรียบความนึกคิดที่จะไปสู่แดนพระศรีอารย์ (utopia) ว่าเป็นเครื่องมือ (tool) และวัตถุหรือสิ่งของ (material) เป็นความจริงแห่งสังคมที่มีอยู่ ซึ่งเราต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงให้เกิดสภาพใหม่ขึ้น อย่างไรก็ดี มีข้อแตกต่างที่สำคัญประการหนึ่งระหว่างวัตถุที่เป็นสิ่งของ (physical object) กับวัตถุที่เป็นประวัติศาสตร์ เพราะส่วนหลังนี้นอกจากจะเป็นเนื้อสาระ (substance) แล้ว ในขณะเดียวกันยังเป็นสิ่งที่สร้างสรรค์เครื่องมือต่าง ๆ ที่จะช่วยให้สาระดังกล่าวมีรูปแบบขึ้น ความนึกคิดที่จะไปสู่แดนพระศรีอารย์ ซึ่งเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่ง ที่จะเปลี่ยนรูปสภาพของประวัติศาสตร์ ก็เป็นผลิตผลของประวัติศาสตร์นั่นเอง ในขณะเดียวกันประวัติศาสตร์เองไม่มี

๗ George Lichtheim, "*Concept of Idcology*" (Vintage Book 1966) p. 42

ใครทราบได้ว่ามีรูปลักษณะแท้จริงอย่างไร เป็นสิ่งลึกลับ (anonymous) เป็นเพราะเหตุผลเช่นนี้ เมื่อเครื่องมือนั้นกลายเป็นเครื่องมือที่ไม่เหมาะสมกับสิ่งหรือวัสดุ (ในแง่นี้คือประวัติศาสตร์) ที่จะต้องเปลี่ยนให้เป็นรูปใหม่ขึ้น จะไปโทษใครโดยเฉพาะไม่ได้ และจะเป็นการไร้บัญญาและเหตุผลอย่างยิ่งหากจะมีการหาแพะรับบาปกัน

ความหมายของคำว่าซ้าย ประการแรกคือการปฏิเสธ (negation) เป็นการสร้างดินแดนแห่งพระศรีอารย์ (utopia) เป็นการกระทำที่ปฏิเสธความจริงที่มีอยู่ (existing reality) เป็นความต้องการที่จะเปลี่ยนแปลง แต่ข้อสำคัญอย่างยิ่งยวด คือการปฏิเสธมิใช่เป็นสิ่งตรงข้ามกับการสร้างสรรค์ หากแต่เป็นสิ่งตรงข้ามกับการยอมรับสิ่งหรือสภาพที่เป็นอยู่ *ดังนั้นจึงเป็นการไร้เหตุผลอย่างยิ่งในการที่จะต่อว่าบุคคลใด เพราะการกระทำที่มีลักษณะเป็นการทำลายแทนที่จะเป็นการสร้างสรรค์ ทั้งนี้เพราะว่าไม่ว่าการกระทำใดๆ ในอันที่จะสร้างสรรค์ย่อมจำเป็นที่ต้องมีการปฏิเสธต่อสภาพที่เป็นอยู่เสียก่อน เราจะสามารถต่อว่าบุคคลที่ปฏิเสธสิ่งที่เป็นอยู่ ก็แต่ในแง่ที่เขาไม่ยอมสนับสนุนสภาพความจริงที่มีอยู่เท่านั้น*

ศาสตราจารย์เลสเซคโคลาโควสะกี้ (Leszek Kolakowski) ผู้เคยสนับสนุนให้นักศึกษาในโปแลนด์ลุกขึ้นต่อต้านระบบการปกครองของสตาลินในปี ๑๙๕๖ และเป็นอาจารย์สอนวิชาปรัชญาแห่งมหาวิทยาลัยกรุงวอร์ซอ ได้ให้ความหมายของคำว่าซ้ายไว้อย่างรัดกุมและชัดแจ้งที่สุด เขาได้แสดงทัศนะว่า

"ข้อแตกต่างระหว่างการกระทำที่เป็นการทำลายกับที่เป็นการสร้างสรรค์นั้นขึ้นอยู่กับคำพูดที่เป็นแบบเหลวไหล อันสืบเนื่องมาจากคุณศัพท์ที่ใช้ประกอบนามในการออกความเห็นเกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงซึ่งอาจจะถือว่าดีหรือเลวก็ได้ การเปลี่ยนแปลงครั้งใดก็ตามคือการกระทำที่มีลักษณะปฏิเสธ (negative) หรือในเชิงลบและที่เป็นลักษณะยอมรับ (positive) ในเวลาเดียวกัน และจะตรงกันข้ามกับการสนับสนุนต่อสิ่งที่มีอยู่โดยได้ยกตัวอย่างให้เห็น เช่น การที่มีการระเบิดบ้านหลังหนึ่ง เป็นการกระทำที่สร้างสรรค์เท่ากับที่มีการสร้างบ้านใหม่มาทดแทน และในขณะเดียวกันก็มีลักษณะในเชิงปฏิเสธ (negative) แน่นอน ทั้งนี้มิได้หมายความว่าการที่เราจะสร้างหรือทำลายบ้านหลังหนึ่งจะมีความหมายเหมือนกัน ข้อแตกต่างระหว่างการกระทำสองอย่างอยู่ที่ว่าการทำลายนั้นส่วนมากจะมีผลที่ก่อให้เกิดความเสียหายให้แก่ผู้เกี่ยวข้อง ส่วนการกระทำที่สร้างสรรค์นั้นเป็นผลประโยชน์ สิ่งที่ตรงข้ามกับการระเบิดให้บ้านพังทลายมิใช่การสร้างบ้านหลังใหม่ขึ้นมา หากแต่ตรงข้ามกับการผดุงรักษาบ้าน

หลังที่มีอยู่ และด้วยเหตุนี้แล ฝ่ายซ้ายจึงไม่อาจยอมรับคำครหานินทาว่า โครงการของฝ่ายซ้ายเป็นแต่ในเชิงปฏิเสธและทำลายเท่านั้น คำว่าโครงการ (program) กับการปฏิเสธ (negation) มีความหมายเป็นหนึ่งเดียวกัน (synonymous) *เพราะหากไม่มีโครงการ ก็จะไม่มีการปฏิเสธ พูดง่าย ๆ จะมีโครงการขึ้นมาได้ก็ต่อเมื่อมีการปฏิเสธในสิ่งที่เราต้องการจะเปลี่ยนเสียก่อน* นั่นคือจะไม่มีสิ่งตรงข้ามของซ้ายหรือขวา หรือฝ่ายอนุรักษ์นิยม"[๘]

ลักษณะแตกต่างระหว่างฝ่ายอนุรักษ์นิยมและฝ่ายปฏิกิริยาขวากับฝ่ายซ้ายที่สำคัญอีกประการคือการไปสู่ดินแดนแห่งพระศรีอารย์ ความหมายของคำว่า utopia มิใช่เป็นความเพ้อฝันตามที่สามัญชนเข้าใจกัน แต่ utopia ในสายตาของผู้นิยมฝ่ายซ้ายคือ ภาวะแห่งความรู้สึกนึกคิด ซึ่งเป็นของคู่กันหรือปฏิภาค (counterpart) ของปัญญาที่มีต่อขบวนการของสังคมในความทะเยอทะยานที่จะได้มาซึ่งความเปลี่ยนแปลงในโลกมนุษย์ เป็นสิ่งที่ช่วยประสิทธิ์ประสาทขบวนการให้มีความสำนึกว่ากำลังไปสู่ความดีเลิศในความคิดด้านจิต มิใช่ในเหตุการณ์ของประวัติศาสตร์ที่มีจริง ดังนั้น utopia จึงเป็นความรู้สึกอันลึกลับของความโน้มน้าวแห่งประวัติศาสตร์[๙] (เสมือนจิตของประวัติศาสตร์ตามความคิดของ Hegel) ตราบใดที่ความคิดอันลึกลับนี้มีอยู่เพียงในตัวบุคคลเท่านั้น มันก็เป็นเพียงความนึกคิดของแต่ละคนว่าโลกควรเป็นแบบใด แต่เมื่อมันสามารถกลายมาเป็นความรู้สึกของสังคม เมื่อนั้นมันจะกลายเป็นพลังผลักดันอันสำคัญของขบวนการเปลี่ยนแปลงเพื่อความก้าวหน้า ในที่สุด utopia (ในภาษาไทยแปลงว่าแดนพระศรีอารย์ ซึ่งมีความหมายไม่ค่อยจะตรงนัก) คือความพยายามที่จะให้เนื้อหาหมายปลายทางที่ปรารถนาได้ปรากฏขึ้นในขบวนการทางประวัติศาสตร์ นั่นคือความต้องการอย่างรุนแรงที่จะบิดเบี้ยวความเป็นจริงที่อยุติธรรมโดยบังคับให้มันยุติธรรม แต่นี้ก็เท่ากับเป็นการขัดแย้งกันภายในขบวนการฝ่ายซ้าย แต่นั่นแหละฝ่ายซ้ายก็มิอาจเป็นซ้ายได้หากปราศจากความคิดที่เป็น utopia นี้ สิ่งที่น่าหวาดกลัวและเป็นที่ห่วงใยของฝ่ายซ้ายตลอดมาคือ หากฝ่ายซ้ายสามารถบีบบังคับให้ประวัติศาสตร์เป็นไปตามที่เขาต้องการย่อมอาจนำความหายนะมาให้แก่มวลมนุษย์ และเมื่อถึงแดนแห่งพระศรีอารย์แล้ว ฝ่ายซ้ายก็จะไม่มีสิ่งที่ตนจะปฏิเสธได้อีกต่อไป และเมื่อนั้นก็คือกาลอวสาน และจะแปรสภาพเป็นขวา แต่ปัจจุบันฝ่ายซ้ายไม่อาจอยู่ได้โดยปราศจากความนึกคิดที่เป็น utopia เพราะได้ถือเป็นสิ่งเดียวที่

๘ Carl Oglesby ed. "*The New Left Reader*", The Concept of the Left: Leszek Kolakowski, (Grove Press Inc. 1966) pp. 145 - 146

๙ *Ibid.* p. 147

ให้ความหวัง เป็นพลังผลักดันที่มีอิทธิพลต่อขบวนการ[๑๐]

ตามที่ได้กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าขบวนการปฏิวัตินั้นเกิดขึ้นได้ก็เพราะมีความรู้สึกนึกคิดเช่นนั้นแฝงอยู่ เพราะสภาพการณ์ได้บังคับให้ต้องปฏิเสธ เพราะสิ่งที่มนุษย์ปรารถนานั้นตรงข้ามกับความเป็นจริงอย่างมาก ปัญหามีอยู่ว่าสิ่งที่มนุษย์ปรารถนานั้น ในเมื่อตรงข้ามกับความเป็นจริงเหลือเกิน มันจะเป็นจริงขึ้นมาได้อย่างไร หรืออีกนัยหนึ่งทำไม utopia หรือความนึกคิดที่ตรงข้ามกับความเป็นจริงจึงมีความสำคัญต่อการปฏิวัติ คำตอบก็คือประสพการณ์ด้านต่าง ๆ ในประวัติศาสตร์ได้ชี้ให้เราเห็นชัดอยู่แล้วว่า เป้าหมายที่ไม่น่าบรรลุผลได้ในปัจจุบันจะไม่อาจเป็นจริงได้ หากไม่มีการกระตุ้นในขณะที่ยังเป็นไปไม่ได้ เพราะสิ่งที่เป็นไปไม่ได้ในขณะหนึ่งอาจเป็นได้ก็ต่อเมื่อมีการแสดงออกมาให้เป็นที่ประจักษ์ในขณะที่โอกาสยังไม่ปรากฏขึ้น ดังเช่น เลสเซค โคลาโควสะกี้ ได้กล่าวไว้ว่า "ความมีอยู่ของ utopia ในขณะที่ยังเป็น utopia เป็นสิ่งจำเป็นก่อนหน้า ที่จะไม่ให้มันเป็น utopia[๑๑] (the existence of a utopia as a utopia is the necessary prerequisite for it eventually ceasing to be a utopia) พูดง่าย ๆ คือสิ่งที่เป็นอยู่ในปัจจุบันเดิมก็เป็นเพียงความฝันหรือสิ่งที่ปรารถนามาก่อนทั้งนั้น ความเป็นจริงจะเป็นจริงในตัวของมันเองมิได้ต้องเป็นความฝันมาก่อนเป็นแน่ เช่นเดียวกับความต้องการที่จะให้มีการปฏิวัติเกิดขึ้น จะไม่อาจเกิดขึ้นได้เฉพาะเพียงเมื่อสถานการณ์นั้นอำนวยให้อยู่แล้ว เพราะในบรรดาภาวะต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดภาวะอำนวยเช่นนี้ คือข้อเรียกร้องต่าง ๆ ที่มนุษย์ได้ร้องต่อสังคมในขณะที่จะยังไม่พร้อมที่ให้เกิดปฏิวัติขึ้น

พวกปฏิกิริยาและอนุรักษ์นิยมได้พยายาม (ซึ่งได้ประสพผลอย่างเป็นที่พอใจของฝ่ายขวาหลายครั้ง) ใส่ร้ายป้ายสีฝ่ายซ้ายโดยนิยามคำซ้ายว่าเป็นพวกที่นิยมใช้วิธีรุนแรง มุ่งแต่จะทำลาย เมื่อมีการพิเคราะห์อย่างใกล้ชิดตามที่ได้กล่าวข้างต้นแล้ว จะเห็นได้ว่าฝ่ายซ้ายจะไม่ยกเว้นการนำวิธีการรุนแรงมาใช้หากมีความจำเป็น แต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่า วิธีการรุนแรงเป็นสิ่งที่ฝ่ายซ้ายได้คิดขึ้นมาเอง หากแต่เป็นผลิตผลของความขัดแย้งกันที่มีในสังคม ฝ่ายซ้ายยอมรับความมีอยู่ของกำลังในแง่ที่นักปราชญ์ อิมมานูเอล ค้านท์ ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับความจริงอันติมะ (ultimate truth) ว่าไม่มีอะไรที่แน่นอนตายตัว ค้านท์ ได้ใช้คำ antinomy ว่าเป็นสิ่งที่มนุษย์สามารถพิสูจน์ว่าถูก และในขณะเดียวกันก็สามารถพิสูจน์ว่าผิดได้ ในเรื่องของกำลัง (force) ก็เป็นคำซึ่งไม่

๑๐ George Lichthein, "*The Concept of Ideology*" (Vintage Book 1966) p. 242

๑๑ Carl Oglesby ed. "*The New Left Reader*" (Grove Press Inc. 1969) p. 149

มีความหมายตายตัว อาจเป็นสิ่งที่มนุษย์ถือว่าดีหรือเลวในขณะเดียวกันย่อมได้ ความหมายของภาษาย่อมเปลี่ยนแปลงไปตามกาลสมัยทุกอย่างไม่เที่ยงแท้ (relative) ในขณะเดียวกันก็จะไม่ยอมใช้กำลัง หากสามารถรู้ได้ว่าผลที่จะปรากฏ จะตรงข้ามกับวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้

ฝ่ายซ้ายจะไม่มีความรู้สึกว่ามีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ใดๆ ในประวัติศาสตร์ แต่จะยึดถือทัศนะว่าจำต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงโลกเสมอ ตรงข้ามกับฝ่ายขวาซึ่งมีท่าทีที่จะฉวยโอกาสต่อเหตุการณ์ที่มีอยู่ ในระบบทั้งสอง ฝ่ายซ้ายได้พยายามฝากความหวังไว้กับความโน้มเอียงในทางประวัติศาสตร์ในด้านประสพการณ์จากเหตุการณ์ที่ผ่านมา และการปฏิวัติ ในขณะที่พวกฝ่ายขวาได้ฝากความหวังไว้กับเหตุบังคับของสถานการณ์ในขณะนั้นๆ (capitulation to the situation of the moment) ด้วยเหตุผลนี้ ฝ่ายซ้ายก็สามารถที่จะสร้างลัทธิทางการเมืองขึ้นมาได้ ในขณะที่ฝ่ายขวาไม่มีอะไรนอกจากกลวิธีอย่างเดียว ในเมื่อคำว่าซ้ายเป็นท่าทีทางอุดมคติและทางธรรม จึงย่อมที่จะรับใช้ทุกฝ่ายได้ ทุกคนสามารถเป็นซ้ายได้ในลักษณะหนึ่ง และในขณะเดียวกันอาจมีการกระทำหรือความคิดที่ไม่เป็นซ้ายก็ได้ ทั้งนี้เพราะไม่มีพรรคการเมืองใดที่ถือว่าเป็นฝ่ายซ้าย ที่มีสสารของความเป็นซ้ายอย่างครบถ้วน แต่ความเป็นซ้ายคืออะไร บัดนี้เราย่อมทราบกันดีแล้ว ทุกพรรคการเมืองย่อมมีส่วนหนึ่งที่มีลักษณะความเป็นซ้าย แต่ทั้งนี้ก็มิได้หมายความว่า สมาชิกของพรรคการเมืองต่าง ๆ ที่มีความเห็นเป็นซ้ายรวมกันจะเป็นฝ่ายซ้าย

ความอ่อนแอของฝ่ายซ้าย มิได้อยู่ที่การปฏิเสธสิ่งที่มีอยู่ แต่เป็นเพราะการปฏิเสธนั้นถูกชะงักลงเพียงขั้นการประท้วงด้านศีลธรรม (moral protests) มิได้ถูกนำมาพิจารณาในขั้นความคิดที่ใช้การได้ (practical thought) และเมื่อขาดด้านปฏิบัติแล้ว ขบวนการใด ๆ ก็ตาม ย่อมไร้ความหมายทั้งสิ้น

ด้วยปัจจุบันคำว่า เสรีภาพ ภราดรภาพ เสมอภาค ความก้าวหน้า และอื่น ๆ ได้กลายเป็นคำขวัญ (slogans) ทางการเมืองไปแล้ว ใครฝ่ายใดก็สามารถจะนำมาใช้ในการโฆษณาชวนเชื่อประชาชน เนื่องจากลัทธิหรืออุดมคติใดๆ ย่อมไม่มีความหมายสำหรับฝ่ายขวา ฝ่ายขวาจึงได้ฉวยโอกาสใช้กลวิธีต่าง ๆ โฆษณาชวนเชื่ออย่างมีประสิทธิภาพยิ่ง และด้วยเหตุที่ว่าฝ่ายขวาดูถูกลัทธิหรืออุดมคติ จึงเป็นพลังแก่ฝ่ายขวา เพราะช่วยให้มีความยืดหยุ่นยิ่งขึ้น

ดังนั้นเราจะเห็นได้ว่าไม่ว่าจะเป็น "ซ้ายเก่า" หรือ "ซ้ายใหม่" จะเป็นซ้ายได้ก็ต่อเมื่อมีส่วนประกอบต่างๆ ที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น จึงจะสามารถแยกตัวออกจากฝ่ายปฏิกิริยาหรือฝ่ายอนุรักษ์นิยม

ได้ ขบวนการที่เรียกว่า "ซ้ายใหม่" จะมีผลแค่ไหนยังไม่เป็นที่แน่นอน เพราะจนบัดนี้ที่เห็นได้ชัดก็มีเพียง moral protests เท่านั้น ไม่มี practical thought ที่จะนำไปปฏิบัติให้บรรลุผลได้ นอกจากนี้ "ซ้ายใหม่" มิใช่เป็นขบวนการที่เป็นปึกแผ่น ไม่มีองค์การที่แน่นอน วิธีการที่เห็นพ้องต้องกัน บางกลุ่ม (เช่น Daniel Con-Bendit) นิยมความคิดแบบ Trotsky ที่ว่าการปฏิวัติไม่จำเป็นต้องมีการเตรียมการล่วงหน้าหรือต้องมีผู้นำ หากแต่จะเป็นการตื่นตัวของมหาชนทั่วโลก (spontaneous upheavals) กลุ่มอื่นๆ ก็เห็นในความจำเป็นขององค์การผู้นำตลอดจนวิธีการอื่นๆ แต่ที่เห็นพ้องต้องกันหมดคือเรื่องของตัวแทนทางประวัติศาสตร์ (historical agency) ซึ่งมาร์กซ์ได้มอบภาระไว้ให้แก่ชนชั้นกรรมาชีพ แต่ฝ่าย "ซ้ายใหม่" ถือว่าเป็นหน้าที่ของชนชั้นกรรมาชีพ ปัญญาชน นักศึกษา ที่จะร่วมกันเป็นตัวแทนของประวัติศาสตร์ต่อไป ◎

INTELLECTUAL NATIONALISM

David A. Wilson

The January issue of the Review devoted substantially to the matter of American research in Thailand was of great interest to me because I have been involved in that subject for 18 years.

I was a bit sad to see the hullabaloo that has been building up heat with little light about Thailand among various academic persons in the United States transferred here and to see added to it a strong theme of intellectual nationalism. Nevertheless, several of the articles raised issues that are very worthy of much discussion particularly those that have to do with the realization of the research potentiality now resident in the universities of Thailand.

I am sure that your readers are alert to the great complications of the truth and of the right. In the various articles, there are a number of assertions of fact and of ethical consequences with which I would disagree. I will restrict myself to discussing one of each.

Facts: As to the factual matter of the Academic Advisory Council for Thailand (AACT) with which I have been associated since its very first moments in 1966: AACT was conceived as a means of improving the quality of the USAID in Thailand as implemented by USOM. It does this by providing that agency with advice based on the collective experience of the many

American scholars who have worked in Thailand in the past 25 years.

AACT is not and never has been secret or clandestine and its minutes and publications are open to anyone.

AACT has no funds, and never has had, to implement, organize or support on-going research and has not done research in any accepted sense of the term.

AACT is not and never has been associated with CIA (spies) or ARPA (soldiers) except in the sense that USAID is part of the U.S. government.

Ethics: The main point in the article by Mr. Witton is that "there can be no ideologically neutral research on development "(p. 75). I disagree completely. This idea is profoundly destructive of all research because it gives grounds for abandoning the scholarly duty to seek truth. Witton cites (p. 74) a report of AACT "Local Authority and Administration in Thailand" as an example of research and observes that it "obviously has *some* relationships to AACT's counter insurgency function".

Learning aside my doubt about whether AACT has any "counter insurgency function", what Witton really is saying is—knowledge or information is not without utility and may lead to consequences. Therefore research, knowledge or information is not free of an ethical burden.

But the booklet in question is *ideologically* neutral in the only sensible meaning possible for that phrase. The knowledge within its poor covers would be useful to anyone seeking to influence the state of affairs in localities in Thailand. It would be useful whether such a person wanted to repress all freedom, to encourage democratic participation, or to stimulate a rebellion. Since it is published it is therefore ideologically neutral.

The scholar is not ethically neutral, however, regardless of his nationality. His duty is to seek truth and publish. I would say more but "A wise man will refrain from committing faults which he has criticized in others". ◎

การวิจัยหรือชาตินิยมทางวิชาการ

ไพฑูรย์ สายสว่าง

ได้อ่าน *สังคมศาสตร์ปริทัศน์* ฉบับที่แล้ว ข้าพเจ้ารู้สึกยินดีที่บรรณาธิการได้นำเรื่องนักวิชาการสหรัฐฯกับความมั่นคงของเมืองไทยมาลงเป็นเล่มพิเศษ และมีข้อเขียนจากนักวิชาการหลายท่าน การวิจัยและวิจารณ์ในเรื่องทำนองนี้ อาจมีได้สองแง่ กล่าวคือ

แง่ที่ ๑ อาจจะกล่าวถึงผลของการวิจัยของนักวิชาการเรื่องการหาวิธีการต่อต้านขบวนการใต้ดิน อันจะพึงมีผลต่อเสถียรภาพของประเทศไทย เรื่องนี้หากจะให้รู้แท้จริงแล้ว ควรจะได้ตั้งคำถามไว้ว่านักวิชาการสหรัฐฯ ที่เข้ามา ทำอะไร ทำให้ใคร และเพื่ออะไร และถ้าหากจะเป็นผลร้ายต่อประเทศไทย เราจะมีนโยบายหรือมาตรการอันใดที่จะใช้นักวิชาการเหล่านั้นให้เป็นประโยชน์มากที่สุดเท่าที่จะเป็นได้ เราในที่นี้หมายถึงประเทศไทยและรวมถึงคนไทย และรวมถึงรัฐบาลไทยด้วย ทั้งนี้ควรจะได้พิจารณาว่า ผู้ที่เข้ามาแอบแฝงอยู่ในร่างนักวิชาการนั้น โดยส่งมาจากสถาบันต่าง ๆ ผ่านองค์การช่วยเหลือทางเศรษฐกิจต่างประเทศก็ดี มูลนิธิที่ให้ความช่วยเหลือด้านการศึกษาก็ดี ว่ามาศึกษาอย่างไม่ลำเอียงหรือไม่

แง่ที่ ๒ เราอาจจะพิจารณาว่า นักวิชาการไทยที่ได้รับทุนการวิจัยต่างประเทศโดยตรงก็ดี ที่ได้รับจ้างร่วมวิจัยกับนักวิชาการต่างประเทศก็ดี หรือที่ทำการวิจัยให้กับองค์การของรัฐบาลไทยซึ่งองค์การนั้นได้รับเงินอุดหนุนจากต่างประเทศก็ดี ว่าบทบาทของตนเป็นภัยต่อประเทศอย่างไร และขัดกับความรู้สึกของตัวเองหรือไม่

ใน*สังคมศาสตร์ปริทัศน์*ฉบับที่แล้ว ข้าพเจ้ามีความรู้สึกว่าประเด็นสำคัญทั้ง ๒ นั้น ยังมิได้มีการพิจารณามากพอ คุณธีรเวช ประมวลรัฐการได้เล่าถึงวิธีการและข้อเท็จจริงของการวิจัย และสรุปว่า นักวิชาการสหรัฐฯ ที่เข้ามานั้น มีทั้งนักวิชาการจริง ๆ และนักวิชาการจอมปลอม และว่าเราไม่ควรที่จะเหมาว่า ขึ้นชื่อว่านักวิชาการต่างชาติแล้วจะเป็นนักวิชาการจอมปลอมเสียหมด เรื่องนี้คุณธีรเวชเองคงจะพยายามหาข้อแก้ตัวเพื่อแสดงความบริสุทธิ์ใจของผู้ที่ได้ทำงานร่วมกับการวิจัยกับนักวิชาการต่างประเทศมาแล้ว อันที่จริงแล้วความรู้สึกดีชอบนั้นย่อมขึ้นต่อตัวบุคคลเองไม่จำเป็นที่จะต้องมาบ่าวประกาศ ว่าตนเองมิได้มีส่วนรู้เห็นกับการวิจัยที่มีผลร้ายต่อประเทศ ส่วนเรื่องที่ฝรั่ง ๒ คนเขียนรวมทั้งบทแปลด้วยนั้นเป็นแต่เพียงเรื่องที่ถกเถียงในสหรัฐฯ เกี่ยวกับหลักศีลธรรมของนักวิชาการที่ว่าควรจะเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการวิจัยที่ยังผลให้เกิดขึ้นต่อประชาชนของประเทศยากจนเพื่อต่อต้านการเปลี่ยนแปลงของสังคมนั้น ๆ ในหลักการแล้วส่วนมากก็เห็นด้วยที่นักวิชาการไม่ควรจะขายตัวให้กับองค์การทหาร แต่เนื่องจากความจำเป็นทางด้านการเงินบังคับจึงได้รับทุนอุดหนุนทางการวิจัย ดังนั้นปัญหาก็ขึ้นอยู่ที่ว่า ควรมีการพิจารณาว่าวิธีการและหัวข้อการวิจัยอันใดและแหล่งอุดหนุนแหล่งไหนที่นักวิชาการไม่ควรจะเข้าไปยุ่งด้วย

ผู้เขียนส่วนมากมักจะหันเหเข้าจุดนี้เสมอ เพื่อหาข้อแก้ตัวในการกระทำของตน ซึ่งเรื่องนี้ข้าพเจ้าเองไม่ติดใจและไม่คิดว่าเป็นเรื่องที่จะต้อง

เน้นให้มากนัก เพราะเป็นแต่เพียงการที่จะหาเหตุม้าล้างความรู้สึกผิดชอบของตนเองเท่านั้น นักวิชาการอยู่ในฐานะลำบากที่ไม่มีเงินทองเป็นของตัวเอง จึงต้องพึ่งพาอาศัยนายทุนอื่น ๆ ซึ่งจำเป็นจะต้องมีชนักติดหลังอยู่บ้าง วิจารณญาณส่วนตัวเท่านั้นเองที่เป็นเครื่องช่วยให้ตัดสินว่าสิ่งใดควรมิควร ไม่จำเป็นต้องมาเรียกร้องขอความเห็นใจในที่สาธารณะ สำหรับนักวิชาการสหรัฐฯ ที่เขาจะวิจารณ์ตัวเองนั้นย่อมเป็นเรื่องที่กระทำได้ แต่เกี่ยวกับประเทศไทยนั้นข้อคอขาดบาดตายขึ้นอยู่ว่า เมื่อเราทราบว่ามีนักวิชาการสหรัฐฯ เข้ามามีส่วนพัวพันกับบ้านเมืองของเรา ก็ควรจะหาวิธีบื่องกันเสีย ซึ่งเรื่องนั้นนอกจากใน *บทนำ* แล้ว ในบทความอื่น ๆ มิได้เน้นเลย จึงเป็นเรื่องที่น่าเสียดายมาก

ฉะนั้น ข้อกล่าวหาที่ว่าผู้ที่เขียนบทความเหล่านี้ มีความชาตินิยมทางวิชาการอยู่จึงห่างไกลจากความจริงมาก อันที่จริงแล้วเป็นเพียงอัตนิยมทางวิชาการเท่านั้น ส่วนที่จะเห็นผลได้ผลเสียของชาตินั้น ความเป็นชาตินิยมก็เพียงพอแล้ว ไม่จำเป็นที่จะต้องมีคุณศัพท์ว่าวิชาการมาเพิ่มด้วยเลย การที่กล่าวหาว่าผู้ที่มีความสนใจเรื่องนี้เป็นนักชาตินิยมทางวิชาการจึงเป็นเรื่องเหลวไหล

การที่สนใจนำเรื่องบทบาทของนักวิชาการสหรัฐฯ ในประเทศไทยมาเสนอนั้นเป็นการเริ่มต้นที่ดี เพราะเป็นการกระตุ้นให้เกิดความรู้สึกว่าความช่วยเหลือที่ได้รับจากต่างประเทศก็ดี อาจจะมีผลเสียต่อประเทศชาติ หากมิได้มีการกวดขันดูแลเป็นอย่างดี และถ้าหากนักวิชาการไทยจะลดความเป็นอัตนิยมเสียบ้าง เรื่องทั้งหลายที่จะปรากฏในนิตยสารกึ่งวิชาการเช่นนี้ก็คงจะเข้าถึงจุดและมีประโยชน์กว่านี้ ๑

วารสารเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ประกอบด้วยสาระวิชาการทาง เศรษฐศาสตร์ บริหารธุรกิจ บัญชี และเศรษฐศาสตร์เกษตร
กำหนดออกปีละ ๔ เล่ม (ราย ๓ เดือน) คือ กุมภาพันธ์ พฤษภาคม สิงหาคมและพฤศจิกายน
ค่าสมาชิกปีละ ๒๐ บาท ติดต่อโดยตรงกับ ผู้จัดการวารสารเศรษฐศาสตร์ และบริหารธุรกิจ
คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
บางเขน กรุงเทพฯ ๙ โทร. ๗๙๐๕๔๕

จดหมายถึงบรรณาธิการ

ขอแสดงความเสียใจ

จดหมายฉบับนี้ดิฉันไม่มีอะไร นอกจากจะหาเพื่อนที่เข้าใจสถานการณ์พอสักคน ไม่ทราบว่าคุณจะว่าไหม แต่คิดว่าคุณคงจะเข้าใจ เพราะดิฉันหมายถึงการถึงแก่กรรมของคุณโกมล คีมทอง และคุณรัตนา สกุลไทย ดิฉันสะเทือนใจมากและเสียใจอย่างสุดซึ้ง เมื่อทราบถึงเหตุการณ์จากหนังสือพิมพ์ และเนื่องจากรับสังคมศาสตร์ปริทัศน์ อยู่จึงคิดถึงคุณสุชาติ อย่างน้อย ๆ เราก็เสียผู้ร่วมงานไปอีกคน ดิฉันขอแสดงความเสียใจ คนดีมักมีอายุสั้น เรามักจะกล่าวเช่นนี้ แต่นั่นแหละอุดมคติของคนเช่นนี้น่ายกย่องและสูงส่งยิ่งนัก

พรพรรณ ธาดากิตติสาร
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร ปัตตานี

จดหมายจากบันทัดใต้

ผมได้มีโอกาสไปฝึกงานในโรงพยาบาลแห่งหนึ่งในภาคใต้ และได้ผ่านไปในดินแดนภาคใต้หลายจังหวัด โดยเฉพาะจังหวัดนครศรีธรรมราช พัทลุง สุราษฎรธานี และสงขลา ซึ่งมีปัญหาเรื่องความไม่เข้าใจกันระหว่างประชาชนกับฝ่ายบ้านเมืองอย่างรุนแรง และได้รับความเอาใจใส่เพ่งเล็งจากทางรัฐบาลอย่างมากในฐานะที่เป็นดินแดนที่อยู่ในภาวะล่อแหลมต่ออันตรายมากที่สุดแห่งหนึ่งในภาคใต้

เนื่องจากผมได้ใช้เวลาส่วนใหญ่ทำงานอยู่ในโรงพยาบาล เรื่องราวที่ประสบมา ส่วนใหญ่จึงได้จากการพบปะสัมภาษณ์ชาวบ้านจำนวนหนึ่ง เจ้าหน้าที่ปกครอง และมิตรสหายบางคนถึงเรื่องราวที่เกิดขึ้น

ปัญหาที่บุคคลเหล่านี้ต้องการอย่างยิ่งในขณะนี้ คือ ความปลอดภัยของชีวิตตนเองและทรัพย์สิน ซึ่งเกือบจะไม่มีใครเชื่อว่า ตำรวจ ทหาร หรือข้าราชการฝ่ายปกครองจะสามารถคุ้มครองความปลอดภัยให้ได้ โดยเฉพาะในด้านโจรผู้ร้ายจะไม่สามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้ เพราะฝ่ายเจ้าหน้าที่ก็เกรงกลัวนักเลงหรือคนร้ายเสียเอง พวกนักเลงหัวไม้และมือปืนในภาคใต้นี้ มีอยู่เป็นจำนวนมากที่ตั้งแก๊งค์เรียกร้องค่าคุ้มครองความปลอดภัยของชาวสวนยางหรือชาวเหมือง พวกนี้อาจฆ่าใครง่าย ๆ เพื่อเงินค่าจ้างเพียงไม่กี่ร้อยบาทโดยไม่เกรงกลัวต่อกฎหมายของบ้านเมือง ขณะเดียวกันเมื่อมีการทำลายทรัพย์สินหรือทำร้ายร่างกายกัน ชาวบ้านก็มักตัดสินและจัดการแก้แค้นกันเสียเองเป็นส่วนใหญ่ สงสัยใครเป็นคนทำร้ายก็จ้างนักเลงไปทำร้ายหรือฆ่าเสีย บางครั้งก็ถูกคน บางครั้งก็ผิดคน ถ้าถูกคนก็ไม่มีปัญหาอะไร เพราะ

บรรณาธิการยินดีรับจดหมายจากท่านผู้อ่านเสมอ และจะนำตีพิมพ์ถ้าเห็นว่ามีสาระ ในกรณีที่เจ้าของแสดงความจำนงมิให้ลงพิมพ์ ก็จะไม่ลงพิมพ์ ผู้ที่ประสงค์จะใช้นามปากกาต้องแจ้งนามจริงให้บรรณาธิการทราบทุกครั้งไป บรรณาธิการสัญญาว่าจะไม่เปิดเผยนามจริงของท่านให้ดนอื่นทราบเป็นอันขาด จดหมายที่ใช้นามแฝงโดยไม่บอกนามจริง จะไม่ได้รับการพิจารณาแต่อย่างใด ทั้งนี้บรรณาธิการสงวนสิทธิ์ที่จะขออนุญาตตัดทอนข้อความลงบ้าง เพื่อสงวนหน้ากระดาษ

คนแถบนี้รักความยุติธรรม แต่เมื่อผิดคนก็จะมีการแก้แค้นจองเวรกันต่อไปไม่มีที่สิ้นสุด ชาวบ้านในบางท้องที่อยู่กันด้วยความหวาดระแวงซึ่งกันและกัน

ข้าราชการฝ่ายปกครองและตำรวจบางคนเองก็ทำตนเป็นนายประชาชน ถ้าหากมีเรื่องไม่ถูกกันเป็นส่วนตัว ก็อาจทำร้ายหรืออาจฆ่าเสีย แล้วก็กล่าวหาว่าเป็นผู้ก่อการร้าย ทำให้คนดีอาจต้องเสียคนหรือตายไปโดยไม่มีการสอบสวนหรือให้ความยุติธรรมอย่างเพียงพอ

ปัญหาที่เกิดขึ้นในระยะหลังนี้ได้แก่ ปัญหาค่าครองชีพซึ่งสูงขึ้น ในขณะที่ราษฎรส่วนใหญ่ยากจนลง เนื่องจากรายได้หลักของชาวบ้านแถบนี้ซึ่งได้จากการทำสวนยางตกต่ำลงไปมาก บางแห่งที่ทำนาเป็นอาชีพหลัก เช่น แถบจังหวัดพัทลุง ราคาข้าวเปลือกก็ต่ำลงอย่างน่าใจหาย ประชาชนที่จนอยู่แล้วจึงยิ่งจนลงไปทุกที

ส่วนปัญหาผู้ก่อการร้ายซึ่งผมสนใจมาแต่ต้น ก็กลับได้รับคำตอบซึ่งยังความประหลาดใจและต้องใช้ความคิดอยู่เป็นอันมาก เพราะแทนที่จะมีใครสนใจหรือถือว่าเป็นปัญหาทร้ายแรง ในทางตรงกันข้ามกลับเห็นว่าเป็นเรื่องดีเสียอีกที่มีผู้ก่อการร้าย เพราะท้องถิ่นไหนที่มีปัญหาผู้ก่อการร้าย ราษฎรจะอยู่กันด้วยความสงบสุข ไม่ต้องกลัวปัญหาเรื่องโจรผู้ร้ายหรือข้าราชการทุจริต หรือข่มเหงรังแกประชาชน รัฐบาลเองก็ให้ความสนใจท้องถิ่นนั้นเป็นพิเศษ มีความเจริญในด้านต่าง ๆ อย่างรวดเร็ว ถนนหนทางสะดวก มีหมอมารับใช้หรือให้การตรวจรักษาถึงบ้านและอื่น ๆ อีกมาก——ดีกว่าในท้องถิ่นที่ไม่มีปัญหาผู้ก่อการร้าย ส่วนปัญหาการปราบปรามผู้ก่อการร้ายนั้นเป็นเรื่องผลประโยชน์ทางการเมืองของรัฐบาลกับผู้ก่อการร้าย ใครจะชนะหรือไม่นั้นพวกเขาไม่มีส่วนเกี่ยวข้องอยู่ด้วย

ตลอดเวลาครึ่งเดือนกว่าที่ผมอยู่ภาคใต้ ผมเองเห็นว่ารัฐบาลก็พยายามจะแก้ไขปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นอยู่เหมือนกันและเป็นไปในทางที่ถูกต้องเสียด้วยเช่น จัดการโยกย้าย ถอดถอนข้าราชการทุจริตหรือเลวออก แล้วย้ายข้าราชการที่ดีมาแทน ส่วนจะได้ผลหรือไม่นั้นเป็นสิ่งที่น่าจะได้นำมาพิจารณาขบคิดกันอย่างรอบคอบว่าได้ผลคุ้มค่าหรือไม่ เพราะในบางแห่งถึงแม้ว่าจะได้ทุ่มเททุกสิ่งทุกอย่างลงไปอย่างมากมายแล้วก็ตาม ก็หาได้ทำให้สถานการณ์ดีขึ้นแต่ประการใดไม่

ตามความเห็นของผมปัญหาผู้ก่อการร้ายในภาคใต้นั้น ไม่น่าจะเป็นเรื่องของข้าราชการที่ทุจริต—ที่เลว ปัญหาของเศรษฐกิจที่เสื่อมโทรมหรือความยากจนข้นแค้น ปัญหาการศึกษาที่อยู่ในระดับต่ำ ปัญหา

เรื่องลัทธิทางการเมือง และอื่น ๆ แต่เพียงอย่างใดอย่างหนึ่ง แต่เป็นปัญหาทั้งหมดรวมกัน และยังอาจมีปัญหาอื่น ๆ อีกที่เรายังมองไม่เห็น เพราะในบางท้องถิ่นซึ่งอยู่ติดต่อกับแดนผู้ก่อการร้าย ในอดีตเคยมีปัญหาต่าง ๆ เหมือนกับที่เคยมีในแดนผู้ก่อการร้ายทุกประการ นับตั้งแต่ปัญหาข้าราชการเลว ปัญหาความยากจนข้นแค้น ปัญหาด้อยการศึกษา ฯลฯ แต่ในที่นี้กลับไม่มีปัญหาผู้ก่อการร้ายเลย ทำให้คิดไปได้หลายแง่ คือ หนึ่ง ทางฝ่ายที่อยู่ตรงข้ามอาจไม่มีกำลังพอที่จะก่อกวนไปตามจุดต่าง ๆ ที่เป็นจุดอ่อนทางการเมืองได้ทั้งหมด *สอง* ฝ่ายนั้นมีกำลังเพียงพอแต่ก็ยังไม่มีความรู้เกี่ยวกับจุดบกพร่องต่าง ๆ ได้หมด *สาม* ปัญหาความหวาดระแวงและไม่ไว้ใจซึ่งกันและกันของชาวบ้านเอง *สี่* พบว่าผู้ก่อการร้ายบางคนก็เคยเป็นคนร้ายจริง เคยปล้นเคยฆ่าคนมีความผิดจริงมาก่อน (แต่ก็มีคนดีบางคนที่ถูกความกดดันต่าง ๆ บังคับให้กลายไปเป็นผู้ก่อการร้าย และคนกลุ่มนี้เราไม่ทราบว่ามีอยู่เป็นจำนวนมากน้อยเท่าใด) แล้วจึงหนีไปเป็นผู้ก่อการร้าย

ปัญหาผู้ก่อการร้ายภาคใต้เป็นเรื่องสับสน ชาวบ้านเองก็อยู่ภาวะสับสน แยกไม่ออกว่าใครดีใครเลว ใครเป็นผู้ก่อการร้าย หรือใครเป็นฝ่ายรัฐบาล เพราะแม้แต่เรื่องการตายของ โกมล คีมทอง และ รัตนา สกุลไทย ชาวบ้านแถบนั้นกลับไม่เชื่อว่าฝ่ายนั้นเป็นผู้กระทำ ฟังแล้วหนักใจแทนรัฐบาลเหลือเกินเพราะแม้จะได้พยายามแก้ปัญหาต่าง ๆ สักเพียงใดก็ตาม ก็รู้สึกว่าได้ผลน้อยมาก หรืออาจเป็นเพราะว่าในบางแห่งนั้นได้มีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ถึงจุด ที่ไม่อาจกลับคืนอีกแล้วก็ได้

สมชาย กุลวัฒนาพร

โรงพยาบาลแห่งหนึ่งในภาคใต้

กำแพงประชาธิปไตย

เมื่อรัฐบาล (โดยกรมตำรวจ) ได้ทำการปิดหนังสือพิมพ์ สาส์นเพชรฉบับจตุรัส อันเป็นหนังสือพิมพ์รายเดือน เสนอความคิด บทความ ข้อวิจารณ์เกี่ยวกับเศรษฐกิจการบ้านการเมือง ฯลฯ โดยอ้างว่าหนังสือพิมพ์ฉบับนั้น ได้ปฏิบัติขัดกับประกาศของคณะปฏิวัตินั้น รัฐบาลก็ได้แสดงความไม่รู้ออกมาบางกรณี คือหนังสือพิมพ์ฉบับนั้นได้ตีพิมพ์ฉบับแรกออกมาตั้งแต่เดือนสิงหาคม และพิมพ์เผยแพร่มาจนถึงฉบับที่ ๔ เป็นระยะเวลานานถึง ๕ เดือน (ซึ่งก็มีแนวนโยบาย และจุดมุ่งหมายอันเดียวกันตลอดมา) จึงได้ถูกสั่งปิด ถ้ารัฐบาลจะยึดถือเอาหลักการที่คณะปฏิวัติได้ประกาศไว้ (ตามที่ได้อ้างแล้วข้างต้น) ก็ควรจะสั่งปิดหนังสือพิมพ์ฉบับนี้ไม่ควรให้เกินฉบับที่ ๒ นี่เลยมาจนถึงฉบับที่ ๔ แล้ว เพิ่งมาสั่งปิดกันแสดงให้เห็นว่ารัฐบาล (ซึ่งสืบมรดกจากคณะปฏิวัติ) ทำงานอย่างล่าช้า และชวนให้สงสัยว่า การทรัฐบาลได้สั่งปิดหนังสือพิมพ์ฉบับนั้น (จตุรัส) มิได้ยึดถือเอาประกาศของคณะปฏิวัติเป็นหลัก แต่เป็นเพียงข้ออ้างที่จะปิดหนังสือพิมพ์ฉบับนั้น โดยที่ไม่ให้ถูกประณามว่าเป็นการกระทำเผยแพร่เผด็จการเท่านั้น ดังที่หนังสือพิมพ์รายวันฉบับหนึ่ง (สยามรัฐ ฉบับวันที่ ๒๔ ธันวาคม ๒๕๑๓ ข่าวหน้าแรก) ได้ให้ข้อสังเกตว่าอาจจะเนื่องมาจากที่จตุรัสเสนอบทความเรื่อง "ปรีดีกับคนไทยในลอนดอน" ซึ่งเนื้อหาในบทความนั้นก็เกี่ยวกับการปราศรัยของนายปรีดี พนมยงค์ ที่แสดงแก่นักศึกษาไทยในลอนดอน ตามข้อสังเกตอันนั้นก็ไม่น่าจะเป็นสาเหตุหรือเหตุผลที่มีอยู่ภายในความคิดของรัฐบาล

แต่ที่เป็นที่วิพากษ์วิจารณ์กัน หลังจากที่ จตุรัสถูกสั่งปิดนั้นก็คือ หลักการที่รัฐบาลอ้างถึง "ประกาศของคณะปฏิวัติ" นั่นเป็นหลักการที่ใช้ไม่ได้ ถ้าหาก "ประกาศของคณะปฏิวัติ" ยังศักดิ์สิทธิ์พอที่จะปิดหนังสือพิมพ์ฉบับใดก็ได้ ก็แสดงให้เห็นว่า รัฐบาลชุดนี้ยังต้องพึ่งบารมีของหัวหน้าคณะปฏิวัติ ผู้ที่บุคคลในคณะรัฐบาลยุคปัจจุบันเองก็ประณามการกระทำของท่านอยู่ อีกทั้งเป็นการไม่บังควรที่จะใช้หลักการอันนั้น เพราะได้ทราบกันอยู่แก่ใจ ได้พูด ได้เสนอแก่

ใครต่อใครมากมายหลายครั้งนับไม่ถ้วนแล้วว่า รัฐบาลชุดปัจจุบัน จะปกครอง จะบริหารประเทศชาติกันในระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง แต่การที่รัฐบาลได้ดำเนินการโดยใช้ "ประกาศของคณะปฏิวัติ" ในขณะปัจจุบันนี้ แสดงให้เห็นว่า รัฐบาลอาจไม่มีความสามารถที่จะปกครองประเทศชาติโดยอาศัยแนวแห่งประชาธิปไตยได้ หรืออีกนัยหนึ่งก็ส่อให้เห็นการประพฤติปฏิบัติอย่างหนึ่ง ในขณะที่พูดอีกอย่างหนึ่ง

เป็นที่ห่วงใยกันว่า ในเมื่อหนังสือพิมพ์ จตุรัส อันเป็นหนังสือทำนองเดียว หรือคล้าย ๆ กันกับ *วิทยาสารปริทัศน์* (รายปักษ์) *กรุงเทพฯ วิจารณ์* (รายสัปดาห์) *สังคมศาสตร์ปริทัศน์* (รายสามเดือน) *สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์* (รายสัปดาห์) *ธงไทย* (รายวัน ของหัวหน้าพรรคการเมือง) ถูกปิดได้ ก็อาจจะมีข้อเพ่งเล็ง และข้ออ้างสำหรับการกระทำทำนองเดียวกันกับหนังสือพิมพ์ที่กล่าวถึงนั้นด้วยเหมือนกัน

แต่อย่างไรก็ตาม รัฐบาลอาจแสดงความบริสุทธิ์ใจออกมาให้เห็นโดยวิถีแห่งประชาธิปไตย และโดยการต่อสู้กับความเป็นจริงโดยไม่จำเป็นต้องอ้างถึงหลักการหรือประกาศใด ๆ ที่มีลักษณะเยี่ยงเผด็จการ เมื่อนั้นรัฐบาลจะทราบว่า หนังสือพิมพ์ที่แท้จะเป็นกระจกเงาที่ให้ความจริง แต่ถ้ารัฐบาลต้องการความโป้ปดมดเท็จ การบดบังความจริงก็ช่วยอะไรไม่ได้

มกุฎ อรฤดี

กรุงเทพฯ

ฉบับคนแก่

ถึงแม้ว่าจะมีผู้ไม่เห็นด้วยบ้าง หรือเห็นด้วยเป็นส่วนมากกับการแสดงความคิดเห็นของคนหนุ่มใน "*สังคมศาสตร์ปริทัศน์*" ฉบับคนหนุ่ม ที่ได้ให้ข้อคิดของคนหนุ่ม เกี่ยวกับบทบาทของคนหนุ่มในสังคมไทยขณะนี้

ในฐานะที่ผมเป็นคนหนุ่มอาจจะมีความเอนเอียงเข้าข้างคนหนุ่มอยู่บ้าง แต่เมื่ออ่านข้อคิดของนักเขียนเหล่านั้นในฉบับคนหนุ่มแล้ว ก็อดที่จะนึกถึงคนแก่ไม่ได้ (๕๐ ปีขึ้นไป โดยเฉพาะผู้อยู่ในวงการบริหาร-ปกครอง) ที่อาจจะมีความคิดไม่เห็นด้วย หรืออาจจะยอมรับบทบาทใหม่ของคนหนุ่มสมัยนี้ก็ได้ และเวลานี้เมืองไทยก็ยังเป็นยุคของคนแก่ที่อาวุโสอยู่ คงจะเป็นการดีไม่น้อย ถ้าหากจะมีการรวบรวมความคิดเห็นของคนแก่โดย "*สังคมศาสตร์ปริทัศน์*" เพื่อให้คนแก่ได้มีโอกาสแสดงบทบาทของตนให้คนทั่วไปได้ศึกษาดูบ้าง ว่าคนแก่สมัยนี้กำลังคิดถึงบทบาทและความอาวุโสของตนอย่างไร โดยอาจจะให้ชื่อว่า "ฉบับคนแก่" หรือชื่ออื่นที่เหมาะสมกว่าก็ได้ เพราะเราก็ได้ทราบความเคลื่อนไหวของคนหนุ่มมามากแล้ว อยากจะฟังความคิดเห็นของคนแก่ดูบ้าง เพื่อให้คนแก่และคนหนุ่มได้มีความเข้าใจต่อกันและประสานงานกันให้ดียิ่งขึ้นในสังคม

สิทธิชัย อุทัยรัฐนิธิกุล

จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย

ศิลปเพื่อศิลป

ผมมีความคิดในใจว่า งานศิลปนั้นเป็นที่ยกระดับศีลธรรมจรรยาไม่ได้ ช่วยให้รักชาติเกลียดชาติก็ไม่ได้ ศิลปก็เป็นศิลปเพื่อศิลป คนโดยมากมักต้องการให้คนทำงานศิลปแบบโน่นแบบนี่ นั่นเป็นเพราะสันดานเห็นแก่ตัว ต้องการจะเสพย์โน่นเสพย์นี่ในสิ่งที่ตัวชอบ ไม่ชอบรับสภาพความเป็นจริง ในประเทศที่ศิลปเจริญรุ่งเรือง ชาวบ้านเขาจะคอยดูว่าศิลปแบบใดจะเกิดขึ้นใหม่ และพร้อมที่จะศึกษาเพื่อให้เข้าถึงศิลปจริง ๆ นั่นเขาทำแต่สิ่งที่เขาชอบ เขาสะเทือนใจงานถึงจะดี ใครรักธรรมชาติก็ทำไป ใครเห็นความงามในรูปของวัตถุต่าง ๆ ก็ทำไป ใครเกลียดสงครามก็ทำไป ส่วนจะทำกันได้ดีขนาดไหนนั้นค่อยพิจารณากันอย่างลึกซึ้งอีกที ศิลปเป็นเครื่องพ้องประวัติศาสตร์ยุคใดสมัยใดสังคมเป็นอย่างไร ดูได้จากศิลปยุคนั้น ไม่ว่าวรรณกรรม จิตรกรรม ประติมากรรม หรือ

แม้แต่คนตรี อยากรู้ว่าเมืองไทยสมัยนี้เป็นยังไง ก็ลองค้นหาดูศิลปก็แล้วกันว่ามั่วกันขนาดไหน ชาวบ้านชาวช่องก็รู้ดีอยู่แก่ใจ แต่ไม่ยอมรับความจริงไม่กล้าดูสิ่งที่ตัวเองมีส่วนรับผิดชอบ จึงชอบที่จะงัดเอาศิลปที่เคยรุ่งเรืองมาในสมัยก่อนมาให้ศิลปินทำ เพื่อที่จะปิดบังความจริงที่ว่า สมัยนี้ศิลปมันตกต่ำขนาดไหน

ผมเองไม่เชื่อว่าเศรษฐกิจนั้นจะเป็นสิ่งสำคัญที่จะดึงศิลปให้หยุดชะงักไป มันมีส่วนอยู่บ้างเพียงเล็กน้อยเท่านั้น เพื่อให้ศิลปินผู้สร้างสรรค์ผลงานได้มีความสุขสบายขึ้น และมีโอกาสทำงานได้มาก แต่จะหยุดทำกันเลยเป็นไปไม่ได้แน่ รูปวัวไบซันในถ้าสเปญที่เขียนมาแล้วไม่ต่ำกว่า ๒๐,๐๐๐ ปีเป็นเครื่องพิสูจน์ได้ดี ว่าศิลปไม่ต้องพึ่งเศรษฐกิจจนเกินไป ผมคิดว่าเรื่องอาหารทางใจกับอาหารทางกายนี่มันคนละเรื่องแต่มีความสำคัญควบคู่กันไป ขาดอย่างไหนไม่ได้

ปริญญา สุเจริญ

วิทยาลัยเทคนิคภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

นครราชสีมา

ฉดหมายจากอเมริกา

เมื่อผมมาถึงแรก ๆ ก็พอดีสหรัฐ ฯ *สนับสนุน* ทหารเวียดนามใต้บุกเส้นทางโฮจิมินท์ ที่มหาวิทยาลัยนี้มีการเดินขบวนแจกใบปลิว และตำรวจมาเดินเพ่นพ่านกันเต็มไปหมด ด้วยเกรงว่าเหตุการณ์อาจจะรุนแรงดังเช่นที่เคยเป็นเมื่อสหรัฐ ฯ ให้ความช่วยเหลือและเข้าแทรกแซงทางทหารในกัมพูชา แต่คราวนี้นักศึกษาได้แต่จับกลุ่ม แจกใบปลิว และโฆษณาชักชวนให้นิสิตนักศึกษาเข้าร่วมขบวนการต่อต้านนโยบายของนิกสัน ทางมหาวิทยาลัย โดยเฉพาะผู้บริหารก็ทำตัวเป็นต้นอ้อ และให้สิทธินักศึกษาเพื่อลดความตึงเครียด นักศึกษาเข้ายึดตึกสังคมศาสตร์ และให้นักศึกษาในแต่ละชั้นทำการประท้วงไม่เรียนตามหลักสูตรและแผนเล็กเชอร์ โดยให้นักศึกษานำเรื่อง "การบุกลาว" ไปอภิปรายกัน ในชั้นที่ผมเรียนอาจารย์เข้าห้องเล็กเชอร์ก็ถามนักศึกษาเลยทีเดียวว่า "จะเรียนหรือจะมาถกกันเรื่องลาว" อาจารย์หลายคนเห็นอกเห็นใจกับการประท้วงของนักศึกษา และดูเหมือนว่าอาจารย์บางคนได้เคยเข้าร่วมการประท้วงกรณีสหรัฐ ฯ แทรกแซงทางทหารในกัมพูชามาแล้วด้วย

ผมอยู่ที่นี่ใช่จะพอใจกับสิ่งอำนวยความสะดวกทุกอย่างก็เปล่า ความพอใจกับความสบายใจแม้จะอยู่ติดกันเป็นบางครั้ง แต่ในบางคราวก็อาจจะอยู่ห่างกันคนละโยชน์ได้เช่นกัน ดังที่ชาวอเมริกันรุ่นหนุ่มแม้จะมีความพอใจกับความทันสมัยของเครื่องจักรกล แต่ก็ยังไม่สบายใจเกี่ยวกับปัญหาอื่น ๆ ในสังคมอยู่ดี ผมเองในความคิดที่นึกเอาเองได้ มองสมุหฐานของแรงประทุที่พวกรุ่นหนุ่มอเมริกันมีความสำนึกนี้ว่า มาจากสังคมที่วัตถุและสรรพสิ่งที่ปรุงแต่ง "คน" ไม่สามารถที่จะให้มนุษย์หรือคนมีขอบเขตแห่งความพอใจกับมัน (วัตถุ, ฯลฯ) นั้นได้ตลอด การที่พวกฮิปปี้และพวกซ้ายใหม่เกิดขึ้นมาอย่างรวดเร็วและมีอัตราของความรุนแรงขึ้นนี้ ก็เพราะพวกนี้ *frustrated* กับสภาพสิ่งแวดล้อมของเขานั่นเอง พวกนี้เห็นสังคมที่เจริญด้วยวัตถุอัตโนมัติว่าเป็นสิ่งที่ทำให้คนต้อง alienated กับสภาพที่แท้จริง จะเห็นได้ว่าหนังเร้าความที่มาฉายอย่างโจ่งครึ่มตามโรงหนังทั่วอเมริกานี้คนดูกันมากมาย เพราะการแสดงกิจทางกาม เป็นการเปิดเผยถึงความสัมพันธ์ระหว่างคน - กับ - คน ปัญหามีอยู่ว่าทำไมพวกซ้ายจัดหรือคนรุ่นหนุ่มจึงรังเกียจ establishment กันนัก ผมยังต้องการเห็น establishment ต่าง ๆ ดำเนินไปอย่างที่มีลักษณะเป็นมนุษย์ (ในด้านความสัมพันธ์ระหว่าง establishment กับ public) อาจจะเป็นเพราะว่าถ้า establishment ทั้งหลายได้เปลี่ยนคุณค่าเป็นสิ่งที่ไม่สนองต่อความต้องการของคนรุ่นหนุ่มแล้ว ค่าของความเป็นมนุษย์ก็จะต้อง identified เหมือนกับค่าของวัตถุต่าง ๆ เท่านั้น สังคมอเมริกันเป็นเช่นนี้ เดี๋ยวนี้

ใครๆอยากได้วัตถุกันทั้งนั้น แม่บ้านอเมริกันอยากได้รถใหม่ เครื่องอบผ้าแบบล่าสุด ฯลฯ หรือคนไทยบางกลุ่มเวลานี้ก็ใช้วัตถุมาวัดคุณค่าของความเป็นคนกันแล้ว สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่ผมว่าน่าวิตกเหมือนกัน ผมแน่ใจว่าอีกหน่อยคงมีปราชญ์เขียนเรื่อง "ทรราชย์ของวัตถุ" ขึ้นแน่ๆ หากความสัมพันธ์ระหว่างคนกลับกลายมาเป็น คน - วัตถุ - คน

สังคมศาสตร์ปริทัศน์ ฉบับวิจัยหรือจารกรรม มีอยู่หลายตอนที่นักเขียนชาดข้อเท็จจริงบางอย่างไป แต่จะโทษคนเหล่านั้นไม่ได้ทีเดียวนัก เพราะข้อเท็จจริงบางอย่างอาจจะขาดไปจริงตามขอบข่ายของระบบเก็บข่าวสารของศูนย์วิจัยต่าง ๆ ก็ได้ กระนั้นก็ดี ผมเชื่อว่าปัญหาวิจัยหรือจารกรรมเรายังสามารถคุมสถานการณ์ได้บ้าง เพราะไม่ใช่ว่างานดังกล่าวจะจำกัดอยู่แต่ชาวต่างประเทศเท่านั้น report ต่าง ๆ ต้องผ่านคนไทยไม่มากก็น้อย แต่ขึ้นอยู่กับว่าเราจะสนใจจริงจังหรือไม่อย่างไร

ผมเชื่อว่า นักเขียนต่าง ๆ ลืมคิดไปว่า การวิจัยที่เป็นการจารกรรมและบ่อนทำลายแน่ ๆ คือการวิจัยของพวกคอมมิวนิสต์ ใครคิดว่าพวกผู้ก่อการร้ายไม่รู้จักการวิจัยก็ควรจะทำความเข้าใจเสียใหม่ เพราะเพื่อนนักวิจัยได้ประสพมากับตัวเองว่า ค.ม. ทำการวิจัยก่อนหน้าเราอีก เช่นเพลง *อย่าคู่ถูกชาวมา* นั้น จีนแดงวิจัยถึงจิตวิทยาของชาวบ้านและแทรกจังหวะเน้นของช่วงทำนองปลุกปั่นชาวนาไทยอย่างน่ากลัว ผมเห็นว่า ค.ม. มีการวิจัยที่น่ากลัวและน่ารังเกียจกว่านี้มากนัก

ชัยสิริ สมุทวณิช

Madison, Wisconsin, U.S.A.

จดหมายจากปากีสถาน

ผมยังไม่จำหลักดอก ตอนนี้ข่าวปากีสถานนั้น ยังคงดำเนินอยู่ ผมคิดตามข่าวจากวิทยุและหนังสือพิมพ์ทุกวัน ฝ่ายบังคลาเทศ (Bangla Desh) มีทีท่าจะชนะ เพราะเห็นทางรัฐบาลปากีสถานตะวันตกสั่งเป็นการลับให้ชนทองคงคลังจากธนาคารต่าง ๆ ในปากีสถานตะวันออกไปยังตะวันตก ชีค มูร์จิบูราห์มาน เป็นคนมีพลังการเมืองสูงพอดู พยายามเร้าใจคนหนุ่มสาวชาวบังคลาเทศให้นึกคิดถึงเสรีภาพและอิสรภาพของตน ปัญหายังสลับซับซ้อนอยู่มาก เพราะแหล่งที่มาของ Liberation force ในปากีสถานตะวันออกนั้นมาจาก popular source หรือ public opinion ของประชาชนด้วย การวิเคราะห์เรื่องนี้ มีปัญหาในหมู่ฮินดูและมุสลิมในอินเดีย โดยทั่วไปด้วยว่า ฝ่ายบังคลาเทศควรแยกตัวออกเป็นอิสระหรือไม่ บางเสียงว่าควรแยก เพราะ

๑) ดินแดนก็อยู่ห่างกันมากจากรัฐบาลกลางของปากีสถานตะวันตก

๒) ประชากรที่นั่นพูดภาษาเบงกาลี มีความเป็นอยู่ การดำเนินชีวิต และแนวคิดแตกต่างจากทางตะวันตก

๓) รัฐบาลยะหยาข่าน ควบคุมดูแลไม่ทั่วถึงประชากรตะวันออกยังยากจนไร้การศึกษามาก ภาษีที่เก็บได้ก็ไปบำรุงเสียข้างตะวันตก อีกประการหนึ่ง นักศึกษารุ่นใหม่ทางตะวันออก ก็พยายามแสดงออกซึ่งความไม่พอใจรัฐบาลให้ประชาชนรู้อีกเสียงหนึ่ง โดยบอกว่า ปากีสถานต้องเป็นเอกภาพเพื่อเกียรติภูมิของชาติ และสถาปนาบนฐาน islamic state ตามอุดมการณ์ดั้งเดิม

ไรน่าน อรุณรังษี

สถานที่แห่งหนึ่งชายแดนอินเดีย - ปากีสถาน

ฟ้าสูงแผ่นดินต่ำ

เมื่อไม่นานมานี้มีฝรั่งคนหนึ่งได้กล่าวหาว่า ข้าพเจ้านั้นไม่เป็น "คนไทย" ในทัศนะของเขา เขาว่าข้าพเจ้าไม่เข้าถึงลักษณะกฎเกณฑ์ของสังคมไทย ข้าพเจ้าหน้าชาไปพักใหญ่ แต่พอมาคิด ๆ ดูทีหลัง ข้าพเจ้าชักจะไม่แน่ใจเสียแล้วว่าข้าพเจ้าได้รับอิทธิพลตะวันตกมามากจนความเป็น "ไทย" ถูกกลืนไปหรือเปล่า

เหตุนี้เองที่ทำให้ข้าพเจ้ามานั่งพิจารณาดูว่า สังคมไทยนั้นมีลักษณะอย่างไรบ้าง และลักษณะต่าง ๆ นี้จะกระทบกระเทือนการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคมไทยอย่างไร อีกนัยหนึ่งโครงสร้างของสังคมไทย ขัดกับสถาบันการเมืองและเศรษฐกิจของเราในขั้นมูลฐานหรือเปล่า เมื่อข้าพเจ้าพูดว่าสถาบันการเมืองและเศรษฐกิจ ข้าพเจ้ามิได้หมายความว่าในทัศนะหรือแนวทางที่ปฏิบัติอยู่ทุกวันนี้ แต่หมายความในทางทฤษฎีและตามที่ผู้นำของชาติได้ตีความหมายไว้

สังคมไทยโดยทั่ว ๆ ไปแล้ว เป็นสังคมที่แต่ละบุคคลพยายาม "ใส่หน้ากากเข้าหากัน" โครงสร้างของสังคมเราทำให้คนไม่สามารถที่จะออกความคิดเห็นอะไรที่ตรงไปตรงมา ใครที่พูดแบบขวานผ่าซากตรงไปตรงมาก็จะถูกกล่าวหาว่าเป็น *บ้านนอก ไพร่ ผู้ขาดการศึกษา มาจากตระกูลต่ำ* ฯลฯ เพราะเหตุนี้ความเข้าใจผิดก็เกิดขึ้นง่าย ทำให้คนไม่ไว้ใจซึ่งกันและกัน ทำให้สังคมเราปิดบังความจริง หรือถ้าไม่ปิดบังก็พยายามทำไม่รู้ไม่ชี้เสีย เมื่อมาถึงจุดนอาจจะพูดพร่องไปบ้าง *เพราะถ้าพูดตามตรงแล้วคนไทยส่วนใหญ่มีบุคลิกลักษณะที่พูดตรงไปตรงมา* ไม่แอบแฝงความจริงและไม่พยายามหลอกลวงคน ที่ข้าพเจ้าพูดมาเช่นนี้ก็เพราะคนไทยที่มีสิทธิที่จะเรียกตัวว่า "คนไทย" โดยเต็มปากนั้นมีอยู่มากกว่า ๘๐ เปอร์เซ็นต์ พวกนี้คือชาวนา ชาวไร่ ชาวสวน ชาวประมง ฯลฯ ส่วนสังคมที่ข้าพเจ้าได้กล่าวถึงในขั้นต้นนั้น เห็นจะเป็นแต่เฉพาะสังคมคนกรุงเท่านั้น

สังคมคนกรุงถือว่าเป็นสังคมที่เจริญแล้ว เป็นสังคมที่รู้ที่ต่ำที่สูง ผู้น้อย ผู้ใหญ่ ศิษย์อาจารย์ พี่น้อง ความเคารพนับถือกันเป็นลักษณะหนึ่งของมนุษยชาติ แต่เมื่อความเคารพนับถือนี้ขึ้นอยู่กับ ascriptive value แล้วผลเสียก็จะเกิดขึ้นแก่สังคมได้ง่าย เช่น ศิษย์ไม่กล้าโต้เถียงกับอาจารย์ ถึงแม้อาจารย์จะผิด เพราะเหตุที่ตนเป็นศิษย์และเขาเป็นอาจารย์ การเปลี่ยนแปลงจากการนับถืออาจารย์ เพราะเป็นคนมีความรู้มาเป็นสถาบันศิษย์และอาจารย์นั้น เป็นรั้วกั้นการแลกเปลี่ยนทัศนะและความคิดเห็น สังคมไทยเลยกลายเป็นสังคมที่กลัวสถาบันมากกว่ากลัวบุคคล การไหลเทของความรู้ อำนาจวาสนา ความคิดเห็นจึงมาจากที่สูงไปที่ต่ำ ใครที่พยายามว่ายน้ำทวนกระแสก็จะถูกพัดจมหายไปในทะเลลึก สังคมไทยจึงเป็นสังคมที่มีแต่ผู้นำกับผู้คิดตามเท่านั้น communication gap ระหว่างผู้น้อยกับผู้มีอำนาจ (เพราะตำแหน่งของตน) ยากที่จะหาสะพานมาทอดข้ามได้ ปัญหาของสังคมเราอาจจะแย่กว่าของสังคมอเมริกา ซึ่งคนไทยส่วนมากคิดว่าแย่เต็มประดา ข้าพเจ้าได้ยินอยู่เสมอ ๆ ว่า ดูไอ้กันมันซิ คุมพวกเด็ก ๆ ไม่อยู่ ถ้าเป็นเมืองไทยละก็จับขังโกนหัวเสียก็หมดเรื่อง คนที่พูดเช่นนี้มองข้ามปัญหาที่สำคัญที่สุด คือทำอย่างไรถึงจะเข้าใจว่าทำไมพวกนี้จึงประพฤติอย่างนั้น คนไทยส่วนมากชอบนั่งอยู่บนเก้าอี้ของผู้พิพากษา ถึงแม้สังคมอเมริกันจะไม่เป็นสังคมที่มาตรฐาน แต่อย่างน้อย communication channel ยังเปิดอยู่ แต่ทำไมสังคมเราจึงขาดข้อเชื่อมอันสำคัญนี้ได้

สังคมไทยเป็นสังคมที่ *"พ้ำสูงแผ่นดินต่ำ"* ถ้าจะยืมเอาขี้ปากคุณปรามโมช นาครทรรพมาใช้ คนที่เป็นเจ้าเป็นนายคนแล้วจะมีความสูงล้นเหลือ คือทำอะไรก็ได้ ไม่ต้องไปคำนึงถึงหัวอกคนอื่นๆเขา สังคมกรุงเทพ ฯ โดยเฉพาะเป็นอย่างนี้ ในเมื่อโครงสร้างของสังคมเราเป็นเช่นนี้ มีประโยชน์อะไร ที่เราจะมาพูดกันให้น้ำลายกระเด็นว่าต้องพัฒนาชาติ ต้อง bridge gap ระหว่างคนจนกับคนรวย ต้องมีประชาธิปไตย (ตามแบบฉบับของตะวันตก) ฯลฯ คำถามที่ข้าพเจ้าอยากจะถามพวกเราคนไทยด้วยกันในฐานะที่เราเป็นพวกที่เฮง (หรือขวย) จะได้เป็นเจ้าคนนายคน อะไรต่าง ๆ เหล่านี้จะบรรลุถึงผลได้ไหม ในเมื่อโครงสร้างของสังคมเรายังคงเดิม จุดมุ่งประสงค์ของการพัฒนาชาติ พัฒนาสถาบันการเมือง (เศรษฐกิจ) ชนบทนั้นเหมาะสมกับสังคมเราหรือเปล่า หรืออุปสรรคที่ขัดขวางความเจริญของชาตินั้นอยู่ที่สังคมชาวกรุง (ผู้นำการเปลี่ยนแปลงของชาติ) นั่นเอง

ถ้าเป็นเช่นนี้แล้ว การที่เราจะทำการเปลี่ยนแปลงมหาวิทยาลัย จัดตั้งระบบประชาธิปไตย พัฒนาชาติ ฯลฯ มันจะทำได้หรือไม่ การสร้างสถาบันต่าง ๆ ขึ้นมานั้นจะพอไหม เช่น การวางแผนพัฒนาชาติ หน่วยพัฒนาชุมชนหน่อย เร่งรัดพัฒนา การตั้งรัฐธรรมนูญ การตั้งสภาผู้แทนราษฎร จะสำเร็จและทำให้ประชากรไทยเป็นประเทศที่เจริญได้ไหม ปัญหาที่เราทุก ๆ คนไม่ยอมขบคิด หรือไม่พยายามวิจัยแก้ไขคือปัญหา "ฟ้าสูงแผ่นดินต่ำ"

เท่าที่พูดมานี้สามารถที่จะแยกปัญหาออกได้เป็นหลายหัวข้อ

๑. โครงสร้างของสังคมไทยเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมตามที่ได้ตั้งจุดมุ่งหมายไว้หรือเปล่า

๒. ควรจะมีการเปลี่ยนแปลงระบบและโครงสร้างของสังคมไทยในปัจจุบันไหม ถ้าเปลี่ยนควรจะเป็นไปในรูปไหน

๓. การสร้างสถาบันต่าง ๆ ขึ้นมานั้นจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้ไหม

๔. ถ้าเราจะรักษาทนุถนอมลักษณะของสังคมไทยปัจจุบันนี้ไว้ การพัฒนาการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมชนบทควรจะเป็นไปในรูปไหน

การที่มีคนบางคนประพฤติตนไปในทางที่ไม่เคารพผู้ใหญ่ ไม่รู้จักที่ต่ำที่สูง พูดตรงไปตรงมา ซึ่งล้วนแต่เป็นบุคลิกของการไม่เป็นไทยนั้น อาจจะเป็นการแสดงปฏิกิริยาต่อการที่พวกเขาไม่ชอบใส่หน้ากากกระมัง การแบ่งชั้นวรรณะทำให้เกิดกำแพงกั้นการไหลไปไหลมาของความคิดเห็นต่าง ๆ ไหนจะกลัวผู้ใหญ่ท่านโกรธ ไม่พอใจ เคือง อะไรร้อยแปด เลยทำให้คนเราไม่สามารถที่จะแสดงความรู้สึกออกมาได้ตรง ๆ ถึงแม้ว่าสังคมชาวกรุงของเรากำลังปฏิรูปอยู่เหมือนกัน เช่นมีการวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลและสังคมอย่างเปิดเผย (ซึ่งก็มีแต่เพียงในกลุ่มนักวิชาการ นิสิตนักศึกษาและบุคคลกลุ่มน้อย) เช่นในหนังสือ *สังคมศาสตร์ปริทัศน์* วิทยาสารปริทัศน์ และจตุรัส (ซึ่งสองฉบับหลังดับแสงไปแล้ว) ข้าพเจ้าก็ยังรู้สึกว่าไม่เพียงพอ ทำอย่างไรล่ะความคิดต่าง ๆ ที่มีในหน้ากระดาษของหนังสือต่าง ๆ นั้นจะซึมซ้นไปและกระจายไปทั่วสังคมชาวกรุงได้ เพื่อที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้ในสังคมส่วนใหญ่ แม้แต่พวกที่มีเรื่องดีพิมพ์ลงในหนังสือต่าง ๆ บางครั้งก็ยังไม่ยอมทิ้งสันดานใส่หน้ากากเหมือนกัน คือต้องใช้นามแฝงนามปากกา การใช้นามปากกานั้นเป็นการที่เราอาจจะป้องกันตัวเองได้ แต่มันก็เหมือนการใช้หน้ากากเหมือนเก่า มันเป็นสิ่งที่ส่อให้เห็นถึงความไม่รับผิดชอบของบุคคลจำพวกที่ข้าพเจ้าเองยอมยกย่องนับถือว่ากล้าเขียนกล้าคิด การใช้ชื่อจริงในการเขียนข้อความนั้นไม่ใช่การยกหางตัวเอง แต่เป็นการแสดงออกถึงความจริงใจและความยอมรับผิดชอบในความคิดต่างๆ ที่ตนได้เขียนใส่ลงไปในหน้ากระดาษ ถ้านักวิชาการถึงวิชาการ นักหนังสือพิมพ์ นักเขียน และผู้อื่นยอมใช้ชื่อจริงแล้ว ข้าพเจ้าคิดว่าจะเป็นก้าวแรกสำหรับการทำให้กลุ่มบุคคลที่มี Social conciousness ยอมรับผิดชอบในความคิดของตนที่มีต่อสังคมและอาจจะเป็นเหตุที่จะทำให้คนกลุ่มนี้รวมตัวกันได้ เพื่อจะเป็นเครื่องจักรของการเปลี่ยนแปลงสังคมไทยต่อไปในอนาคต

ทักษ์ เฉลิมเตียรณ

Ithaca, USA.

วิจารณ์หนังสือ

ประวัติศาสตร์อีสาน (เล่ม ๒)
เติม วิภาคย์พจนกิจ
(สำนักพิมพ์สมาคมสังคมศาสตร์ฯ)
๕+๔๑๓ หน้า แผนที่ ๕ แผ่น ภาพประกอบ ๑๖ ภาพ มีสารบาญค้นคำ และรายชื่อหนังสือที่ใช้ประกอบในการเรียบเรียง ๔๕ บาท

สิ่งแรกที่ผู้วิจารณ์ปรารถนาจะเรียนให้ท่านผู้อ่านทราบคือคุณเติม วิภาคย์พจนกิจ ผู้เขียนหนังสือเล่มที่กำลังวิจารณ์อยู่นี้ได้ถึงแก่กรรมเสียแล้ว ผู้วิจารณ์ไม่เคยมีโอกาสได้รู้จักคุณเติมเป็นส่วนตัว ไม่เคยมีโอกาสได้วิสาสะสนิทสนมคุ้นเคยกัน ความรู้สึกที่ผู้วิจารณ์มีต่อคุณเติมเกิดจากการที่ได้มีโอกาสอ่านงานของคุณเติมซ้ำ ๆ ซาก ๆ ตั้งหลายเที่ยว ผู้วิจารณ์เชื่อว่าคุณเติมยังมีข้อเท็จจริงหรือข้อมูลอื่น ๆ ตลอดจนเกร็ดเล็กเกร็ดน้อยที่ยังอาจจะนำมาเผยแพร่ให้เป็นประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจในภูมิภาคอีสานได้อีกมาก เพราะฉะนั้นเมื่อผู้วิจารณ์ทราบข่าวอันเป็นที่น่าสลดใจ ผู้วิจารณ์ต้องอึ้งไปเพราะไม่อยากจะเชื่อว่าข่าวนั้นเป็นความจริง เป็นความรู้สึกตกใจ เสียใจและเสียดายระคนกัน ผู้วิจารณ์ขอถือโอกาสแสดงความเสียใจอย่างสุดซึ้งต่อครอบครัวและญาติพี่น้องของคุณเติมไว้ ณ ที่นี้ด้วย

สำนักพิมพ์นี้ได้จัดพิมพ์หนังสือ *ประวัติศาสตร์อีสาน* เล่มหนึ่งออกจำหน่ายแล้วตั้งแต่เดือนมีนาคมศกก่อน ผู้วิจารณ์ได้วิจารณ์หนังสือเล่มหนึ่งนี้ใน *สังคมศาสตร์ปริทัศน์* ฉบับที่ ๔ ปีที่ ๗ เนื่องจากหนังสือที่กำลังวิจารณ์นี้เป็นเล่มสองในชุดเดียวกัน ลักษณะบางอย่างจึงคงเหมือนกันทุกประการ และผู้วิจารณ์อาจจะอ้างบทวิจารณ์เก่าในบางกรณีแทนที่จะมากล่าวซ้ำอีกในที่นี้

วิธีการแบ่งบทตอนของหนังสือเล่มแรกกับกับเล่มที่สองนี้ไม่เหมือนกัน เล่มแรกแบ่งออกเป็นภาค แต่ละภาคแบ่งออกเป็นบท ส่วนเล่มสองแบ่งออกเป็นบทล้วน ๆ ตั้งแต่บทที่ ๑ ถึงบทที่ ๑๒ แล้วจึงมีภาคผนวก ซึ่งแบ่งย่อยออกไปเป็นบทที่ ๑ ถึงบทที่ ๓ อีกต่อหนึ่ง ลักษณะการขึ้นบทที่ ๑ ใหม่ทำให้รู้สึกคล้าย ๆ กับว่าเป็นหนังสือชุดใหม่ แต่ปรากฏว่า การเรียงลำดับหน้าของเล่มสองกลับเรียงต่อจากเล่มแรก คือเริ่มด้วยหน้า ๓๘๑ เป็นต้นไป ซึ่งทำให้ดูขัด ๆ กันอยู่

หนังสือสองเล่มในชุดนี้เป็นหนังสือที่เกี่ยวเนื่องกัน แต่ก็มีลักษณะพิเศษอยู่อย่างหนึ่งที่ว่าผู้อ่านอาจจะอ่านเล่มใดก่อนหรือหลังก็พอจะเข้าใจเรื่องราวได้เป็นอย่างดี แม้ว่าเราจะต้องยอมรับว่าถ้าอ่านตามลำดับจากเล่มที่หนึ่งไปจะเข้าใจรายละเอียดและพื้นฐานต่าง ๆ ได้ดีกว่า เล่มหนึ่งกล่าวถึงประวัติ ตำนาน และเรื่องราวของหัวเมืองต่าง ๆ ในภาคอีสาน รวมทั้งนครจำปาศักดิ์ด้วย ลำดับการเขียนบรรยายถือเอาลุ่มน้ำเป็นหลัก เริ่มจากลุ่มน้ำมูลตอนต้น แล้วมาลุ่มน้ำมูลตอนล่าง ลุ่มน้ำชี ในที่สุดจึงกล่าวถึงหัวเมืองในลุ่มน้ำโขง ส่วนเล่มที่สองกล่าวถึงการบริหารงานปกครองภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นส่วนใหญ่ บทที่ ๑ กล่าวถึงการปกครองตามระบบเดิมโดยมีเจ้าหน้าที่หรือตำแหน่งสำคัญอยู่สี่ตำแหน่งที่เรียกกันว่า "อาญาสี่" บทที่ ๒ กล่าวถึงการปฏิรูปการปกครองโดยการรวมหัวเมือง เอก โท ตรี และจัตวา ออกเป็น ๔ กองใหญ่ในระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๓๓ และ ๒๔๓๔ บทต่อ ๆ มากล่าวถึงการรวมกลุ่มจังหวัดชั้นนอกออกเป็นมณฑลต่างๆ หกมณฑล จนกระทั่งได้มีการจัดระบบมณฑลเทศาภิบาลตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ ร.ศ. ๑๑๖ ผู้เขียนได้นำเหตุการณ์ต่าง ๆ มาบรรยายไว้ในระยะที่ได้มีการปฏิรูปการปกครองจากระบบเดิมมาสู่ระบบมณฑลเทศาภิบาลโดยเฉพาะในระยะเวลาที่พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงพิชิตปรีชากรทรงดำรงตำแหน่งอธิบดีข้าหลวงและตำแหน่งข้าหลวงหัวเมืองลาวกาว และในตอนต่อมาเมื่อพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงสรรพสิทธิ์ประสงค์ทรงดำรงตำแหน่งข้าหลวงใหญ่ต่างพระองค์สำเร็จราชการมณฑลลาวกาว

บทที่ ๗ กล่าวถึงกบฏผีบาปผีบุญในระยะ พ.ศ. ๒๔๔๒–๒๔๔๓ ตั้งแต่เริ่มมีข่าวลือจนกระทั่งเหตุการณ์สงบราบคาบ บทที่ ๘ เป็นเรื่องการเสด็จตรวจราชการของเจ้านายชั้นผู้ใหญ่ตั้งแต่สมัยพระเจ้าบรมวงศ์เธอ สมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพ เมื่อครั้งทรงตำแหน่งเป็นเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย จนกระทั่งระบบเทศาภิบาลถูกยกเลิกไป บทที่ ๑๐ เป็นเรื่องศาสนาพุทธในเขตภาคอีสาน ผู้เขียนได้บรรยายถึงพระเถระที่มีบทบาทสำคัญในการจัดทะนุบำรุงพระศาสนาและความใกล้ชิดระหว่างพระเถระที่

สำคัญ ๆ เหล่านี้กับเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง เรื่องการศาสนานั้น ผู้เขียนได้บรรยายมาเป็นลำดับตั้งแต่สมัยก่อน ๆ จนถึงสมัยของสมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (ติสสเถระ) บทที่ ๑๑ เป็นเรื่องประเพณีของชาวพื้นเมืองอีสาน เช่นการถือฮีตสิบสองคองสิบสี่ (จารีต ๑๒ ประการและคลองธรรมอีก ๑๔ ประการ) หรือการทำบุญตามประเพณีในโอกาสต่าง ๆ เช่นการทำบุญสงกรานต์หรือการทำบุญในเทศกาลเข้าพรรษาหรือออกพรรษา เช่นนี้เป็นต้น

บทที่ ๑๒ กล่าวถึงอาณาเขตหลวงพระบางฝั่งขวา นครจำปาศักดิ์และเมืองมโนไพรขณะที่ไทยต้องยอมยกให้แก่ฝรั่งเศสไปใน พ.ศ. ๒๔๔๖ ต่อจากบทที่ ๑๒ แล้วเป็นภาคผนวก ซึ่งแบ่งแยกออกเป็นบท ๆ อีก ๓ บท บทแรกกล่าวถึงทำเนียบชุนนางกัมพูชา บทที่สองกล่าวถึงกงสุลฝรั่งเศสในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ส่วนบทที่สามกล่าวถึงการสำรวจลำน้ำโขงและแก่งหลี่ผีในบทนี้ ผู้เขียนกล่าวถึงการเดินเรือในลำน้ำโขงและกล่าวถึงการพัฒนาลุ่มน้ำโขงที่จะให้ได้ประโยชน์แก่ประชาชนส่วนใหญ่ ซึ่งรวมทั้งการจัดสร้างเขื่อนต่าง ๆ ในประเทศไทยทั้งที่เสร็จไปแล้วและที่กำลังดำเนินการอยู่

ดังที่กล่าวมาแล้ว เค้าโครงของหนังสือเรื่องนี้หนักไปในด้านบริหารงานปกครอง แต่เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่มีผลกระทบกระเทือนการปกครองก็มีกล่าวถึงในหนังสือเล่มนี้ด้วย เช่นกรณีพิพาทระหว่างไทยกับฝรั่งเศสเมื่อปี ร.ศ. ๑๑๒ ผู้เขียนกล่าวถึงเรื่องนี้ก็เพราะผู้เขียนต้องการชี้ให้เห็นพระปรีชาสามารถในการวางนโยบายและในการตัดสินพระทัยของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงพิชิตปรีชากรนั้นประการหนึ่ง ส่วนอีกประการหนึ่งนั้น ดูเหมือนผู้เขียนต้องการจะชี้ให้เห็นความไม่เป็นธรรมที่ไทยจำต้องยอมรับในกรณีนี้และกรณีที่เกี่ยวข้อง เช่นกรณีพระยอดเมืองขวางเป็นต้น

หนังสือเล่มนี้มีเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ หรือ "เกร็ด" ต่าง ๆ อยู่มากมาย ผู้วิจารณ์ไม่ชอบเกร็ดเหล่านี้มากนัก แต่ก็รู้สึกเสียดายถ้าหากจะปล่อยให้สูญไปเสียเปล่า ๆ (หรือปล่อยให้งอกขึ้นมาจนกลายเป็น legend หรือเรื่องเล่าที่เกินตัวเกินความจริงไปมากมาย) เพราะฉะนั้น การที่ผู้เขียนนำเอาเรื่องเหล่านี้มารวมไว้ จึงเป็นการรักษาไว้ไม่ให้สูญหรือไม่ให้เปลี่ยนแปลงผิดเพี้ยนต่อไป อย่างไรก็ตามถ้าผู้เขียนจะเอาเกร็ดเหล่านี้ไปรวมไว้ในภาคผนวกหรือเอาไปไว้ในเชิงอรรถอาจจะเหมาะสมกว่าเช่นเรื่องคนแขนด้วนชโมยกระทะ (หน้า ๕๒๕) หรือเรื่องนักมวยหญิงหาว่าผู้ชายข่มขืน (หน้า ๕๒๗) เป็นต้น ส่วนเรื่องผีบาปผีบุญนั้น ผู้เขียนมีรายละเอียดตั้งแต่เริ่มต้นจนเหตุการณ์สงบ รายละเอียดบางอย่างนั้นเราจะหาจากที่อื่นไม่ได้เลย เช่นบทสวด

สู่ขวัญบายศรีเมื่อผู้หลงเชื่อเอาหินลูกรังมาบูชาเพื่อจะให้หินนั้นกลายเป็นเงินเป็นทอง บทสวดนี้ ที่จริงก็แทบจะหาค่าในด้านประวัติศาสตร์ไม่ได้เลยแต่ผู้วิจารณ์เข้าใจว่าคงจะมีค่าอยู่บ้างสำหรับนักวรรณคดี หรือนักมานุษยวิทยา หรือผู้ที่สนใจในนิทานชาวบ้าน (folklore) ไม่มากก็น้อย

ผู้เขียนได้ให้รายชื่อหนังสือที่ใช้ประกอบในการเรียบเรียงไว้ในตอนท้ายเล่ม แต่ไม่สมบูรณ์นัก เอกสารบางฉบับหรือหนังสือบางเล่มที่อ้างถึงในเล่มกลับไม่มีชื่ออยู่ในรายชื่อหนังสือที่ใช้เช่น *จดหมายทางราชการ* (หน้า ๗๘๑) *ปฏิทิน ๒๕๐ ปี ของคล้อย ทรงบัณฑิตย์* (หน้า ๗๐๕) หรือแม้แต่ *ราชกิจจานุเบกษา* ที่อ้างถึงในหน้า ๕๙๓ ก็หลงหูหลงตาไปด้วย นอกจากนี้ วิธีการเขียนหลักฐานอ้างอิงควรจะต้องจัดทำให้เป็นหมวดหมู่ให้ดีกว่านี้ อาจจะใช้วิธีเรียงตามลำดับอักษรของชื่อผู้แต่ง หรืออาจจะใช้วิธีอื่นที่ใช้กันอยู่ทั่วไปในหนังสือวิชาการทั่ว ๆ ไป รายละเอียดของหนังสืออ้างอิงเหล่านี้ก็ควรจะต้องมีแบบฉบับซึ่งอาจจะใช้ตามแบบของหอสมุดใหญ่ ๆ เพราะเป็นที่คุ้นกันดีอยู่แล้วในบรรดานักวิชาการและนักค้นคว้าต่าง ๆ

โดยที่หนังสือ*ประวัติศาสตร์อีสาน*นี้มีลักษณะเป็นหนังสือวิชาการ ผู้เขียนต้องระมัดระวังในการเสนอข้อมูลโดยมีหลักฐานอ้างอิงแน่ชัดและสม่ำเสมอ ผู้พิมพ์น่าจะต้องตรวจตราให้มีคำพิมพ์ผิดน้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้ และในกรณีหนังสือเล่มนี้ แม้ว่าจะมีใบแก้คำผิดอยู่แล้ว ก็ยังปรากฏว่ามีพิมพ์ผิด หรือสะกดตัวผิดอยู่อีกมาก ความเห็นของผู้วิจารณ์ในเรื่องนี้คงเหมือนกันกับที่ผู้วิจารณ์ได้เขียนไว้เมื่อวิจารณ์หนังสือ *ประวัติศาสตร์อีสาน* เล่ม ๑ ทุกประการ

อย่างไรก็ตาม หนังสือชุดนี้ แม้ว่าจะมีข้อบกพร่องอยู่หลายประการ ผู้วิจารณ์ก็ยังมีความเห็นว่าโดยเนื้อหาแล้ว หนังสือนี้เป็นหนังสือที่ดีมากชุดหนึ่ง ห้องสมุดทุกแห่งน่าจะมีไว้ และผู้สนใจในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ไม่ว่าจะเป็นในด้านประวัติศาสตร์ หรือด้านเรื่องราวปรัมปรา หรือในด้านวัฒธรรม ก็น่าจะต้องมีหนังสือชุดนี้ไว้ด้วยเช่นเดียวกัน

วิสุทธิ์ บุษยกุล
จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย

At War With Asia
Noam Chomsky
Vintage Books, 313 pp., $ 1.95

ชอมสะกี้มีวิธีเขียนหนังสือแปลกกว่านักเขียนอเมริกันทั่ว ๆ ไป คือมักจะเขียนเป็นบทความยาว ๆ ลงพิมพ์ตามหนังสือต่าง ๆ แล้วค่อยมารวบรวมพิมพ์เป็นเล่มอีกทีหนึ่ง หนังสือเล่มที่แล้วของชอมสะกี้ก็คือ "มหาอำนาจอเมริกันกับชนนางใหม่" (*American Power and the New Mandarins*) ก็เป็นทำนองเดียวกันนี้

มาคราวนี้ในเรื่อง *สงครามกับอาเซีย* ชอมสะก็รวบรวมบทความส่วนมากที่พิมพ์ในหนังสือ *The New York Review of Books* มารวมเป็นเล่ม ดูเหมือนว่าบรรดาบทความต่าง ๆ ทั้งหมดนี้ เป็นผลงานที่ชอมสะก็รวบรวมจากปาฐกถา บทความที่กระจัดกระจาย นำมาดัดแปลงใหม่ให้เหมาะในการพิมพ์เป็นเล่ม เนื้อใหญ่ใจความของหนังสือก็เป็นไปในรูปต่อต้านสงครามเวียดนาม ว่าไปแล้วชอมสะก็ได้กลายเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัย (จาก MIT) ที่มีบทบาทต่อต้านสงครามมากที่สุด เป็นอาจารย์ที่ไปพูดที่ไหนต้องมีผู้ฟังอย่างล้นหลาม ที่น่าประหลาดก็คือ ชอมสะก็หาใช่เป็นอาจารย์ทางด้านรัฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ หรือการเมืองไม่ แต่กลับเป็นอาจารย์ทางด้านภาษาศาสตร์ ที่ได้กลายเป็นนักวิจารณ์การเมืองระหว่างประเทศด้วยไป

หนังสือเล่มนี้ของชอมสะก็เป็นหนังสือที่น่ากลัว ที่น่ากลัวก็คือชอมสะก็มองนโยบายต่างประเทศของอเมริกาในทางลบไปไกลมาก ชอมสะก็มองอเมริกาในฐานะที่กำลังทำสงครามกับคนอาเซียทั้งทวีป มิได้มองไปในรูปที่มาต่อต้านคอมมิวนิสต์ หรือมาช่วยรัฐบาลต่าง ๆ ที่ถูกคุกคาม แต่ชอมสะก็มองอเมริกาในฐานะที่ทำสงครามกับประชาชนผิวเหลืองทั้งหมด ทั้งนี้เพื่อรักษาไว้ซึ่งมหาอาณาจักรของตน ชอมสะก็ได้อ้างคำพูดของอาจารย์อีกคนหนึ่ง ที่พูดมานานกว่า ๒๐ ปีแล้วว่า "ความกลัวลัทธิคอมมิวนิสต์ของเรา (อเมริกัน) มีส่วนมาจากความกลัวต่ออนาคต ความกลัวนี้จะบรรดาลให้เรามีนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์ในอาเซียอย่างรุนแรง คนอเมริกันจะถูกจูงให้คิดและเชื่ออย่างจริงจังว่า การสนับสนุนรัฐบาลต่าง ๆ ที่ต่อต้านคอมมูนิสต์ในอาเซีย จะเป็นการกระทำที่บ่องกันวิถีการดำรงชีวิตแบบอเมริกัน นโยบายแบบนี้ จะทำให้มีความช่วยเหลือจากอเมริกันเพื่อธำรงไว้ซึ่งรัฐบาลต่าง ๆ ที่พยายามปราบปรามขบวนการประชาชนในอินโดนีเซีย อินโดจีน ฟิลิปปินส์ และจีน... ดังนั้นหลังจากที่ก่อตั้งการต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ในอาเซีย ในที่สุดประชาชนอเมริกันจะต่อสู้กับประชาชนในอาเซียเอง"

ในหนังสือเล่มนี้ชอมสะก็ได้พยายามเปรียบเทียบพฤติการณ์ ๒ ประการ คือบทบาทของอเมริกันในสงครามเวียดนาม กับบทบาทของญี่ปุ่นในสงครามโลกครั้งที่สอง และพฤติการณ์ทางอาญากรรมสงครามของอเมริกันกับนาซีเยอรมัน โดยสรุป ชอมสะก็มีความเห็นว่า บทบาทของอเมริกันก็มิได้แตกต่างไปจากบทบาทของญี่ปุ่นในขณะที่ญี่ปุ่นต้องการดินแดนและวัตถุดิบในจีน แมนจูเรีย และอาเซียอาคเนย์ สิ่งที่อเมริกันทำในปัจจุบันก็เป็นแต่เพียง xerox copy ของนโยบายของญี่ปุ่นในอดีตนั่นเอง ในส่วนเรื่องการเปรียบเทียบเรื่องอาชญากรรมสงคราม ชอมสะก็

ก็มองไม่เห็นความแตกต่างของการกระทำของนาซีเยอรมันในการฆ่าสังหารประชาชนธรรมดาๆ สิ่งใดก็ตามที่อเมริกันประณามพวกนาซี ถึงกับจับขึ้นศาลลงโทษประหาร สิ่งที่อเมริกันประณามในอดีตก็เป็นสิ่งที่อเมริกันกำลังทำอยู่ไม่ว่าจะเป็นการใช้ระเบิดนาปาล์ม การใช้ผงเคมี เช่นในกรณีมีลาย

ดูเหมือนหนังสือเล่มนี้คงจะไม่เป็นที่เสนาะหูนักสำหรับรัฐบาลอเมริกัน รัฐบาลลาว รัฐบาลเขมรลอนนอล ในกรณีของลาวและเขมร ชอมสะก้อมองไปในรูปที่รัฐบาลทั้งสองพยายามธำรงไว้ซึ่งอำนาจของตนเอง เพิกเฉยต่อการปรับปรุงประเทศหรือการพัฒนาอย่างแท้จริงต่อประชากรส่วนใหญ่ ในเมื่อรัฐบาลดังกล่าวต้องห่วงต่อสถานะของตนเอง จึงทำให้ต้องพึ่งพาขึ้นต่อต่างประเทศอย่างมาก และผลก็คือทำให้เกิดการสนองตอบต่อประชาชนน้อยที่สุด ได้ข่าวแว่ว ๆ ว่าบทความที่เกี่ยวกับลาวนั้นข้าราชการผู้ใหญ่ในเวียงจันทน์โกรธเคืองชอมสะก้อมาก พึ่ง ๆ ดูก็คล้ายกับเหตุการณ์ในบ้านเรา

สิ่งที่ทำให้หนังสือของชอมสะก้อน่าอ่าน เห็นจะเป็นความแจ่มแจ้งของเรื่องราว ไม่วกวนเป็นยาขมแบบหนังสือวิชาการการเมืองระหว่างประเทศทั่ว ๆ ไป ชอมสะก้อพูดไม่อ้อมค้อมนัก ซ้ำมีประสพการณ์ในการเดินทางไปดูสถานที่ต่าง ๆ ที่แกเขียนถึง ฉะนั้นภาพพจน์เลยปรากฏให้เห็นชัด นอกจากนี้ชอมสะก้อยังได้เปรียบในการที่รู้จักใช้ภาษาอังกฤษ (แบบอเมริกัน) ได้อย่างดีด้วย อันนี้คงจะเป็นข้อได้เปรียบของการเป็นนักภาษาศาสตร์กระมัง

หนังสือเล่มนี้นอกจากจะทำความไม่พอใจให้กับรัฐบาลอเมริกัน–ลาว–เขมรแล้ว ก็คงจะทำความกระอักกระอ่วนใจให้บรรดาผู้เชี่ยวชาญการเมืองระหว่างประเทศอยู่เหมือนกัน คือนักเขียนการเมืองระหว่างประเทศ โดนนักภาษาศาสตร์ขโมยงานของตนไปทำเสียฉิบ ซ้ำยังทำได้ดีมีคุณภาพเสียด้วย

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ
มหาวิทยาลัยคอร์แนล

พุทธศาสนา : สาระและพัฒนาการ
เอดเวิร์ด กอนเซ แต่ง
นิธิ เอียวศรีวงศ์ แปล
พระนคร, ๔๐๔ หน้า (ศึกษิตสยามจำหน่าย)

ศาสตร์ของมนุษย์ตกอยู่ในมือและถ่ายทอดกันในหมู่ชนกลุ่มน้อยเสมอ พุทธศาสนาที่เป็นศาสตร์หรือปรัชญาก็เช่นกัน เอดเวิร์ด กอนเซ ได้สรุปสาระและพัฒนาการของพุทธศาสนาไว้อย่างกระทัดรัด ตรงไปตรงมาและแหลมคม แต่ว่ามันไม่ใช่พุทธศาสนาของชาวบ้านที่เรารู้จัก เพราะพุทธศาสนาของเราคือ พระพุทธ พระสงฆ์ และพระธรรม ๘๔,๐๐๐ ข้อ ที่ยังไม่ได้แยกแยะ พัฒนาการของพุทธศาสนาก็คือ ประวัติของพระ

ไตรปิฎก เรามีความรู้เกี่ยวกับพุทธศาสนามหายานน้อยมากทั้งที่นิกายนี้ได้มีพัฒนาการไปมากที่สุด แน่นอนถ้าหากว่าจะมีขบวนการศึกษาพุทธศาสนาอย่างเป็นศาสตร์ขึ้นมาแล้ว หนังสือเล่มนี้จะเป็นตำราที่ดีที่สุดเล่มหนึ่งตามที่ผู้แปลหวังไว้

กอนเซ มีชีวิตอยู่แบบย่านบางกะปีของกรุงลอนดอน มีโอกาสได้รับการศึกษาสูงและมีมันสมองดี เขาก็เหมือนกับปัญญาชนทั้งหลายที่เบื่อหน่ายวัฒนธรรมสังคมของตน เขามาติดความลุ่มลึกของจิตนิยมทางพุทธศาสนา ที่แก้ปัญหาของเขาหลายข้อที่ไม่สามารถจะแก้ได้โดยวิธีคิดแบบตะวันตก หลายคนที่ได้อ่านหนังสือเล่มนี้แล้วจะมีความคิดความรู้สึกไม่เหมือนเดิม โดยหลุดเข้าไปอยู่ในโลกของจิต มีความสุขและสันติชวนให้ติดใจ แต่ก็ไม่ควรลืมว่านั่นอาจเป็นเพียงโลกลี้ภัยโลกหนึ่งของปัญญาชน

บทนำเป็นบทที่สำคัญที่สุดบทหนึ่ง กอนเซใช้เนื้อที่ไม่มากนัก เพื่อวางพื้นฐานของพุทธศาสนา และแก้ไขความเข้าใจที่เขาเห็นว่าผิดพลาดของนักเขียนตะวันตกหลายคนเกี่ยวกับพุทธศาสนา บทที่เหลือก็คือ ข้อขยายของบทนำ

มีประเด็นอยู่ ๒ ข้อในบทนำที่ควรกล่าวถึง ข้อแรกกอนเซกล่าวว่า "ทัศนะของพุทธศาสนาจะมีเสน่ห์ต่อคนที่เกิดเบื่อหน่ายต่อโลกอย่างที่เป็นอยู่ และต่อตนเองซึ่งเห็นแล้วว่าเจ็บปวด มีทุกข์และลำบากด้วยเหตุการณ์หลากหลายเท่านั้น (น.๓๗) หรือพูดอีกอย่างหนึ่งคือ ทัศนะของพุทธศาสนามีเสน่ห์ต่อปัญญาชน หรือชนชั้นหัวกะทิ (ผู้จะเป็นอริยเจ้า) เราอาจจะกล่าวเพิ่มเติมได้ว่าศาสนาทั้งหลายมีเสน่ห์สำหรับคน ๔ พวก คือ นักไต่ลวดผู้มีความสามารถพิเศษจนไม่ปรารถนาจะเดินดินเหมือนคนธรรมดา นักเทศน์ผู้ชอบยื่นจมูกไปในกิจการของผู้อื่น นักสำนึกผิดในความบาปของตน และผู้ที่ต้องการกระตุ้นประสาทความสุขในทางพิเศษ แม้จะมีถึง ๔ พวกก็ยังรวมเป็นจำนวนน้อยอยู่นั่นเอง

ข้อที่สองกล่าวว่า "ประชาคมพุทธศาสนาเป็นสถาบันที่เก่าแก่ของมนุษยชาติ" (น.๔๕) กอนเซคงจะลืมนึกถึงทาส (นักหัวกะทินิยมลืมนึกถึงทาสเสมอ) แท้ที่จริงประชาคมทาสเป็นสถาบันที่เก่าแก่ที่สุด มันเริ่มต้นตั้งแต่รุ่งอรุณของประวัติศาสตร์มาจนกระทั่งถึงบัจจุบัน เก่าแก่กว่าพุทธศาสนาเกิน ๒ เท่า

ประเด็นทั้งสองเป็นข้อแสดงว่า โลกของจิตก็มิได้กว้างขวางกว่าโลกของวัตถุ นั่นคือมีคนนอนเกลือกกลิ้งอย่างเป็นสุขอยู่ไม่มากนักในโลกของจิต

เค้าโครงของหนังสือง่ายมาก (แต่มิได้หมายความว่าเนื้อหาจะง่าย) กอนเซเริ่มต้นด้วยการสำรวจวรรณกรรมของพุทธศาสนาอันได้แก่คัมภีร์ของนิกายต่าง ๆ เขานำสิ่งที่มีตรงกันหมดในทุก

นิกายมาพูดก่อนในบทที่ ๑ – ๓ ถัดนั้นเขาพูดถึงนิกายหีนยานที่เรานับถือ ในบทที่ ๕ บทที่เหลือเกือบทั้งหมดกล่าวถึงพุทธศาสนาที่เราเรียกรวมๆ ว่ามหายาน บทสุดท้ายกล่าวถึงพุทธศาสนาในยุโรป

ดูเหมือนว่ากอนเซจะไม่หลงลืมอะไรเลย โดยวิธีเขียนแบบเล่า เขากล่าวถึงสาระพุทธศาสนาทุกแง่มุม ทุกนิกาย ความยากนอกจากอยู่ที่ความลึกซึ้งแล้ว ยังต้องอาศัยความจำประติดประต่อเรื่องต่าง ๆ ที่กล่าวไว้ที่โน่นที่นี่ให้เป็นภาพขึ้น ไม่ต้องสงสัยเลยว่าหนังสือเล่มนี้จะเขียนขึ้น โดยคนที่มีความหลักแหลมและรอบรู้ในพุทธศาสนาเท่านั้น

แม้ว่าเนื้อหาจะอ่านเข้าใจยาก แต่ความสามารถแยกแยะเนื้อความได้อย่างคมคายก็ช่วยได้มาก เป็นต้นว่าความแตกต่างระหว่างหีนยานกับมหายานอยู่ที่ทางหีนยานเน้นปัญญา อริยสัจ และนิพพาน ส่วนมหายานเน้นเมตตาและความว่าง หรือสิ่งที่ชาววัดยึดถือได้แก่ความยากจน พรหมจรรย์ และการไม่ประทุษร้ายกัน

อาจจะเป็นด้วยการเคลื่อนไปกับแนวทางสายกลาง และหลักแหล่งแห่งการไม่ประทุษร้ายกัน กอนเซเช่นเดียวกับหลายคนที่เห็นว่าพุทธศาสนาเป็นเรื่องของความสงบเยือกเย็น อ่อนโยนละมุนละไม แท้ที่จริงศาสนาทั้งหลายหรืออุดมคติลัทธินิยมก็รุนแรงได้เท่า ๆ กับวัตถุนิยม แต่ความรุนแรงแทนที่จะระเบิดออกกลับหันเข้าหาตัว ซึ่งก็ให้ผลเหมือนกัน เพราะผู้ที่ปฏิเสธตัวเองก็เท่ากับปฏิเสธผู้อื่น ตัวอย่างความรุนแรงที่พูดด้วยถ้อยคำที่อ่อนโยนเช่น "ถ้าเขาตบแก้มเข้าข้างซ้าย จงยื่นแก้มขวาให้เขาตบอีก"

การไม่ประทุษร้ายก็เช่นกันเป็นความรุนแรง เพราะตั้งแต่กรดอะมิโนลอยตัวอยู่ในทะเลรวมตัวกันเป็นเซลล์ชีวิต มันก็กลืนกินพลังแสงแดดเพื่อให้กระดิกตัวเคลื่อนไหว ชีวิตทุกชีวิตต้องการพลังงานเพื่อยังชีพ ที่มาของพลังงาน บางทีก็มีชีวิต บางทีก็ไม่มีชีวิต ชีวิตทั้งพืช สัตว์และคนเกี่ยวข้องกันเป็นใย การไม่ประทุษร้ายกันก็คือการทำลายใยชีวิตลงโดยสิ้นเชิง มากยิ่งเสียกว่าการฆ่าฟันใด ๆ ในสงครามทุกครั้งของมนุษย์รวมกันเสียอีก

อีกตัวอย่างหนึ่ง คนเกือบทุกคนรู้ว่าชีวิตของคนมีความทุกข์มากมาย แต่เขาก็ไม่แก้ปัญหาด้วยการไม่ยอมเกิด ไม่ยอมมีชีวิต เพราะเขาเป็นคนไม่มีความรุนแรง พอที่เมื่อเห็นชีวิตนั้นเป็นทุกข์แล้วจะต้องทำลายชีวิตนั้นเสีย ทำนองเดียวกันคนทั้งหลายเมื่อเห็นความทุกข์ เขาไม่ก้าวไปไกลจนถึงพยายามจะดับสูญเสียซึ่งความทุกข์เพราะมันเป็นทางสายรุนแรง ทางสายกลางที่สามัญชนปฏิบัติตั้งแต่มีมนุษย์จนถึงปัจจุบันคือการทนทุกข์ ดังนั้นจะเห็นว่าศาสนาทั้งหลายถูกคนธรรมดาใช้เพื่อทนทุกข์เท่านั้น มิใช่เพื่อดับทุกข์

บทที่สำคัญที่สุดอีกบทหนึ่งนอกจากบทนำคือ บทที่ ๓ พุทธศาสนาของชาวบ้านที่กล่าวถึงสังคมและวัฒนธรรมของภูมิภาค อันเป็นพื้นฐานและมีอิทธิพลต่อพุทธศาสนา นั่นคือกอนเซขยายการมองออกไปทางสังคมด้วย เพิ่มจากทางศาสนาและปรัชญา จากบทนี้และส่วนอื่น ๆ จากบทต่าง ๆ กอนเซได้เสนอแนวคิดที่ห้าวหาญ ๔ ข้อด้วยกัน คือข้อแรกพุทธศาสนามีจุดหมายปลายทางเพื่อหลุดพ้นจากโลกนี้ ความพยายามที่จะดึงพุทธศาสนามาสู่การเมืองหรือกิจกรรมสังคมใดจะทำให้พุทธศาสนาเสื่อมลง ข้อสองพุทธศาสนากับไสยศาสตร์เป็นของคู่กัน (ความจริงศาสนาทั้งปวงในระดับหนึ่งก็เป็นไสยศาสตร์ด้วยกันทั้งนั้น) ข้อสามพุทธศาสนาเป็นเรื่องของการปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้นดับทุกข์ที่ตนประสบอยู่ ไม่ใช่ปรัชญาและวิทยาศาสตร์ ตรรกในปรัชญาและวิทยาศาสตร์จึงใช้กับหลักพุทธศาสนาไม่ได้ ข้อสุดท้ายคือพุทธศาสนามีลักษณะยืดหยุ่นมาก สามารถปรับเข้ากับประเพณีความเชื่อของชนพื้นเมืองต่าง ๆ ได้ดี ตั้งแต่การนับถือผีจนถึงระบบอุตสาหกรรม ความยืดหยุ่นนี้เองมีส่วนให้พระเจ้าอโศกสนับสนุนพุทธศาสนาจนตั้งมั่นขึ้น แต่กอนเซอดสงสัยไม่ได้ว่าเหตุใดพระมหากษัตริย์ซึ่งมีหน้าที่ในการปกครอง จึงยอมรับพุทธศาสนา กอนเซตอบว่า "พุทธศาสนาไม่แต่เพียงความสงบสุขมายังผู้ที่ยึดมั่นในโลกุตรธรรมเท่านั้น ซ้ำยังพร้อมจะยกโลกนี้ให้แก่ผู้ที่กระหายจะกอบโกยไว้เสียอีก.....การที่พุทธศาสนาเน้นการไม่ประทุษร้าย อาจมีส่วนทำให้เกิดความสงบสุขขึ้นในประเทศและทำให้ฐานะของกษัตริย์มั่นคงขึ้น" (น. ๙๔ - ๙๕)

แนวคิดทั้ง ๔ ข้อเป็นของธรรมดาที่นักวิชาการจะเสนอ แต่ในเมืองไทยที่ไม่เคารพหลักการใด จึงดูเป็นการห้าวหาญอยู่บ้าง และกอนเซอดไม่ได้ที่จะทำเพราะเขาได้รักและรู้พุทธศาสนามากคนหนึ่งด้วย

ข้อบรรยายอันลุ่มลึกและน่าเชื่อถือเกี่ยวกับพุทธศาสนาที่กอนเซเขียนด้วยความรักและความรู้เช่นว่า ชวนให้น่าลองปฏิบัติตาม แต่ก็พึงระวังว่านั่นจะมิใช่การดิ้นรนที่หลอกลวงตัวเอง หรือ ในบทนำกอนเซได้อ้างชิเลอร์ ฟรอยด์ ไฮเดกเกอร์และแจสเปอร์ ว่าในแกนกลางของชีวิตเรานั้นมีความกังวลขั้นต้นเร้นอยู่ ที่คนในระบบนายทุนของสังคมตะวันตกแก้ไขด้วยการทำธุรกิจเฉพาะหน้าตลอดวันเพื่อวิ่งหนีจากประสบการณ์นั้น นี้ก่อให้เกิดปัญหาอันน่ากังวลว่าศีลหรือสมาธิที่ผึกกันนั้น ก็เป็นเพียงอุบายอันหนึ่งซึ่งความสำเร็จขึ้นอยู่ที่บุคคลนั้นจะสะกดจิตตัวเองนึกเอาว่าเขาเกิดบรรลุสุขแค่ไหน ยิ่งกว่านั้นปัญหายังมีลึกล้ำต่อไปว่าในขณะที่เรามีเสรีที่จะเลือกค่านิยมใด เหตุไรเราจึงมาสนใจอยู่กับระบบที่มีเสน่ห์แต่กับเพียงบุคคลที่เกิดเบื่อหน่ายโลกอย่างที่เป็นอยู่เท่านั้น

หนังสือนี้เหมาะสำหรับคนหนุ่มที่มีโอกาสได้รับการศึกษาสูง มีฐานะพอสมควร มีมันสมองดี รู้สึกผิดหวังเป็นทุกข์อย่างรุนแรงในสังคมปัจจุบัน แต่จะคิดปฏิวัติสังคมก็กลัวถูกจับ จึงได้ลี้ภัยมาอ่านเกิดอารมณ์สันติสุขขึ้นไม่แพ้พังเพลงคลาสสิคจากวิทยุจุฬาฯ

อนุช อาภาภิรม
พระนคร

ตามใจผู้เขียน

ส. ศิวรักษ์

รวมสาส์น ๕๖๐ หน้า + ภาพประกอบ ๔๐ บาท

งานเขียนของ ส. ศิวรักษ์ เล่มนี้คล้ายกับ "*คุยคนเดียว*" ที่เคยวิจารณ์ลงใน *สังคมศาสตร์ปริทัศน์* มาแล้ว เพราะเป็นเรื่องที่ผู้เขียนได้เขียนขึ้นเพื่อจะไปพูดทางวิทยุ ท.ท.ท. รายการ *คุยคนเดียว* ซึ่งมีอยู่ทุกวันพุธเว้นพุธ และโดยเหตุที่ผู้เขียนรับงานเกี่ยวกับหนังสือ *วิทยาสาร* โดยตรงอยู่ จึงได้นำเอาลงพิมพ์ในหนังสือดังกล่าวโดยสม่ำเสมอมา ซึ่งก็ได้เปลี่ยนชื่อคอลัมน์เสียใหม่เป็น *ทัศนะ* บ้าง *สมุดข้างหมอน* บ้าง ตามสถานการณ์ จนผู้เขียนเลิกทำ *วิทยาสาร* และ *วิทยาสารปริทัศน์*

ว่าโดยส่วนตัวและงานแล้ว ข้าพเจ้านิยม ส. ศิวรักษ์ อยู่มาก ถึงแก่ติดตามไปฟังการพูดของ ส. ศิวรักษ์ ตามสถานที่ต่าง ๆ ในกรุงบ้างต่างจังหวัดบ้าง เท่าที่สามารถจะไปได้ และพยายามศึกษางานเขียนของเขาอยู่แทบทุกชิ้น ผู้ที่ใกล้ชิดกับ ส. ศิวรักษ์ ทุกคนย่อมทราบดีว่า ส. ศิวรักษ์ หาได้ใช้กโลบายใด ๆ เป็นการผูกมัดด้วยไม่ ทุกคนเป็นอิสระในทางความคิดความอ่าน เป็นตัวของตัวเองอย่างเต็มที่

งานเขียนของ ส. ศิวรักษ์ ทุกชิ้น ถ้าผู้เขียนตั้งอกตั้งใจเขียนอย่างจริงจังแล้ว ก็อาจจะเป็นข้อความที่สละสลวย น่าอ่าน มีคำคม คำเหน็บแนม และอุดมไปด้วยความคิดได้ ซึ่งเรื่องประเภทนี้ส่วนใหญ่ ส. ศิวรักษ์ มักเขียนเป็นบทนำหรือบทปาฐกถาครั้งสำคัญ ๆ บทปาฐกถาที่นับว่าเด่นก็มี เช่น "ญี่ปุ่นในทัศนะของคนไทย" "ความเป็นผู้นำของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า" เป็นต้น เรื่องดังกล่าวเมื่ออ่านเทียบกับเรื่องที่ปรากฏใน *ตามใจผู้เขียน* เล่มนี้แล้ว ก็จะเห็นได้ชัดว่าห่างไกลกัน เรื่องส่วนใหญ่ในเล่มนี้เป็นแง่มุมหนึ่งของทัศนะ ฉะนั้นเมื่อผู้เขียนเห็นอะไร รู้อะไรเข้าก็มีทัศนะออกมา บางทีไปเที่ยวไหนเห็นอะไรบ้าง ก็มีทัศนะในเรื่องนั้นออกมา ซึ่งก็เหมือนกับบุคคลทั่วไปที่มีสิทธิที่จะคิดในสิ่งที่ตัวรู้ตัวเห็นได้ แต่ ส. ศิวรักษ์ ต่างกับคนอื่นตรงที่เขามีทัศนะอันไม่ค่อยพ้องกับคนอื่นนัก

เมื่ออ่านหนังสือเล่มนี้จบ ก็ทราบได้ทันทีว่าผู้เขียนคงจะไม่ได้สนใจเรื่องราวทางด้านใดด้านหนึ่งเป็นการเฉพาะ แต่สนใจไปแทบทุกแขนง

ไม่ว่าจะเป็นศิลปกรรม อย่างเรื่อง "การอนุรักษ์ศิลปกรรมกับหอไตรวัดระฆัง" เรื่องทางพุทธศาสนาเช่น "วิสาขบูชาในต่างประเทศ" และ "เทียวเรือกับท่านพุทธทาส" เรื่องเกี่ยวกับการศึกษาเช่น "เริ่มแต่สุจิปุลิ" เรื่องเกี่ยวกับบุคคลนิยมก็มีอยู่หลายคน ที่เขียนได้ดีก็มี "พระยาอนุมานราชธน" และ "อันเนื่องมาจากพระพุทธเลิศหล้า" เป็นอาทิ เรื่องราวทางปรัชญาก็เป็นแขนงหนึ่งที่ผู้เขียนสนใจมาก ถึงกับได้แปล "โสกราตีส" มาเป็นภาษาไทย แต่ในเล่มนี้มี "จุดมุ่งหมายในการดำรงชีวิต" ซึ่งพอนับได้ว่าเป็นข้อเขียนทางปรัชญาชั้นหนึ่ง แต่ไม่ได้กล่าวถึงเรื่องราวให้ลึกซึ้งและกว้างขวางเท่าใดนัก ผู้เขียนต้องการเพียงเสนอแง่คิดว่า ในการดำรงชีวิตนั้น คนเราต้องเป็นตัวของตัวเอง ต้องไม่ให้สังคมหรือบุคคลใดมาจูงจมูกพาไป จึงจะเดินตามได้ และแสดงทัศนะว่าชีวิตเรานี้ควรเป็นไปในทางที่ *ให้* ยิ่งกว่า *รับ* ประเด็นต่าง ๆ ที่ผู้เขียนเสนอมาเฉพาะเรื่องนี้ ผู้วิจารณ์เห็นว่าน้อยเกินไปสำหรับชื่อเรื่องเช่นนี้ แท้จริงเรื่องเช่นนี้น่าจะเขียนให้ได้ยาว ๆ พร้อมทั้งคำวิเคราะห์วิจารณ์ให้กว้างขวางออกไปอีกได้

งานของ ส. ศิวรักษ์ ในเล่มนี้ ส่วนใหญ่ก็มีแนวความคิดคล้าย ๆ กับที่ปรากฏในหนังสือเล่มอื่น ๆ ที่ผ่านมาแล้ว แนวโน้มแห่งอนุรักษ์นิยมของ ส. ศิวรักษ์ ยังหาได้เปลี่ยนไปไม่ โดยพยายามเผยแผ่ความคิดที่ตนนิยมไปสู่ผู้อ่านและผู้ฟัง ลักษณะการวิพากษ์วิจารณ์จากข้อเขียนในเล่มนี้ก็ก่อให้เกิดปฏิกิริยาอยู่ไม่น้อยกว่าเล่มอื่น น่าประหลาดที่หนังสือเล่มนี้ไม่มีคำอุทิศ และคำนำโดยผู้ที่ผู้เขียนเคารพนับถือดังเช่นเล่มอื่น ๆ

ผลงานเป็นรูปเล่มทั้งหมด ที่ ส. ศิวรักษ์แสดงออกมา เป็นแต่การรวบรวมงานเขียนเก่า ๆ ที่เคยปรากฏตีพิมพ์ตามหนังสืออื่น ๆ มาแล้วทั้งสิ้น ข้าพเจ้าหวังว่าเมื่อเขามีเวลาว่างอยู่ตอนนี้ คงจะมีเวลาว่างพอที่จะผลิตงานอันเป็นเรื่องราวที่จะใช้ความคิดความไตร่ตรองเป็นเวลานานและเป็นบทความที่ค่อนข้างยาวสักหน่อย เพื่อให้งานเป็นชิ้นเป็นอันยิ่งขึ้น พอที่จะเชิดหน้ากับนักเขียนเมืองอื่นเขาได้บ้าง แต่แล้วข้าพเจ้าก็ผิดหวังยิ่ง เพราะ ส. ศิวรักษ์ ยังยุ่งอยู่เหมือนเดิม เราจึงน่าจะยังหวังอะไรไม่ได้นักในอนาคตอันใกล้นี้

อาทร เพชรรักษ์
ธนบุรี

ระบบและระเบียบปฏิบัติของข้าราชการพลเรือน

จำนงค์ สมประสงค์ เรียบเรียง
กรุงสยามพาณิชย์ พระนคร
๒๖๗ หน้า + ภาพแถบสัง + แบบฟอร์ม ๒๐ บาท

ชื่อหนังสือเล่มนี้มีอำนาจอยู่อย่างหนึ่ง คือ อำนาจในการคัดเลือกผู้อ่านโดยอัตโนมัติ ยิ่ง

อ่านคำชักชวนที่อยู่บนหน้าปก ซึ่งกล่าวว่า "เหมาะสำหรับใช้เป็นคู่มือในการสอบบรรจุ สอบแข่งขัน สอบเลื่อนชั้นเลื่อนตำแหน่ง และสำหรับใช้เป็นคู่มือในการปฏิบัติตามระเบียบข้าราชการพลเรือน" ยิ่งทำให้ผู้อ่านโดยทั่วไปไม่สนใจ

แต่เมื่อพลิกอ่านหนังสือเล่มนี้ไปบ้างแล้ว จะเห็นว่า หนังสือเล่มนี้ ไม่ใช่คู่มือสอบเข้ารับราชการธรรมดา เพราะมีการพูดถึงปัญหาต่าง ๆ ในระบบราชการไทย ลักษณะพิเศษนี้อาจเกิดจากเหตุที่หนังสือเล่มนี้ เป็นหนังสือที่ตัดตอนมาจากหนังสืออีกเล่มหนึ่ง ชื่อ *การบริหารพนักงานการเจ้าหน้าที่* ที่ผู้เขียนคนเดียวกันแต่งขึ้น หนังสือที่กล่าวถึงเล่มหลังนี้เป็นตำราที่ใช้สอนในมหาวิทยาลัย จึงเป็นหนังสือที่ไม่เกี่ยวกับกฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับของข้าราชการพลเรือนโดยเฉพาะ เพราะฉะนั้นจึงมีการวิจารณ์ถึงปัญหาต่าง ๆ ในการบริหารซึ่งรวมถึงการบริหารระบบราชการไทยด้วย

ผู้เขียนได้กล่าวไว้ในหนังสือเล่มนี้ว่า ในประเทศไทยปัจจุบันมีข้าราชการพลเรือนอยู่ประมาณ ๔๗๐,๐๐๐ คน และรัฐบาลต้องใช้จ่ายเป็นเงินเดือนแก่ข้าราชการเหล่านี้ประมาณ ปีละ ๑๐,๘๐๐ ล้านบาท หรือประมาณร้อยละ ๔๐ ของงบประมาณแผ่นดินทุก ๆ ปี จึงเป็นเรื่องที่น่าคิดว่า เงินงบประมาณแผ่นดินเกือบครึ่งต่อครึ่งที่รัฐบาลจ่ายเป็นค่าจ้างเงินเดือนให้แก่ข้าราชการนั้นจะเป็นรายจ่ายที่คุ้มค่าหรือไม่ ถ้าข้าราชการโดยเฉพาะระดับผู้บังคับบัญชาไร้ความสามารถในการบริหารงานราชการ แน่นอนเหลือเกินการจ่ายเงินเดือนค่าจ้างย่อมไม่คุ้มค่า และเป็นการบ่อนทำลายความเจริญมั่นคงทั้งทางเศรษฐกิจ ทางสังคม และทางการเมืองอย่างเลือดเย็นอีกด้วย (หน้า ๑๔๓ – ๑๔๔)

พูดถึงความสามารถของผู้บังคับบัญชา ผู้เขียนมีความรู้สึกว่าระบบที่เป็นอยู่ทำให้เขาเหล่านี้เป็นเสมือนผู้ไร้ความสามารถทีเดียว ผู้เขียนบอกว่าปัจจุบัน รัฐมนตรีมีภารกิจหนักมาก ต้องจัดทำรายละเอียดทั้งของส่วนกระทรวงและส่วนรวมจนกระทั่งไม่มีเวลาเอาใจใส่นโยบายสำคัญๆ ของตน (หน้า ๒๑) ผู้เขียนเห็นว่า งานเป็นประธานกระทำพิธีวางศิลาฤกษ์ เปิดป้ายตึก อาคาร และกล่าวเปิดการฝึกอบรม พิธีเปิดสัมนา ฯลฯ งานเหล่านี้รัฐมนตรีควรงดได้แล้ว (หน้า ๒๑) ถ้ารัฐมนตรีมัวแต่มาทำเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ เหล่านี้ ประสิทธิภาพในการบริหารของตนต้องถูกบั่นทอนอย่างไม่ต้องสงสัย ปัญหาการบั่นทอนประสิทธิภาพของข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ตามที่ผู้เขียนเห็นว่าสำคัญยังมีอีกคือ ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ ยิ่งมีตำแหน่งสูงและสำคัญมากขึ้นเท่าไร ก็ยิ่งมีตำแหน่งเป็นกรรมการคณะต่าง ๆ มากขึ้นเท่านั้น ผู้เขียนได้ยกตัวอย่างว่า อธิบดีบางคนมีตำแหน่ง

เป็นกรรมการบริหารถาวรอยู่ถึง ๑๕๕ คณะ (หน้า ๒๒) ผู้เขียนกล่าวว่า น่าสงสัยว่าข้าราชการชั้นผู้ใหญ่เหล่านี้จะเอาเวลาที่ไหนมาบริหารงานกรมกองของตน ร้ายยิ่งกว่านั้นข้าราชการผู้ใหญ่บางคนอยากเป็นแต่กรรมการที่มีเบี้ยประชุม หรือมีค่าตอบแทนเป็นรายเดือนประจำเท่านั้น (หน้า ๒๒) และบางคนก็อาศัยระบบคณะกรรมการตัดสินเรื่องต่าง ๆ ที่ตนรับผิดชอบ เพราะจะได้ไม่มีใครตำหนิการตัดสินใจของตนที่อาจมีการผิดพลาดเกิดขึ้นได้ ซึ่งเป็นการบั่นความรับผิดชอบได้อย่างดี (หน้า ๒๓)

ไม่เฉพาะข้าราชการผู้ใหญ่จะตกอยู่ในภาวะแห่งความเสมือนไร้ความสามารถ พวกข้าราชการที่บรรจุใหม่ก็ไม่ได้พิจารณาถึงความชำนาญงานผู้เขียนกล่าวว่า การสรรหาบุคคลเข้ารับราชการพลเรือนในประเทศไทย ใช้ระบบเปิดประกาศรับสมัครบุคคลที่จบจากโรงเรียนและมหาวิทยาลัยใหม่ ๆ สด ๆ เข้ารับราชการ โดยคำนึงถึงใบประกาศนียบัตรและบริญญาบัตรจากมหาวิทยาลัยเป็นหลัก ส่วนประสพการณ์หรือความชำนาญงานคำนึงถึงน้อยมาก (หน้า ๙๒) นอกจากนี้เนื่องจากค่าจ้างเงินเดือนของราชการต่ำมาก และการกำหนดค่าจ้างเงินเดือนไม่ยึดเหตุผล ทำให้คนที่บ้อท่าและความรู้ความสามารถต่ำเท่านั้น ที่ถูกตรึงอยู่กับทางราชการ (หน้า ๖๓)

นอกจากเงินเดือนจะต่ำ และกำหนดขึ้นโดยไม่ยึดเหตุผลแล้ว การเลื่อนขั้นเงินเดือน ซึ่งจะเป็นการชักจูงให้ข้าราชการเพิ่มหรือปรับปรุงความเอาใจใส่ในหน้าที่ของตนก็เป็นเรื่องที่ยังมีข้อบกพร่องอยู่ ผู้เขียนกล่าวว่า คณะรัฐมนตรีได้ลงมติอนุมัติวิธีการกำหนดเงินงบประมาณสำหรับเลื่อนขั้นเงินเดือนและหลักการขอถือจ่ายเงินเดือนประจำปี เมื่อวันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๔๙๘ ไว้ว่า "ให้ตั้งบประมาณสำหรับเลื่อนขั้นเงินเดือนแก่ข้าราชการพลเรือนผู้ที่ได้รับราชการมาครบรอบปี หรือเลื่อนขั้นเลื่อนอันดับ เมื่อขั้นเงินเดือนมาครบรอบปี และเป็นผู้ที่รับราชการมาโดยขยันหมั่นเพียร ไม่มีความผิดคนละ ๑ ขั้น" ระเบียบข้อนี้จึงกลายเป็นคำกล่าวกันเล่นว่า ความชั่วไม่มี ความดีไม่ปรากฏ ถึงปีก็ได้ขั้นหนึ่ง เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ข้าราชการถือคติประจำใจว่า ทำก็ชาม ไม่ทำก็ชาม (หน้า ๑๔๘) นอกจากนี้แล้ว ในระบบราชการ ยังไม่มีการวัดผลการปฏิบัติงานอย่างจริงจังดังในวงการธุรกิจ แม้กระทั่งการจดบันทึกผลงาน ก็ยังไม่ใคร่มีบันทึกไว้เป็นหลักฐาน จึงทำให้ข้าราชการพลเรือนที่ประจบสอพลอ สามารถวิ่งเต้นติดต่อสับเปลี่ยนยุบ ขยายอัตรา เพื่อขออาศัยเบิกไว้เลื่อนขั้น ๒ ขั้น หรือไปตั้งตำแหน่ง รอไว้ไปปรับบรรจุ (หน้า ๑๔๘)

การเลื่อนขั้นเงินเดือนที่เป็นกรณีพิเศษ ๒ ขั้น แก่ข้าราชการที่มีผลงานดีเด่นก็ดูจะไม่ยึดหลักเหตุผลเหมือนกัน ผู้เขียนกล่าวว่า การที่กำหนดเสียก่อนว่า จำนวนผู้ที่จะได้เลื่อนขั้นเงินเดือน ๒ ขั้น เป็นขั้นพิเศษ เลื่อนได้ร้อยละ ๑ ชั้นเอกเลื่อนได้ร้อยละ ๓ ชั้นโทเลื่อนได้ร้อยละ ๖ ชั้นตรีและจัตวาเลื่อนได้ร้อยละ ๑๐ ของจำนวนข้าราชการแต่ละชั้นของแต่ละกรมนั้น เป็นการแสดงถึงความไม่ก้าวหน้าของ ก.พ. ซึ่งเป็นศูนย์กลางบริหารงานการเจ้าหน้าที่ฝ่ายพลเรือน กล่าวคือก้าวหน้าไปไม่ทันกับความก้าวหน้าของการบริหารงานการคลังของรัฐบาล โดยยอมให้กระทรวงการคลังเป็นฝ่ายเสนอเลื่อนขั้น ๒ ขั้น เป็นกรณีพิเศษแบบโควต้าเสมือนหนึ่งการจะทำความดีต้องมีโควต้าทำนองเดียวกับการส่งสินค้าเข้าบางประเภทของกรมศุลกากร กระทรวงการคลังทีเดียว จึงเป็นเรื่องที่น่าจะพิจารณาให้เหมาะสมกว่านี้ (หน้า ๑๔๘ — ๑๔๙)

สิ่งที่ทำลายขวัญในการทำงานของข้าราชการพลเรือน นอกจากเงินเดือนแล้ว ยังมีเรื่องอื่น ๆ อีก เช่น การที่มีทหารโยนมาเป็นข้าราชการพลเรือนขั้นนักบริหารสูงสุดระดับกรม ในตำแหน่งอธิบดี เลขาธิการ ฯ ล ฯ จนทำให้เกิดความรู้สึกว่ารัฐบาลไทยเป็นรัฐบาลทหาร ซึ่งเป็นการทำลายขวัญของข้าราชการพลเรือนฝ่ายอาวุโสที่ได้เต้าเลื่อนขั้นสูง ๆ ขึ้นมาโดยแทนที่พวกนี้จะได้ดำรงตำแหน่งขั้นสูงสุดของทบวงกรมนั้น กลับมีนักก้าวบันไดทองมาดำรงตำแหน่งทั้ง ๆ ที่ตำแหน่งขั้นสูงสุดนี้ ทบวงกรมหนึ่ง ๆ ก็มีเพียงตำแหน่งเดียวเท่านั้น (หน้า ๘๘ — ๘๙)

ในส่วนที่เกี่ยวกับการบริหารงานของระบบข้าราชการไทย ผู้เขียนก็เห็นว่า มีปัญหาที่เป็นพื้นฐานอยู่มาก เช่น ผู้เขียนกล่าวว่า การที่การบริหารของรัฐบาลแบ่งเป็นส่วนกลางและส่วนภูมิภาคทำให้มีอุปสรรคในการบริหารหลายด้านด้วยกัน เช่นด้านการเงิน ด้านการเจ้าหน้าที่ จะเห็นได้ว่า หัวหน้าส่วนราชการระดับจังหวัดและระดับอำเภอในส่วนภูมิภาค อันได้แก่ผู้ว่าราชการจังหวัดและนายอำเภอซึ่งเป็นข้าราชการสังกัดกระทรวงมหาดไทยแต่ข้าราชการในบังคับบัญชาของเขานั้นไปจากกระทรวงทบวงกรมส่วนกลางต่างกระทรวงต่างกรมกัน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงลักษณะงานที่รับผิดชอบที่ผิดแผกแตกต่างกันทำให้ประสานงานให้มีประสิทธิภาพยากมาก (หน้า ๔๓-๔๔) ความฉลาดและความชำนาญในการประสานงานของผู้ว่าราชการจังหวัดเท่านั้น จึงสามารถอำนวยการบริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพแท้จริง เพราะการปฏิบัติหน้าที่อยู่ในอำนาจปกครองบังคับบัญชาของผู้ว่าราชการจังหวัดและนายอำเภอ แต่อำนาจในการสั่งโยกย้ายและขึ้น

เงินเดือนนั้นยังคงอยู่ทางส่วนกลางต้นสังกัดของเขา (หน้า ๓๙) อีกเรื่องหนึ่งที่น่าสนใจ คือ การปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งมีกำนันผู้ใหญ่บ้านยังมีความไม่ยุติธรรมอยู่ โดยเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับการตอบแทนผู้ใหญ่บ้าน ผู้เขียนกล่าวว่า ผู้ใหญ่บ้านมีหน้าที่เป็นผู้ประสานงานติดต่อระหว่างอำเภอกับหมู่บ้าน โดยไม่มีเงินเดือน แต่มีค่าตอบแทนประมาณเดือนละ ๒๐๐ บาท จากกระทรวงมหาดไทย แต่ในทางปฏิบัติเงินเหล่านี้มักถูกหักเป็นเงินกุศลในการสร้างโบสถ์โรงเรียน หรือไม่ก็เป็นเงินค่ารับรองข้าราชการจากท้องที่ และรับรองเจ้าหน้าที่ตรวจราชการจากส่วนกลางเป็นส่วนใหญ่ (หน้า ๔๐) นอกจากนี้ผู้เขียนยังกล่าวว่า เนื่องจากการแบ่งชั้นของข้าราชการผู้ใหญ่ และผู้น้อยมีมากเกินไป ทำให้ ข้าราชการชั้นผู้น้อยต้องเชื่อฟังข้าราชการผู้ใหญ่อย่างเคร่งครัด แม้แต่นอกเวลาราชการในสถานที่มิใช่ทางการข้าราชการชั้นผู้น้อยยังต้องคารวะนบนอบ เข้าทำนองว่า ข้าราชการไทยไปไหนก็ต้องยกเก้าอี้ที่ทำงานติดกันไปด้วยถึงที่นั้น (หน้า ๓ – ๔) พฤติกรรมในทางปฏิบัติยังทำให้ข้าราชการผู้ใหญ่มีความรู้สึกว่า งานราชการ เงินราชการวัสดุ และคนในบังคับบัญชาเป็นของตน ทำให้การบริหารราชการลืมเป้าหมายของส่วนราชการไป และเป็นการบีบให้ข้าราชการผู้น้อยต้องเอาใจใส่ข้าราชการผู้ใหญ่มากกว่าเอาใจใส่ในหน้าที่การงาน (หน้า ๕– ๖)

ผู้เขียนกล่าวว่า แม้การแบ่งชั้นนี้ มีผลดีในการจัดสายการบังคับบัญชาดีขึ้น และเป็นสิ่งจูงใจให้ข้าราชการขวนขวายในการแสวงหาความก้าวหน้า แต่ก็มีผลเสียคือทำให้ข้าราชการหนงตนไปในทางที่ผิด และบางครั้งทำให้ผู้เป็นข้าราชการแสดงตนว่ามีฐานภาพสูงกว่าประชาชนคนธรรมดาเสียด้วย ทำให้มีการใช้อำนาจบาทใหญ่ดังที่ปรากฏอยู่ทุกวันนี้ (หน้า ๕๑)

ผู้เขียนยังได้พูดถึงปัญหาอื่น ๆ อีกมากมาย ผู้ที่สนใจน่าจะติดตามอ่านดู แต่อย่างไรก็ดีปัญหาต่าง ๆ ที่กล่าวถึงมักเป็นปัญหาที่รู้ ๆ กันอยู่แล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในหมู่ข้าราชการทั้งหลาย แต่ก็น่ายินดีที่ผู้เขียนได้ประมวลปัญหาเหล่านี้ไว้ รวมกับระเบียบข้อบังคับข้าราชการพลเรือน อันจะทำให้ผู้ที่อ่านหนังสือเล่มนี้ เพื่อสอบเข้าบรรจุเป็นข้าราชการได้ไตร่ตรองอีกครั้งหนึ่งก่อนตัดสินว่าตนจะเลือกอาชีพเป็นข้าราชการพลเรือน หรือไม่ ซึ่งก็เป็นการยุติธรรมดี

วารินทร์ วงศ์หาญเชาว์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Khrushchev Remembers

Translated and edited by Strobe Talbott
Deutsch. 667 pages. 70 S

สมัยที่เรืองอำนาจอยู่นั้น นายครุสชอฟ ชอบทำตัวเป็นข่าวอยู่เนือง ๆ ผิดวิสัยผู้นำสหภาพโซเวียตก่อนหน้านั้น ครั้นเมื่อสิ้นอำนาจ นายครุสชอฟก็เป็นข่าวใหญ่อีก ทั่วโลกพากันตะลึงไม่น้อยไม่ผ่านว่า คนที่พูดจาสามหาวโอหังอย่างนายครุสชอฟจะตกบัลลังก์ได้ง่าย ๆ มาบัดนี้ ถึงนายครุสชอฟจะไร้พิษสง และกลายเป็นตาแก่ที่โลกไม่เหลียวแล แต่ก็ไม่วายเป็นข่าวจนได้ การเป็นข่าวของนายครุสชอฟคราวนี้ ออกจะมีผลต่อวงวิชาการ และการวางนโยบายต่างประเทศไม่น้อย เหตุการณ์ดังกล่าวนี้ เป็นผลจากการตีพิมพ์หนังสือชื่อ *Khrushchev Remembers* เมื่อเดือนธันวาคม ๒๕๑๓ ในสหรัฐอเมริกา และเดือนมกราคม ๒๕๑๔ ในอังกฤษ

ที่จริง *Khrushchev Remembers* ตีพิมพ์เป็นตอน ๆ ในหนังสือพิมพ์ *The Times* ในอังกฤษ ปลายปี ๒๕๑๓ ก่อนที่จะรวบรวมตีพิมพ์เป็นเล่มเสียอีก ผู้ตีพิมพ์อ้างว่า สิ่งที่ปรากฏใน *Khrushchev Remembers* นั้น เป็นสิ่งที่เกิดจากการรำลึก (reminiscence) ของนายครุสชอฟ ทั้งปฏิเสธว่า หาใช่บันทึกความทรงจำ (memoir) ของนายครุสชอฟแต่อย่างใดไม่ เนื้อหาใน *Khrushchev Remembers* จึงขาดการต่อเนื่องและขาดเป็นตอน ๆ บางตอนแสดงให้เห็นว่า เป็นบันทึกภายหลังที่เหตุการณ์เกิดขึ้นไม่นาน บางตอนก็เป็นการบอกเล่าที่กระทำเมื่อไม่นานมานี้ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดก็คือ การกล่าวถึงการถึงแก่กรรมของนายโฮจิมินห์ นายหลุยส์ เฮเรน (Louis Heren) หัวหน้าบรรณาธิการฝ่ายข่าวต่างประเทศของ *The Times* ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบในด้านบรรณาธิกร *Khrushchev Remembers* เพื่อนำลงตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์นั้น ได้เปิดเผยว่าบางส่วนของ *Khrushchev Remembers* เป็นข้อความที่ถอดจากเทปที่นายครุสชอฟอัดเสียงไว้ แต่ปฏิเสธที่จะเปิดเผยว่า ผู้ตีพิมพ์ได้รับต้นฉบับหรือ 'วัตถุดิบ' มาอย่างไรและจากผู้ใด ผลก็คือ คนเป็นอันมากพากันสงสัยว่า ข้อความใน *Khrushchev Remembers* จะเชื่อถือได้อย่างไรว่าเป็น 'ของจริง' และเป็นผลิตผลที่เกิดจากปาก มือ และมันสมองของนายครุสชอฟ ข้อสงสัยดังกล่าวนี้ก่อให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์ขนานใหญ่ ในอาทิตย์แรกที่ *Khrushchev Remembers* ปรากฏใน *The Times* นั่นเอง ก็มีผู้ให้ความเห็นในรายการ *24 Hours* ทางสถานีโทรทัศน์บีบีซีว่า *Khrushchev Remembers* เป็น 'ของปลอม' และเป็นผลิตผลที่เกิดจากฝีมือของหน่วยสืบราชการลับรัสเซีย (KGB) ถึงนายหลุยส์ เฮเรน จะปรากฏตัวในรายการนั้นด้วย แต่เนื่องจากถูกบีบปากมิให้เปิดเผยว่าได้รับ 'วัตถุดิบ'

มาอย่างไร จึงได้แต่อ้อมแอ้มตอบ และไม่สามารถแก้ข้อกล่าวหาข้างต้นได้โดยชัดแจ้ง ในรายการเดียวกันนั้นผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์ *The Guardian* ประจำนครโคเปนฮาเกน ให้สัมภาษณ์ว่า มีหลักฐานเชื่อถือได้ว่า การซื้อขาย 'วัตถุดิบ' กระทำกันในนครโคเปนฮาเกน ระหว่างบริษัท Time-Life กับนายวิกเตอร์ หลุยส์ (Victor Louis) ซึ่งเชื่อว่าเป็นผู้นำ 'วัตถุดิบ' ออกจากสหภาพโซเวียตอีกทอดหนึ่ง อย่างไรก็ตาม ข้อวิพากษ์วิจารณ์หนังสืออันอื้อฉาวเล่มนี้ อาจจำแนกได้เป็นสามทฤษฎีด้วยกัน

ทฤษฎีที่หนึ่ง *Khrushchev Remembers* เป็น 'ของจริง' แน่นอนทีเดียวที่หนังสือพิมพ์ *The Times* จะต้องเชื่อถือในทฤษฎีนี้ มิฉะนั้นคงไม่กล้าเสี่ยงซื้อลิขสิทธิ์ไปตีพิมพ์ แม้ว่าในระยะหลังนี้ *The Times* จะประสบวิกฤติการณ์ทางการเงินอยู่ตลอดเวลา แต่การตีพิมพ์ *Khrushchev Remembers* ก็ไม่น่าเชื่อว่าจะทำให้ *The Times* มีรายได้เพิ่มขึ้นมาก จึงไม่มีเหตุผลที่ *The Times* จะกล้าเสี่ยงเอาชื่อเสียงของตนไปตีพิมพ์ 'ของปลอม' ผู้ที่เชื่อในทฤษฎีนี้ นอกเหนือจาก *The Times* ก็มีนายเอ็ดเวิร์ด แครงชอว์ (Edward Crankshaw) ผู้เชี่ยวชาญทางโซเวียตวิทยา โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับนายครุสชอฟ (เคยเขียนหนังสือ *ชีวประวัตินายครุสชอฟ* ในปี ๒๕๐๙) ซึ่งเป็นผู้เขียนบทนำของ *Khrushchev Remembers* เซอร์ แฟรงค์ โรเบิร์ตส์ (Sir Frank Roberts) ทูตอังกฤษประจำมอสโคว์ระหว่างปี ๒๕๐๓-๕ นายฮาร์ริสัน อี. ซอล์สเบอรี (Harrison E. Salibury) ผู้สื่อข่าวของ *New York Times* ประจำนครมอสโคว์ในอดีต และนายเฮนรี่ ชาปีโร (Henry Shapiro) ผู้สื่อข่าว United Press International และเป็นนักหนังสือพิมพ์อาวุโสในนครนั้น

นายแครงชอว์เชื่อว่า ที่ *'ครุสชอฟรำลึก'* หลุดรอดจากหลังม่านเหล็กนั้น ก็ด้วยเหตุผลที่ว่า ผู้ที่ตัดสินใจส่ง 'วัตถุดิบ' ชิ้นนี้ออกนอกประเทศต้องการจะต่อต้านแนวโน้มที่รัฐบาลโซเวียตกำลังหันกลับไปนิยมลัทธิสตาลินอีกครั้งหนึ่ง ใน *Khrushchev Remembers* ครุสชอฟได้เล่าถึงการวางนโยบายอย่างผิดพลาด ตลอดจนความทารุณโหดเหี้ยมของสตาลิน ถึงกับจับคนเข้าคุกและฆ่าทิ้งโดยที่ความผิดและข้อกล่าวหายังไม่ประจักษ์แจ้ง นายครุสชอฟเล่าถึงเบื้องหลังการตระเตรียมสุนทรพจน์ 'ลับ' ในปี ๒๔๙๙ โดยหาหลักฐานและตัวเลข เพื่อประณามสตาลินในที่ประชุมผู้นำประเทศค่ายคอมมิวนิสต์

อย่างไรก็ตาม นายครุสชอฟได้ปฏิเสธภายหลังว่า ไม่เคยขายข้อเขียนใดๆ ให้หนังสือพิมพ์ค่ายประชาธิปไตย แต่การปฏิเสธของนายครุสชอฟดังกล่าวนี้ จะถือเป็นการสิ้นสุดมิได้ เพราะ

นายครุสชอฟอาจจะปฏิเสธ เพื่อความปลอดภัยและสวัสดิภาพของตนก็ได้ นายเฮนรี ชาบีโร กล่าวว่า ในปี ๒๕๑๑ เมื่อหนังสือพิมพ์ *The Sunday Times* ตีพิมพ์จดหมายของนายเยฟเกนี เยฟตูเชนโก (Yevgeny Yevtushenko) กวีชาวรัสเซีย ถึงนายโคซิกิน ประท้วงการที่โซเวียตรุกรานเชคโกสโลวาเกีย ต่อมานายเยฟตูเชนโกได้ปฏิเสธว่า ไม่ได้เขียนจดหมายฉบับนั้น นายชาบีโรกล่าวต่อไปอีกว่า ในระยะหลังๆ นี้ ถึงนายครุสชอฟจะไม่เคยเขียนบันทึกความทรงจำ (memoir) แต่ก็มีหลักฐานเชื่อได้ว่านายครุสชอฟได้ทำบันทึกข้อความ และพูดอัดเทป เรื่องราวที่เกี่ยวเนื่องกับเหตุการณ์สมัยที่ตนยังเรืองอำนาจอยู่ ทั้งจากปากคำของผู้ที่ใกล้ชิดนายครุสชอฟ กล่าวว่านายครุสชอฟต้องการให้ตีพิมพ์ 'วัตถุดิบ' เหล่านี้ ภายหลังที่ตนถึงแก่กรรมแล้ว ในนิตยสาร *Parade* ฉบับวันที่ ๒๓ มกราคม ๒๕๑๔ ได้ตีพิมพ์ภาพนายครุสชอฟกำลังถือเครื่องอัดเทป ในปี ๒๕๐๙ ซึ่งเชื่อว่าเป็นที่มาของ '*ครุสชอฟรำลึก*' นิตรสารดังกล่าวรายงานต่อไปว่า บริษัท Teme-Life จ่ายเงินเพื่อซื้อ '*ครุสชอฟรำลึก*' ถึง $ ๗๕๐,๐๐๐ (กระแสข่าวก่อนหน้านี้ อ้างว่าประมาณหนึ่งล้านเหรียญอเมริกัน)

ถ้าหาก '*ครุสชอฟรำลึก*' เป็น 'ของจริง' แล้ว ปัญหามีอยู่ว่าใครเป็นผู้นำ 'วัตถุดิบ' เหล่านั้นออกจากสหภาพโซเวียต นายสจ๊วต อัลซอป (Stewart Alsop) กล่าวไว้ในนิตยสาร *Newsweek* ฉบับต้นเดือนมกราคมว่า ผู้ที่นำ 'วัตถุดิบ' เหล่านี้ออกจากสภาพโซเวียต อาจจะเป็นผู้ที่ต้องการโค่นล้มอำนาจของนายเบรชเนฟเลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์ในปัจจุบัน และคนกลุ่มนี้จะต้องเป็นผู้ที่มีอำนาจและตำแหน่งหน้าที่ใหญ่โตในพรรคนั้น มิฉะนั้น การนำสิ่งที่ประจานสหภาพโซเวียตออกจากประเทศนั้น คงไม่สะดวกดายดังที่เกิดขึ้น นายอัลซอปเชื่อว่าผู้ที่มีบทบาทสำคัญในเรื่องนี้ คือ นางราดา (Rada) และนายอเล็กไซ อัดซูไบ (Aleksei Adzhubei) ลูกสาวและลูกเขยของนายครุสชอฟเอง โดยมอบให้นายวิกเตอร์ หลุยส์นำออกนอกประเทศ ส่วนผู้ที่มีอำนาจ ซึ่งอยู่เบื้องหลังขบวนการทั้งหมดนี้เห็นจะเป็นนายอเล็กซานดร์ เชเลพิน (Aleksandr Shelepin) ซึ่งเคยเป็นหัวหน้าหน่วยสืบราชการลับ เค. จี. บี. สมัยนายครุสชอฟเรืองอำนาจ อย่างไรก็ตาม นายเฮนรี ชาบีโรคัดค้านความเห็นที่ว่า ลูกสาวและลูกเขยนายครุสชอฟเป็นผู้นำ 'วัตถุดิบ' จากนายครุสชอฟ เพราะเหตุว่า ระยะหลังๆ นี้ความสัมพันธ์ระหว่างคนทั้งสองกับตัวนายครุสชอฟเอง ออกจะห่างเหิน นายชาบีโรเห็นว่า ผู้ที่นำ 'วัตถุดิบ' จากนายครุสชอฟในเบื้องแรก น่าจะเป็นนายเลฟ เปตรอฟ (Lev Petrov) หลานเขย ซึ่งเป็น

บรรณาธิการนิตยสารภาษาอังกฤษ ชื่อ *Soviet Weekly* ทั้งนี้ด้วยเหตุผลที่ว่า นายเปตรอฟใกล้ชิดคลุกคลีกับนายครุสชอฟระยะหลัง ๆ มากกว่าผู้ใด ทั้งมีความสัมพันธ์กับผู้สื่อข่าวและนักการทูตต่างประเทศเป็นอันดี จึงน่าจะเป็นไปได้ว่า นายเปตรอฟเป็นผู้นำ 'วัตถุดิบ' จากนายครุสชอฟ โดยอาจจะมิได้รับอนุญาตจากนายครุสชอฟก็ได้ อย่างไรก็ตาม นายเปตรอฟเพิ่งถึงแก่กรรมเมื่อไม่นานมานี้

ทฤษฎีที่สอง *Khrushchev Remembers* เป็น 'ของปลอม' โดยเกิดจากน้ำมือของหน่วยสืบราชการลับ เค.จี.บี. ทั้งนี้ด้วยเหตุผลที่ว่า เค.จี.บี. เป็นหน่วยงานใหญ่ซึ่งครอบคลุมงานที่ต้องมีรายจ่ายเป็นเงินตราต่างประเทศเป็นอันมาก การขาดแคลนเงินตราต่างประเทศ จึงทำให้ เค. จี. บี. ผลิตงานชิ้นนี้เพื่อหลอกลวงชาวโลก เพราะรู้อยู่แก่ใจว่า คนในค่ายตะวันตกจะต้องตาลุกหูชัน ที่ได้เห็นงานเขียนชนิดนี้ออกจากสหภาพโซเวียต ทั้งสำนักพิมพ์ที่เห็นแก่กำไรก็มีมาก อย่างไรก็ตาม ทฤษฎีนี้มิได้กล่าวหาว่า *Khrushchev Remembers* เป็น 'ของปลอม' ทั้งหมด เพียงแต่เป็น 'ของปลอม' เพียงบางส่วนจริงอยู่ ข้อความหลายตอนตรงกับที่นายครุสชอฟเคยกล่าวไว้ในที่หลายแห่ง แต่ก็มีอยู่หลายตอนที่ผิดพลาดอย่างไม่น่าเชื่อ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถานที่เกิดของนายครุสชอฟเอง ! นายทิบอร์ ซามิวลี (Tibor Szamuely) ผู้เชี่ยวชาญทางโซเวียตวิทยา กล่าวไว้ในบทความเรื่อง "*How the KGB Fooled the West*" (*The Spectator*, 16 January 1971) ว่ามีข้อความที่ผิดข้อเท็จจริงอย่างน้อย ๔๘ แห่ง ถึงนายครุสชอฟจะเป็นนักโกหกอย่างฉกรรจ์ และถึงนายครุสชอฟจะโกหกเพื่อให้โลกสรรเสริญตน แต่การบรรยายการฆาตกรรมนายคิรอฟ (Kirov) ในปี ๒๔๗๗ ซึ่งเป็นที่ทราบดีว่า เป็นการกระทำอย่างโหดเหี้ยมที่สุดของสตาลินนั้น นายครุสชอฟมิได้แสดงความสงสัยอย่างตรง ๆ ว่าสตาลินมีส่วนเกี่ยวข้องกับกรณีนี้ นี่เป็นประเด็นสำคัญที่สุดที่นายซามิวลีจับผิด *Khrushchev Remembers* ประเด็นสำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการตีพิมพ์หนังสือเล่มนี้ ได้แก่ *The Times* ก็ดี นายเอ็ดเวิร์ด แครงชอว์ ก็ดี และนายทัลบอตต์ผู้แปลก็ดี เวลาที่กล่าวถึง 'วัตถุดิบ' ของหนังสือนี้ ไม่เคยใช้คำว่า "ต้นฉบับ" (manuscript) เลย เลี่ยงแต่ใช้คำและวลีว่า material หรือ a record of Khrushchev's words นายซามิวลีเลยสรุปว่า 'วัตถุดิบ' ของหนังสือนี้ คงมีแต่เทปบันทึกเสียงเพียงอย่างเดียว ทั้งการบันทึกเสียงก็เป็นไปอย่างไม่เป็นระเบียบตามคำให้การของผู้แปล เพราะฉะนั้นจึงเป็นไปได้ว่า ถึงเสียงในเทปนั้นจะเป็นของนายครุสชอฟ แต่คงถูก เค.จี.บี. ตัดต่อและจัดลำ

ดับเสียใหม่ เหตุฉะนี้ *Khrushchev Remembers* จึงไม่อาจใช้เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์และวิชาการแขนงอื่นใดได้

ในหนังสือพิมพ์ *The Sunday Times* (๒๔ มกราคม ๒๕๑๔) ศาสตราจารย์เลียวนาร์ด ชาปีโร (Leonard Schapiro) ผู้เชี่ยวชาญประวัติศาสตร์การเมืองของรัสเซียแห่ง London School of Economics ได้ให้ความเห็นสนับสนุนทฤษฎีนี้ ทั้งให้หลักเกณฑ์เกี่ยวกับการพิสูจน์ว่า '*ครุสชอฟร่ำลึก*' เป็น 'ของจริง' หรือ 'ของปลอม' กล่าวคือ *ประการที่หนึ่ง* มีเนื้อหาที่จัดได้ว่าใหม่อยู่มากน้อยเพียงใด ซึ่งศาสตราจารย์ชาปีโรกล่าวว่ามีน้อยมาก ที่สำคัญก็คือหนังสือนี้ยอมรับว่าระบบนารวมไม่ได้ผล และนำมาซึ่งความทุกข์และความทารุณโหดร้าย ซึ่งนับเป็นการยอมรับต่อสาธารณชนเป็นครั้งแรก ข้อเท็จจริงสำคัญนอกจากนี้ที่ถือได้ว่าใหม่ ก็คือความช่วยเหลือของสหรัฐฯ ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง เป็นบั่จจัยสำคัญที่ทำให้สหภาพโซเวียตได้ชัยชนะ และนายครุสชอฟได้รับการเสนอให้เป็นรองนายกรัฐมนตรี ในปี ๒๔๘๑ *ประการที่สอง* มีข้อความที่ผิดข้อเท็จจริงมากน้อยเพียงใด ที่คนอย่างนายครุสชอฟไม่น่าจะพูดหรือเขียน (ทั้งนี้โดยคำนึงถึงข้อเท็จจริงที่ว่า นายครุสชอฟชอบพูดจาไม่ระวัง และบ่อยครั้งออกข้างจะโกหก) ซึ่งศาสตราจารย์ชาปีโรอ้างว่ามีอยู่ไม่น้อยที่น่าสนใจก็คือ กรณีการประชุมผู้นำประเทศสหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร และสหภาพโซเวียต ณ นครเทหราน ในปี ๒๔๘๖ เชอร์วินสตัน เชอร์ชิลล์เชิญชวนผู้ร่วมรับประทานอาหารเย็นวันหนึ่ง ให้ดื่มถวายพระพรแด่พระเจ้ายอร์จที่ ๖ แห่งอังกฤษ ประธานาธิบดีรูสเวลท์ปฏิเสธคำเชิญชวนนั้น และข้อความที่ว่า นายครุสชอฟได้พึ่งข้อความจากหนังสือ *Letters to a Friend* ของนางสเวตลานา อัลลิลูวา (Svetlana Allilueva) ลูกสาวสตาลินทางวิทยุต่างประเทศ *ประการที่สาม* ในเหตุการณ์ที่ตัวนายครุสชอฟมีส่วนเกี่ยวข้องด้วยตัวเอง หนังสือเล่มนี้ได้บรรยายสอดคล้องกับข้อเท็จจริงที่รู้กันอยู่ในขณะนี้อย่างไรบ้าง และได้เปิดเผยความเห็นหรือข้อเท็จจริงใหม่มากเพียงใด ซึ่งในแง่นี้ ศาสตราจารย์ชาปีโรเห็นว่า ไม่มีข้อเท็จจริงใหม่เลย

ทฤษฎีที่สาม *Khrushchev Remembers* เป็น 'ของปลอม' โดยเกิดจากน้ำมือของหน่วยสืบราชการลับอเมริกัน ซี.ไอ.เอ. ผู้ที่เอ่ยถึงทฤษฎีนี้ ก็คือนายวิกเตอร์ ซอร์ซา (Victor Zorza) ในหนังสือพิมพ์ *The Guardian* (21–26 January, 1971) ทำไมนายซอร์ซาจึงสงสัยว่าเป็นผลงานของ CIA และไม่สงสัยว่าเป็นผลงานของหน่วยสืบราชการลับประเทศอื่น ความเชื่อดังกล่าวนี้เกิดจากข่าวที่ว่า นายริชาร์ด เฮล์มส์ (Richard Helms) ผู้อำนวยการ ซี.ไอ.เอ. ได้

ขอร้องให้นิตยสาร *Life* เปิดเผยที่มาของ '*ครุสชอฟรำลึก*' เป็นการส่วนตัว แต่ถูกปฏิเสธ ทำไมคนอย่างนายเฮล์ม ซึ่งมีลูกน้องปฏิบัติงานทั่วโลก และบางครั้งก่อความวุ่นวายชนิดที่ประธานาธิบดีอเมริกันไม่ต้องการ จะไม่สามารถสืบเสาะหาต้นตอโดยผ่านมือของลูกน้องของตนเชียวหรือ นายซอร์ซาอ้างแหล่งข่าวที่เชื่อถือได้ว่า ซี.ไอ.เอ. ไม่ได้ใช้ความพยายามเพื่อการนี้แม้แต่น้อย ครั้นมาสำรวจตัวหนังสือ *Khrushchev Remembers* ก็พบแนวโน้มบางประการที่เชื่อได้ว่า ซี.ไอ.เอ. มีส่วนร่วมในการจัดสรร 'วัตถุดิบ' ของหนังสือนี้ แนวโน้มดังกล่าวนี้เกี่ยวเนื่องกับนโยบายต่างประเทศอเมริกัน โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับสงครามเวียดนาม เนื้อหาส่วนใหญ่ของ *Khrushchev Remembers* ครอบคลุมถึงเหตุการณ์ก่อนปี ๒๔๐๕ และทั้งหมดเป็นเรื่องของอดีต ตามหนังสือเล่มนี้ นายครุสชอฟไม่เคยมองไปในอนาคต ยกเว้นตอนท้ายของหนังสือ

Khrushchev Remembers เล่าถึงความช่วยเหลือที่สหภาพโซเวียตให้แก่เวียดนาม 'อย่างมหาศาลและปราศจากความเห็นแก่ตัว' แต่ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งสองกลับเลวร้ายเพียงเพราะผู้นำของเวียดนามเหนือนิยมจีนแดงมากกว่าโซเวียต บางครั้งผู้นำเวียดนามเหนืออาจแสดงตนว่านิยมโซเวียต แต่ทั้งนี้ก็เพียงเพื่อตบตาหลอกลวงโซเวียตเท่านั้น ตามหนังสือเล่มนี้นายครุสชอฟ 'ไม่คิดว่าจีนแดงจะปล่อยเวียดนามออกจากอุ้งมือ และขบวนการนิยมจีนแดงก็จะยังคงทรงพลังอำนาจต่อไปในเวียดนามเหนือ' อนาคตของเวียดนามเหนือมิได้มีเพียงโซเวียต นายครุสชอฟกล่าวเป็นนัยว่า โซเวียตควรจะตัดความช่วยเหลือที่ให้แก่เวียดนามเหนือเสีย ข้อความตอนนี้ นายซอร์ซาสันนิษฐานว่า คงจะเขียนขึ้นด้วยความมุ่งหมายสองประการ ประการแรก การที่โซเวียตให้ความช่วยเหลือแก่เวียดนามเหนือ 'อย่างมหาศาลและปราศจากความเห็นแก่ตัว' แต่เวียดนามเหนือกลับแปรพักตร์ไปเข้ากับจีนแดง ย่อมก่อให้เกิดความเกลียดชังเวียดนามเหนือในหมู่คนรัสเซีย ประการที่สอง การที่มีข้อความปรากฏในหนังสือ *Khrushchev Remembers* ว่า โซเวียตได้ให้ความช่วยเหลือแก่เวียดนามเหนือนั้น ย่อมขัดแย้งกับข้ออ้างของโฮจิมินห์และผู้นำเวียดนามเหนืออื่น ๆ ที่ว่า เท่าที่เวียดนามเหนือรอด และสามารถกำชัยชนะในสงครามเวียดนามนั้น เป็นผลมาจากการพึ่งพาตนเอง (self-reliance)

นายซอร์ซาให้อรรถาธิบายว่า ที่ตนสงสัยว่า ซี.ไอ.เอ. จะมีบทบาทสำคัญในการติดต่อแต่งเติมเนื้อความในบทที่ว่าด้วยเวียดนาม ก็เพราะในระยะหลังนี้ สหรัฐอเมริกาได้อาศัยขบวนการทางการทูต และการโฆษณาชวนเชื่อแพร่ความคิดเห็นถึงผู้นำโซเวียตอยู่ตลอดเวลาว่า หากเวียด

นามเหนือชนะสงครามแล้ว ผลประโยชน์ในระยะยาวจะตกแก่จีนแดง และอันตรายจะเกิดแก่โซเวียต นายซอร์ซาตั้งข้อสังเกตว่าเนื้อหาในบทที่ว่าด้วยเวียดนามได้สนับสนุนและกล่าวอย่างลอดคล้องกับข้อความดังกล่าว

ในตอนท้ายของบทที่ว่าด้วยเวียดนาม *Khrushchev Remembers* เล่าว่า เวียดนามเหนือจะไม่สามารถต่อต้านกำลังทหารของฝ่ายตรงข้ามได้ หากมิได้รับความช่วยเหลือทางเศรษกิจและวัสดุภัณฑ์จากโซเวียต มาในระยะหลังนี้ บรรดาผู้นำเวียดนามเหนือที่นิยมจีนแดงต่างตระหนักถึงความสำคัญของมิตรภาพที่มีต่อโซเวียตและถึงจะยังมิได้เปลี่ยนแปลงนโยบายพื้นฐาน แต่ก็ประจักษ์ดีว่า โซเวียต (มิใช่จีน) เท่านั้นที่จะให้ความช่วยเหลืออันจำเป็นในการดำเนินสงครามแก่เวียดนามเหนือได้ นายซอร์ซาให้ความเห็นว่า ข้อความตอนนี้น่าจะเขียนขึ้นภายหลังที่โฮจิมินห์ถึงแก่กรรม ส่วนข้อความก่อนหน้านี้คงเขียนขึ้นก่อนที่โฮจิมินห์ตาย ตามหนังสือนั้น นายครุสชอฟตั้งคำถามขึ้นว่า ทำไมตนจึงกล่าวถึงเรื่องนี้ และตอบในตัวเสร็จว่า ก็เพราะ 'มันเกี่ยวเนื่องกับสิ่งที่เราคาดคะเนจากผลที่บัดนี้โฮจิมินห์ได้ตายเสียแล้ว' นายซอร์ซาให้เหตุผลว่าที่ตนคิดว่า หน่วยสืบราชการลับอเมริกันเติมข้อความตอนนี้ลงไป ก็เพราะ 'วัตถุดิบ' ของ *Khrushchev Remembers* ตกถึงประเทศค่ายประชาธิปไตยในระยะเวลาไล่เลี่ยกับที่โฮจิมินห์ตาย ประกอบกับมีข่าวว่า ผู้นำเวียดนามเหนือคนใหม่อาจไม่นิยมจีนแดงดังเช่นคนก่อน

นายซอร์ซาแสดงความสงสัยต่อไปอีกว่า สมัยที่นายครุสชอฟเรืองอำนาจนั้น นายครุสชอฟมักจะสนับสนุนนโยบายลดรายจ่ายทางทหาร แต่ที่จะถึงกับสนับสนุนให้โซเวียตถอนกองทหารออกจากประเทศบริวารทุกประเทศ และลดกำลังอาวุธโดยไม่ต้องคำนึงถึงว่าสหรัฐฯ จะลดด้วยหรือไม่ (unilateral disarmament) เห็นจะมิใช่ออกจากสมองของนายครุสชอฟเป็นแน่

ทฤษฎีของนายซอร์ซานั้น ก่อให้เกิดความตระหนกแก่ผู้อ่านไม่น้อย และแม้จะสมเหตุสมผลเป็นส่วนใหญ่ แต่ข้อที่ผู้วิจารณ์เป็นสงสัย และนายซอร์ซามิได้กล่าวถึง ก็คือ ถ้าหากหน่วยสืบราชการลับอเมริกันมีส่วนในการตัดต่อแต่งเติม 'วัตถุดิบ' ของ *Khrushchev Remembers* จริงแล้วทำไมจึงไม่ตัดตอนข้อความที่กระทบกระเทือนถึงชื่อเสียงและศักดิ์ศรีของสหรัฐฯ ตลอดจนข้อความที่กระทบกระเทือนสัมพันธไมตรีระหว่างสหรัฐฯ กับมิตรมหาอำนาจอื่น ๆ ข้อความดังกล่าวนี้ ได้แก่ตอนที่ประธานาธิบดีรูสเวลท์ปฏิเสธที่จะดื่มถวายพระพรแด่พระเจ้ายอร์จที่ ๖ ในการประชุม ณ นครเทหรานตามคำเชิญชวนของเซอร์วินสตัน เชอร์ชิลล์ นี้ตอนหนึ่ง อีกตอนหนึ่งเกี่ยวเนื่องกับวิกฤติการคิวบา ซึ่ง*Khrushchev*

Remembers เล่าว่า นายไรเบิร์ต เคนเนดี้ เข้าพบทูตรัสเซียประจำนครวอชิงตันเป็นการส่วนตัว วอนไหว้ทูตรัสเซียอยู่บ่อยครั้ง ให้บอกนายครุสชอฟยอมจำนนถอนอาวุธนิวเคลียร์ออกจากคิวบา มิฉะนั้นจะเกิดสงคราม และว่าประธานาธิบดีเคนเนดี้เองก็ไม่เป็นอันหลับอันนอน ตอนท้ายของบทนี้สรุปว่า ทั่วโลกพากันคิดว่าการที่โซเวียตถอนฐานทัพนิวเคลียร์ออกจากคิวบานั้น เป็นความอัปยศอย่างใหญ่หลวง แท้ที่จริงนี่เป็นชัยชนะอันงดงามของโซเวียต คำบอกเล่าตอนนี้แตกต่างกับที่ตัวนายไรเบิร์ต เคนเนดี้เล่าไว้ในหนังสือพิมพ์ *The Times* และ *The Sunday Times* เดือนตุลาคม – พฤศจิกายน ๒๕๑๑ อย่างสำคัญ ถ้าหาก ซี. ไอ. เอ. มีส่วนในการติดต่อแต่งเติม 'วัตถุดิบ' ของ *Khrushchev Remembers* จริง ทำไมจึงยังคงปล่อยข้อความสองตอนนี้ไว้ หรือเพื่อให้แนบเนียนและสมเหตุสมผล ?

ข้อวิพากษ์วิจารณ์เหล่านี้ ยังผลให้นายเอ็ดเวิร์ด แครงชอว์ ผู้ใช้ความเชี่ยวชาญของตนเป็นหลักประกันความเป็น 'ของจริง' ของ *Khrushchev Remembers* ด้วยการเขียนบทนำให้หนังสือนั้น อดรนทนไม่ได้ ต้องออกจากโรงมาชัดตาทัพ (*The Observer*, 31 January 1971) นายแครงชอว์กล่าวว่า เมื่อตนได้อ่านต้นฉบับนั้น ก็ใคร่ครวญไตร่ตรองโดยถ่องแท้ว่า หน่วยสืบราชการลับรัสเซียคงไม่ได้เข้ามามีส่วนดัดแปลง 'วัตถุดิบ' แม้แต่น้อย ทั้งได้ปรึกษากับมิตรสหายที่รู้เรื่องราวเกี่ยวกับประเทศสหภาพโซเวียตดี ประเด็นที่มีผู้ยกขึ้นมาวิจารณ์หนังสือเล่มนี้ล้วนแต่เป็นประเด็นที่ตนได้อภิปรายกับผู้อื่นมาแล้วทั้งสิ้น อย่างไรก็ตาม นายแครงชอว์ยอมรับว่า ในเวลาที่ตนตรวจ 'ต้นฉบับ' นั้น ไม่ได้นึกถึงบทบาทของหน่วยสืบราชการลับอเมริกันมาก่อน แต่น่าสังเกตว่า ประเด็นที่นายชอร์ชายกขึ้นมาสนับสนุนทฤษฎีที่ว่า ซี.ไอ.เอ. มีส่วนร่วมในการดัดแปลง 'วัตถุดิบ' ของหนังสือเล่มนี้ หลายต่อหลายประเด็นเป็นสิ่งที่ผู้ที่เชื่อว่า เค.จี.บี. เป็นมือที่สามยกขึ้นมาเป็นข้อสนับสนุนเช่นกัน

ไม่ว่า *Khrushchev Remembers* จะมีกำเนิดมาอย่างไร และไม่ว่าหนังสือนี้จะมีที่คาดเคลื่อนข้อเท็จจริงอย่างไร แต่ข้อที่ผู้โจมตีหนังสือนี้ยอมรับร่วมกันอยู่ประการหนึ่งก็คือ เนื้อหาส่วนใหญ่ตรงกับข้อเท็จจริงที่รู้ ๆ กันอยู่ เพียงแต่การใช้ถ้อยคำบางครั้งออกจะ 'เกินจริง' ไปบ้าง (เพื่อให้สมเหตุสมผลว่าเป็นผลิตผลของนายครุสชอฟกระมัง) เพราะฉะนั้นหากจะอ่านหนังสือเล่มนี้เพื่อความหฤหรรษ์ ก็คงไม่ผิดหวังนัก แต่ถ้าจะใช้เป็นหลักฐานในการศึกษาประวัติศาสตร์และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศก็อย่าได้พึงหวังเลย

รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์
เซอร์ชิล คอลเลจ

รายการชมรมหนังสือศึกษิตสยาม ๒๕๑๔

สมัครก่อนสิ้นมกราคม ๒๕๑๔	เสีย ๑๑๐ บาท
สมัครก่อนสิ้นกุมภาพันธ์ ๒๕๑๔	เสีย ๑๒๐ บาท
สมัครก่อนสิ้นมีนาคม ๒๕๑๔	เสีย ๑๓๐ บาท
สมัครก่อนสิ้นเมษายน ๒๕๑๔	เสีย ๑๔๐ บาท
หลังจากนั้น	เสีย ๑๕๐ บาท

สมาชิกของชมรมมีสิทธิ ซื้อหนังสือของสำนักพิมพ์ศึกษิตสยามทุกเล่ม ลด ๑๕–๒๐ % ซื้อหนังสือปกแข็งจากต่างประเทศลด ๕–๑๕ % และได้รับส่วนลดจากหนังสืออื่น ๆ ด้วยบ้าง กับมีหนังสือแถมตามคราวโดยไม่ได้ประกาศล่วงหน้า ตลอด พ.ศ. ๒๕๑๔ *กับจะได้รับหนังสือต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ คือ*

๑) **พื้นความหลัง** ของเสฐียรโกเศศ (เล่ม ๔) ราคาวางตลาด ๔๕ บาท เล่มนี้ไม่ต้องแสดงสรรพคุณ

๒) **สภาพอีสาน** สารคดีที่ตุลจันทร์ แปลมาจาก *The Far Province* ของฟรานซิส คริปส์ ราคาวางตลาด ๔๐–๕๐ บาท

๓) **ยาการ์ตายามสนธยา** เอนก ทิพพยอม แปลจาก *Twilight in Djarkarta* ของมอกตา ลูบีส ซึ่งเขียนลักลอบส่งออกมาจากในคุกเมืองอินโดนีเซีย จนได้รับรางวัลแมกซายซาย ราคาวางตลาดเล่มละ ๓๐—๔๐ บาท

๔) **สมุดข้างหมอน** ของ ส. ศิวรักษ์ เล่าเรื่องการเดินทางในญี่ปุ่น เกาหลี ฮ่องกง ไต้หวัน พร้อมทั้งยุโรปด้วยบ้าง ราคาวางตลาด ๒๐–๓๐ บาท

แถม ชีวิตการเป็นบรรณาธิการ ของ ส. ศิวรักษ์ (รวมเรื่องที่แรกเขียนลงใน *ยุววิทยา* เรื่อยมาจน *สังคมศาสตร์ปริทัศน์* และ *วิทยาสารปริทัศน์*) ราคาวางตลาด ไม่ต่ำกว่า ๔๐ บาท

โปรดรีบสมัครเสียเดี๋ยวนี้ ๆ จะได้เสียราคาแต่น้อยและได้สิทธิพิเศษนาน

ติดต่อ ผู้จัดการ บริษัท ศึกษิตสยาม จำกัด สามย่าน
๑๗๑๕ ถนนพระราม ๔ พระนคร ๕ โทร. ๕๑๑๖๓๐ เปิดทุกวัน ๘.๓๐—๑๘.๓๐ น.
เว้นวันอาทิตย์และวันหยุดราชการ
สมัครทางไปรษณีย์ สั่งจ่าย ป.ณ. รองเมือง

บรรณาธิการ

จำเพาะเล่มนี้ ที่โฆษณาว่าจะเป็นฉบับว่าด้วย*บังกษ์ใต้*นั้น เราหาต้นฉบับที่มีข้อเท็จจริงในทุกแง่ได้ไม่ทัน อีกทั้งคนที่จะรับเขียนให้เฉพาะเรื่องที่ต้องการก็มีน้อย เล่มนี้จึงต้องเปลี่ยนมาลงเป็นเรื่องทั่วไป ทั้งในแง่การเมือง เศรษฐกิจ ประวัติศาสตร์ การศึกษา มานุษยวิทยา รวมทั้งเรื่องประจำอื่น ๆ ส่วนเล่ม *บังกษ์ใต้* เมื่อเราได้เรื่องพอและมีข้อเท็จจริงแน่นอนเมื่อใด ก็จะทำออกเมื่อนั้น อันที่จริงในเล่มนี้ เราได้ลงเรื่องของโกมล คีมทอง และรัตนา สกุลไทย สองบัณฑิตหนุ่มสาวที่ได้เสียชีวิตเมื่อเร็ว ๆ นี้ เรื่องของโกมล เราได้ติดต่อขอให้เขาเขียนส่งมาเพื่อลงในเล่ม*บังกษ์ใต้*โดยเฉพาะ และเขาก็ส่งมาให้ล่วงหน้าได้สักอาทิตย์หนึ่งก่อนที่จะจากเราไปอย่างไม่คาดฝัน รัตนาเองส่งกลอนภาษาอังกฤษชิ้นเดียวที่เธอบอกกับทุกคนที่รู้จักว่าชอบมากที่สุดมาให้ก่อน และเพียรเฝ้าถามว่าจะลงให้หรือไม่ก่อนที่จะเดินทางไปสุราษฎร์ธานี เรารู้จักคนทั้งสองพอสมควร เคยร่วมเดินทาง เคยถกเถียงอภิปราย จนพอที่จะลงความเห็นว่า ทั้งสองเป็นคนรุ่นใหม่ที่ไม่พอใจระบบสังคมและการดำเนินชีวิตแบบปัจจุบัน โกมลอยากทำงานโรงเรียนชุมชนในฝันของเขาและเขียนเรื่องเกี่ยวกับท้องถิ่น รัตนาอยากเป็นอิสระ ดังนั้นการที่มีผู้เขียนถึงเขาในแง่อันไม่เข้าใจ และใช้เป็นเครื่องมือชวนเชื่อ ไม่ว่าจะชวนเชื่อให้ฝ่ายใดก็ตาม เราย่อมไม่อยากเห็น เพราะเราอยากให้เขาได้เป็นตัวเองโดยสุจริตใจ ในสังคมเสรี คนย่อมมีสิทธิที่จะเป็นคนในแบบที่เขาต้องการจะเป็น และเพื่อนของเราก็ได้พิสูจน์ด้วยอุดมคติของตนแล้วว่าเขาเลือกเป็นคนแบบใด ด้วยอุดมคตินี้ จึงได้มีผู้ดำริตั้งกองทุน โกมล คีมทอง ขึ้นในรูปของมูลนิธิเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของโรงเรียนชุมชน แบบเดียวกับที่เหมืองห้วยในเขาในโอกาสอันควรสืบต่อไป

เฉพาะเล่มนี้ เรื่องสำคัญที่เราได้มาคือ *ข้อคิดจากสหรัฐอเมริกา* ของ ดร. ป๋วย อึ๊งภากรณ์ คณบดีคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย ซึ่งอาจถือได้ว่าเป็นข้อเขียนชิ้นแรกที่ส่งมาให้เกียรติแก่บรรณาธิการ ภายหลังการเดินทางกลับจาก

อเมริกา และสืบเนื่องมาจากเล่มที่แล้วอันว่าด้วยการวิจัยหรือการจารกรรม เราได้รับปฏิกิริยาทั้งที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย รวมทั้งที่ไม่เปิดเผยอีก ในฉบับนี้เราจึงได้นำปฏิกิริยา อันมาจาก ดาวิด วิลสัน เลขาธิการของคณะกรรมการที่ปรึกษาทางการศึกษาแห่งประเทศไทย (AACT) มาลงเพื่อความเป็นธรรมโดยมิได้ตัดทอนข้อความแต่อย่างใด ส่วนปฏิกิริยาของ ไพฑูรย์ สายสว่าง แห่งกรมวิเทศสหการ เราลงเป็นลำดับต่อมา เพราะอย่างน้อยความเห็นอันเป็นทางออกของเขาเกี่ยวกับการวิจัยของสหรัฐฯ ในหนังสือ *สามัคคีสาร* ก็เป็นความเห็นที่บรรณาธิการเห็นด้วย และได้นำมาเขียนไว้ในเชิงสามัญสำนึกใน *บทนำ* เมื่อฉบับก่อน

ว่าถึง *สังคมศาสตร์ปริทัศน์* ที่มีผู้วิตกห่วงใยมาว่า จะถึงกาลแตกดับตามเพื่อนของเราทั้งสอง คือ *จตุรัส* และ *วิทยาสารปริทัศน์* ไปในไม่ช้านั้น ก็ขอแถลงว่า เรายังคงเป็นปราการสุดท้ายอยู่ต่อไป ถ้าหากเป็นไปได้ในไม่ช้านี้ เราก็จะหาทางขยับขยายออกให้ถี่ขึ้นเป็นรายเดือน โดยอาจจะเปลี่ยนแปลงการจัดการให้รัดกุมขึ้น ออกให้ตรงเวลาขึ้น เปิดทัศนะให้ขยายกว้างออกไปมากยิ่งขึ้น มีเพื่อนร่วมงานมากขึ้น ซึ่งเราจะแจ้งให้สมาชิกและผู้อ่านที่ติดตามเราตลอดมาได้ทราบต่อไปอีกครั้งหนึ่ง เวลานี้ประเทศก็มีพระธรรมนูญเป็นหลักประกันเสรีภาพแล้ว แม้รัฐบาลจะยังดูจังหวะไม่ยอมเปิดโอกาสให้มีการออกหนังสือพิมพ์ใหม่และให้โอกาสเท่าเทียมแก่เสรีชนอื่น ๆ ความเป็นนิตยสารของเราก็ยังไม่เคยถูกรุกล้ำกล้ำกรายเข้ามารบกวนแต่ประการใด ถ้าจะถือเป็นนิมิตดีแก่บ้านเมือง เราก็อยากให้นิมิตนี้ตกถึงเพื่อนร่วมอาชีพเดียวกันทุกคนด้วย ความเป็นบรรณาธิการ (editorship) ของเราแม้จะแตกต่างกันอยู่บ้างทั้งลักษณะและเนื้อหา แต่เราก็มีจุดมุ่งหมายร่วมกันกับสื่อมวลชนอื่นๆ ที่หวังจะทำหน้าที่ของตนดำเนินกิจการโดยสุจริตธรรม มีอิสระและเป็นเวทีให้เสรีชนภายนอกได้แสดงทัศนะเท่าที่จะพึงมีอย่างเปิดเผยตามหลักวิชาหรือเหตุผลของแต่ละคน เพื่อความอยู่รอดร่วมกัน อย่างน้อยสิ่งที่เราแสดงออกก็เพื่อพิสูจน์ความใจกว้างอันจะพึงมีทั้งจากผู้ร่วมอาชีพในสถาบันเดียวกันและจากทางการบ้านเมือง ๐

ดำรงค์ ศรีนอก

นักเขียนผู้เสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับบ้านเมืองได้ทั้งในแง่ของบทความและเรื่องสั้น ปัจจุบันใช้ชีวิตชาวไร่อยู่ ณ จังหวัดนครราชสีมา *สังคมศาสตร์ปริทัศน์* เคยตีพิมพ์บทความเรื่อง *A Thai View on American* ของเขาครั้งแรกเมื่อ ๓ ปีที่แล้ว บทความเรื่องนี้ได้รับการพิมพ์ซ้ำต่อมาอีกหลายครั้ง รวมทั้งใน *อาเซียแมกกาซีน* และ *แอตลาส*

บัณฑิต บุนนาค

อาจารย์ หัวหน้าแผนกวิชาเศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศคณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย บทความเรื่องนี้เขียนขึ้นประกอบการสัมนา และส่งมาร่วมใน *สังคมศาสตร์ปริทัศน์* เป็นครั้งแรก

สิริพร หนูแก้วขวัญ

บัณฑิตจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งออกไปเป็นครูในชนบท ณ จังหวัดเชียงราย ตามโครงการอาสาสมัครขั้นบัณฑิต ก่อนหน้านี้ เคยมีงานเขียนปรากฏอยู่ทั้งใน *จตุรัส* และ *วิทยาสารปริทัศน์*

เวนย์ เอ โอ' นีล

ศาสตราจารย์วิชาภาษาศาสตร์และมานุษยศาสตร์แห่งเอมไอที (MIT) เคยเดินทางมาประเทศไทยเมื่อฤดูร้อนปีที่แล้ว

ปรีดี บุญชื่อ

นักศึกษาวิชารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เคยมีงานเขียนปรากฏใน *สังคมศาสตร์ปริทัศน์* และเคยร่วมอยู่ในคณะบรรณกร ฉบับนิสิตนักศึกษาปีที่แล้ว

รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์

บัณฑิตทางเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็นอาจารย์ประจำอยู่ที่คณะเศรษฐศาสตร์ ปัจจุบันกำลังศึกษาต่ออยู่ที่เชอร์ชิล คอลเลจ ประเทศอังกฤษ เคยร่วมอยู่ในคณะบรรณาธิการ *สังคมศาสตร์ปริทัศน์* เมื่อปีที่แล้ว มีผลงานส่งมาลงในนิตยสารทางวิชาการเสมอ

อุดม เกิดพิบูลย์

ดุษฎีบัณฑิตทางเศรษฐศาสตร์ จากวิสคอนซิน ปัจจุบันเป็นอาจารย์ประจำคณะเศรษฐศาสตร์ และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

เลข บุนนาค

ดุษฎีบัณฑิตทางประวัติศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยออกซ์ฟอร์ด เคยมีเรื่องเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ส่งมาลงใน *สังคมศาสตร์ปริทัศน์* เสมอ ปัจจุบันประจำอยู่ ณ กรมสารนิเทศ กระทรวงต่างประเทศ

ดีพร้อม ไชยวงศ์เกียรติ

อาจารย์ประจำคณะวิทยาศาสตร์และอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เคยเขียนกลอนส่งมาลงใน *สังคมศาสตร์ปริทัศน์* และรวมงานกลอนตีพิมพ์เป็นเล่ม ชื่อ *วันหนึ่งผ่านไปเหมือนไร้ค่า*

ประสิทธิ์ สวาสดิ์ญาติ

มหาบัณฑิตทางมานุษยวิทยาสังคม จากมหาวิทยาลัยฮาวาย ปัจจุบันเป็นอาจารย์ประจำแผนกวิชาสังคม คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สุระพงษ์ ชัยนาม

ปริญญาตรีทางรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเวสเวอจิเนีย สหรัฐอเมริกา ส่งปฏิกิริยามาร่วมเป็นครั้งแรก

ไพบูรย์ สายสว่าง

มหาบัณฑิตทางเศรษฐศาสตร์จากมหาวิทยาลัยเอสเซก ประเทศอังกฤษ ปัจจุบันประจำอยู่ ณ กรมวิเทศสหการ กระทรวงพัฒนาการแห่งชาติ เคยมีงานเขียนเกี่ยวกับ "การวิจัยของนักวิชาการสหรัฐฯ กับความมั่นคงของประเทศไทย" ลงในหนังสือ *สามัคคีสาร* ของสามัคคีสมาคม มาก่อน ปฏิกิริยานี้เป็นงานชิ้นแรกที่ส่งมาร่วมกับ *สังคมศาสตร์ปริทัศน์*

ผู้วิจารณ์หนังสือ

วิสุทธิ์ บุษยกุล

อาจารย์ประจำคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย เคยวิจารณ์ *ประวัติศาสตร์อีสาน* เล่ม ๑ ของเดิม วิภาคย์พจนกิจ ลงใน *สังคมศาสตร์ปริทัศน์* ปีที่ ๗ เล่ม ๔

อนุช อาภาภิรม

บรรณาธิการนิตยสาร *ชัยพฤกษ์* เคยเขียนบทความมาร่วมลงใน *สังคมศาสตร์ปริทัศน์* ปีที่ ๗ เล่ม ๔

อาทร เพชรรักษ์

นิติศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เคยประจำอยู่ในกองบรรณาธิการ *วิทยาสารปริทัศน์* และเคยร่วมอยู่ในคณะบรรณาธิการ *สังคมศาสตร์ปริทัศน์* ฉบับบัณฑิต ๓

ปก

เขียน ยิ้มศิริ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณบดีคณะจิตรกรรมและประติมากรรมมหาวิทยาลัยศิลปากร ภาพที่นำเป็นปก *สังคมศาสตร์ปริทัศน์* ฉบับนี้เป็นรูปปั้น ซึ่งผู้ปั้นให้ชื่อว่าชีวิต ปั้นขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๗ นายเขียน ยิ้มศิริ เป็นศิลปินที่มีฝีมือทางช่างปั้น เคยได้รับรางวัลชนะเลิศนานาชาติที่กรุงโรม จากรูปปั้นที่ส่งเข้าประกวด ชื่อ *นักโทษการเมืองที่ไม่มีใครรู้จัก* นอกจากนั้น ยังเป็นอาจารย์ที่รักนับถือของบรรดาศิลปินและผู้รักศิลปทั่วไป การจากไปอย่างสงบของนายเขียน ยิ้มศิริ เมื่อเดือนมีนาคม ศกนี้ จึงเป็นการสูญเสียครั้งสำคัญของวงการศิลปร่วมสมัยของไทย

ภาพประกอบ

ภาพประกอบในเล่มนี้ นำมาจากนิตยสาร *The New York Review of Books, Atlas, Psychology Today, Evergreen, Bangkok Post* และภาพถ่าย หน้า ๒๔ – ๒๖ โดย โกมล คีมทอง

สังคมศาสตร์ปริทัศน์

ฉบับหน้า

อ่าน

– **นโยบายต่างประเทศของไทยในอนาคต**
– **วิเคราะห์เรื่องการฉ้อราษฎร์บังหลวงของข้าราชการไทย**
– **บั๊ดเจตชนกับจริยธรรมสังคม**
– *American and Japanese Economic Designs in Thailand*

สังคมศาสตร์ปริทัศน์

ภาคผนวกพิเศษ

ลำดับ ๔

ลำดับเหตุการณ์สงครามเวียดนาม

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ
ทักษ์ เฉลิมเตียรณ
แปลและเรียบเรียง

บันทึกเหตุการณ์เวียดนาม ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๙๘ จนถึงวาระที่ประธานาธิบดีนิกสัน เสนอนโยบายว่าด้วยลัทธินิกสัน

ภาคผนวกนี้ จะส่งอภินันทนาการสมาชิกของ *สังคมศาสตร์ปริทัศน์* ทุกท่าน ผู้ที่สมัครเป็นสมาชิกใหม่หรือต่ออายุค่าสมาชิก ภายในวันที่ ๓๐ พฤษภาคม ศกนี้ จะได้รับเป็นอภินันทนาการจากเราด้วย

ราคาจำหน่ายทั่วไป ๕ บาท พิมพ์จำนวนจำกัด เมื่อสั่งเต็มชุดนายธนังมีหนังสือเหลืออยู่ จะจำหน่ายราคา ๑๐ บาท